Отд. IV
4800

Б-ка
Комарова

Библиотека
М. КОВЕРОВА
№ 1123
2049

Бібліотека
ім. Комарова
№ 1423.
2049.

9ан
1V
4800

Бібліотека
М. Комарова
№ 2049
22/12

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

видає

ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕҐЕНДИ.

Зібрав

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

М. К.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

В КНИГАРНИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

у Львові (ул. Чарнецького ч. 26, у власнім домі)

можна набути ось які виданя, що доторкають ся етноґрафії:

Верхратський Іван, Знадоби для пізнаня угро-руських говорів, т. 1—2 по 2·00 к.
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношік в народній поезиї . 0·50 „
„ „ Русини Пряшівської епархії і їх говори . . 0·70 „
„ „ Hungaro-Ruthenica . . . . . 0·20 „
„ „ Хітарські леґенди . . . . . 0·35 „
„ „ Словаки чи Русини . . . . . 0·80 „

Етноґрафічний Збірник, т. I. Містить:
М. Крамаренко, Різдвяні сьвятки на Чорноморії.
О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берлині пов. Бродського.
О. Шимченко, Українські людські вигадки.
Проґрама до збираня відомостей про українсько-руський край і нарід, уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка . . . . . 3·00 „

Етноґрафічний Збірник, т. II. Містить:
В. Гнатюк, Лірники, лірницькі пісні, молитви, слова і т. и. з пов. Бучацького.
Ю. Жаткович, Замітки етноґрафічні з Угорської Руси.
Митрофан Дикарів, Чорноморські народні казки й анекдоти 3·00 к

Етноґрафічний Збірник, т. III і IV. Містить:
В. Гнатюк, Етноґраф. материяли з Угорської Руси (Леґенди, Новелї, Казки, Байки, Оповіданя про історичні особи, Анекдоти) том по 3·00 „

Етноґрафічний Збірник, т V. Містить:
М. Дикарів, Народня гутірка з поводу коронациї. — М. Єндик, Із народньої памяти про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса, Людові вірованя на Підгірю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко, Людові вірування на Підгірю (доповнене до попередньої статї). — Р. Кайндль, Фолькльорні материяли і иньші дрібнїйші статї . . . . . 4·00 „

Етноґрафічний Збірник, т. VI Містить:
В Гнатюк. Галицько-руські анекдоти . . . . . 4·00 „

Етноґрафічний Збірник, т. VII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні казки . . . . . 2·00 „

Етноґрафічний Збірник, т. VIII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні новелї . . . . . 2·00 „

Етноґрафічний Збірник, т. IX. Містить: В. Гнатюк, Етноґрафічні материяли з Угорської Руси. Т. III. (1. Материяли записані в ком. Земплин, Шарош, Спіш. II. Пісні записані в Бачці) . . . 3·00 „

Етноґрафічний Збірник, т. X Містить: Галицько-руські народні приповідки. Зібрав. упорядкував і пояснив др. Ів Франко. Вип. I. (А—Відати) 3·00 „

Етнольоґічні материяли, (з ілюстрациями) т. I. Містить:
Хв. Вовк, Передісторичні знахідки на Кирилівській улиці в Київі — Хв. Вовк, Українське рибальство в Добружі. — М. Могильченко, Гончарство в с. Олешні у Чернигівщині. — В. Гнатюк, Кушнірство у Галичині. — М. Могильченко, Будівля на Чернигівщині. — В. Гнатюк, Народня пожива і спосіб її приправи у Галичині. — О. Гриша, Весілля у Гадяцькому повіті у Полтавщині. — М. О Максимович, Сороміцькі весільні пісні. — М. Кордуба, Писанки на Галицькій Волині. — Хв. Вовк, Палеолітичні знахідки на Кирилівській улици у Київі. —Звістки і проґрами до науково-етноґрафічних розвідок . . . . . 8·00 к.

Етнольоґічні материяли, т. II. Містить:
Волод. Шухевич, Гуцульщина, ч. I. (з ілюстрациями) . . 4·00 „

Етнольоґічні материяли, т. III Містить:
Хв. Вовк, Знахідки у могилах між Веремем і Стретівкою і біля Трипіля. — В. Гнатюк, Ткацтво у східній Галичині. — А. Веретельник, Рубане і виготовлюване дерева. — М. Зубрицький,

22/12

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

Бібліотека ім. Кокарова № 123/2019.

ВИДАЄ

ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕҐЕНДИ.

Т. I.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

341240

IV 4800

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПУБЛИЧНАЯ БИБЛИОТЕКА
-3133
УАССР

ЗМІСТ.

	Сторона
Передне слово	IX—XI

I. Біблійні леґенди старого завіта.

1. Початок сьвіта **А.**	3—4
2. Початок сьвіта і перші люди **Б.**	5—8
3. Початок сьвіта, перший гріх і відкупленє **В.**	8—13
4. Бог і Сатана **А.**	13—14
5. Бог і Біда **Б.**	14—15
6. Бог і Чорт **В.**	15—16
7. Бунт Ангелів	16—17
8. Прокляті ангели	17
9. Грім — то війна між Богом і дідьком	17—18
10. Як повстали гори	18
11. Як Бог садив рай	19
12. Адам і Ева	19—20
13. Адамові діти	20
14. Перший гріх	20—21
15. Чому на пальцях нігті	21
16. Звідки пішло „Помагайбіг“	21
17. Як Адам запродав чортови людий	21—22
18. Запропащенє і відкупленє людий	22—23
19. Хлопське і бабське волося	23
20. Чому у жінок довге волосє	23—24
21. Як Бог сотворив шляхту	24
22. Супірка Бога з чортом	24
23. Чорт у вовка між очима **А.**	25

Сторона
24. Сотворене вовка Б. 25
25. Чому вільха червена В. . . . . 25—26
26. Звідки взяли ся кози 27
27. Звідки взяв ся бузько . . . . . 27—28
28. Каня 28
29. Волове очко — королик . . . . . 28—29
30. Чому пчола гине, коли ужалить кого 29
31. Звідки взяли ся воші і блохи 29
32. Божий сьвіт . . . . . 29—30
33. Про Ноя . . . . . 30—32
34. Мойсей і сліпий Жид 32
35. Чому можна красти 33
36. Як Мойсей дістав роги 33
37. Через що Жиди паршиві 33
38. Звідки взяли ся цигани . . . . . 33—34
39. Про Самсона А. . . . . 34—35
40. Жолобчук-Самсон Б. . . . . 35—36
41. Сила Самсона 37
42. Всякоє диханіє 37
43. Про царя Давида і його смерть . . . . . 37—38
44. Соломонові проби А. . . . . 38—40
45. Соломон і його родичі Б. . . . . 41—42
46. Соломонові мудрощі В. . . . . 42—44
47. Соломон у сьвіті Г. 44
48. Як Соломон важив бабський розум 45
49. Тілько баб справедливих, як ворон білих . . . . . 45—46
50 Звідки взяла ся скрипка 46
51. Соломон і його мати 47
52. Як Соломон міряв море А. 48
53. Як Соломон міряв глубину і висоту Б. . . . . 49—50
54. Саламон в коваля 50
55. Соломон кухарем . . . . . 50—51
56. Соломон і жених 51
57. Як Соломон обдурив чортів 51
58. Соломон і його жінка А. . . . . 52—54
59. Соломон і його жінка Б. . . . . 54—56
60. Давидові ради для Соломона . . . . . 56—58
61. Соломон і Христос . . . . . 58—59
62. Сьв. Ілля на весілю . . . . . 59—60

Сторона

II. Біблїйні леґенди нового завіта.

63. Три царі . . . . . 63—64
64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на крестї . 64—65
65. Про втеку Матери Божої **А**. . . . . 65—66
66. Втека до Єгипту **Б**. 66
67. Свиня — жидівська тїтка **А**. 66
68. Чому Жиди не їдять свинини **Б**. . . . . 66—67
69. Як Христос бавив ся пташка 67
70. Чому в горах не родить ся так, як на долах . . . 67
71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь . . 68—69
72. Звідки взяли ся гриби . . . . . 69—70
73. Звідки взяли ся пчоли 70
74. Жидівський помийник . . . . . 70—71
75. Як згорів „Ка“ **А**. 71
76. Від чого названа горівка **Б**. . . . . 71—72
77. Звідки взяла ся табака і люльки **А**. 72
78. Тютюн і табака **Б**. 72
79. Звідки взяв ся огонь у кремені 73
80. Чому дїти не ходять до року 73
81. Чому люди не знають часу смерти **А**. 74
82. Чому люди не знають, коли пімруть **Б**. . . . . 74—75
83. Чи знали люди час смерти? **В**. 75
84. Чому кінь такий ненаситний . . . . . 75—76
85. Звідки взяла ся собака 76
86. Звідки взяла ся малпа 76
87. Черепахи **А**. . . . . 76—77
88. Заклята риба **Б**. 77
89. Чому рак має в задї очи 77
90. Чому тепер колос малий **А**. . . . . 77—78
91. Який був колись колос **Б**. 78
92. „Для пса і кота“ **В**. . . . . 78—79
93. Чому камінє не росте 79
94. Чому́ ксєндзам не вільно женити ся . . . . . 79—80
95. Чому попам усе мало 80
96. Ненаситний піп 81
97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати . . 81
98. Христос, Петро і підкова 82
99. Як сьв. Петро був Богом **А**. . . . . 82—83
100. Божий коваль **Б**. . . . . 83—84
101. Батько конем **А**. 84

Сторона

102. Як Христос зробив коня з чоловіка **Б.** 85
103. Сьв. Петро у клопоті **А.** 86
104. Як сьв. Петра били **Б.** . . . . . 86—87
105. Біда з піяками **В.** . . . . . 87—88
106. Чому чоловіки старші від жінок . . . . . 88—89
107. Христос і дві дівки . . . . . 89—90
108. Лінивий парубок і дівка . . . . . 90—91
109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови . . . 91—93
110. Лакома баба . . . . . 93—94
111. Вдовині діти . . . . . 94—95
112. Церква і коршма 95
113. Як глина крала глину . . . . . 95—96
114. Сьв. Петро на ярмарку 96
115. Христос із Петром при перевозі **А.** . . . . 96—97
116. Христос із Петром при перевозі **Б.** . . . . 97—98
117. Пяниця гірш собаки 98
118. Мука через гроші . . . . . 98—99
119. Що більший гріх 99
120. Христос і арендар . . . . . 99—100
121. Сьв. Петро і Павло — молотники . . . . . 100—101
122. Ісус Христос і сьв. Павло — лікарі **А.** . . . 101—103
123. Христос і Циган **Б.** . . . . . 103—105
124. Христос і Жид **В.** . . . . . 105—106
125. Перший Циган **Г.** . . . . . 107—109
126. Про Жида, що роздав свій маєток бідним **Д.** . . 109—111
127. Звідки взяв ся вітер **Е.** . . . . . 111—113
128. Як Христос відгадував загадки 113
129. Як Христос шукав правди . . . . . 113—114
130. Чому Русини гайдамаки . . . . . 114—115
131. Чому Цигани не мають пристановища 115
132. Про Христові муки 115
133. Звідки взяли ся перли 116
134. Христос і Жиди. 116
135. Ворона. 117
136. Христове воскресенє . . . . . 117—118
137. Когут **А.** 118
138. Як когут воскрес **Б.** 118
139. Христос у пеклї **А.** . . . . . 118—119
140. Христос і Люципер **Б.** 119
141. Чому на Великдень так рано відправа **В.** . . . 119—120

Сторона

142. Про Юду Іскаріота **А.** 120 121
143. Юда Іскаріот **Б.** . . . . . 121—124
144. Пилат 124
145. Андрей і Петро — рибаки 124
146. Як апостол Павло навернув ся. . . . . 124—125
147. Підступи сьвятого Павла **А.** . . . . . 125—126
148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра **Б.** . . . 126—127
149. Чуда сьв. Петра . . . . . 127—129
150. Вовк апостол 129
151. Про Лазаря і його брата . . . . . 129—130
152. Чоловіче мясо . . . . . 130—131
153. Христос і пупорізка . . . . . 131—133
154. Дідова і бабина дівка. . . . . 133—134
155. Бідак, Христос і апостоли. . . . . 134—135

III. Леґенди про сьвятих.

(Греко-латинські і польсько руські).

156. Васильок **А.** 139
157. Як вишукали хрест Ісуса Христа **Б.** . . . . . 139—140
158. Константин і Олена **А.** . . . . . 140—149
159. Про царівну, що з нею батько хотів женити ся **Б.** .. 149—152
160. Царівна Оліяна **В.** . . . . . 152—156
161. Про сьв. Остафія . . . . . 156—161
162. Як три брати спали пятьсот літ . . . . . 161—162
163. Чому на теплого Николая не можна робити **А.** . . 162—163
164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділї **Б.** .. 163
165. Сьвятий Николай і три студенти . . . . . 163—164
166. Сьв. Николай і вовк . . . . . 164—165
167. Сьв. Николай опікун зьвірів **А.** . . . . . 165—166
168. Як вовк поніс хлопа **Б.** . . . . . 166—167
169. Сьв. Николай і злодії 167
170. Сьв. Николай і циган . . . . . 167—169
171. Сьв. Николай і чудесна скрипка 169
172. Сьв. Николай кумом . . . . . 169—176
173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити . . 176—177
174. Сьвятий Валентий 177
175. Про Ґеновефу . . . . . 177—179
176. Сьв. Пятниця . . . . . 179—180
177. Про сьв. Варвару 180
178. Християнство на Руси . . . . . 180—185

179. Коли московський цар став християнином . . . 185—186
180. Про київську лавру 186
181. Про сьвятих козаків . . . . . 187—188
182. Костел у Підкаміню 188
183. Хрести перемінені на шибеницї . . . . . 188—189
184. Чудотворний образ 189
185. Чудотворна фіґура 189
186. Милятинський Христос . . . . . 189—190
187. Чудо сьв. Івана . . . . . 190—191
188. Звідки взяла ся чайка 191
189. Звідки взяло ся волове очко 191
190. Звідки взяла ся тополя . . . . . 191—192
191. Звідки взяв ся барвінок 192
192. Пйотровіна, Щепановский і король Болеслав . . 192—197
193. Сьвятий Щепановский 197

IV. Леґенди про недовірків і чарівників.

194. Про вічного Жида **А.** 201
195. Вічний Жид **Б.** . . . . . 201—202
196. Невмирущий Жид **В.** 202
197. Цар Олександер, що вимазав сьвяте слово з церковних книг . . . . . 202—203
198. Про Твардовского . . . . . 203—204
199. Дяк-музика . . . . . 204—205
200. Записав чортови душу і не пішов до пекла . . . 205—206
201. Про шевця, що записав ся злому духови . . . 206—210
202. Як піяк висвободив грішні душі 210
203. Як стрілець убив чорта **А** 211
204. Про грішника стрільця **Б.** . . . . . 211—212
205. Убийник власного батька **В.** 213
206. За гроші — душі . . . . . 213—214
207. Дідьчі гроші 214
208. Пан — всезнайко 215
209. Розмова зьвірів на щедрий вечер 215

Передже слово.

Випускаючи в сьвіт отсю нову збірку, мушу сказати кілька слів від себе.

Фолькльорна література зростає у всїх народів із року на рік. Та коли у иньших народів тримають ся редактори і видавцї при публїкованю фолькльорних материялів із малими виїмками ще давнїйшого методу і випускають в однїй збірцї ріжні матеріяли разом (казки, байки, пісні і т. и.), етноґрафічна комісия Наукового Товариства ім. Шевченка постановила видавати свої матеріяли систематичними збірками, ґрупуючи однородний матеріял в окремих книжках та втягаючи до нього й давнїйші передруки, щоби — на скільки се можливе — дати змогу спеціялїстам — мати перед собою, так сказати, corpus однородного матеріялу і улекшити тим чином дослїди над ним. Така систематика викликана по просту конечністю. При теперішнім зростї фолькльору трудно специялїстови мати найріжнороднїйші виданя, по яких порозсипувані фолькльорні матеріяли; не легка річ зібрати також відповідну бібліотеку тим більше, що багато видань поробило ся бібліоґрафічною рідкістю. Колиж би спеціялїст, що хоче заняти ся порівняним дослїдом якоїсь теми, мав перед собою такі corpus-и однородних матеріялів у ріжних народів і при тім іще вказану відповідну лїтературу, се улекшило би значно його працю і заощадило би нераз багато часу, страченого марно на перешукуваню ріжних, часом навіть маловартних публїкаций. В тім напрямі й мусять посувати ся тепер фолькльорні видавництва, бо інакше трудности, вказані висше, будуть раз-у-раз побільшувати ся.

179. Коли московський цар став християнином . . . 185—186
180. Про київську лавру 186
181. Про сьвятих козаків . . . . . 187—188
182. Костел у Підкаміню 188
183. Хрести перемінені на шибеницї . . . . . 188—189
184. Чудотворний образ 189
185. Чудотворна фіґура 189
186. Милятинський Христос . . . . . 189—190
187. Чудо сьв. Івана . . . . . 190—191
188. Звідки взяла ся чайка 191
189. Звідки взяло ся волове очко 191
190. Звідки взяла ся тополя . . . . . 191—192
191. Звідки взяв ся барвінок 192
192. Пйотровіна, Щепановский і король Болеслав . . 192—197
193. Сьвятий Щепановский 197

IV. Леґенди про недовірків і чарівників.

194. Про вічного Жида **А**. 201
195. Вічний Жид **Б**. . . . . 201—202
196. Невмирущий Жид **В**. 202
197. Цар Олександер, що вимазав сьвяте слово з церковних книг . . . . . 202—203
198. Про Твардовского . . . . . 203—204
199. Дяк-музика . . . . . 204—205
200. Записав чортови душу і не пішов до пекла . . . 205—206
201. Про шевця, що записав ся злому духови . . . 206—210
202. Як піяк висвободив грішні душі 210
203. Як стрілець убив чорта **А** 211
204. Про грішника стрільця **Б**. . . . . 211—212
205. Убийник власного батька **В**. 213
206. За гроші — душі 213-214
207. Дідьчі гроші 214
208. Пан — всезнайко 215
209. Розмова зьвірів на щедрий вечер 215

Передже слово.

Випускаючи в сьвіт отсю нову збірку, мушу сказати кілька слів від себе.

Фолькльорна література зростає у всїх народів із року на рік. Та коли у иньших народів тримають ся редактори і видавцї при публїкованю фолькльорних материялів із малими виїмками ще давнїйшого методу і випускають в однїй збірцї ріжні матеріяли разом (казки, байки, пісні і т. и.), етноґрафічна комісия Наукового Товариства ім. Шевченка постановила видавати свої матеріяли систематичними збірками, ґрупуючи однородний матеріял в окремих книжках та втягаючи до нього й давнїйші передруки, щоби — на скільки се можливе — дати змогу спеціялїстам — мати перед собою, так сказати, corpus однородного матеріялу і улекшити тим чином дослїди над ним. Така систематика викликана по просту конечністю. При теперішнім зростї фолькльору трудно специялїстови мати найріжнороднїйші виданя, по яких порозсипувані фолькльорні матеріяли; не легка річ зібрати також відповідну бібліотеку тим більше, що багато видань поробило ся бібліоґрафічною рідкістю. Колиж би специялїст, що хоче заняти ся порівняним дослїдом якоїсь теми, мав перед собою такі corpus-и однородних матеріялів у ріжних народів і при тім іще вказану відповідну лїтературу, се улекшило би значно його працю і заощадило би нераз багато часу, страченого марно на перешукуваню ріжних, часом навіть маловартних публїкаций. В тім напрямі й мусять посувати ся тепер фолькльорні видавництва, бо інакше трудности, вказані висше, будуть раз-у-раз побільшувати ся.

Маючи те на оці, етноґрафічна комісия Наукового Товариства ім. Шевченка розпочала вже й виповняти свій плян. Вона видала доси окремими збірками анекдоти, казки, новелї, з кінцем минулого року випустила перший том приповідок, а з отсим томом прийшла черга й на леґенди. При малих матеріяльних засобах вона не може повести діла так, як би бажала, не може розтягати свойого видавництва на цїлу теріторію, заселену українським народом, і на разї обмежаєть ся тільки на Галичину, але з часом може розширить свою працю, що очевидно незвичайно пожадане.

Що до иньших збірок леґенд зазначу, що крім невеличкої збірки російських леґенд Афанасєва, яка тепер належить до бібліоґрафічних рідкостий, як заборонена рос. дух. цензурою, суцільних збірок леґенд доси не було в славянському фолькльорі, хоч по ріжних виданях надруковано їх не мало. Наслїдком того й моя робота була утруднена, головно при подаваню паралель, яких можна у иньшім разї було би зібрати більше.

Що до самого виданя зібраних мною леґенд, то воно буде обіймати два томи. В другім томі буде так само чотири розділи, як у сьому. Розділ V-ий буде обіймати: Леґенди про монстри і дивогляди; VI-ий: Леґенди про конець сьвіта; VII-ий: Моралїзацийні і фільософічні леґенди; VIII-ий: Жартливі леґенди і сатири на сьвяті теми Крім того буде при другім томі окремий додаток, до якого увійдуть ті леґенди, що наспіли в часї друку збірки і не могли вже бути поміщені в відповідних розділах. До обох томів разом буде доданий показчик мотивів, додаткові паралелї та індекс.

Характер отсеї збірки трошки сорокатий. В нїй приходять не тільки ріжні говори, але й ріжні роди правописи. Та так мусить бути все, коли на збірку складають ся ріжні записувачі, а не один. Вправдї міг би редактор уодностайнити правопись, але тодї мусів би брати на себе відвічальність за всякі можливі недокладности або нераз і невірности, особливо при передачі ріжних звуків у ріжних говорах. Я не хотів брати її на себе, тому й полишив усе так, як було в оріґіналах. Що до вірности записів, то можу ручити тільки за свої власні (при них не клав я свого імени, тільки імя оповідача); дуже докладно позаписувані також тексти д. О. Роздольського — про иньші не можу говорити, бо для того треба б переводити контролю на місцї, що очевидно неможливе тай зрештою й некопечне.

Всїх нумерів надруковано в сїм томі 209. Коли від того відчислити 44 варіянти, тодї лишить ся 165 нумерів, як видно, досить поважне число для одного невеличкого тома. На них зложили ся отсї за-

писувачі: О Роздольський — 23 тексти; О. Деревянка — 22; А. Веретельник — 14; В. Левинський — 9; О. Галевич — 7; незвісні — 6; др. Ів. Франко — 4; М. Дерлиця — 3; Ю. Якимюк, Л. Гнатишак, А. Крушельницький — кождий по 2; І. Кревецький, Маркевич, М. Бажалук, М. Зубрицький, др. В. Щурат, Назарук, М. і Л. Ляторовські, І. Ляторовський — кождий по 1; записаних мною текстів 71, а передрукованих із ріжних давнійших видань 35. Усім тим особам, що відступили мені свої матеріяли для опублікованя, складаю на сім місци свою подяку.

Крім того вважаю також своїм обовязком зложити щиру подяку дру Ів. Франкови не тільки за користоване його бібліотекою, але й за цінні вказівки та ради, яких він часто уділяв мені.

У Львові, 25 грудня 1901 р.

Володимир Гнатюк.

I.

Біблїйні леґенди старого завіта.

1. Початок сьвіта.

А. С почитку, т. є. дуже давно, не було нічо на сьвіті, лиш самі води. Але єк Господь Бог возносив се понад водами, то на воді був дуже великий шум, а з того шуму шос кричало: Хто даст мені руки і ноги, тот буде мені за побратима! — А Бог каже: Розпобратима. Тогди Бог сказав: Най стане се тому, шо у шумі кричиє, руки і ноги! Так і стало се. Тогди чорт прийшов ід Богови, каже: Побрати'! — А Бог каже: Розпобрати'! — Ходили вони то ходили водов, нарешті Бог сказав, шо треба сотворити землю. А чорт каже: Треба сотворити. — Тогди Бог сказав чортови: Іди на тридевету землю і принеси землї. А єк будеш брати землї, то абес так казав: — Земле божя! Беру тебе в імє боже! — А він єк брав тої землї, то так казав: — Земле моя, беру тебе во імє моє! — То доки вийшов на воду, то ніц не приніс землї, бо то усе вода сполокала. Бог каже: Де земля? — А чорт каже: Вода сполокала. — Біжє знов і кажи: Земле божя, беру тебе во імє боже! — А чорт пішов тай каже: Земле моя, беру тебе во імє моє! — Чорт доки вийшов на воду, то вода усе сполокала. А Бог каже: Біжє і кажи: Земле божя, беру тебе во імє боже! Чорт пішов тай каже: Земле божя і моя, беру тебе во імя боже і моє! — Тогди чорт виніс тілько за ніхтя, єк біб. Тогди Бог узєв від чорта глину чи землю і зробив так кочіло, малу паланицу, поблагословив, та єк подивили се у оден бік, то очєма не стєкли, а єк подивили се у другий, то также очєма не могли подивити се. І так сьвіт уже новий став. Тогди чорт узєв се майструвати: Зробив чорт колесо до фіри, але без дирки, а Бог сказав: Зроби дирки. — Він зробив дирку, тай зклав віз. — Зробив сокиру без топорища. — Бог сказав: Зроби топорище. — Він зробив тай рубав дров. А зробив хату без вікон. Бог сказав: Зроби вікна! Він зробив вікна тай стало у хаті видко. Він дуже осердив се, шо він, шо зроби, то все лихо, тай шукав на Господа Бога сітки. Зачєв чорт будувати хату на 20 метрів. Стіна із самого желїза — тай у землю дуже богато закопав так моцно, шо й самий би не вилїз із тої хати. А єк єї доробив, то пишов із Богом тай сьв. Михаїлом по земли. А чорт то мав дуже красні

ризи. А Бог каже до Михаїла, шоби Михаїл узєв тоті ризи, єк будут купати се. А Михаїл сьв. каже чортови: Ходім купати се! — Чорт каже: Ідім. — Чорт звер ризи тай каже: Ану, ходім! — А Михаїл каже: Іди ти на перідь, ти май знаєш. — А чорт лиш штрик у воду, а Михаїл ухопив ризи тай утік. А Бог 100 метрів лід поклав, вер чорта так, шо аби чорт не їв бірше хліб. А Михаїл уже був дуже делеко. А чорт прийшов до леду тай не міг вийти. А він єк пишов на тридевету землю, а відти єк розігнав се, то єще 100 метрів виштрик, тай каже: Ти хлопец, але і я хлопец! — А єк се подивив, шо ризий нема, а він за Михаїлом єк полетів, тай хотів Михаїла імити. А Михаїл крикнув: Боже! Уже мене чорт лови. — А Бог каже: Маєш мечь, борони се! — А Михаїл єк махнув мечєм, а то від чорта одні крила упали, та до Михаїла приросли. А чорт знов дуже летит. А Михаїл каже: Боже! Чорт лови! — А Бог каже: Маєш мечь, борони се. — Михаїл єк махнув мечєм, а то і другі крила упали, та до Михаїла приросли, тай Михаїл утік, бо мав 6-ро крилий, а чорт лиш одні.

Тогди чорт каже Богови: Ходім, побрати', ід мої хаті! — А Бог каже: Ідім розпобрати'! — Прийшли они ід тій хаті, а чорт: Ану іди, побрати' у хату. — А Бог каже: Іди ти, розпобрати'! — А чорт увійшов у хату, Бог поблагословив, а то двері лиш заперли се. Тогди чорт єк потрєс се і заревів, то стали гори і долини. — І чорт каже: Коли я, Господи, відси вийду? — А Бог каже: Коли діти не будут на боханці ходити і єк смерека не буде зеленіти, тогди ти вийдеш відси. А витак Бог скинув ангелів до пекла, котрі звут се діяволами.

Они ураз ід тому чортови приходили та радили се, єк то би було, аби смеречє усхло. А він їм сказав, шо аби били цвики у смеречє, то смеречє буде схнути. Але хоч чорти били у смеречє цвики, то однаково нічо не помогало. Тому таке у смеречю сучє тверде, єк желізо.

Відтак коли Господь Бог ходив по землї тай каже: Треба сотворити чоловіка. — Тай Бог сотворив чоловіка Адама, а відтак і жену Єву. Але они були зразу у раю, а потому вигнав їх на землю, Адам і Єва мусїли працувати. А чорт прийшов ід Адамови тай каже: Подаруй менї тото, шо наймильнїйше, а ти єго не знаєш. — А Адам каже: Бери. Тай Адам підписав се і з мізинного пальця кровйов запечатав, а чорт пішов та у Чорне море під білий камін ісховав. Тай відтак чорт ізробив плуг, запрєг конї тай дав Адамови, аби Адам орав. Та правда що Адам дуже орав, коли він підписав се на свої поколїня, шо має собі чорт брати.

Зап. 1899 р. Юрко Якимюк, в Тходеві, Косівского пов.

2. Початок сьвіта і перші люди.

Б. То шче Христа́ не бы́ло, ты́лько бы́ла сина вода́ і бі́лый ка́мінь. І ўтиць предві́чный на тым ка́мени собі́ спочива́ў. Али раз гріло со́нце і тынь бо́жа бы́ла ў воды́. А ути́ць предві́чный мо́вит до ты́ни сво́йойі: Сатайани́не, вы́йди ві́дны! І він вы́йшоў і стаў ко́ло вітця́ небе́сного, бо він сотворе́ный на йа́нгила від Бо́га. І за́раз Бог шле йиго́ ў во́ду, ў глубину́, бо хо́че сьвіт заснува́ти, бы вы́ныс земльі́. Мо́вит: Іди́ і буде́ш мо́вити: Беру́ зе́мльу ў імньа́ Госпо́дне! Він пішо́ў — а він ўже від ра́зу на зле ва́жиў — і мо́вит: Биру́ зе́мльу ў імньа́ сво́йи. — Ни вы́ныс нич. — Чому́с так не мо́виў, йак йа тобі́ наказа́ў: Биру́ зе́мльу ў імньа́ Госпо́дне? — Йа мо́виў. — Непра́ўда. Ану́ йди шче раз. — Він пішо́ў і са́мо так не вы́ныс. — Іди́ тре́тий раз і буде́ш мо́вити: Беру́ зе́мльу ў імньа́ Госпо́дне. — Він пішо́ў і зо зло́сти не мо́виў: Беру́ зе́мльу ў імньа́ Госпо́дне, ай мовит: Беру́ зе́мльу ў імньа́ йиго́. І вы́ныс тылько за па́зурами гли́ны (опов. показує) і тото Бог вы́шкрептаў шпи́лькоў, мо́же то́го было тылько гі біб. І Пан Біх тото́ поблагослови́ў і зроби́ло сьа ку́сник землы́. І повідат Бог до Сатайани́на: Лыга́й тро́хы, та спи, кой йи де. — А кобы́с ньа дайа́к ни звіў! він мо́вит Бо́гу. — Не бі сьа. — А Сатайани́н мо́вит: Лыга́й ты ўпере́д. Бог лых, тай не спит. А він йино́ лых, тай заспа́ў. А Бог зе́мльу поблагослови́ў і почала́ рости́ ў усы́ бо́кы. А він сьа схо́пиў: Ого́, ўжес ньа звіў! Та поча́ў зава́льувати зе́мльу, ду́маў, жи зало́мит ў во́ду, тай сьа наза́д запа́ле. І де ўпаў, то ннесь там доли́нка йи на земли́, а де підпима́ў так, жи до гори́ зло́мит, то днесь гора́. Йак сьа йуж зроби́ла земльа́ і Пан Біг зачи́нат сади́ти сад. І десь там было пйате́ро зе́рньат і післа́ў йиго Бог: Іди́, принеси́, бу́демо сади́ти во́вачі. Він приныс четве́ро, а пйа́те схова́ў під йазы́к собі́. А Бог сьа пытат: А де шче пйа́те? — Там не было. — Йак то не было, коли́ ма́йиш оньи́ під йазы́ком. — А він вы́ньаў, мо́вит: На, ньай ти бу́де на роспйа́тійи. — А Бог мо́вит: Ньай тобі́ бу́де на прогна́нійи. І за́раз го закльа́ў. І днесь, йак сьа перекстй, він утыче за мо́ре. А він сьа поты хреста́ не бойа́ў.

Не хо́че він Бо́га слу́хати, а Пан Біг ўзьаў і ўмочи́ў па́лець ў во́ду і ма́хнуў і зроби́ў сьа сьвьаты́й Михайі́л. Бо він і днесь йи а́нгил Михайі́л, а не ро́дженый, ты́лько сотворе́ный. І пытат сьа Сатайани́н Бо́га: А на шчо ти тото́ зроби́ў? — Ну, на шчо, та ты́ ньа не хоч слу́хати. А він ўзьаў, та при́горшчами воды́ йак збри́скаў і йіх сьа ты́лько наробило злых, йак травы́. А Бог сьа пытат: А ты́ шчо ро́биш? — Ге-ге! Буду́ сьа с тобо́ў войува́ти. А він собі́ ўже зроби́ў колесни́цьу, тоту́ шчо гремит, злый. Али Бог мо́вит: Кобы́ ты пішо́ў шче помі́рйати глу-

бину́, ци глыбо́ко де йи? — Він пішо́ў і ба́виў під водо́ў і ба́виў со́рок дньіў. Али Бог йак заморозиў во́ду, на сто локо́т льіт ста́ў. Али він сьа здогада́ў, жи лишиў на земли колесни́цьу і ни дьійшо́ў, де дно воды́ йи, а́ли зача́ў верта́ти до горы за колесни́цеў, бо жаль му, абы́ сьвяты́й Михайіл ни відобра́ў. А Михайіл уже й ўзьаў. Ду́ркнуў голово́ў, йак віттам йшоў, ў льід — льід більше як на сто сьаже́нь до горы́ поле́тьіў. І він вы́йшоў на зе́мльу, повіда́т Бо́гу: Тепе́рь сьа будемо́ войува́ти! — А Бог мо́вит Михайілови: Пору́ш ору́жійом сво́йим — бо йуж ма́йи ў рука́х тото́, шчо гремит. І Михайіл йак загремі́ў, йак зайшо́ў бити і ўсы́ побиў тоты́, шчо він зробиў з воды́, хыба́ він сам ско́чиў Па́ну Бо́гу піт плече́: Ей, дару́й жи́гьа! І Бог даруваў му, йиго́ не ўбиў. І тепе́рь йи ў нас до днесь така́ поведы́нка, жи він з воды́ зробиў злых, йак стрьа́суваў, і днесь хто зна́йи тото́, то йи гріхо́м, йак ўмы́йи жі́нка лишкы́, абы́ так (опов. показує) стрйа́сла, або́ йак сьа чоловік мы́йи і рука́ми так ма́хне.

Али Бог ўзьаў і сотвори́ў Ада́ма з гли́ны і десь там до чо́гось припе́р. Али він, пек му, прибі́г, ўви́дьіў і подьуґаў па́льцьом. І днесь че́рес тото́ на чоловіцы ві́спа йи. І ды́хнув Бог ду́хом на Ада́ма і оживи́ў сьа. Лых спа́ти, а Бог вы́ньаў із ньо́го ребро́ і зроби́ла сьа жона́ Йи́ва. Він йак сьа пробуди́ў, гі аш сьа напу́диў, бо він сам лыга́ў. А йа́нгил Михайіл кли́че: Ада́ме! То жона́ твойа́, Йи́ва. То по вас цылы́й сьвіт бу́де. — І нич ни тре́ба бы́ло роби́ти там, даў Пан Біг рай Ада́мови і Йиві, навіть ты́ло таке́ бы́ло, йак тепе́рь но́хоть, то ўсьо таке́ бы́ло; не тре́ба ся бы́ло ны́ ўбира́ти, ны́ нич. І днесь нихто́ не зме́рзне ў но́хоть. — Али тот злый наўчи́ў сьа до Йиви ходи́ти. А Пан Біг ўзьаў і упсарчи́ў огньо́м рай, абы́ він там не ходи́ў. Він прибира́йи спо́собу, йак бы дыста́ти сьа до Йи́ви, бо ни міг вытримати без не́йі. І уроби́ў си ру́ру желы́зну, поста́виў ко́роз воге́нь, зроби́ў сьа так гі вуж і корос тото́ пересува́ў сьа ў рай. А Пан Біг тогды́ ўзьаў го і заклья́ў: Бода́с сьа су́ваў, пок сьві́та, на че́реві. І ўни й до дне́сь сьа су́вайут; тоты́ га́ды, вони́ й днесь сут; то з ньо́го.

І він ўвійшо́ў ў рай, і ўже тоты́ во́вачі, шчо Пан Біг сади́ў, ўро́дили. А на тым, шчо він схова́ў быў під йазы́к, то найкрасші йа́пка. А він сьа пы́тат Ада́ма: Чому́ ни йіш ноны́ йа́пка? — Гм, Пан Біг ми заказа́ў ві́лны йісти з но́го де́рева. — Е, він собі жа́луйи. Нуш, то почка́й, йа йду вы́рвати. Пішо́ў, вы́рваў і даў Ада́мови йидно́ і Йиві йидно́. Йи́ва ўкуси́ла і пролыґла, а Ада́м ўкуси́ў, ангил закли́каў: Ада́ме, ўжес согріши́ў! — А він сьа йми́ў ту за йапко і ту (ў шийі) зоста́ло, і до днесь та́кій йи у хло́па: ба́ба прожерла, тому́ не ма́йи йа́пка.

Ты́льки Ада́м согріши́ў, ўже нема́ такого ты́ла гі но́хоть, ўже Ада́м ўсти́дат сьа ты́лом. І даў Пан Біг Йиві куде́льу прйа́сти, а Ада́мови

восьлынча́ і роска́ль: На, ты прйади́, а ты доўко́ла се́бе сы́дьачи копли́, бы́с жиў. І Ада́м ко́пле, а ўно ўже жито ци шчось сти́гне йидно́, а дру́ге схо́дит, а тре́те шче сы́йи. А злый ві́ткысь надбі́г: Шчо ро́биш? — Ви́диш, мо́вит, шчос ми наробиў, жи ўже му́шу копа́ти. — Та чому́ так ко́плеш сы́дьачи? — Бо так ми Бог велы́ў. — Ге-ге! Йа тьа ни так пора́джу. Уста́нь си, та си аш по́ны скопли́, та бі́льше бу́деш ма́ти. А ўна, гі ба́ба, — ві́ткысь: Та уны́ пра́ўду повіда́йут. Ўстань. — Він ўстаў, а йа́нгиў кли́че: Ада́ме! Роби́ по́кы чола́ і ўсе голоде́н буде́ш. А ты, невісто, ды́ти без бо́лызни ни вы́годуйиш. Йуш проклья́ў. І днесь так йи у нас, жи чолові́к во́ре і сы́йи, ци пан, ци хто, хто жи́йи і тако́го нема́, жебы́ мо́виў: Йа ўже сы́тый, не хо́чу бі́льше; хыба́ ўсе кобы́ бі́льше. А ба́ба і днесь такойі му́кы з дытьми́ претерпи́т, жи гі́рше ни́ґде не може бы́ти.

І йак зайшо́ў той злый там ко́ло Йи́вы збыва́ти час і зроби́ў йі таку́ дыти́ну, жи ма́ла два́йцыть шты́ри голо́ў. І йак зарича́ло під схо́дом со́ньцьа, то чу́ти бы́ло аж на за́пад, де заходи́ло. І Ада́м сьа ўстрашив то́го, не зна́йи, шчо роби́ти. А злый мо́вит: Не бі сьа, запиши́ ми, шчо буде́ по то́бі, йа злычу́, жи ни буде́ хыба́ йидна́. А Ада́м ни знаў, жи по ным цылы́й сьвіт пі́де. Тай записав тото́, шчо по ным бу́де і він злычи́ў, хыба́ йидна́ зыста́ла. І зато́го сьа поча́ў на́рід пло́дити. І тото́ сьа вело́ до́ўго. Почали́ льу́ди ўже мере́ти і ўсьо йде до зло́го, а Бо́гу нема́ нич, бо він закупи́ў. Али Пан Біг даў на сьві́ты льу́дьом ни́вы ўсьа́кі: Жи́то, пшени́цьу, йичмі́нь, а́ли ни зна́йу, шчо кому́ обіцьа́ў. А злый мо́вит: А миныі дашчо́! — Та дам ти вове́с. — І злый йде доро́гоў, тай си бесыдуйи: Вове́с, вове́с! А ба́ба надийшла, тай пы́тат сьа: Шчо́ ви́, панцу́нейку, бе́сыдуйите? — Тот ни хо́че повісти по миьу, ай мо́вит: Шчось ми поўбіцьа́ў Бог і ўжем забы́ў че́рес те́бе. А Бог быў там не даў, він быў тьамиў, ай жа́луваў віўса́ йиму́, бо мо́вит, буду́т тысны́ льу́ди, та буду́т вове́с йісти. І днесь йідьа́т льу́ди вове́с котрі тысны́шші, хыба́ па́нство та жидьіўньа́ йідьа́т ж жи́та палени́цы; ў нас то ме́ле ў млины́, а шче вы́шше під го́рами — ни шпас, ныт, бігме — то ў сту́пцы стовче́ вове́с, мі́сит паленьа́ і йіст. — Али він повідат ба́бі: Ану́, чей ми пригадаш, шчо́ ми Бог даў? — Може жито? — Ай де. — Та пшени́цьу. — Ай де. — Та йичмі́нь. — Ай де. — Мо́же біб? — Ай де. — Дось йака́ сыўба́ йи, шчо льу́ди сы́йут, та му перейшла́ і ни ўгада́ла шчо. Мо́же зе́рно? — А зе́рно мы назы́вамо вове́с. — Ай де. — Та мо́же восе́т? — Восе́т, восе́т. — І днесь через нього ро́дит сьа ў зе́рны восе́т, тре́та часьть, а даде́ й полови́на. Бог зна́йи, ци че́рез тото́, ци ныт.

Али йидно́го ра́зу ўже Бог йде доро́гоў, тай гі сумны́й. А він зпи́баў йиго: Ты чо таки́й сумны́й? Вони́ собі не вы́кали. — А йак

бым, мóвит, не быў сумный, диви, льýди сьа рóдьат і ўмирáйут і до тéбе ўсьо, а до мéне нич. — Ге! Йа си закупиў. — А Бог сьа пытат: А де тоты́ пи́сьма сут? — О го-го! то далéко! У воды́, у скалы́, у вертéпі. — А ци йи такый, жебы́ тоты́ пи́сьма вітам добыў. — Го-го-го! Немá. Хыбá йак бы сва ўрóдиў і ўмер і оскрéс, аш тогды́ добы́ў бы. І тотó Бог даў, далéко йшло, жи аш сьа ўрóдила Пресьватá Дыва Мáрійа і дыхнув Бог дýхом на Пресьватý Дыву і рóдиў сьа з мáтери Сус Христóс. І жиды́ йигó потóму мýчили. Прийшлó робити хрест, роспинáти йигó, і с тóго дéрева, шчо злый маў зéрньа під йазы́ком, криж вроби́ли Ісýсу Христу. А чомý? Бо він шче тогды́, йак схованý під йазы́к, то верг і мóвиў: На, ньай ти будé на роспийáтійи. Він не знаў, жи так сьа стáне І тогды́, йак Сýса Христá розпийали́, умéр на хресты́ і оскрéс, пи́сьма тоты́ вы́плили і згорíли на воды́. А дýші до цáрства йшли с пéкла три дóбы. Усы́ сьвяты́й Петрó с пéкла вы́пустиў, хыбá Соломóна лишиў, бо й Соломóн ўже быў там. Мóвит Петрó: Гóсподи, Соломóн зыстáў. — Ни бі сьа, мóвит, він вы́йде свóйіми мýдрошчами. — І він йаґурáт почáў зáраз заўйáзувати, цéрькоў стáвити, роби́ти хресты́, а вони́ ўзьали́ і вы́верли Соломóна.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: Про те, як Бог дружив із чортом, див. Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 119—121. — Кіевская Старина, 1887, т. XVIII, ст. 196—197. Про те, як чорт перемінив овес на осет, пор. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 14—15. — Чубинський, Труды, I, ст. 79 і 81. — Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 15—16. — Максимовичъ, Сочиненія. Т. III. Ст. 489.

Початок сьвіта, перший гріх і відкуплене.[1])

В. Ото йиднóго рáзу, коли Бог йшче хóдиў ў воздýсьі и возносиў сьа над водáми, быўа фсьáдий тма. И чýйи Бог гоўос х пíньі. Стýче шатáна. Повідат Бог до ньóго: „Выйд ґó мі!“ — Иак вы́шоў шáтан ґ ньóму, и так ходи́ли óба на воздýсьі (х повітрйу). Зоўнýваў шáтан и гвáрит Бóгу: „Пáне, жебы мы сóбі отпочы́ли!“ — Гвáрит йóму Бог:

[1]) Отсї три оповіданя, записані в Гуцульщинї, Бойківщинї і Лемківщинї, становлять найповнїйші тексти леґенд про початок сьвіта, перших людий, їх гріх, прогнане з раю і т. д. Побіч них є одначе цїлий ряд дрібнїйших оповідань, що порушують або ті самі, або нові мотиви самостійно. З огляду на те, що в кождім оповіданю приходить усе щось нове, я подаю їх дальше у цїлости одно по однім.

„Идий до испо́дный, до гуубины мо́рской, вы́нес пі́ску!“ — И вы́ньус, пішоў и вы́ньус. И даў тот пісок Бо́гу. Бог тот пісок шма́риў на во́ду и ста́ўо сьа кус зе́млы, што со́бі спочы́ли. Коли со́бі спочы́ли, и за́раз со́бі мы́слит ша́тан: же ке́бы Бог фснуў, та же пхне го с той зе́млы до во́ды, жебы сьа фто́пиў. Але Бог йако Бог йист ві́чный и бесконе́чный, бес поча́тку и бес кі́ньцьа. Знаў фшы́тку мы́сель и подума́ньа шата́на и спу́стиў на ньо́го гуубо́кый сон. И за́снуў шата́на. То́ўды Бог утве́рдиў зе́мльу на во́дах и рйук: „Ньай сьа дьві ча́сти підне́се во́ды до обва́кіў, а тре́тьа част ньай зоста́не г мо́рйах!“ — И то́ўды сотво́риў со́ньце, абы осушы́ло зе́мльу, напо́ўниў во́ду рыба́ми, во́здух пта-ха́ми и ство́риў фсы зьві́рі дубра́ўны на зе́мли, йа́кы ты́лко сут. Але йак пі́здріў па то́йи Бог, што сотво́риў, то фшы́тко до́бре бы́ўо. И то́ўды збу́диў шата́на. И зачуду́ваў сьа ша́тан и то́ўды повідат: „Та то́му бы тре́ба ґа́зды (ґоспода́рйа) и шафа́рйа, жебы тым зарйа́джаў“... — Але повідат: „Засади́ти бы и о́воц, жебы маў на по́карм“... — Але гва́рит Бог до шата́на: „Идий до гуубины мо́рской, там сут піт ска́ўоў йа́дра, там йи йа́дер сьім. И вынесеш то́ты йа́дра, то йіх поса́джу“. — И пішоў шата́на и вы́ньус и даў Бо́гу йа́дер шьіст. — „А се́ме — зьвіду́йи сьа Бог шата́на — се́ме де́ йист?“ — „Не бы́ўо, па́не“. — Бог му отповідат: То йуж повідаш непра́ўду“. — И Бог повідат шатано́ви: „Дай то́то йа́дро!“ — Йак поса́диў тых шьіст, а ша́тан отповідат: „Йа не́ мам, бом не на́шоў“. — Він отповідат: „Ма́йиш, да́й го!“ — Ша́тан отповідат и по третьі раз, же не́ма. Бог до ньо́го отповідат: „Ры́гний и пльун!“ — И выпльу́ваў го, бо він го схо́ваў під йазы́ком. И те́пер повідат так Бо́гу: „Ньай ти бу́де на распйа́тійи!“ — А Бог му отповідат: „А то́бі буде на прогна́нійи!“ — То́ўды пі́здріў Бог на то́йи: — „Тре́ба то́му ґа́зды и шафа́рйа“. — Ўзьаў Бог сли́ны жо́ўтой и ство́риў з ний чўове́ка и ду́хнуў до ньо́го ду́ха свойо́го божо́го и даў йо́му ду́шу несмерте́льну. На́заваў йо́го чўове́ком, име́ном Адам. И повідат му так: „Зро́бльу тьа ґа́здом то́му фшыткому сотворі́ньу, ко́тре-м ство́риў, дам ти цы́ўый рай и фшы́ткы зьві́рі и фшы́ткы ско́ты, бу́де ти з них ві́льно мньа́со йі́сти, але йіх хова́ти и не мучы́ти, бу́де ти з них ві́льно ско́ры на потре́бу ужыва́ти, але йіх не мучы́ти“. — И так о́ддаў Бог Адамо́ви рай! А то́ты дере́ва Па́нбіг заса́диў фсы ў ра́йу; то́то дере́во, ко́тре ша́тан не хо́тыў да́ти, то бы́ўо серед само́го ра́йу поса-дже́не, дере́во йабўоно́ве, коўо ра́йской сту́дны. То йак Бог одда́ваў рай Адамо́ви, то му по́віў так: „Ото, Ада́ме, маш цы́ўый рай, йист твій и йи́зьдьис му ґа́здом и шафа́рйом и йист тво́йи. Ві́льно ти фшы́тко ў ньім йі́сти и важыва́ти, ті́лько с то́го йидно́го дере́ва то́бі заказу́йу йі́сти, бо ф тьім дере́ві йист смерт і гріх“. — И так Бог там ли́шиў Ада́ма. Йидного ра́зу прихо́дит Бог до Ада́ма и гва́рит йо́му так:

„Адáме, дóбрі тóбі йист ту ў рáйу?“ — „Дóбрі йист, пáне, тілько же сьа мі цне, бо йизьдьим сáм“. — И спýстиў Пáнбіг на ньóго твéрдый сон и Адáм зáснуў. И выньаў му Пáнбіг з лывóго бóку рéбро и зрóбиў му жéну, підбочницу йóго, ґльа роспорйаджéньа рáйу и ґльа розвесельінъа Адáма. Даў йі имéно Йива. И так жыли ў рáйі овоцáми весéўо, миўо и роскішны. И прохаджáли сьа коўó той стýдны рáйской, с котрой выпливáли штырі рікы: Ордан, Тиґрис, Уфрат и Ниў.

Ци на дóвго зостáли ў рáйи Адам и Йива? Не на дóўго, бо завидно быўо тóго шчьисьтьá, кóтре дыстаў Адам од Бóга и Йива, то завидно быўо шатáну и гльáдаў пітстýпства, штобы йіх скусити. Пришоў йиден раз шáтан до рáйу, зрóбиў сьа гáдом и вытяг сьа на йáбвін на тóту заказáну. И призидрíўа сьа на ньóго Йива, фстрашыўа сьа, — а він дó ний гвáрит: „Нé бій сьа, пáны! Мóйи жáўо тьа не фкýсит! Але скóштуй йáпка тóго заказанóго, та бýдеш знáти, што йи зýóго, што добрóго“. — И óна што раз призерáўа сьа бáрже на йáбвін, а йáпка што раз йі крáшше сьа ў óчах робили. На йиден раз сьа одважыўа и йáпко вірвáўа, и тóго йáпка фкусиўа и Адамóви скоштувáти дáўа. И Адам йáпка фкýсиў, скоштýваў и зáраз пóзнаў, же йуж йист гóўый. И сам сéбе сьа зафстыдаў (загáньбиў), и так сьа видыли обóйи гóўы и йидно другóго сьа ганьбиўо. И поховáли сьа поза дерéва, поза корíньа. И прихóдит Бог —: „Адáме, дé йис?“ — „Схóваў йим сьа, пáне.“ А йак сьа поховáли, то поўкривáли сьа ўопýшом, гоўотý свóйу.. — Гвáрит Бог до Адáма: „Чом йись сьа схóваў?“ — „Бо-м, пáне, гóўый“. — А йак ты знаш, же-с гóўый? Мóже-с йіў йáпко заказáне?“ — „Таґ йист, пáне“. — „А нáшто-с йіў?“ — „Бо мі Йива дáўа. Йива мньа звéўа и Йива мі дáўа“. — А гвáрит Бог до Йивы: „Нáшто-с тóто йáпко вірвáўа?“ — „Бо мйа гад звйуў“. — Гвáрит Бог до гáда: „Ты будесь сьа на черéві свóйім воўочыти и пісок бýдеш йісти“ — а до жéны гвáрит: „Ты бýдеш г бóли твóйі дыти родити“ — а до Адáма гвáрит: „Тéбе выжéну з рáйу и с твóйом жéном Йивом и дам тóбі йньшу зéмльу. Але ґльа тéбе бýде непýідна, мýсиш робити х пóтьі чéўа твóго, а бýдут ти сьа родити тéрньа и бодáкы“. — А до Йивы гварит: А ты мýсиш прйáсти, жéбы-с приодьіўа грішне тьіўо твóйи“. — И так зóсўаў Бог ангéўа Серафима и так выгнаў Адáма з рáйу. И так зістаў рай ґльа Адáма замкнéный.

Тирвáўо то так штырі тисьáчы льіт. И потóму йшли фсьі дýшы до охтвáни, так правéдны йак и неправéдны. И пóтьім, йак выстопáўо штырі тисьáчы льіт, бесьідýйут дýшы медже сóбом ў охтвáни: „Пóвіў Бог до Адáма, же не на вікы нас отшмáрит от сéбе. А трéба піти просити Бóга, жебы нас óттиль выбáвиў.“ — А кто піде? Фшыткы так ўрéкли: „Адам йист праóтцом, Адáма Бог сотвóриў, Адам з Бóгом бесьі-

дýваў, Адам Бóга вúдыіў, Адам согрíшыў, — Адам ньай йде Бóга просúти!“ — Кóли сьа Адам вы́браў до Бóга óтца просúти, и прúшоў на дві дорóгы, йидна бы́ўа дорóга шырóка, сыпáна камíньом, а дрýга дорóга бы́ўа ýска, тернúста. И Адам сьа обéрнуў за дорóгоў шырóкоў. Прúшоў перед ворóта рáйскы. Задýркаў до вóріт рáйских, — ворóта рáйскы вы́шли, поімáли го, перевернýли, збúли, скервавúли, обдéрли до нáгўа и вышмарúли. Обéрнуў сьа з велúким пвáчом и ж жáльом и прúшоў на дорóгу ýску, тернúсту и зá том дорóгоў прúшоў пéред ворóта небéсны. Задýркаў до вóріт небéсных, — обзы́ват сьа áнгеў божый: „Кто там дýркат?“ — „Йа Адам, пéршый чўóвек!“ — „Бо йа ту стóйу шты́рі тисьáчы рóкіў, а йшче нúкто не дýркаў, аш ты пéршый“. — Зáраз на тóто áнгеў бóжый пóбіг пéред Бóга óтца и повíдат му: „Пáне, прúшоў пéршый чўóвек до тéбе, имéном Адам, и прóсит тьа о ўáску áльбо о миўосéрдьа, жебы́-с го оттáмталь, с той невóльі выпровáдиў“. — Але Бог повíдат до ангéўа: „Ид го припрóвад ту!“ — И припровáдиў áнгеў бóжый Адáма перед Бóга óтца: гоўóго, нагўóго и скырваўленóго. И повíдат Бог до Адáма: „Пóшто с прúшоў и што хóчеш?“ — „Ото, пáне, прóшу тьа, жебы-с мньа оттáмталь выпровáдиў!“ — А Бог отповíдат до ньóго: „Хóтыіў йис быти рíўный пáну твóму, а тéпер йис найгíршый и найгрíшны́шшый от фшы́ткых зьвíріў и скóтыіў!“ — Тóўды Адам гвáрит до Бóга óтца: „Пáне, ньай бýде миўосéрдьа твóйи нá мі!“ — А Бог отповíдат до Адáма: „Што, грíшнúку, миўосéрдьа мóйи йист?! Идий од мéне, нé маш ў мéне ўаскы“. — И так Адам пíшоў од Бóга óтца без надыі́йі. Але Бог йако Бог пíсўаў ангéўа до рáйу, штобы му ўротнúци рáйскы оддáли шмáты (приодыі́ву), жебы не прúньус великóго смýтку до охтвáни. Та не прúньус ни смýтку, ни надыі́йі (потыі́хы). Пóтьім гвáрйат сьватобли́вы мужóве медже сóбоў с фшы́ткы дýшы: „Выбéрме мéдже сóбоў сьватобли́вых мýжий: прорóка Йизéкйу, прорóка Йирéмійу, правéдного Йóва, Нафтанаíўа, цáрйа Давúда — и так ньай йдут просúти Бóга óтца, жéбы нас Пáнбіг óтталь выбáвиў, с той охтвáни“. — И коли так сьа выбрáли сьватобли́вы мужóве, и так йшли до Бóга óтца, аль непрестáнно йшли и хвалúли Бóга за дорóгоў, непрестáнно возопійýшче и гўагольýшче: „Сьват! сьват! сьват Гóспод Бог самаóфт (= сам Бог; поясн. оповідача.)! Испольнь нéбо, испольнь и зéмльа сўáвы твоййа!“ — Коли прúшли на дві дорóгы, не обернýли сьа за дорóгоў шырóкоў, лем за дорóгоў ýскоў, тернúстоў. Йак прúшли перед ворóта небéсны, сьпівайýчи и просьáчи Бóга, и стóйат перед воротáми небесны́ма, нúкто нé сьміў дуркнýти во ўрáта небéсны. Ангеў стóйіт по дрýгі сторóны вóріт и гвáрит йім: „Што не тужы́те (дуркáте) во ўрáта небéсны?“ — Они отповíли: „Бо не сьмíме“. — „Чом?“ — „Бó-зме грíшны“. — Гвáрит áнгеў бóжый до Йóва: „Йóве, тýжы во

ўра́та!“ — И заду́ркаў Йоў до ўрат небе́сных. Отво́риў а́нгеў бо́жый воро́та небе́сны и ли́шиў йіх так стойа́ти. И сам по́біг пе́ред Бо́га о́тца и повідат до Бо́га о́тца: „Отче, при́шли су́ўгы тво́йа (су́ўзи тво́йі) и про́сьат миўосе́рдьа тво́го“. — На́ тот час отступи́ўа од нього пра́ўда, од Бо́га о́тца, а при́шўо миўосе́рдьа, се́стра пра́ўды, и приступи́ўо до Бо́га о́тца, а пра́ўда пішўа роби́ти сво́йі уста́вы. И пове́ртат сьа пра́ўда и гва́рит так до Бо́га о́тца: „Йак йуж сто́йу штырі тисьа́чы ро́кіў и ро́бльу пра́ўду, а и́шче-м тьа не видыўа так весеўо́го и радосно́го, йак йис ґне́с“... — „А то прибыўа се́стра тво́йа миўосе́рдьа до ме́не, ко́тра быўа штырі тисьа́чы ро́кіў замкне́на, и так весе́льу и раду́йу сьа ньоў“. — И мо́вит то́ўды Го́спод Бог до му́жий сьватобли́вых и до су́ўгіў сво́йіх: „Выбе́рте ме́дже со́бом чоўові́ка, котрый бы не́ маў гріху!“ — Отпо́віў Йоў: „Не йи медже на́ми чоўові́ка без гріху, бо ў гріху зме спўоджéны, ў гріху зме породжéны и грішны йи́здме“. — И отпо́віў Бог до Йо́ва: „Йо́ве, до́бре-с по́віў. Итте до охтва́ни и сы́тте и жди́йте, а йа вам при́шльу сы́на мойо́го йидинаро́дного, ко́трый вас отта́мтиль выпрова́дит“. — Йак и́шли сьватобли́вы мужо́ўе весе́ўо од Бо́га и фтыі́шно и радо́сно, же доста́ли обітни́цу, — йак при́шли до охтва́ни, так сьпіва́ли и Бо́га хвали́ли, аж ў охтва́ни сьа роби́ўа йа́сніст. Шата́ну быўо зави́дно и заздро́сно. Повідат: „Не так ско́ро то сьа мо́же ста́ти, бо тобы сьа наро-ди́ти, по́тым гме́рти, на кре́сьты роспйато́му быти, и так ту при́ти. А хоц бы то аж и так зро́биў, же́бы то аж и так быўо, то йа поста́ўльу ту стоп вели́кий, желы́зный, тьа́шкый серед охтва́ни, то йак бы ту при́шоў, дам до то́го сто́па прикова́ти тьа́шкы ґайда́ны, — то йак бы ту при́шоў, то и йо́го ту за́мкну, то и він ту му́сит сыди́ти“.

Ко́ли Исус Хри́стос сьа наро́диў и роспйа́тый быў и ду́ша йо́го фступи́ўа до охтва́ни, и повідат шата́на до Хри́ста: „Йуж йист ту? То хо́тыіў быс мо́же фсы́ ду́шы ўзьа́ти? А ви́диш, йакый йа ту на те́бе пльац мам? Йа ту мам на те́бе стоп постаўле́ный и кайда́ны прикова́ны, и ту тьа за́мкну, то и ты ту бу́деш“. — А Исус Хри́стос повідат так: „То за́мкнеш, тілько мі фкаж, йак мам ста́ти“. — Ша́тан стаў ко́ўо сто́па и фка́заў му: „Так бу́деш сто́йаў ф тых ґайда́нах“. — А ґайда́ны трісли и за́мкли сьа на шата́ны. И так зо́стаў ша́тан стойа́ти. Хри́стос обе́рнуў сьа до Йу́ды, ко́трый го про́даў за три́тцет сриброни́кіў Садуке́йім, Фарисе́йім, старшы́ны жыдыўскі, и зьвіду́йи сьа го Хри́стос: „Йу́до, што бі́льше, ци мого миўосе́рдьа, ци тво́йіх гріхіў? — Отпо́віў йо́му Йу́да, же бі́льше йо́го гріхіў, йак Христово́го миўосе́рдьа“. — То отпо́віў му Хри́стос: „Зоста́неш ту аж до су́ду“. — А и́шче му Хри́стос не отпо́віў, же на вікы, лем до су́ду. И так выба́виў фшы́ткы ду́шы з охтва́ни и припрова́диў до не́ба. Но, и ко́нец.

Зап. від Дмитра Сениці в Кота́ни, 6. серпня 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Ріжні мотиви про сотворенє сьіта, диви: Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 91—92. Тамже, ст. 429 - 434. — Терещенко, Бытъ рус. народа, V, ст. 44 – 45. — Чубинський, Труды, I. ст. 142 · 144. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 1—4. Ч. 1—2. — Буслаевъ, Историч. Очерки. Т. I. Ст. 437 – 438. — Караджич, Српске народ. припов. Ст. 93—95 Erben, Vybr. baje a pov. nár. Ст. 1 – 5. — Руданський Твори. Т. II. Ст. 93 –126. Ст. 232 - 240. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 2 – 3. — Wisła. T. IV. Ст. 387—389: Cztery podania o stworzeniu ziemi. — Добровольскій, Смол. этн. оборникъ. Т. I. Ст. 224—226 і 229—231. Ч. 8 – 9. — Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. IV. Ст. 1—10 і 153 -155. — Сборникъ за народ. умотв. Т. VIII—XXI., 3. Ст. 98. — Сборникъ матер. д. опис. Кавказа. Т. XVIII. 3. Ст. 64. — Chełchowski, Powieści i opowiadania lud. z okolic Przasnysza. T. II. Ст. 139—141. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Т. I. С. 7 – 18 і 325—330. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 780—781. Kolberg, Krakowskie, III, 1—16. — Чтенія Общ. Ист. и Древ. Москва, 1880, IV: Барсовъ, народ. пред. Ст. 1 – 7.

4. Бог і Сатана.

А. С пирвовіку ни було зимлы́, кілько во́ди. І ходи́ў Пан Біг по́вирх води́ і зди́баў ў йидны́м місци піни́ на воды́ бага́то, шуми́ тако́йі. І сказа́ў до піни́: Уста́нь, Сатано, й ходи. А Сатана́ ўстаў і пішо́ў. — Пан Біг ходи́ў с кумпаны́стими, з анге́лами. А Сатана́ кричи́ў на піў сьві́та: Вас хо́дит по́ два, по́ три, та сьа ни наўки́мит вам, а йа кілько сам, то мины́ ску́шно. — Каза́ў Бог: І вас би було два, йа́кбис мине́ пуслу́хаў. — А чуму́, Бо́жи, пуслу́хайу. — Йди на хо́ри, там стойі́т ў ми́дници вода́. Пльунь і вас буде два! — Сатана́ йак пішо́ў, йак ўзьаў пльува́ти, то ты́лько сьа намно́жило, шчо й сам ни маў де стати. Йак прийшо́ў Па́н Біг, то з йидно́йі половини поробиў хо́рти і потручи́ў на зе́мльу. Так Сатана́ за дытьми́ жи́луваў, шчо дру́гий раз рика́ў на піў сьві́та. — А дру́гу полови́ну лиши́ў Бог дльа не́го на услу́гу. А Сатана́ проси́ў Бо́га, аби му даў насы́ньи, аби сы́йаў дльа сво́йих дыти́й, аби маў чим гудува́ти. А Бог йиму́ даў віўса́: Іди́, Сатано́, і сыі́й, аби́с ни забу́ў, йак сьа назива́йи, аби́с каза́ў, овес, овес, овес. — Прихо́дит сьвати́й Михайі́л і ка́жи: Йако́го ти́ му насы́ньи даў? — Йа му даў віўса́. — Шкода́ дльа не́го бі́лого хлы́ба, лы́пши було да́ти оситийу́. Піду йа і йиго́ зами́льу. І сьіў під міст, а він натхо́дит, Сатана́. Михайі́л крикнуў: Осе́т! — А він йшоў і сы́йаў: Осе́т, осе́т, осе́т. І до ни́ньі сьа ро́дит кульу́шчий осе́т. І зачи́ў сатана́ ґаздува́ти. Зроби́ў са́ни, шчоби́ йі́здиў по сьны́гу. Ў коро́ткім чисы́ сьніг зги́нуў. Він зроби́ў віз. І зроби́ў йиго ў ха́ты, ни міг цы́лий ви́тьигнути на двір, бо сьа ни міг ўлы́сти у две́рі. Сатана́ у́зьиў соки́ру і виру́баў скіни, аби́ бу́ли ши́рші две́рі, аби́ сьа ўлы́в віз. Прийшо́ў Бог, розыбра́ў віз і показа́ў йиму́

виносити на двір по йидному колисьі Ни міх Сатана́ вийти з Бо́гом на лад, на коне́ц. Пішо́ў до ковалыі́ў, каза́ў, аби́ поробили ланцухи́ з ўсыльа́кими зашчіпка́ми і приньіс до Бо́га і каза́ў: Ўбири́ сьа ў той ланцу́х, буде́м прубува́ти, хто буде́ сильньі́шчий, хто йиго́ урве́, йа, ци ти. — Ўбири́ сьа сам, Сатано́, бо йа ни зна́йу йак, а йак йа бу́ду ви́дьіти, йак на то́бі стойі́т, то йа сьа ўбиру́. — А йак сьи Сатана́ ўбраў, каза́ў Бог: Скій, Сатано́, упне́ний, до́ки сьві́та і со́ньцьи! — А він заста́виў двох сво́йіх чортьакі́ў, аби́ той ланцу́х перері́зали пило́ў, аби́ йиго́ спусти́ли. І они́ ста́ли і ўзьи́ли рі́зати. Йак мі́сьиць стари́й, то так ланцу́х пирирі́зуйут, жи сьи тьі́лько тро́ха трима́йи. А йак мі́сьиць нови́й, то й ланцу́х нови́й і ни мо́жут го пирирізати ньіко́ли. Рі́жут го цьили́й рік, так го пирирі́жут за цьили́й рік, жи сьи ма́ло й трима́йи, а йак наста́ни нови́й рік, то й ланцу́х шче гру́пший йак буў. Аж буде́ спушче́ний при кінци́ сьві́та; буде́ ходи́ў і збира́ў на́рід; буде́ носи́ти ў коно́ўцьі смолу́ і кру́глий ка́мінь, шчо буде́ пове́рха подьі́бний до хльі́ба. А йак наста́ни вили́кий го́лод, а він ко́го зди́оли, то буде́ намоўйи́ў до се́би: Пітпиши́ ми сьи, то ти дам хльі́ба і води́. А хоць сьи пітпиши́, то він ни дасьць, бо й сам не буде́ маў.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 191—192. — Тамже, II, ст. 359—360.

5. Бог і Біда.

Б. То як іще не було нї неба, нї землї, то Панбіг ходив собі сам по водї. Аж ту Біда вилїзла відкись тай каже:

— Почекай, Господи, і я з тобов піду.

— Та ходи, — каже Панбіг.

Ідут. Панбіг, знаєте, у черевичятах, а Біда в личачищьох. Панбіг іде по водї як по дощцї, а Біда що ступит, то все в воду аж по вуха. Втеперила ся, продрогла, а далї кричит:

— Йой, Господи, та сядьмо де трохи спочити!

— Добре, — каже Панбіг.

Узяв він дрібочку того чорного, що за нїхтем, видовбав, духнув, на тото, а з того зробив ся кусень землї, от такий може, як верета. Простерло ся тото на водї тай плаває. Посїдали вони на тото оба, Біда аж язик вивісила, так відсапує. А Панбіг сидїв-сидїв а далї вдрімав ся, ляг, тай заснув.

— Чекай, — гадає собі Біда, — я тепер знаю щьо зробити!

Тай підсунула ся тихонько до Пана Бога, взяла єго спячого на руки, тай несе аж на край тої верети, щоби вкинути в воду. Ба несе, ба несе, ба несе, а тота верета все ширша тай ширша робит ся. І все біді здає ся, що вже от-от до берега близько, вже зачяла бігчи, а беріг усе перед нею тікає. Вже біда так змучила ся, що ледво дихає, а далї шепнула тихо:

— Господи поможи до берега дійти! — Тогди земля перестала рости. Біда доскочила до берега, розмахнула Богойком тай іно хотїла єго шпурнути в воду, аж ту земля з під єї ніг висунула ся, Богойко лишив ся на верха, а Біда бовт у озеро, лиш за пев заклекотїло.

Зап. у Лолинї, Лолинського пов. др. Ів. Франко

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 89—91. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 342—343.

6. Бог і чорт.

В. Йак Бог сотворив сьвіт, и сотворив рай, а никто не знаў, ґльа кого, а лем Бог знаў. Та потім Бог до того райу пісуаў шатана садити овоцы, даў му фсьо, што треба (што потрібно там быўо): грушкы, йабка, чересьны, слиўкы, шквіры. Але він не посадиў фсьо —: сховаў під йазык йидно йадро йабўоньове. — „Ґльачого-с, шатане, не посадиў?“ — „Та йа фсьо посадиў“. — Бог му повідат, же ныт. — „Пане, посадиў йим“. — Бог му повідат: „Та ци не знайу, што маш під йазыком. Маш йадро йабўоньове (йапково)“. — И признаў сьа и Бог му повідат: „То ид посад, то буде тобі“. — И він посўухаў и пішоў и посадиў. И Бог сотворив чоўовіка и даў йому рай и казаў му по тім раїї ходити и зо ўсьіх овоціў йісти, а с тойі йабўони, с той, што посадиў шатан, што маў під йазыком, то с того Бог заказаў йісти дерева. — „Бо согрішиш!“ — И покиль сам быў, та не йіў с того дерева. Аж йак му даў Бог жену, помічницу, Йиву, она тоўды с того дерева, звіў йий зўый, жебы с того дерева урваўа. Она повіўа, же йім Бог заказаў, а він сьа до ний обзыват, шатан, же за то не каже Бог йісти, же бы знали тілько, йак и сам Бог. Аж от тоўды зводиў йуж Адама на фшитко бо ўрваў йапко и Йиві подаў, она фкусила и Адамови дала. Потім Бог выгнаў йіх з райу, а шатанови повіў, же —: „Будеш шмареный з неба за гордост, за пыху, за то, же-с звіў першого чоўовіка“. — Бо му жаль быўо, шатанови, же чоўовік вылыіпленый з глины, а Бог му даў такый рай красный. А шатан сой ўзьаў за то зас звіст, гвариў Панубогу:

„Пáне, ты мáйиш йуж чоўовíка и анґéліў, а йа нé мам нич, прийатéльа жаднóго!“ -- А Бог му повíдат: „Вóзмий с кáды на йиден пáлец вóды и шмар за сéбе, и бýдеш маў прийатéльа, товариша“. — И ўзьаў с кáды на йиден пáлец шмáрнуў —! стóйіт зá ним прийáтыіль йóго. Йак зáчаў с кáды вóду метáти, так фшиґку вóду вымéтаў. То маў велику тму анґéліў тых чорных, што й перезрíти нé міг. И тóўды повíдат Панубóгу: „Будéме мáти, пáне, вíйну“ — бо маў дýже вóйска, йуж маў дýже тых прийатéли. Дозвóлиў му Бог —: „То май вíйну!“ — То сьа на прýтко з ним стáўо. Тóўды йак бýысне раз, — шáтан скричаў: „Пáне, страх!“ — „То мóйи вóйско йде“ — так Бог. Йак загырмит стрáшны, — шатан сьа бóйіт; йак бýысне другíраз, йак загырмит зáтым, — найпéрше стáрый шáтан скóчиў и повíдат: „Пáне, де стáну, та тьа ниґда не спомйáну!“ — И лéтыіў зайидно, ани ниґда нé стаў, — лéтыіў и лéтыіў, а тóты зá ним падáли, за чытырдéсьат дний и нóчий, летыíли йак дойч, — так йіх дýже бýыўо. А старый йак нé міг йуж ниґде місьцьа мáти, так скричаў: „Пáне, устáноў мйа!“ — И тóўды ним бýхўо и вибйўо ним пéкўо, и пéкўо тóто йи дльа дзьáбліў.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, в серпни, 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Про те, як чорт робив собі товаришів, диви; Драгоманов. малор. преданія. Ст. 41, ч. 1. — Чубинський, Труды. I. ст. 191. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 341—342.

7. Бунт Ангелів.

Йак Пáнбіг зотвóриў сьвіт и фшытко зотвóриў, што на сьвíты йист, и прíшоў ґ йидны скáўі и там ў ты скáўі чýйи, же штóси дрáпле. И до тóго сьа озыват: „Што там йи ф ты скаўі, же йа о фшыткім знам, а ó тым нé знам?“ — И повíдат так: „Выход геў!“ — повíдат — што йист там за йиден?“ — А тот повíдат так: „Йа там — повíдат — не піду, бо йа тáкый брыткый — гвáрит, — смаркáтый, рогáтый, та йа — повíдат — не сьмíйу сьа там ўказáти...“ — Але Бог до нього повíдат: „Выйд геў, йа тьа окрáшу“. — Но, и вышоў и Бог го окрáсиў. Йак го Бог окрáсиў, тóўды го даў до нéба. И він быў пéршым анґéўом. И быў ў нéбі и сам биў и повíдаў, же сьа му барз цне. И тóўды Бог му повíдаў, же —: Идий — повíдат — там до стýдны и óмоч мизéльный пáлец и шмар за сéбе и зрóбит ти сьа кáмрат“. — Но, але він йак пíшоў, йак зáчаў мачáти пáльцы, йак зáчаў метáти, — так сьа йіх тыіўко наробйўо [„Намéтаў тма тмоў“ — господáр Сенйцьа], што йіх быўо двапатцетéры хóры. Ну, йуж йак йіх там быўо там дýже,

так йуж почáли сой крільувáти; пóтым сьа збунтувáли, же йуж бýдут робúти з Бóгом вíйну. Повíдат: „Зрóбме сой ту — повíдат — прúстоў и мы — повíдат — Бóга йуж выженéме óтталь, мы будéме сой сáмы йуж ту, не бойíме сьа нич!“ — Але Бог сьа нá то погнывáў и зотвóриў нá то перýна (што гырмит). Так Бог йак раз блúснуў и загырміў, а тот найстáршый шатан (дьáбоў) повíдат: „А што то він — гвáрит — мыслит? Што то йи! Він сьа з нáми бýде биў! — гвáрит. Йак загырміўо другí раз и трісўо, а він повíдат: „Што то йи?“ — „Мóйи вíйско сьа рыхтýйи“ — так Бог повíдат. Йак загырміло третыí раз и трісўо, йак зачáли з нéба летыíти, то летыíли за чотырдéсьат дныў и за чотырдéсьат пóчы, йак дойдж. Шáтан йак хпаў, то выбиў сóбоў пéкўо. И окрýтны зарúчаў велúкым гоўóсом. И потóму, кóтрый хпаў на нóгы, то сьа там фшыткы ґ ньóму сходúли. А кóтрый хпаў на гоўóву, то сьа рóзбрыс, — то озéро там йи. — То там звыклы бывáйут озéра, — áльбо де сьа тáкы місьцьа на зéмли трафльáйут, то нé йист трáвы, так йак бы выпалéно быўо. — Та йуж.

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Житє і Слово, 1895, I, ст. 137—139. Там вказано лїтературу предмета. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 340—341. — Памятки укр. мови, т. I. Ст. 11—14 і 325—330.

8. Прокляті ангели.

Як Пáмбіх вúгнав аньóлів з нéба, то вонú литíли сóрок день і сорок нóчів. Потóму, як Пáмбіх сказав: Амінь! — то де який був, там зістав.

Зап. від батька в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 16—17. — Памятки укр. мови, т. I. Ст. 12.

341270

9. Грім — то війна між Богом і дїдьком.

Дїти! Як блискає, щобисте ся не бояли нїчого! То ся небо отвирає, а сьв. Михайло на штири роги стріляє злі духи. То як вас грім забє, то вам за тото гріхи відпустят ся. Злий дух каже: Я ся сховаю до худоби! — А Пан Біг каже: Я забю худобину, а тому чоловікови в десятеро надгороджу. — А я ся сховаю в чоловіка! — Я й чоло-

віка забю і єму гріхи відпущу. — Я ся сховаю в дерево. — А я дерево розколю, а тебе такій забю.

Раз дві кобіти сиділи під копою. Дивят ся — миш вибігла з під копи. Аж тут грім бух! у тоту миш. З миши зробила ся мазь, а ті кобіти обі грім забив. Тота миш, то був дідько.

Раз пасли ми худобу. Грім забив одного хлопця, геть його розтріскав, а другого оглушив. То той, що його оглушило, три дни лежав наряджений; вже третого дня мали його ховати, а він встав. Питали ся його, як на тамтім сьвіті. Він каже: Міні нічого не вільно вам казати. Сей сьвіт — то лишень гостина, позичений, а тамтой вічний. Найгірший гріх за іглу і за сіль. Як котра жінка крала сіль, то злодійці на тамтім сьвіті буде сипати ся сіль з очей. А через вушко ігли кождий мусит перелазити.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелї: Житє і Слово, 1895, I, ст. 218—219 і 372. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 42 і 43—44, ч. 3 і 6. — Етноґр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. Т. V. Ст. 77, ч. 6. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 155—156. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ст. 282. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 152—153.

10. Як повстали гори.

Го́споть Бох зроби́ў то́го пе́ршого аньо́ла. Не зна́ю с чого́, ті́лько шчо він найста́рший ў пе́клї. Слаў го раз Госпоть по гли́ну: бери́ гли́ну ў імя́ моє́; Го́споть ка́же — на імя госпо́дне. Він бере́, ка́же: беру на моє імя. Але гли́на ся не ўзяла́. Так два ра́зи. А тре́тий раз ўже не ви́мовиў на імя́ бо́же, не беру́ на імя́ бо́же, но беру́ гли́ну на імя́ його́. За тре́тим ра́зом виніс. І не хоті́ў ўсьо да́ти, лиши́ў си ў пи́ску за зуба́ми. Го́споть зроби́ў, аби́ він усну́ў. Тай заснуваў сьвіт. А ї́му ў пи́ску зачала́ земля́ рости́. Він ся схо́пиў, бо му пи́сок розвереди́ло. Го́споть велі́ў ся му оберну́ти до за́пад со́нця і каза́ў му ви́плювати. І ви́росли на по́минку го́ри, ру́жні го́ри. А ўсї на за́пад звернені.

Зап. в Лікти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулинича 1901, Волод. Левинський.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 15—16. — Чубинський, Труды, I. Ст. 39—40. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 195. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 506—507. — Етноґраф. Збірник. Т. V. Ст. 161. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 232—233.

11. Як Бог садив рай.

Йак Па́мбіх сади́в рай, то дав Анци́христови зерньита, жиби́ йиму́ подава́в. А Анцихрист схова́в йидно́ зе́рньи і йак Па́мбіх сьи відвирну́в, а він то зе́рньи посади́в. Па́мбіх тогди́ відвирну́в сьи тай ка́жи: Віт типе́р ти буде́ш прокльи́тий і твойи де́риво! С того само́го де́рива заказа́в Па́мбіх йі́сти йа́пка нашим прарóдичам.

Зап. від батька в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

Паралелї: Памятки укр. мови. Т. І. Ст. 15 - 16.

12. Адам і Ева.

Пан Біг зліпив Адама і Єву з глини тай каже: Ходіт собі по раю, але абисте не згрішили. А вони обоє були голі і ціле тіло мали рогове, як наші ніхті. А Єва підходила Адама тай скусила єго, бо кобіта то вміє гірше чоловіка скусити. Адам ся розпалив тай пішов з нею спати і так згрішив. То Пан Біг не ябко заказав йому їсти, то тілько дітьом так ся каже. Пан Біг казав їм єнчого гріха не робити. — Адам як згрішив, сховав ся поза дерево, бо ся встидав, а Пан Біг каже: Ходи сюда, ходи, не встидай ся! Видиш, сповнив єсь гріх! — І з Адама зникла та шкіра рогова, лише ся лишила на ніхтях на памятку. Адам вирвав лопух і позакривав грішне тіло. Каже йому Пан Біг:

Наж ти, Адаме, рискаль і мотику,
Іди робити на хліба партику!

А Єву Пан Біг узяв тай витрутив із раю і з неї зробило ся дерево — єва. Видите, яка вона міцна! Ану ламай єї кілько хоч, то не зломиш, бо жива.

Пішов Адам, робит, робит — нема нічого ні за ним, ні перед ним. Аж десь у полудне приніс єму ангел сторож поживу. Каже до него Адам: Що то таке, що я роблю, роблю, а нічого нема ні за мною, ні передо мною? — Каже єму ангел: Ти скажи, як зачинаєш робити: Господи допомагай мінї! — На другий раз Адам як став до роботи, сказав: Господи, допомагай мінї! І від того часу так му все йшло, що й злічити не мож було того, що Адам скопав. — Але Адамови було дуже смутно. Прийшов до нього Пан Біг тай каже: Смутно тобі, Адаме? Жаль тобі за жінкою? А видиш, а казав я тобі, не поповняй гріха! — Адам ся положив спати, а Пан Біг прийшов, виймив одно ребро з Адама тай з него зробила му ся жона. Він ся пробуджає, а вже жінку має. То ви чоловіки з глини, а ми жінки — то вже з вашого ребра. — Жили вони

собі, працювали на хліб і мали сім синів і вісім доньок. Отжеж то не гріх, коли брат із сестров жиє, бо коли на початку сьвіта не був гріх, то й тепер не є. А єдна донька не мала пари і була межи братьми і мала діти. То від неї походят оті сьвітові дівчата, що пари не мают.

Житє і Слово, 1894, II, 179—180.

Оповідачка поплутала тут трохи оповіданє, подаючи вперед факт вигнаня з раю, і аж опісля сотворенє Еви.

Паралелї: Чубинський, Труды, I., 145—147. — Добровольскій, Смоленскій этн. сборникъ. Т. I. Ст. 235. Ч. 14.

13. Адамові діти.

Був Адам і Єва, мали дванайцять синів і тринайцять дівок. Сини повінчали ся з сестрами так, що кождний з них брав трету дівку з ряду. На памятку того днесь можна в третім колїні женити ся. Єдна лишила ся і почала плакати, же не має пари. А Адам мовит до неї: „Місти ся межи ними, я ти нич не пораджу!“ З відти пішли завитки і копилиці.

Житє і Слово кн. IV, 1895, ст. 96—97.

Паралелї: Житє і Слово, II, 179—180, ч. 3 (кінцевий уступ). — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 157. Ч. 4. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 861.

14. Перший гріх.

То йидно́го ра́зу завиджаў ша́тан Адамо́ви и Йи́ві шчьи́сьтьа и так сьа поста́раў, же зро́биў та́ке пітсту́пство, што зро́биў з Йи́воў чуджоло́ство. И пото́му за́шўа гру́ба и ма́ўа хўо́пцьа. Йак сьа тот хўо́пец ўро́диў, маў сьім гоўоў. И о́на нат тым нарікáўа, и він повідат: „Цит, не пўач, йа го укра́шу, што не бу́де маў лем йи́дну гоўо́ву“. — И по́тьім му сьіст го́ўоў зньаў, тьілько му ли́шыў йи́дну. За́ то сьа Па́нбіг погньі́ваў и вы́гнаў Ада́ма з ра́йу и Йи́ву. И по́тьім Йи́ва покутўа́ўа ў ріцы Ниў, же сьа выпокуту́йи за тот гріх, а Адам покуту́ваў ў ріцы О́рдан. Але ша́тан фсе йіх наво́диў до гріху. При́шоў до Йи́вы и повідат: „Выйд з во́ды, бо йуж йис чыста!“ — И до Ада́ма по са́мо прихо́диў, же йуж сьа спокуту́ваў. И так од гріху сьа не освободи́ли.

Зап. від Антона Тиханича в Котáни, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Чубинський, Труды, I., ст. 146. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. V. Ст. 378—381 (4 духовні вірші). — Добровольскій, Смол этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 235 236, 239—240.

15. Чому на пальцях нігтї?

Чому чоловік на пальцях має „нігтї?“ Тото мало хто знає. А бувало мої небіщик дїдуньо кажуть, що то давно дуже перший чоловік нїм согрішив, був на цїлім тїлї таким рогом, як ми на нїгтях маємо, покритий. Не потребував він анї одежини, анї чобіт, як от ми тепер. А як согрішив, то зараз тот ріг злїз з него і лиш на памятку, що він був ним колись вкритий, лишило ся по трошки того рогу на кінцях пальців на руках і на ногах і то називає ся „нїгтями“.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р. (незвісний збирач).

Паралелї: Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 782. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 236. Ч. 16.

16. Звідки пішло „Помагайбіг“.

Як Адам і Єва согрішили, Бог вигнав їх з раю, та дав їм мотику, лопату, сапу, серп, сокиру і инчі орудинки, аби мали чим робити. Адам взяв лопату тай став копати. Копає, копає, тай все на єднім місци. За три дни вкопав тілько, що лише мав де ногами стати. Адам зачав плакати, а Богови жаль ся єго зробило тай каже: „Все, як зачинаєш що робити, то кажи „Помагайбіг“, то я тобі поможу і борше буде йти робота!“ І від тогди Адам і всї люде до нинї, ци то як сами стають до роботи, ци другим, кажуть: „Помагайбіг“.

Записано в Войнилові, Калуського пов. 1875 р. (незвісний збирач).

17. Як Адам запродав чортови людий.

Па́н-Біг сотворúў Адама і ўпустúў йиго́ до райу́. Пото́му йак він согріши́ў, то Па́н-Біг йиго́ ви́гнаў. Йак йиго́ ви́гнаў, то він зоста́ў го́лий, пла́каў йак день так ніч піт ца́рским райо́м. Па́н-Біг йиму даў мо-

тику, городник, казаў —: „На, йди, роботай, обробльай земльу!“ — Даў йиму насьіньа, аби він посьійаў і земльу ўобробльаў і жиў. І йак йиму старшій син народиў сьа, то він маў сьім голоў гадьачих. Тогди прийшоў до него злий дух і казаў до него —: „Адаме, шо ти миньі приобіцьайиш за тойи дати, то йа тибі твоо сина обчишчу?“ — „А шо-ж ти жадайиш од мене?“ — „Пітпиши миньі свойу душу, то йа тибі твоо сина обчишчу“. — І він йиму пітписаў свойу душу, він йиго обчистиў. Потому через штири тисьачі льіт дійаволи тими душами обладовали. Йак народиў сьа Ісус Христос, а прийшоўши до хрешченійа, хтьіў тейі змазати і казаў сибі до Йірана, жи-б йиго ўхристиў, і вийшоў туди, де той дійавол маў той запис од Гадама, і він тейи зийшчиў, спалиў сьірковим вогнем. І потому дійаволи не мали права до чоловічойі душі, — а перве Бог обладоваў за житьа, а по смерты він, бес ті ўсьі штири тисьачі льіт. То вже Ісус Христос взьаў тійі души на себе.

Зап. в Лешневі, Брідського пов. від Демчука 1895 р. О. Роздольський.

Паралелї: Етноґрафічний Збірник, Т. III., 35—36. Т. V. Ст. 111—112. — Др. Ів. Франко, Памятки укр.-руської мови і лїтератури. Т. II., 177—179, 187—188, 190. — Пор. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжника, т. VI і Lydia Schischmanoff, Légendes religienses Bulgares, Paris 1896, стор. 48—51. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 240—241. Ч. 20—22.

18. Запропащене і відкуплене людий.

То ни можу знати, шчо за кобіта була пеўно Єва. Я ся не питаў таких, шчо знают, ги учених. Ўродила дітину, жи мала 12 голоў: зьвірі, пси, воўкі, коні, ружні зьвірі були і їдна голова дітиньська. Надійшоў дявол, каже: запиши мені тоти люди, шчо с потомства вийдут. І ўпа му записала. Не знала, шчо піде з неї на цілий сьвіт паріт. А єднак вимовила си, шчо два рази буде сї родити, два рази ўмирати, то той то скасує. Госпоть Бох сї розгніваў і запечатаў зд на штири тисячі літ і царство: Аж хіба мій син отворит. Були люди там у пеклї по 4000 літ, просили того царя, Люцифер сї називає, би пустиў їх на сьвіт. Він казаў: Я не пушчу, ви мої! Єден ся випросиў. Госпоть Бох зробили двацїт штири аньоли. І як ніч так день тоті аньоли сьпівали, плакали цалі 4000 літ. Єден с того аду сї випросиў. І прийшоў піт парство. Три доби плакаў, молиў ся, тай го не хтїли пустити. Аш Госпоть Бох отвориў двері і ўпустиў до царства. Питає ся: Отче небесний, коли ми вийдемо с тої муки с того аду? — Почкай, няй ся подивю, ци ўже мій

ся син нáродиў. Ўже, кáже, за трúцять літ вúйдете с тóї мукі, віт тóго Люцúпра. Як син бóжий доріс до 30 літ, то пішóў отворя́ти тоту́ брáму, крúкнуў раз: Люцúпре, óтвирай! Раз там кілько нарóду булó, кóжди з ножóм, сокéроў, сік, різаў, би брáму не отворити. Брáма ся трóха пітхилúла, як пéрший раз син бóжий крúкнуў. Як крúкне дру́гий раз, брáма ся більше отворúла. Крúкнуў третий раз. Так, як капелюх з голови́, так сї брáма отворúла. Цáлий наріт вúйшоў на сьвіт. Син бóжий го вúкупиў.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинича по прізв. Гаврильців, у серпні 1901, Волод Левинський.

19. Хлопське і бабське волося.

Як то був Ядам і Єва в раю, тей вона їго ніц а ніц ни бояла сї і ни хтїла їго ніц слухати. От, шо він робит, йде до Бога тей кажи: „Боженьку, зроби так, шоб Єва мене бояла сї хоть трохи, а то вона мене ніц а ніц ни боїцї“. А Бог кажи: „Йди, Ядаме, он там до теї річки, обмий сї в ні, то тибі виросте борода і вуса, а то тебе зарас Єва буде бояти сї“. Пішов Ядам до теї річки, обмив сї, тей зарас виросла їму борода і вуса. Али він був голий тей ни мав де руки поптирати, бо була мокра, і взяв тей ширнув нею мижи ноги, тей там їму також волосє виросло. От приходи він до Єви, тей кажи: „Аж типер ти мене будеш бояти сї! Диви сї, який я страшний“. Єва подивила сї тей питає: „А тож по якому ти такий страшний став, Ядамцю соколику?“ „Аво, я пішов до теї он річки, обмив сї і так зарас обріс“. Ну, як Ядам ліг спати в полудне, пішла Євка і сибі хутко до теї річки тей думає: „Зачикай, Ядамцю, будиш ти і мине бояти сї“. Тей прилетїла хутко до річки і шо по вмочила руку в воду, аж тут пчола кусь її мижи ногами. А вона в ноги. Злапала сї там за те місце тею мокрою рукою і зарас їй там виросло волосє на тім грішнім тїлї. І вона більше до річки вже ни йшла, бо бояла сї, шоб знов шо ни вкусило.

Зап. у Стоянові, Каменецького пов. від Івана Зарубія, 1900 р. Андрей Веретельник.

20. Чому у жінок довге волосє?

Як Бог сотворив сьвіт, постановив довершити своє творенє чимось шляхотнїйшим і сотворив чоловіка Адама. Жив собі Адам в раю та хоть мав усего подостатком, то все за чимось банував. Пізнав Пан Біг, чого

Адам бануе — за жінкою, бачите! — замислив єму сотворити жінку і зробити з неї Адамови несподіванку. Коли раз Адам заснув, підсунув са до него Пан Бог на пальцях, отворив єму груди, виймив з них одно ребро, положив за себе, а сам почав дірку в грудьох залатувати. Тимчасом надбіг пес (занюхав осхабину!) і нім Пан Біг спостеріг ся, вхопив ребро тай втьоки з ним. Бог пустив ся собаку доганяти, але собака розумний: до плота, тай гоп! через него. Ледви вспів Пан Біг злапати го за фіст, але якось так потяг нещасливо, що фіст лишив ся єму в руках, а пес з ребром уйшов. Що мав Пан Біг робити? Адже не мав ще друге ребро Адамови виймати! Тому взяв і з фоста собачого сотворив Єву. Тому то у жінок таке волосє довге, як собачий фіст.

Жите і Слово, 1895, I., ст. 373, ч. 33.

21. Як Бог сотворив шляхту.

Коли Бог зачав творити всякі народи, то наліпив шляхти з тіста, а Русина вліпив із глини. Наліпив тай поставив на сонце, аби сохли. Якось забіг туди пес, то Русина не рушав, бо був глиняний, а шляхту з тіста всю поїв. Тоді Бог казав ангелови взяти пса за вуха і бити о дерева. Вдарив ангел псом о вербу — з пса вискочив шляхтич Вербіцкий; вдарив о березу — вискочив Березовский; вдарив о бук — вискочив Буковский; вдарив о явора — вискочив Яворский і т. д.

Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 113. Ч. III.

Паралелї: Драгоманів, Малор. Преданія. Ст. 194. Ч. 35. — Грінченко, Этногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 122.

22. Супірка Бога з чортом.

Як Пан Біг сьвіт творив, то біда все за ним ходила і все йому на перекір робила. Пан Біг сотворив вівцю чоловікови на пожиток, а біда козу; Пан Біг пса, щоби чоловікови служив, а біда вовка, щоби йому шкодив; Пан Біг поставив церкву, а біда зараз коло неї коршму; Пан Біг зробив млин, а біда фірас (тартак).

Жите і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 15.

23. Чорт у вовка між очима.

А. Сус Христо́с йак ходи́ў с Петро́м по земли́, і зроби́ў си Христо́с кота́ і пса. А злый зроби́ў во́ўка. Али лежи́т воўк, ўста́ти не мо́же. Надийшо́ў Сус Христо́с с Петро́м, а він трови́т: Гу́джа Христа! А він ни ўстайи. — Христо́с мо́вит: Гу́джа Сатайани́на! — Воўк сьа схо́пиў, та д ньому, а він зо страху ско́чиў ме́джи во́чи во́ўкови. І днесь та́кій йи во́ўкови чорт ме́джи вочима і тому́ ле́да йакы́й стріле́ць во́ўка не хо́че би́ти, йак нич не зна́йи. А йа такы́й му́дрый, жи йак бы наді́баў во́ўка, то бы мо́виў: Цыка́й, ды́тку, бо во́ўка бйу!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

24. Сотворене вовка.

Б. Зроби́ў дийа́вол з боло́та во́ўка. А йак надыйшо́ў Бог, то він йęго́ трови́ў, кричи́ў: Гу́дзь-го, гу́дзь-го! Але боло́то боло́том йак стойа́ло, так стойа́ло. А йак пан Біг сказа́ў гудзь го, йак сьę воўк з боло́та схо́пиў, і зачи́ў бічи за дийа́волом, а він ўтыка́ў на вільши́ну а воўк йак ўхопиў зуба́ми, тай віткуси́ў йęму́ пйęту́. А Бох ўпхаў пйęту́ ў зе́мльу, та ви́росла з не́йі цибу́льę; а с пйęти́ йак пішла́ кроў, то й до ни́ньішного дньę вільши́на черво́на, йак здойми́ з не́йі кору́.

Зап. в цьвітни 1897 від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Зоря, 1883, ст. 250: Звідки взяв ся вовк.

25. Чому вільха червена?

В. Поневира́ли сьа барв сиро́ты и ме́рли з гоўо́ду, бо йіх не хо́тыў ни́кто хова́ти, бо худо́ба ходи́ўа са́ма, бо зна́ўа бесьідува́ти и йак му ґа́зда роска́заў, так го сўуха́ўо и пішўо са́мо на по́ўе и там сьа са́мо па́сўо. Але то Па́ну Бо́гу жаль бы́ўо, же ды́ти мрут по сьві́ту, и Бог сам рожжа́лиў сьа, же так ды́ти мрут з гоўо́ду, бо йім ни́кто хлы́ба не по́даст, бо нико́му не тре́ба бы́ўо пасту́ха, кой худо́ба са́ма сьа па́се и са́ма прихо́дит до́міў, што го не тре́ба выганьа́ти а́ни приганьа́ти. И Бог зака́заў худо́бі бесьідува́ти, жебы бы́ўо ны́ме, жебы ни́кто не́ знаў його бесьі́ду. И чорт пришоў до Панабо́га, бо му ка́заў. —

„Чого мйа, пане, потрібуйиш?“ — „Жебы-с мі зробиў воўка, жебы дрібну худобу йімаў и йіў“. — „Пане, а йак го зробльу?“ — „Возмий дерева и вырубай и вытеш такого зьвірйа йак пес“. — Але чорт не фсе посўушный быў Панубогу, але мусыў. А він сьа за то сердиў, же го Панбіг з неба шмариў. — „Але кой, пане, фсе тьа мам посўухати, бо мі тілько до росказу нема никто, тілько йиден Бог...“ — И посўухати мусыў. И зробиў воўка, кой барз великый быў, такый йак пец. Панбіг му гварит: „Чого-с таке велич зробиў? Обрубай го!“ — И він ўзьаў и оптесаў докоўа и лем такого зробиў, йак великый пес, — посўухаў Бога. Але и так за великый быў. Але с тых трісок, йак рубаў, так летыли ореўы и вороны, тоты птахы великы, што йіх не потрібно йісти, што мы йіх не ужываме, бо паскудны: бо то од воўка походьат. — Но, тепер воўк стойіт, але нежывый, бо йи дереўйаный. Панбіг му повідат: „Скрич на воўка: воўче, зыдж чорта!“ — Але чорт повідат: „Воўче, зыдж Бога!“ — Але воўк стойіт, не хоче. Панбіг му повідат: „Чорте, не буд зуфаўый!“ — Але він фсе зуфаўый, бо не хоче повісти, жебы зыў його, лем кричит до трйох раз: „Воўче, зыдж Бога!“ — Панбіг му зас гварит: „Бо не ўстане, йак му так не повіш, йак йа ти кажу“. — И стаў сой вільа йидной вільхы и скричит на воўка: „Воўче, зыдж чорта!“ — А сам горі вільхоў фтыче. А воўк скочиў и зымаў чорта за ногу и роздер му ногу. А чорт фтьук на вільху, а доўо вільхоў зільаўа кроў з нього. И за то вільха червена. — И воўк жывый. Але чорт од нього пішоў. Тепер Панбіг каже му робити на хлыб. воўкови. Каже му орати и зерно сыйати. Воўк сьа зьвідуйи: „А йуж йісти?“ — „О ныт, аз зерно выросне“. — „А йак зерно выросне, йуж йісти?“ — „О ныт, бо треба косити“. — „А йак косити, то йуж йісти?“ — „О ныт, треба возити“. - „А йак возити, йуж йісти?“ — „О ныт, тра моўотити“. — „Йуж йісти?“ — „Ныт, моўоти“. — „А йак моўоти, йуж йісти?“ — „Ныт, тра хлыб печи“. — „А йак печи, йуж йісти?“ — „Ньай выстыне“. — „Пане, вольу сым гір лытати, мам за тепўым хлыбом ждати!“ — И так воўк полетыў, не ждаў хлыба. И облетыў сым гір и не зыў, лем йидного птаха. И так пішоў по сьвіту и так ходит.

Зап. від Петра Боришовича в Бортнім, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, II, ст. 181—182. — Zbiór wiad. T. VI, 3, ст. 221—222. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 726—727. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344. Ч. 190.

26. Звідки взяли ся кози?

Нім ще Пан Біг сотворив людей, то сам вівчарив. Вівці слухали Пана Бога: куди він лиш свисне, туди вони йдут. А кіз не було ще тогди на сьвіті. Але приходит до Пана Бога чорт тай каже: Дай міні, Богойку, троха овець! У тебе тілька череда, а у мене і єдної овечки нема. — Тогди віддїлив Пан Біг чортови трохи овець. Прийшло ся чортови переганяти свої вівці з стинища на стинище. Вівці пуджали ся єго і розбігали ся перед ним на всї боки. Не міг собі бідний чорт дати ради з ними і розлютив ся на них дуже; зачав їх їмати за хвости і стягати до купи, а що вівці дуже ся рвали, то пообривав і позадирав їм хвости. І так з овець стали ся кози і тому у них такі курті та позадирані хвости. Кози — то чортові вівці. Тай уся подоба у них як у чорта: і роги і борода така, як у чорта. А пуджалива і уперта коза від того часу, як ся чорта спудила.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 13.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 109, ч. 6--7. — Ястребов, Матеріалы. Ст. 13. — Чубинський, Труды, I, ст. 49. Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168, ч. 22. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 251. Ч. 82.

27. Звідки взяв ся бузько?

Йак ходи́ў пе́рший чолові́к по зимли́ і ду́жи му докучи́ли му́хи. А він пішо́ў до Бо́га на ска́ргу. Бог зыбра́ў ўсьо мну́ство до то́рби, шчо ты́лько на сьвіты́ йи: му́хи, мурахи́, жи́би, ми́ши — шчо ты́лько йи на сьві́ты, зыбраў чолові́кови до то́рби і каза́ў йиму́: Іди́ топи́ти, ты́лько аби́сь сьи ни диви́ў, шчо там йи ў сприди́ны! — Ни міх чолові́к сте́рпіти, шчоби́ ки́нуў заўйи́зану то́рбу ў во́ду, а́ли розўйиза́ў і подиви́ў сьи. Тото́ йак ви́литыло ўсьо — і розлы́зло сьи по ўсы́ зимли́. Прийшо́ў чолові́к до Бо́га і сказа́ў, жи ўсьо́ сьи розле́тыло по сьві́ты. А Бог зроби́ў ш чолові́ка бу́ська і післа́ў йиго́, шчоби́ тото́ ўсьо ви́збираў. А бу́сько хо́дит і збира́йи до ниныішного дньи і ни го́дин ви́збирати і до скінчены́ сьві́та.

Зап. в цьвітни, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького повіта.

Паралелї: Правда, 1868, ст. 48. — Zbiór wiadomości do antr. kraj. T. V, 3, ст. 109. T. X, 3, ст. 97. T. XI. 3, ст. 218. T. XV, 3, ст. 65, ч. 7. — Зоря, 1895, ст. 13: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 8, ч. 26. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 18. — Чубинський, Труды, I, ст. 62 - 63 — Етноґр. Збірник. T. V. Ст. 79—80. Ч. 2. — Руданський, Твори. T. II. Ст. 192—194. — Сумцовъ, Культурн. переживанія. Ст. 100. — Am Urquell. T. III. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 23. Ч. 18. - Kolberg, Pokucie. T. IV. Ст. 142. Ч. 8. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 583 і 672. — Шейнъ, Матеріалы. T. II. Ст. 350 - 352.

28. Каня.

Каня — се проклята Богом птиця. Колись по сотвореню сьвіта не було рік оттак, як нинї, але вода стояла то там, то сям по величезних калабанях та баюрах. Тому то Бог розказав, щоби птицї повикопували корита рік. Всї птицї взяли ся до роботи, одна лише каня не хотїла послухати божого розказу, вона сказала: Я панї, я собі заваляю черевички! — тай не копала. Тому заказав їй Бог пити воду з ріки, лише з деякої баюри та балки. В лїтї отже серед спеки та горяча, коли всї баюри повисихають, каня не має звідки напити ся води і тому лїтає високо аж під небеса та просить у Бога дощу.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірованя про птахи, Д. Лепкого.

Паралелї: Зоря, 1883, ст. 250: Чому каня просить в погоду дощу. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 16. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 134. T. VII, 3, ст. 113—114, ч. 21—22. T. XI, 3, ст. 43. T. XIV, 3, ст. 202. T. XV, 3, ст. 266, ч. 10. — Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XII. — Терещенко, Бытъ рус. народа, V, ст. 47. — Етноґр. Збірник. T. V. Ст. 81. Ч. 11. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 166. Ч. 18.

29. Волове очко — королик.

Сказав раз Бог ід птицям, бо хотїв ним кріля дати: Хто із вас найвище підлетит, того зроблю крільом. Птицї ся взбили так высоко, як лиш котра могла. А была там єдна така масїнька птичка, же вже менчої на сьвітї нема, тота полегонькы орлови сїла на фіст, а тот і не знав об тім. Як вже орел так взбив ся высоко над всї птицї, же го вже не видно было, злетїла та птичка із фоста єму і ще выще підлетїла.

А Господь Бог, як тоє увидів, засьміяв ся, та сказав: На фосту короля прилетів королик.

Ігнатий з Никлович, Казки. Ст. 96. Ч. 25.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 386.

30. Чому пчола гине, коли ужалить кого?

Як Господь Бог сотворив пчолу, питав сї, чого вона собі просит. — Дай менї, Боже, так, каже пчола, що кого я вжалю, щоб він вмер! — Нї, каже Господь Бог, най буде так, що як вжалиш, щоб ти вмерла сама.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 12, ч. 33. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 169. Ч. 26 — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 217. Ч. 54. — Вѣнокъ Рус. на обжинки. II. Ст. 394.

31. Звідки взяли ся воші і блохи?

То ще перед потопом було. Людий було мало, земля родила добре, не потребували так тяжко робити як тепер. Ще чоловіки то на польованє йдут, то на риби, а жінки сідет дома. Нудно їм було. То єдна зачела Бога просити: Господи, коби чоловік хоць яку шіпавочку мав, щоби му сї так не кучило! Ну, то Пан Біг тото вислухав — певне сї в таку годину помолила, досить що як на ню впали вуши, блихи і всілякий гид, то такой ї па місци розточили. А від неї розлїзли сї по всїх людях.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 14.

Паралелї: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 180. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 9—10. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355. — Манжура, Сказки. Ст. 144.

32. Божий сьвіт.

Як сотворив Бог сьвіт, і як вже було на ниму шмат людий, тодї Бог кажи до свого їдного ангила: „Ану бігай, подиви сї, шо там роби-

ці на зимли, тей скажиш мині!“ Тей ангил пішов, подивив сї, тей кажи до Бога: „А шо, кажи, на зимли, як було так і є“. А Бог кажи: „Бе, нибожи, а шо там люди пороблят?“ „А шо, кажи, тїша-ці!“ „Ну, ну,“ кажи Бог, „іди до свеї роботи“. Шось за рік знов посилайи Бог їдного ангила, тей кажи: „А йди-но подиви сї, шо люди пороблят на зимли“.

Пішов ангил, тей приходи. „А шо там?“ — питайи Бог. „А шо кажи, люди жиют тей дякуют тибі за твою ласку“. А Бог питайи: „Ну й тїша-ці с того, шо мают?“ „Тїша-ці — кажи ангил.

Знов минуло шось з десїть лїт, тей Бог прикликав до себи найстаршішого ангила Михаїла, тей кажи: „А бігай-но подиви сї на землю, шо там люди пороблят і як жиют?“ — Пішов ангил Михаїл, подивив сї, тей приходи назад. „А шо там?“ питає Бог. — „А шо, кажи, ни знаю як перши було, али тепер дуже шмат людий вже на зимлї — намножило сї дужи і біда“. — „Ну шо-ж люди пороблят?“ — питайи Бог. — „Люди, кажи ангил, зле тепер пороблят. Бю-ці, забиваю-ці, кривдят їдно другого, лайдачи-ці, воюю-ці. А найгірш там бідним хлопам, їх всї кривдят і збиткую-ці над ними. І вони плачут і нарікают...

„Ну, а тамті шо роблят?“ — „А шо тамті, тїша-ці і висиля-ці і починают вже й забувати о Тобі...“

„Так воно там тепер“ — кажи Бог. „Ну, ну, як я посилав два рази на землю, то всї тїшили сї, а типер на зимли є радісць і плач, і типер зимля аж називайи-ці „Божим мойим сьвітом“. А Михаїл кажи: „Тото, Божи, майи так бути, шоб їднї веселили сї, а другі шо-б плакали на твоїм сьвітї?“ — „А так, так, нибожи“, кажи Бог — „так майи бути, типер нихай їдні висилят-ці, а другі плачут. А колись ті, шо типер плачут, будут веселити сї, а ті, шо тїша-ці, будут плакати. Так майи то бути на божім сьвітї“. Тей ангил Михаїл усьміхнув сї тей кажи. „Як так, то ше й бідні будут колись веселити сї, дякую тибі Господи“...

Зап. у Стоянові, Каменецького пов. 1900 р. від Івана Зарубія, Андрій Веретельник.

33. Про Ноя.

Ной знаў, жи бу́де пото́п і ста́виў у лы́сы сым лыт коўча́. Али жі́нка йиго́ до́ма не зна́ла, де він хо́дит, та́й сьа ўсе йиго́ пыта́ла. Али він не повіда́ў. А злый прийшо́ў, йак йиго́ не бы́ло до́ма, Но́йа, ід жі́ньцы му і мо́вит йі: Кобы́ ты́ сьа пыта́ла, де він кі́лькі часы́ хо́-

дит! А злый такый не знаў, де Ной ходит. — Прийшоў Ной ў вечер до дому і йак то жінка коло нього: А де ты ходиш кількі часы? Та ўже ми повідж! — Гм, йа ти повім, стаўйу коўча, бо буде потопа. Тай пішоў рано. — Али злый прийшоў, пытат сьа: Пыталас сьа? — Пыта́ла. Десь коўча ставит ў лысы. — І злый пішоў, йак тото ўчуў. — Ной прийшоў ў вечер доміў, злый пішоў і роскыдаў коўча: сым миль йиден кымак метаў. Ной выйшоў другый день, зложиў руки, нема нигде нич. А ту гнеть потопа буде. І стаў, задумаў сьа і стойит. А йангіў кличе: Нойу, зарас кымачьа ўсьо коло тебе стане, йино стаў борше! — І на час Бог даў ўсьо коло нього: Котре доўге, бий ў чоло, бы сьа скоротило; котре курте, затни топір і натьагай, воно сьа натьагне. — І за сым дньіў зложиў гет, шчо сым льіт ставиў. Прийшоў доміў, ўзьаў дьіти і жону і ўсьакойі птицы по парі і навіть тоты доўгі, то ўзьаў пару, двойи, гадьа; і ўсьо го послухало, хыба быў птах йиден йиднорік, жи маў такый ріг йак жертку доўгый. Тот не хотыіў йти, мовиў: Йа сьа выплаўйу. — Йак запер Ной коўча, йак ўже там ўсьо было, а злый сьа зробиў мышоў і пройіў дыру, мыслиў, жи затопит, а Ной віттьаў палець і забиў дыру. А Пан Біг верг рукавицьу свойу і зробила сьа кітка і мыш зыла. Отже мыш йи ш чорта, пек му, а кітка, то йи з божойі рукавичкы. — І сорок ньньіў і сорок почей дошч ішоў горйачый і вода кыпіла так, йак ў горци кыпит. І затынула ўсы верхы, а птицьа доўкола коўчати вішала сьа і йак сьа коўча пропурило, тай сьа ўсьо затопило. А тот птах йиднорік плаваў, плаваў і йак му сьа птахы на ріг навішали і ўтопиў сьа й він і нема го до днесь. І за сорок добіў Бог даў, вода ўпала. І шче Ной с коўча не выходит — а крук меджи птахами і днесь найрозумныішшый йи, али він маў мову — і післаў го Ной: Йди, ци принесеш ми, жибы дашто ўже выросло на земли! — А крук полетыіў, надыбаў десь коньа і ўже го дзьобат, ни дбайи за нишчо. І Пан Біг го заклньаў: Іди, бодас коньа гльадаў, пок сьвіта. І днесь жебы денебудь кінь здох, йуш там крук летит. Али післаў Ной голуцьа. Голубець полетыіў шче через воду і приньіс виноградy галуску; тому і днесь голубець море перелетит, бо не майи жоўча; а більше жаден птах не перелетит. І Ной с того си винограду зробиў вина і ўпиў сьа. І маў три сыны. Почаў сьпівати, падати, зверх с себе шматьа, голый скаче і йиден сын повідат: Диви, шчо наш утиць робит! Гет ўдуріў. Было го ўзьати. — А другый мовит: Ньай быў не пиў тылько. — А третый ўзьаў, закрыў си простиралом вочи, аби сьа не диви́ў, пішоў, завиў вітцьа плахтоў і ўзьаў. Тепер с того Йафета, паны, в Сема жиды, а с Хама хлопы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщ. Терлецького.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 94—96, ч. 6 і 7. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды Ст. 48—53, 150—151 і 181—182. — Русскій Вѣстникъ. 1856, ч. 13, ст. 21—23. — Пыпинъ, Очеркъ литерат. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ. Ст. 204—205. — Erben, Vybr. baj. a pov. nar. Ст. 6. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 127—140 і 243—254. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Т. І. Ст. 65—73. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. І. Ст. 237—239. — Václavek, Valašské pohadky a pov. Т. І. Ст. 139. — Етноґрафічний Збірник. Т. II. 2. Ст. 36. Т. III. Ст. 5—7. — Як Ной упив ся, пор. Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 11.

До мотива про кота й миш пор. Чубинський, Труды, I, ст. 54.

34. Мойсей і слїпий Жид.

Дивит сьи Мойжиш, шо йи сьлыпі жиди. Тей приходит до пана Бога, тей кажи: „На шо ти йиго, Божи, сьлыпим вро́див?“ Памбіх кажи: „Знайиш ти, на шо йа йиго зробив сьлыпим? Возьми багато гроші і возьми собі йакого жида за сьвітка і жиби той сьвідок видьів, шо ти йиму гроші тійі дайиш. І кажи йиму так: На по тобі гроші і сховай тійі гроші, бо йа майу напасьць, мине хочут до кримінілу взьити, бо, кажи, йа тійі гроші фкрав. Йак мине возьмут до кримінілу, то тійі гроші твойі, а йак мине ни возьмут, то абис миньі віддав, бо миньі траба буде́. — І Мойжиш так зробив і дав йиму гроші. Приходит до пана Бога. „А шо, давис тому сьлыпому гроші?“ — Кажи: „Да́вим“ — „Ідиш типер від него відбири“. — Пішов Мойжиш відбирати гроші. Кажи: „Віддай миньі гроші“. — Той кажи: „Йакі гроші?“ — „Та йа тобі дав гроші“. — Сьлыпий кажи: „Вітчіпи сьи від мени — йа ни видьів жадньі твойі гроші“. — Мойжиш кажи: „Віддай, бо йа тобі дав гроші“. — Сьлыпий тогди не видит бучка, шукайи за бучком — мацайи: „Чикай, коб йа бучок намацав, йа зарас тобі віддам гроші“. — Мойжиш тогди настрашив сьи, тей йде до пана Бога тей кажи: „Ни хочи той сьлыпий віддати гроші“. — Тей кажи Памбіх: „А видиш — кажи — на шо йа йиго сьлыпим зробив. Він сьлыпий, а йакий він нидобрий, а йак би він був видьів, шоп то з него було. Кілько би то було від него льудий тирпіло! А йа йиго зробив сьлыпим. Майи від него багато льудий тирпіти, най він сам йиден тирпит. А возьми собі того сьвітка і ти вже тійі гроші йакось вітбире́ш.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Деревянка.

35. Чому можна красти?

Жиди росповідайут, жи то семи приказаньи, то ни йи гріх, то можна красти, бо Мойжиш йак приказаньи ньіс, йак приньіс до школи — йак ішов бис поріх, тай фпав, тай то сьи семи приказаньи розломало. Тай жиди повідайут, шо то можна красти, бо йак Мойжиш розломав, то воно сьи перши розломало тай типер воно сьи все ломит.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Деревянка.

36. Як Мойсей дістав роги.

Йак Мойжиш пас вівцьі і вобачив корч, шо горів, али фчув, жи до него вогорит: „Мойсейу, скинь ўозутьи свойи, а фступи на сьвите місци мойи". — Али Мойсей кажи: „Ах, Божи, Божи, йакий ти чу́дний" — йак то жит ни вмів вимовити йинакши, бо чу́дний то значит цудни́й — брудний. — А Памбіх кажи: „Ти ше чудньіший, помацай но — кажи — сьи за голову". Мацайи, а він майи роги. Так сьи дивив Мойсей — хтьів пана Бога вобачити і ни видьів пана Бога, али видьів троха карк, йак вже Памбіх ішов від него.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 р. від матери, О. Деревянка.

Паралелї: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 159. Ч. 9.

37. Через що Жиди паршиві.

Як жиди́ ходи́ли з Мойсе́йом по пу́шчи, то Бох їм посила́ў ма́нну та перепели́ці. Але жиди́ ду́же захланні! Налапа́ли тілько перепили́ць, шчо сї їм позасмерджували. І так вони́ їли засмерджéні перепили́ці, а с то́го подіставáли пáрхи.

Зап. в Лікти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулинича 1901, Волод. Левинський.

38. Звідки взяли ся цигани.

Бо цигáни і днесь жи́йут і так шче си мо́ўйат: То крільова принци́зна то пéрша нáша мáтицьа бы́ла. — А чому цигáне? — Но, чому́,

йак сьа царь ўтопиў, а ўна не ўтопила сьа і мы ўсьі по ньі походимо. А воно здайи сьа так было, жи йак были льуде ў Фарайона — а Фарайон так значиў йак днесь циганe, Зраильтьани, і йак Мойсей выбавиў і йак йшли віттам, ўдариў Мойсей палицеў по мори і ўтворило сьа. І почали льуде йти за Мойсейом так, йак дорогоў ў воды. А Фарайонови жаль было, бо він ними робиў, тай почаў бічи з воськом і тот выходиў Мойсей з морйа, а Фарайон ўвійшоў. Йино ўвійшоў ў воду цаўком, море стынуло сьа і затопило сьа ўсьо. Али была крива дыўчишче, та тота не могла йти борзо. Прийшла д морйу, а злый віткысь ўвидыў. Та ўна нагнала сьа скакати ў воду, а чорт мовит: Не, не скачи, будемо сьа женити, та циганe по нас будут хоць. Тай віттак поженили сьа тай днесь циганe по них: чорны — тому, бо дытко чорный быў; і натуру таку майут дурнувату до днесь йак злый, бо й злый несь йак сонце грійи і тепло, йак завертит даґде на дорозьі порохами, то чоловік мовит: Во мньа Отца і Сына, шчезни від мене, біда! Али ни знайу, повідайут, жи цигана ни кстьат так йак йинчого чоловіка, хыба по пойас; і він йи так гі християни з горы, а з долу так йак шчез-бы дытко; бо йак бы го не кстиў трохы, тобы ў скалу ўтык зараз йак дытко. Біда ўсе ў скалы сыдит.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96. Ч. 8. — Пыпинъ, Памят. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказаніе о переходѣ чермнаго моря. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 147. — Тихонравовъ, Памятники отреченной рус. литературы. Т. I. Ст. 233—253: Исходъ Моисеевъ. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 109. Ч. 336. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 725—163. — Етноґр. Збірник. Т. III. Ст. 16—18.

39. Про Самсона.

А. Той Самсон був дужи моцний чоловік. Такий моцний, шо їго нічим ни було можна забити, навіт сокора го не чіпала ся. І їдного разу як пішов він на войну, то сам всїх побив і ни змучив сї. І тоди видят вороги, шо зле з ним, стали радити сї, як то їго зі сьвіта згладити? Взяли вони, вибрали найфайнїйшу дївку, шоб вона їго зрадила. Бо кожда дївка є зрадлива. Зобачив він ту файну дївку і аж їму серце тьохнуло така файна! Тей він дужи закохав сї з нею і полюбив ї дужи.

І вона його раз питає: „Скажи мині, милий, чим твою силу можна подужати?“ А він каже: „Як би хто з'язав мині дужи моцно руки і ноги воловими жилами, тоб я тоді стратив свою силу“.

От впоїла вона його, тей з'язала моцно жилами воловими і тоді крикнула:

„Самсони! Пилипинці твої вороги ідут!“ — А він як почув та як зірвав сї та кинув сї, то зарас жили потріскали і він став втікати від неї. Втікає він полем, аж далеко під лїсом здибає череду с пастухами, тей кажи до пастухів: „Я биру сибі того виликого барана, і привяжу його он там під тею вербою. А як хто буди гнати за мною, то скажіт, шо я тут був і нех бє того барана і як його забє, то можи далї гнати за мною“. Тей він пішов, аш тут жинут Пилипинці. Пастухи їм зарас сказали, як було і вони давай до того барана стріляти. І стріляли й стріляли і посїкли його на капусту, а він таки стояв і дивив сї на них. Тей видят вони, шо нїц ни зроблят, тей взяли і назад вирнули сї, а за ними зарас вирнув сї і Самсон. І вони знов післали до него ту файну дївку, і вона як зачала його лесточками підходити і він ї сказав: „Я маю на голові три ангельскі волоски злоті і я від них такий моцний. А як би хто вирвав мині ті волоски, тоб я ни мав теї сили“. Вона аж сї втїшила, як те почула і зарас його впоїла дужи моцним вином тей взяла і вирізала, як він заснув, ті ангельскі волоски. А тоді стала вона кричати: „Втїкай, Самсоне, бо Пилипинці ідут!“ Він хутко зірвав сї з лїшка і зараз впав на землю, бо ни мав жадної сили. Тей зараз прийшли Пилипинці, викололи їму вочі і засадили до гарешту. В гарештї за три роки знов виросли їму назад ті три ангельскі волоски і він знов дістав вилику силу. А той гарешт був в Русалимі під зимлею. Їдного разу він попросив сї, шоб його пустили трохи на спацир. І позамикали сїни тей пустили його на сїни спацирувати. А тоди в тім Русалимі був якийсь баль і в тім Русалимі на горі було тоді дужи шмат людий. От спацирує він по сїнех, аж намацав грубелезного стовпа мурованого, шо він підпирав всї мури. Тей обійняв того стовпа і сказав: „Аг! побий сї душе грішна і правидна!“ І шарпнув за стовп, тей завалив цїлий Русалим, позабивав всїх і сам забив сї.

Зап. в Теребіни, Каменецького пов. від М. Шмуля, 1900 р. Андрій Веретельник.

40. Жолобчук-Самсон.

Б. Був єдин розбійник, Жолобчук ся називав, дуже великий був і дуже дужій був, він не розбивав нич, хіба жиди і великії паны, а він мав три

ангельскі волосы в голові. Відтак десь якими штуками го заходят, куля го ся не імат. В єдном місци, як розбив пана, ішов, а за ним громады, люде, лісничі і стрільці, всяке на сьвіті, жебы го імити. Дуже быв великий ліс, і там были стаї (вівчарі вівці пасли), і він прийшов на стаї (тамтуды ішов як за ним гнали) як прийшов на тоты стаї, і повідат д вівчарям: Нати!

Дав їм много грошей і выбрав штири бараны із стада, і привязав до дуба, і наказав тим вівчарям:

— Як будут за мнов іти в погоню, повіжте ним, же я ту быв, і няй они в тоты бараны стріляют, як забют, няй тогдый за мнов ідут в тот чяс.

Они прийшли та стріляли так, же вовна гет облетіла, а бараны ся лише метали, і так ся відтам вернув весь мір.

А обибрав си быв у селї Жолобчук хату, що сидів си у ній, як коли зійшов із ліса. І відтак наяли паньство єдну жону:

Мы тобі дамо гроші, які схочеш великі, лише ти підійди єго, чимбы го з сьвіта мож згладити.

Она повідат:

— Та чим бы тебе з світа спас?

— Га, повідат, дурна, як би баволів нарізав, а жил тих намыкав і тым мене увязав, і мене бы тогды імили.

Они дали ї трунку, ніт вісти якого, жебы го запоєла і звязала.

Другий день, як прийшов до неї, дала му ся трунку напити, взяла і так го повязала, і крикнула на нього: Ставай, Жолобчук, бо по тя прийшли.

Він як став, всьо пірвав гет. Пак як му ся дала трунку напити великого і она зновель ся выпытує. А він єї повідат:

— Дурна, дурна, у мене суть три волосы ангельскі, якбы тоты три волосы вытяг, то вже по мнї, як застудинило.

І відтак він склонив голову на колїна, і она взяла і вымкла три ангельскі волосы і зараз дала знати до міста.

Єго прийшли, і імили, і всадили на рік до темниці, і очи му выняли.

За рік му ангельскі волосы зновель выросли, і відтак ся посходили на згубу го судити; і як ся пани посходили, і як ся запер єднов руков в єдну стїну і другу і мовит:

— Гинь, душе, із невірниками!

І як потелепав і всьо завалив.

Игнатій з Никлович, Казки. Ст. 1—3.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 399—401.

41. Сила Самсона.

Са́мсон був жидыі́вским крі́льом, а такий був сильний, жи каза́в: Йак би ми Па́мбіх позво́лив, то вла́дав бим цыло́в земльо́м, йак йа́пком. Йакий був сильний, а каза́в, йак би ми Па́мбіх позво́лив.

Зап. від батька в Будзанові, О. Деревянка.

Паралелї: І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 270—271. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 19—21.

42. Всякое диханіе...

Йак то даўныішче шче было ў церква́х, льуди ни зна́ли так гі днесь такы́х обрьа́ткіў до́брых, тай собі выпомина́ли ў ванге́лийу ўсьаке, шчо жийи на сьвіты, а жа́бу забы́ли. А жа́ба ўсе погризе́ то йиде́н па́пір, то два у ванге́лийу і так сьвяшче́нник не може́ сьа докона́ти, шчо́ сьа таке́ ро́бит. Али была така́ воро́шка і ўна поворожи́ла, жи жа́бу ни спомі́нати нич і вона́ лыі́зе і гризе́ так. І віт тогды́ так узна́ли ста́рші сьвяшче́нникы, цы там біскуп, жи мо́вити так: Усьа́койи дыха́нійи да хвали́т Го́спода. Віт тогды́ не гри́зло нич у ванге́лийу жа́дин па́пір до днесь, Біх так даў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96—98. — Чубинський, Труды. І. Ст. 65. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 140—149 і 245—247. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 272—274. — Сборникъ за нар. умот. Т. І, 3. Ст. 108. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 21—22.

43. Про царя Давида і його смерть.

Той Давид був дужи набожним чоловіком, і їдного разу він заслап дужи. Тей Господь віслав їму свого ангела з двома килїхами в обидвох руках. І як явив сї їму той ангел, тей кажи до него: „Ото, Давиде, прислав мине Бог до тебе с тими килїхами, і з них їдного маєш випити. Як випєш з правої руки, то нїґди ни вмреш, а будиш вічно тут жити, а як випєш з лївої руки, то вмреш. Надумай-сїж, ни-

боже, добре тей пий, з котреї руки хочеш". А Давид подумав подумав, тей кажи: „Випю з лївої руки" — і взяв тей випив і за три дни вмер. А як би він був випив з правої руки, то був би жив вічно, і люди также булиб жили вічно, а то він випив, тей вмер, і люди від тодї дужи вмирают.

Зап. в Сїльци Белзькім, 1900 р. від Михалка Шмуля, Андрій Веретельник.

44. Соломонові проби.

1.

А. Соломон, як ще був в матерній утробі, то вже говорив.

Цар і царева на спацир йшли. Вона вчула в собі якусь мову, жи говорит в нїй: Мама к...а. Як прийшли до дому, не казала мужови о тім, тілько си помислила, як сї та дитина вродит, єї стратити.

Як тілько вродила сї, зараз казала зробити скриньку, щоби вода до ньої не затекла і пустила дитину на воду. Десь далеко прали дївки шматє. Скринька до них приплила, а вони цїкаві видїти, що там є. Вітворили і увидїли, жи там була дитина мала і жила. Налякані прибігли до дому і показали родичам, що знайшли. Дали дитину в няньки, бо була цїкава. Як тілько підріс, не хтїв сї тримати і втїк і навіть ни подєкував за своє вихованє.

Пішов гет далеко в поле, а там пастухи пасли череду. Він прийшов до них і кажи:

Буду з вами череду пас. — Перебув кілька днїв і зачєв оповідати ріжні річи. Пастухи обрадили сї, його за круля між собов обібрати. Виставили палату з прутиків і що дня стояли два на вартї.

Довідали сї сторонні люди і приходили в всяких припадках до него, а він кождому раду давав.

2.

Бідний хлоп йшов до лїса по дрова. По дорозї здибав гадину забиту, але ще трохи живу. Хлоп змилував сї, взяв гадину за пазуху і єю огрів. Гадина ожила і обвинула сї єму коло шиї: Ходив хлоп по лїкарях, тратив сї, а нїчо не помагало.

Вигріта гадина не пускалась. Пійшов хлоп до пана. Пан покликав Соломона, Соломон казав си дати коруну, то віджене гадину.

Пан цар бояв сї дати коруну, бо бояв сї, що той вістане старшим над ним. Але Соломон сказав, що тілько на той час, до години.

Пан дав коруну.

Соломон заложив си на голову і сказав: „Він тебе огрів, а ти єго сї вчінила. Відступи від него вигріта гадино!“

Гадина сї уступила.

Ч. 2, 7—8 зап. від Миханька Падляка.

3.

Єдного разу зайшов він до міста і зробив собі таке люстро, а люстра ще нїхто на сьвітї не видїв. Спацирувала тамтуди цїсарева (єго мати). Сподобала собі, що свою особу увидїла в люстрі і питала хлопця, щоби він жадав, аби єї міг спродати тоє люстро. Він її відказав так: Скоро панї цїсарева піде зі мнов спати одну ніч, то то люстро панї подарую. — Пристала на тоє і запросила єго до свої палати, як мужа в дома ни було. Правда. Ляг з нею спати, али положив межи собою мич острий. Налякала ся була царівна. Думала, жи єї хочи тим мичом в ночи зарізати. Він відповів ї: Не бій сї, нїц ти ни буди — і спокійно заснув. Рано ї сказав так: Мамо! Видиш, ти мине втопила, а за тії вчинки, жи ти хтїла зі мною грішити.

4.

В тім самім дню довідав сї цар, жи то був рідний син. Цїсарева казала слугам своїм, жиби го замкнули, доки цар ни верни. Як його замкнули до вийзниці, не було куди втїчи, тілько шпара маленька, от жиби руку встромити. Він насмаровав сї милом і витиснув сї тими шпарами і втїк до тих пастухів.

5.

Десь там зробили плуг і ходили по сьвітї таксувати, що плуг варт. Соломон в той час бідував ще, пас череду.

Прийшли до него і питают сї, що той плуг варт. А він кажи: А що варт! Як би сїм лїт дощ не йшов, то не варт за ту шкірку хлїба. (Соломон їв шкірку).

Зап. від баби Прицерковної зі Стратина.

6.

Якийсь пан справляв баль і лижки поприв'язував до лїктів (давна міра) і дав гостям, а ті ни годні були їсти.

Надійшов Соломон тай кличе: Чому ни їсьте? Ти дай мині а я тобі.

Надійшов пан і бачит, нема в мисках тай: Ту був Соломон.

Зап. як висше.

7.

Той сам пан насипав гроший на землю і казав людям позбирати си ті гроші; але кождому привязав з заду друк, щоби сї ни зігнув.

Соломон порадив їм, щоби на другий раз смолом намастили підошви у чобіт. Ті так зробили і гроші забрали.

8.

Соломон будував дім з прутиків, а такий, як був у пана. Буде й варта, як коло двора пана. Збудував палац, як у попа — царя.

9.

. . . Цар його не злапав. Соломон хтїв спробувати, як високо небо від землї. Задумав змірити. Сїв на голуба і полетїв з ним в гору. Али Бог видїв, жи вже туй туй може змірити і кажи до Михаїла: Обітни єму крила (тому голубови), бо той Соломон змудрував тата і маму і ще й мине хочи змудрувати. Сьв. Михаїл обітєв крила голубови і помало голуб сї спустив з ним на долину і таки ни змірив.

Ч. 1, 3—4 і 9 зап. від Василя Юркового. Всї числа зап. в Подусильній, Перемишлянського пов. 1900 р. Т. Дерлиця.

45. Соломон і його родичі.

Б. То йидно́го ра́зу, йак и́шче крільу́ваў царь Да́вид, то маў двох сы́піў: Саўамо́на и Апсаўо́ма. Саўа́мон быў ста́ршый, Апса́ўом моўо́ттшый. Йидно́го ра́зу, то и́шче не бы́ўо та́кой докўа́дной ва́гы, йак те́пер сут, — аль Саўа́мон, хоц быў мале́нькый хўо́пец, він со́бі розмы́слиў ва́гу зроби́ти. И йак зро́биў ва́гу, ўзьаў псьи гі́ўно и кобы́льи гі́ўно и так ва́жиў. А ма́ти сьа йо́го зьвідўи́ти: „Што, сы́ну, ро́биш?“ — „Ва́жу ба́бскый ро́зум и кобы́льи гі́ўно. Але и́шче сьім ўу́тіў кобы́льи гі́ўно тьа́шше, йак ба́бскый ро́зум“. — И ма́ти сьа на́ то погньіва́ўа. А то бы́ўо ф пйатни́цу. Йак и́шўа ф суботу до божни́цьі, до сьвати́ньі, то й Саўа́мон хо́тьіў з ньоў пі́ти, — о́на сьа на ньо́го погньіва́ўа, выби́ўа го и за́мкўа ф поко́йу. Він там пва́каў, — но, и при́шоў так йакбы пана́шко (бо и о́пи, жы́ды, ма́йут тако́го, йак го обрізу́йут осмо́го дньа) и выпу́стиў го на вы́гльад. И тот хўо́пец, Саўа́мон, ўзьаў сьа и пі́шоў до сьві́та. Прихо́дит кріль Да́вид и зьвідўи́ти сьа, де йист йо́го хўо́пец Саўа́мон, але ни́кто не́ знаў, де сьа по́дьіў, — бо він йуж ду́же заўува́жаў, же то йист хўо́пец му́дрый. Россы́лаў по ру́жных сторо́нах пісўа́нцьіў, жебы го гльада́ли; але сьа поверта́ли, ни́ґде го не на́шли. Ка́заў зроби́ти зўо́тый пўуг и воўочи́ти так по кра́йі и же́бы, ко́го де стрі́тьат, жебы сьа зьвідува́ли каждо́го, жебы го отаксу́ваў, што ва́ртат. Але не на́шли ни́ґде тако́го, жебы розу́міў то́му, што ва́ртат. Аш при́шли на йидно́го хўо́пцьа, што пас сви́ньі, хльіб йіў и с... и ґа́чи и́скаў. И о́пи сьа го зьвідўи́ти, то́ты, што тот пўуг ўле́кли: „Што ро́биш?“ — Повідат: „Ста́ре но́вым выби́вам, а бри́ду од на́ндзы ога́ртам“ — (се́бе на́зваў бри́доў). Зьвідўи́ти сьа го то́ты, што мо́же тот пўуг варта́ти. А він по́віў так: „Гўу́пый тот быў, што та́кый пўуг ка́заў зроби́ти, бо зўоты́ми пўуга́ми не ора́ли и не бу́дут. Бо він ва́ртат піньа́зьі, але в и́ншый спо́сіб“. — И забра́ли сьа и пі́шли. И при́шли до ца́рйа Дави́да и повіда́ют, же йім ни́кто не по́віў нич, лем йи́ден хўо́пец —: же тот гўу́пый, кто та́кый ка́заў пўуг зроби́ти, же зўоты́ма пўуга́ми не ора́ли и не бу́дут, же він бы ва́ртаў гро́шы, але в и́ншый спо́сіб. Да́вид повідат: „Бе́рте ко́ньі и сьіда́йте на́ ньі и и́тте там йак найско́ре, бо то тот хўо́пец бу́де мі сын“. — Посьіда́ли то́ты пісўа́ньцьі на ко́ньі и и́шли там йак найско́рше. И прихо́дьат там, де сьа то́ты сви́ньі па́сли, — то сви́ньі, йак сьа па́сли пере́дом, то и зась сьа там па́сли, але йуж при́ них быў и́ньшый па́стух, то́го хўо́пцьа йуж там не бы́ўо.

Те́пер тот хўо́пец не при́шоў до Йирусали́му, аж йуж быў гі́дный хўоп, доро́сўый. То́ўды не бы́ўо и́шче до то́го ча́су дзе́ркаў, аж вы-

мислиў Саўамон. И приньус тоты дзеркаўа до Йирусалиму и продаваў тоты дзеркаўа на рынку. То быўо льудом дуже чудне и ўакоме. И пришўа там и його мати, — што найкрашше дзеркаўо маў, найдорокше, то сой выбраўа його мати, жена царйа Давида. И зьвідуйи сьа го, што то буде коштуваўо. А він йі отповіў: „Ты то не купиш, бо то дороге". — А она сьа засьмійаўа: — „Та йак йа не купльу, та хто купит?" — Бо иньшым женам то продаваў дзеркаўа барз туньо. Але она на ным конечны доперат, што за тото дзеркаўо, — а він знаў, што його вітцьа, царйа Давида, тоўды не быўо дома. И повідат йі так потихы: „А то знаш, паны, то йист барз дороге, а нарештыі, же ти непотрібно пўатити. То пересний сьа зо ўном йидну ныч, то йа ти го так дам, за то". — И она на то пристаўа, бо то быў дуже красный хўоп. И повідат му так: „То придеш пан до паўацу о деўйаты годины". — И він йі тото дзеркаўо даў зараз. И потому приходит девйата година, — він приходит до бурку и фходит до паўацу, до станцийі. И она му повідат: „Сыдай пан!" — Він сой сыў звыклы йак подорожньый, — она зрыхтуваўа йуж добру гостину ґльа нього и так му дайи вечерйу, йак сьа належит. Пошьчыль быўа ґльа нього готова выстелена и казаўа сой му по вечери льачи. Посўухаў йий, льуг сой зараз. Она на другу пошьчыль сой легўа коўо нього, — за хвильку повідат до нього: „То роб, пан, за тото дзеркаўо, што маш робити!" — Але він удайи так, же спит. Потому за хвильку повідат и другі раз, бо маўа на не дуже дьаку (на нього, фшитко йидно), — а він отповіў: „Йакосе сьа мі спати хоче, бо йизьдым подорожньый, то йим змученый" — и зас дальше удайи, же спит. За хвильку — она нийак спаньа не маўа — повідат му третыі раз: „То йак, пан, за тото дзеркаўо маш то робити, то роб!" — А він йі отповіў: „Видиш, мати, йа ти йшче повідаў, йак йим быў маўый, же йшче сым ўутыіў кобыльи гіўно тьашше, йак бабский розум! Бо ты за кавалец скўа, за кавалец шыбы, то бы-с зробиўа чужоўство, гріх смертельный, с свойім гўасным сыном! А не знаш ты, же йа йизьдым сын твій, а ты мати мойа?" — И так зостаўа барз заганьблена од Саўамона. — Скоро пришоў цар Давид доміў, то Саўамон му зараз докўадныі ўшитко оповіў. — То йуж конец.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

46. Соломонові мудрощі.

В. Соломона кортыіла ўсыі мудрошчі знати зза молодых льіт і на старісьть, ўсе. І зробиў собі він злоты черевикы. Приньіс до свойі матери —

а перебра́ў сьа, бы́ го не спізна́ла — і мо́вит: Йа́к бы така́ па́ны ла́скава, бы зо мноў спа́ла ныч, та́ бым йі даў тоты́ чере́вики. — А йійі скортыло, тай мо́вит: буду́. Тай він си лыг з неў, тай іми́ў з до́лу і мо́вит: От тота́ брама, шчо йа неў йшоў. Іми́ў за че́рево, мо́вит: От тота́ вага́та, шчо йа ў ны лежа́ў. Іми́ў за цицькы́: От тоты́ ду́ды, шчо йа ў них граў! — Али вона́ собі́ ни доміркува́ла, шчо він бе́сыдуйи. Перепочува́ли до ра́на і даў йі чере́вики. А сам си ўзьаў вагу́ і ва́жит пе́сьи гіно́ і ма́терин розу́м. Али хтось го сьа пытат: Шчо ты́ ро́биш, Соломо́не? — От нич. Ва́жу гіно́ пе́сьи з розу́мом ма́тери́ным і гіно́ тьа́шше шче два лу́ты, йак ма́терин ро́зум. — А то чому́? — Йа́к то чому́? Татже ма́ти зо мноў за чере́вики спа́ла. — Али дочу́ў сьа Дави́д, уте́ць му, і хотыі́ў го стра́тити. Али він ўтык гет. Га́дат собі́ Дави́д: Поди́, йа буду́ роби́ти баль, він му́сит прийти́. І поробі́ў такі́ лишкы́ з до́ўгыми держака́ми царь і повелыі́ў за кі́ньцы си іма́ти і йі́сти. Ну, і йа́кже мож скры́вити, за коне́ць іми́ти ли́шку і нести́ ў рот, коли́ ли́шка не сьвітчит до ро́та аж за пле́чі. Али Соломо́н віткысь ўбіг: Чо не йісте́? — А вони́ та́кый сыдьа́т. — Йічте. — Та́ бо не мож. Царь велыі́ў — бы́смо за кі́ньцы і́мали, не мо́ш скры́вити д ро́ту. — Та кормі́т йидны́ дру́гых! І ўтык. — Царь ўвійшо́ў: Хто вас так нара́диў? — Ту быў йакы́сь чоловік. — То Соломо́н. — Ба гльа́дай, нема́ го. Али ро́бит він зась кома́шньу. І нич ни вари́ли, хыба́ мньа́со та ры́бы. Соломо́н прийшо́ў: Тфу! Шчо с тако́йі кома́шны! Мньа́со трава́, а ры́ба вода́ — а хлыі́б голова́, та го нема́! Тай ўтык. — Али царь вы́льльаў з зло́та плуг. Даў нести́: Хто такы́й сьа на́йде, бы ўгада́ў, шчо́ він варт. Али несе́ йакы́сь там чоловік го і наказа́ў йиму́, абы́ ука́зуваў, де кого́ надыбат. Тот не́се, ди́вит сьа, чоловік сере́. А він сьа пытат: Шчо́ ты ро́биш? — А шчо́жбым роби́ў? Новы́м кли́ньцьом стары́й выбива́йу! Тай ўстаў, піттьа́х си порткы́. А тот пытат го сьа: Шчо тот плуг варт? — Альо́ то́го гіна́. Мо́вит: Він сьа найшо́ў йиде́н, жи вы́льльаў таке́, а бі́льше тако́го нема́. Ў ме́не тото́ плух, шчо́ сьа во́ре, сыі́йи сьа зе́рно, та льу́де жи́йут зза то́го плу́га. — Прийшо́ў тот с плу́гом до царйа́: Но, йакже там гада́ли? — О, ўсьа́ко, хто йак хотыі́ў. Али йидно́гом находи́ў, жи с..ў, та мо́виў, жи то́го гіна́ варт! — Та то Соломо́н. — Ану́ ідыі́т шче, мо́же тако́го на́йдете, шчо бу́де шче ў сьві́ты роби́ти дашчо́, дайаку́ шту́ку, таку́ гі льу́де не ро́бйат. — Пішли́, ди́ўйат ся: Чоловік лу́пит кобы́лу і йіст паленьа́ і вош бйи на паленьа́ти. Вони більше таке́ не находи́ли ни́ґде тай прийшли́ до царйа́ зноў. Ну, шчо́сте дагде́ вы́дыли? — Нич, хыба́смо ви́дыли, жи лупи́в чоловік кобы́лу, і йіў паленьа́ і биў вош на тым паленьа́ти. — Та то Соломон, бы́ло го іми́ти. — Ба коли́ мы не зна́ли.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: До всїх тих оповідань пор. Драгоманов, Малор. предання. Ст. 90—103. Тамже, ст. 105—108. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. — Житє і Слово. Т. IV. Ст. 346—353. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 149—189, 247—256, 259—260. — Етноґрафічний Збірник, Т. III. Ст. 22—37. Ч. 10—11. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—266. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 262—269.

47. Соломон у сьвітї.

Г. Йак примудрий Саламон пішоў віт свого тата Давида ў сьвіт прахтикувати і пішоў по скарбах, буў ў йидного пана за комісари і застаў ни повиплачуваны льуди, даўнышчі доуги. А йак йиму пан видаў гроші за рахунком, він повиплачуваў ўсым, тому ни стало, жи мусыў і свойіх доложити. А йак пішоў до другого, то буў фірманом. Йак коны сполошили сьи, віс пиривирнули, то пан казаў, жи фірман винин; а йак панови самому сьи сполошили, то пан казаў жи коны винни. А йак прийшоў до третого, то пан маў стадо таке свиний, шчо котрий пастух займиў, то ныґди ўсы до дому ни пригнаў. А він йак займиў пасти, то биз день ўсы сьи порозбігали, а він ў вечир йак зловиў пацьи, йак ўзьиў душити, то ўсы свиньі сьи збігли, а він ўтык аж на диривину, бо би го були зьзыли. І ў вечир ўсы гнаў до дому. Пригадаў собі цар Давид: ни знати, ци шче мій син жий де ў сьвіты! І казаў вильльити золотий плуг і нести йиго ў сьвіт і питати, кого здибльи кілько, аби отаксуваў, шчо той плуг варта. Льуди і пани то таксували о вартости злота. Йидны казали, шчо варт кілька сот; другі казали, шчо варт кілька тисьич, а третьі сами ни знали, йаку таксу зложити на кілько багато злота. А йак здибали того пастуха і йиго запитали, шчо той плуг варта, а він йім вітповіў, шчо йак ни буди беризьньи веримньи, а майа душчу, то ни варт того, шчо піт плотом смирдит. Шчо золотий плуг варта, йак нима уродзайу на поли? — А вони йак тото учули мудри слово і прийшли до дому і росповіли, казаў Давид, жи: шче жий мій син. Йак пригнаў до двора свиньі, а вітходиў зо двора, то написаў панови на дверих, шчо плати два рази так свинареви йак окоманови, бо кишча служба пасти, йак окоманити.

Зап. в цьвітни 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

48. Як Соломон важив бабський розум.

Цар Давид мав дужи мудрого сина і він раз взяв свої матери чінец, а ше був малий, мав доніро шість років, і жменю клаків тей став на воротах і важи їх на вазї, тей клаки чінец переважили. Аж тут надходит мати тей питає їго: „А ти шо робиш сину?‘ „А шо кажи, важу бабский розум. „Ну, і зваживісь“? питає мати. — А він кажи: „Певно, шо зважив і аж тепер знаю, шо розум жіночий, не варт і жменї клоча“. І мати як те почула, дужи сї нагнївала на нéго, тей за ту кару післала їго зі збанам по воду до криницї. Али як він пішов по ту воду, то ни прийшов аж як мав вісїмнацїть лїт. Тей він тодї ніс воду в збанку, а мати сидїла на перелазї, тей як він її підносив збанок до гори, тей збанок випав їму з рук і побив сї. Тей він сказав до матери: „От так то, мамо, хапає чорт хутку роботу“.

Зап. від Марії Шепівної, в Камінцї Струмиловій, 1900 р. Андрій Веретельник.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 106—107.

49. Тілько баб справедливих, як ворон білих.

Премýдрый Салáмон перезбиваў сьа зо свóйоў матырйоў: — „Тілько йи баб на сьвітьі справедлйвых, йак вóрон біўых“. — Онá му повіўа нá то, же не мóже прáўда быти, же óна йист справедлйва. — „О мáтко, ньіт“ — и нá то сьа не мóгли погодйти. И він зáбраў сьа и пішоў преч ў далéко сторóну. И быў за три рóкы. И запýстиў борóду, што не мóгўа го познáти, йак повéрнуў дóміў. И йак прйшоў до свóго міста, так си прйшоў до ййдной трактийрньі и там сой кáзаў дáти пйти и барз сой грáти крáсньі на кльарнéтьі, так што аж сьа диўувáли на ньóго. И прйшўа йóго матéре дьіўка, сўужéбна, и дивйўа сьа на ньóго, аль го познáти не познáўа го. Він си зўóжиў два кльарнéты на стіў, а на трéтьім сой граў. И óна прйшла дóміў, дьіўка, и повідат: „Пáньі мóйа, там пан йи ф трактийрни, так сой грáйи на кльарнéтьі, што сьа не мóжут передиўувáти на ньóго, óткаль тáкый пан прйшоў, што так красньі грáйи, што такóго йшче не чýли“. — Она пóтім повідат, мáти: „Што ти за ййден?“ — Она повідат, што: — „Нé знам го“. — Прóшу тьа, ид мі по ньóго, а дáме му дóбру гостйну, жéбы дó нас прйшоў. Бо йа бы сой хотьіўа купйти кльáрнет, бо йа знам крáсньі грáти“. — И выправйла тóту дьіўку зас пó не. И прйшўа дьіўка по

ньóго и кýáньат сьа му: — „Прóшу пáна, абы до мóйой пáны при-шли“. — „Не піду, — тáка пáны дорóга до мéне, йáка и мі до пáны“. — Але óна кýáньат сьа му: — „О, пáне, пóтте!“ — И зáбраў сьа и пішоў з дьіўкоў. И пришоў до свóго дóму гўаснóго и поўóжиў си кльарнéты на стіў, три, и пáны трібýйи грáти. И прóсит пáна о йиден кльáрнет. — „Пáны достáне од мéне кльáрнет, але ньай сьа зó ўноў ноч прéспит“. — И óна нá то возволи́ўа, же бýде спáўа з ним. И дали му дóбру вечéрйу и постели́ўа пáны пісўан и кáже пáны: „Ид, спий!“ — Він пішоў и льуг си на пісўан. Льуг сой там гоўóвоў, де óна (пáны) ногáми. И óна си лéгла тáкжи и так му повідат: „Кохáнку, так льýде нé спльат“. — Він повідат: „Сын так з мáткоў спит“. — И óна ф тóты чáсы скочи́ла с постéлы и зострашила сьа, што новóго. Він йі отповідат, же так сын з мáткоў спит, йак сьа рóдиў. Тóўдый óна му повіўа, што йий трібýйи. Він йі отпóвіў: „Мáтко, тілько баб справедли́вых, йак вóрон біўых“.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, 1900 р. О. Роздольський.

50. Звідки взяла ся скрипка.

Саламóн, яко наймудрішший чоловік, докáзуваў мáтери, шчо кобіта, жóна на прúмір, не є стáла, вірна. Ўна кáже, жи непрáўда, жи сут вірны такі стáлі, як дáлї не йде. Ну і він зачя́в доводи́ти вся́ким спóсобами, а ўна все кáже, жи непраўда. Він довіў так до тóго, шчо раз положи́ў ся з неў спáти і там шче шчо робиў. Як ўже по ўсім, то кáже: Мáмо, мáмо, то я твій син, чим не доказаў, га? Шчо ти гáдаш тепéр роби́ти? І ўна ўви́діла, жи він йі досконáле підійшóў, тай тогди́ зачáла кля́сти: Бодáй жес, си́ноньку, тогди́ промóвиў, коли́ тотó лїжко промóвит. Ну тай ся забрáли. Як ўна ся забрáла, то він ўнїмів, так му закля́ла. Тогди́ ўжé не говóрит і берé ся на спóсіб: берé лїжко, рубáє і рóбит с тóго скри́пку, а як зроби́ў то палáдиў на ню стрýни в порядку тай зачáў грáти. Він зачáў повóли грáти, тай повóли сьпівáти й говори́ти. І так му ся язи́к розвязáў.

Зап. в Кропивнику Новому, Дрогобицького пов. від Олекси Свища, у липні 1901 р. Волод. Левинський.

51. Соломон і його мати*).

Буў Соломо́н. Ду́же людей сї ра́диў, шчо бу́де на посьлїдних ти́сяча лїт роби́ти. А його́ жінка вїткись їхала на шка́пі, на коби́лї. А коби́ла, за позволе́ньом, пе́рнула. А ўна була́ ў тя́жи, с си́ном. А син, с че́рева мо́вит: Яка к..а везе́, така́ дру́га на нїй сиди́т. Ма́ти го закля́ла: Бис си́ну тогди́ промо́виў, коли́ моя́ ў ха́тї ла́ва промо́вит. І ся ўро́диў нїми́й. Як ся ўроди́ў нїми́й, тре́того дня взяў соке́ру, пішо́ў ла́вицю руба́ти. І зробиў скри́пку. І зачина́ла скри́пка говори́ти, відмаўля́ти. І він зача́ў говори́ти. Пішо́ў ме́жи хло́пцї на заба́ву пя́того дня. Ма́ти повідає: Де ти ся, гицлю, так заба́виў? — Бу́ў-єм, ма́мо, на су́дї, на суд ся диви́ў. Там ва́жили пе́сє гіўно́ жінськи́м розумом. — Та бо я жона́! — Тай ви такий маєте! Пе́сє гіўно́ жінськи́й ро́зум перева́жило. Ма́ти го заклялá: доки не збіжи́т не́бо висо́ко, мо́ре глубо́ко і сьвіт широ́ко, бис тоди́й прийшо́ў. Ви́йшоў ў по́ле. Лїг спа́ти. Го́споть Бох до нього гово́рит: Шчо жада́єш си́ну Соломо́ніў? — Жида́ю, ма́ти мия заклялá, бим міряў, як небо висо́ко мо́ре глубо́ко і сьвіт широ́ко.

— Шчо шче жада́єш від ме́не?

— Жада́ю вели́кої мудрости, шчо ти Го́споди зна́єш, би я то знаў.

Пита́є ся Го́споть Бох: На шчо тобі вели́кої му́дрости? — Мій та́то на цали́й сьвіт царьо́м, я по та́ту буду́ царюва́ти, бим ўпрова́диў е́днїсьть ў краю́. — То, ка́же, не бу́деш жити, лише́ три́цеть лїт на сьвітї. Шчо помислиш, то ся зро́бит на посьлїдну тисячу чуда́.

Тото́ ўсьо ў Анґлїї було́ запеча́тано: телїґра́фи, філїпони, маши́ни, ўсьо тото Соломо́нові шту́ки. Він там умира́ў. Ключ на дверьо́х ви́сїў у тій канцеля́рії. Хто посе́гнуў за ключ, ка́меньом стаў. Мо́же два ти́сяча лїт стояла тота́ канцеля́рія, мо́же більше, не знаю кілько. Аш ў кінци́ отвори́ла ся канцеля́рія. І учи́ли ся люди в то́час маши́ни роби́ти, телїґра́фи, меблї і ўсї річи. То було ў Анґлїї.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинича по прізв. Гаврильців, у серпнї 1901 р. Волод. Левинський.

Паралелї: Етноґрафічний Збірник, Т. II. Ст. 79—80. Ч. 32—33.

---

*) Під Соломоном треба тут розуміти Давида, а під його сином — Соломона.

52. Як Соломон міряв море.

А. Премудрий Саламон хотів змірити море і зробив собі такий човен і казав чотиром ковалям робити чотири роки ланц. Зробили вни єму той ланц, а він учепив єго до того човна і привязав го до берега моря і пустив ся їхати морем. Аж тут надпливає рак; як уймив своїми щипцями за той ланц, як потис, тай перекусив. А Саламон на човні плине тай плине що раз далї. Аж тут надпливає риба тай проковтнула той човен разом з Саламоном. А то було в ночи, як Саламон спав у човні. Будит він ся вже в рибі, обзирає ся тай гадає собі: Що за диво! На мори все ся видно, чи в день чи в ночи, а тут не видно ся, хоть око вийми. Виймив він ножик і почав різати. Як почало тую рибу дуже болїти, то вона з болю вискочила аж на беріг і там загибла. Побачили люде тоту рибу на березї, прийшли та зачали її різати. Як розпороли, дивят ся, а з риби вилїзає чоловік. Вни го ся спитали: А ти де ся тут узяв? — А він каже, що плив по мори тай го риба з човном прожерла. Приймили єго ті люде до себе. Жий, кажут, меже нами. Добре. Жиє він у тім селї.

А тимчасом старий цїсар, єго отець, не знає, що ся з ним стало, розпитує всюди, нема нїякої відомости. Тогди він казав зробити золотий плуг, дав єго двом своїм слугам і післав їх у сьвіт, щоби ходили від села до села і щоби питали, кілько той плуг варт. Раз вони прийшли до того самого села, де жив Саламон, тай питают у людей, але нїхто не знає, щоби той плуг міг бути варт. А Саламон як то почув, то перебіг їм дорогу, тай сїв с..ти перед ними. От вони приходят просто до него тай питают єго: Слухайте, господару, що той плуг може бути варт? — А він їм каже: Як би вересня до него яремце, а мая дощ, то би щось був варт, а так то він нїчого не варт.

Тогди вони догадали ся, що то мусит бути Саламон і взяли єго з собою, але цїсар не міг єго пізнати. То він скликав велику силу людей на гостину, посадив їх за стіл, казав поставити страву, але лижки подав дуже довгі, ще й казав кождому привязати до руки. То вни сидят з тими лижками тай не їдят. Аж ту приходит Саламон тай каже: А ви для чого не їсте? — А вни кажут: Бо не можемо, ади, які лижки довгі. — А він їм каже: От то дурнї! Оден другого годуйте! — Аж тогди цїсар пізнав, що то єго син.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. В. Маркевич.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 352—353, ч. 23. — Zbiór wiad. T. VII, 3, 38—39. — T. XI, 3, 124—125, ч. 24. — Kolberg, Chełmskie, II, ст. 83—85. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 102. — Kolberg, Krakowskie. T. IV. Ст. 103—105.

53. Як Соломон міряв глубину і висоту.

Б. Йак Саўамон быў йуж крільом, и так йист о ным написано, же ани до того не быўо такого мудрого, ани потым не йист. Праўда, же він быў и мудрый и мудруваў, але докіньчыти, то тыж не докіньчыў фшытко. Пустиў сьа мірйати сьвіт, але не змірйаў до жадного крайу, жебы нашоў край сьвітови. Потому даваў робити семом ковальім за сым рокіў ўанц так грубый, йак хўопска нога піт колыном, и казаў выльати желызну баньу, и йак тот ўанц йуж быў зроблёный и баньа выльата, и гвошоў до той баны, ўзьаў с собом пса, кота и когута и казаў сьа запёрти и казаў сьа пушчати до морйа. Йак го пустили до морйа, и пришоў рак и перетьаў тот ўанц. Йак з ним тота баньа зачаўа летыти и летыти г море, и пізнаў, же йуж з ним йи недобрі. Тоўды ўзьаў, пустиў когутови кырви з гребёньа, псу з йазыка, котови с хвоста и собі з лывой рукы з низельного пальце. И так змішаў тоту кроў разом и пустиў до морйа, и скверниў море. Море сьа розиграўо и вышмарйўо го (з морйа на край). Потым по третыі раз пушчаў сьа до неба. И сыў собі на вавреўа (альбо на ореўа) великого, ўзьаў собі чверт мньаса на рожно воўового (з воўа), сам сыдиў на орелы, а тото ньус напёред, ореўа, а ореў за гым йшоў ў гору, же достане. И выньус го так высоко, же йуж чуў, йак ангеўы ў небі сьпівали. И чуў гоўос ангельский: „Саўамуне, верний сьа, бо геў од йасности ореўови крыўа опальат сьа, и хпадеш и забйиш сьа!“ — А він піздріў на землью, — сьвіт сьа му такый здаваў йак мурйаньча купа. И отповідат так до ангеўа: „Де и пошто сьа верну, кой землы йуж не йист?“ — А ангеў му отповіў: „На тото пыск роздоймий, што видиш!“ — И обернуў рожно ў долину и залетыіў на ореві ф сему крайіну. Йак йшоў назад до свого крайу, потому йшоў по земли и пробуваў по сьвіту, ци сут льуде мудры. Пришоў до йидного дому, и там прибігўо дыіўча маленьки. Він сьа го зьвідуйи: „Чого-с, дывусь, пришўа?“ — А она му повідат: „На оген“. — „А до чого возмеш?“ — бо не маўа нич. Він сьа здумаў, до чого возме, а она простерўа запаску, поўожыўа попеўу и до попеўу огньа, и так пішўа. Подумаў сой Саўамун, же моўоды дос йуж мудры сут. Дале пішоў, — в іньшім місци пришоў до йидного ґазды на-ньіч и просиў, жебы го там ґазда переночуваў. Быўо на сьвіті дуже красно, и казаў сой перед дверми постелити піт стріхоў. А ґазда му повідат, же му не буде на дворі стелиў, же буде в ночы барз льаўо. Він му отповідат, же то непраўда. — Саўамун му повідат: — „Йа сьа тым трудньу, — тойі ночы ма быти красьны“. — А хўоп му отповідат: „Не буду сьа с тобом спераў, лем жебы-с мньа не будиў коўо самой

піўно́чы". — Йак прийшўа коўо піўно́чы бу́рйа, йак зача́ўо гырмі́ти, льа́ти, — так го піт стрі́хоў змача́ўо цыі́ўком. Він по́тьім ду́ркат до две́ри и крі́чит на ґа́зду, жебы го пу́стиў до́-хыж. И зьвідўйи сьа ґа́зды, о́ткаль він міг зна́ти и йак так докла́дны, же бу́де ў но́чы льа́ўо. А ґа́зда му одра́зу не хо́тьіў повісти, а пак, му повідат: „Мы ма́ме такого буйа́ка, што йуж му шысна́цет ро́кіў. А ма ў со́бі тот бу́йак та́ке мори́ско (пўане́ту): — йак ма быти фльо́ра, то хоц бы йак кра́сьны быўо, то він фтыче до ста́йны, а хоц бы йа́ка сўо́та (йак вели́кый дойдж, йак барз йуж так до́ўго сьа сўо́тно, та то́ўды йуж бесыду́йут „фльо́ра") быўа, а йак ме быти хви́льа, то сьа го не ўйа́же нико́ли, то выхо́дит зо ста́йны сам на ры́нок и лыі́гат со́бі ме́дже дере́ва. Аджек йа знам по́ тым, бо фче́ра х поўу́дне быўо кра́сьны, бу́йак ле́жаў ме́дже дерева́ми, — зо́рваў сьа и поле́тыіў фуча́чы до ста́йны барз. То йа йуж знаў, же бу́де пе́ўно ў но́чы льа́ўо". — И Саўа́мун со́бі по́віў то́ўды так, же: — „Кой йуж бу́йак мудрі́шшый йак йа, та йа не́ мам што пробува́ти".

Зап. від Дмитра Сениці в Кота́ни, 6. серпня 1900 р. О. Роздольський.

54. Саламон в коваля.

Прийшо́ў Саламо́н до ку́зьны, де кова́ль роби́ў. Зроби́ў кова́ль йедну́ полови́ну но́жиць і ки́нуў на зе́мльу, аби́ сти́гло. А Саламо́н не знаў, до чо́го то ўхо́дит і каза́ў: Чекай кіньцьи́, буде́ш му́дрий (до се́бе). Йак зроби́ў дру́гу полови́ну, збиў до ку́пи, бу́ла річ гото́ва. Ка́же: А каза́ўйем, чека́й кіньцьи́, бу́деш му́дрий.

Зап. в січни 1898 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

55. Соломон кухарем.

Было мно́го сьвяты́х і узна́ли собі, жи шчо чоловік зага́дат і ни зро́бит, то йи гріхо́м. Али Саломо́н ме́джи ни́ми быў і вари́ў йісти, бо быў за ку́харйа. Звари́ў стра́ву і мы́слиў соли́ти, а не посоли́ў. Дльато́го хотыі́ў, цы воно́ пра́ўда йи, жи тото́ мо́же быти гріхо́м. — Та́ бо не соле́не! сьваты́ ка́жут. — А, йа мы́слиў соли́ти, а́лим не посоли́ў! — Ко́йнис мы́слиў, было посоли́ти. — Ба, кой йа прібува́ў, бо вы мо́вили, жи йак помысли́, то гріх ўже, а йа мы́слиў соли́ти і не посоли́ўйим. Йа́кже мо́же быти гріх, йак помы́слит сьа, а не зро́бит сьа? — Пра́ўда, тото́ скасува́ти. То ни йи гріхо́м. — І той гріх скасува́ли.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

56. Соломон і жених.

Быў йиде́н чоловік і хотыў сьа жени́ти. Не ма́ў сьа кого́ пора́дити, йде до царйа Дави́да. Прийшо́ў: Чо? — Жени́ў бым сьа. — Іди́, повідат, там ти хло́пець мій повіст. — Він вы́йшоў, а той йіде си на галу́зьі, ўзьаў ме́жи но́гы, йа́к то дытва́к. І пытат сьа тот хло́пець, Соломо́н: Чо́ хоч? — Жени́ти сьа. — Ну та шчо? Шчос посва́таў? — Удо́ву. — Йак вона́ схо́че. — І дыўку. — Йак ты́ схоч. — І зави́тку. — Цыкай, бо тьа мій кінь за́бйи! — Тай побіг Соломон. Тот сьа верну́ў наза́д до царйа́ до Дави́да. Ну шчож там, пытат сьа тот? — Та нич, та шчо він зна́йи? — А йак ти повіда́ў? — Він повіў, так і так, йак му повіда́ў. — А тот повідат: Він ты до́бре повіда́ў усьо́, бо ў удо́вы два розу́мы, та не схо́че тьа слу́хати; бу́де мо́вити: Мій небішчик тамто́т льіпший быў. А дыўка розу́му не ма́йи, йино́ йиде́н шче. Йак повели́ш, так слу́хати бу́де. А зави́тка, йа́к бы ма́ла до́брый розу́м, то́бы сьа была не зави́ла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

57. Як Соломон обдурив чортів.

Соломо́н біжни́цьу ста́виў так: Заўйаза́ў, а́ли сам ни міг доста́ччити каміньа́ і де́рива, йако́го потрібно. Али чорт надыйшо́ў д ньо́му, пытат сьа: Шчо́ ты ту ста́виш? — Ко́ршму. Ту буде́ ўсьа́ка му́зика, та́ньцьі, пийакы́, і тобі́ вітты буде́ шчо́сь приходи́ти. — А тот ўбе́ртат сьа: Гм! Кобы́ йа знаў, мы́ бы ти помогли́, ты́ бы на час тото́ поста́виў, жи дашчо́ с то́го бу́ди. — Та чому́ ни бу́де? Зна́йиш до́бре, жи буду́т пи́ти, би́ти сьа, шчо кого́ за́бйут, то ўсе тобі́. — І вони́ на охо́ту каміньа́ маймуро́вого наносили, жи шчось за рік поста́виў. Йак доста́виў гет красно́, тай ўберну́ў на це́ркоў. Злый надыйшо́ў, подиви́ў сьа зда́леку, а тот ўже сьвятых понарізуваў і наладиў і на́віть пе́ред две́рми, йак днесь у нас йи христы і сьвата́ Пречи́ста пере́д две́рми. Він йак ўви́дьіў, так ўтьік, а вона́ до днесь стойіт.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

58. Соломон і його жінка.

А. Йак ўже выріс Соломо́н, йак сьа жени́ў, і післа́ў до йидно́го крільа за дыўкоў, за принци́зноў. А вона́ йиму́ вітписа́ла: Ты меньі ни варт спіт чере́вика выскрептати. — Али він маў зло́тый пе́рстьінь і за́ушницьі зло́тьі і таку́ сьвинто́чку зло́ту, шчо́ сьа на гру́ды скла́дуйи і зробы́ў сьа шеўцьо́м і прийшо́ў до то́го крільа, де сва́таў жону́ і згоди́ў сьа роби́ти чо́боты, так йак швець. І пішо́ў си так на спа́цьір у горо́д і зложи́ў си пе́рсьтьінь зло́тый на ру́ку. Выйшла тота́ принци́зна на спа́цьір та́кжи на горо́д і йійі скортьі́ло, жи він такый пе́рсьтьінь кра́сный ма́йи. Мо́вит: Кобы́ ты тото́ даў миньі́? — Гм, йа́ бы даў, кобы́ ми принци́зна ўказа́ли по кольі́на но́гы. — А, та йа ўка́жу. І ўказа́ла. — Али вы́йшоў так дру́гый раз і приймаў си зло́тьі за́ушницьі до у́х. А вона́ ўви́дьіла і йійі́ тото́ скортьі́ло: Чу́йиш ты! — Шчо? — Кобы́ ты даў меньі́ тоты́ за́ушницьі. — Йа́ бы даў, жибы́ ми ўказа́ли тьі́ло по по́йас. — Тота́ си га́дат: Ей, шчо тото́? Ўка́жу, та буду́ ма́ти. І ўказа́ла. — Али вы́йшоў тре́тый день ў горо́д і вона́ вы́йшла. І зложи́ў си сьвинто́чку зло́ту на гру́ды і вона́ ўви́дьіла і мо́вит: Кобы́ ты тото́ даў миньі́. — Гм, йа́ бы даў, кобы принцизна зо моў йидну́ ньіч спа́ла. І ўна мо́вит: Буду́. — Переспа́ли си йидну́ ньіч, тай йі зачало́ рости́ че́рево до горы́. Тай ца́рь тот, кріль, ўви́дьіў і поча́ў йі сьа пыта́ти, йа́к то, шчо сьа зроби́ло, с кым то, тай вона́ повіла. Типе́рь йа́к то у паньі́ў, то нездало і йуж тру́дно за кого́ віддава́ти, бо ўна гру́ба. Али уни́ сьа двойи ўзьали́ тай поженили ньібы с тым шеўцьо́м. І він тро́хы перебыў, йиму́ сьа там зунува́ло і мо́вит: Чу́йиш ты! Пойдемо мы даде́ вітты гет. Ца́рь бы й рад, бо йиму́ ўсты́дно за бизго́ньір, жи сва́тали такі́ пре́тцьи крільські́ сыны́, а він даў за шеўцьа́. — Прийіхали до йиго́ кра́йу і вин пішо́ў десь на місто, тро́хы сьа напи́ў, іде́ і ўже обы́драный, бо пропи́ў с се́бе ньібы му́ндур тот, шчо маў, тай ўже йде так гі го́лый. І ра́дит сьа з неў: Шчо мы ту будемо́ роби́ти? Нема́ шчо йісти. Йа возьму́ собі́ пиўку́ і кросе́ньцьа, тай піду́ дрива́ різати, мо́же дашчо́ заро́бйу; а ты́ йди си стань ко́ло но́го до́му, та буду́т паны́ йти на ка́ву, на обі́д, поўти́раш котро́му чере́викы, шчось ти даст. Йиму́ сво́йи ў голові́. Гі Соломо́н. І він ўзьаў, пішо́ў, кросе́ньцьа десь тоты́ верг, перебра́ў сьа красно́, йак принц. Надыйшо́ў пан, а ўна стойи́т. Він підньаў но́гу, вона́ поўтира́ла, да́ў йі дука́та. Побіх, перебра́ў сьа ў йи́нчый му́ндур, іде шче́ раз. Підньа́ў но́гу, вона́ зноў поўтира́ла йиму́ спіт чере́викіў і він даў йі дру́гого дука́та. І тре́тый раз за́сь так перебира́ў сьа. І пішо́ў, тото́ позмі́тувaў с се́бе, іде́ ід ньі обы́драный, такы́й гі ўперед: Но, ци заробила

дашчо́? — Три дука́ты йакі́сь три паны́ дали́ ми. — Ей, добре. — То ўже будемо́ йако́сь жи́ти. Ходи́, йа́ ти ку́пйу го́рцей. Пішо́ў, купи́ў йі го́рцей. Наж, на, мо́вит, та продава́й, мо́же шчо заро́биш. — А собі́ ўзьаў коро́месло і коноўкы́: Йа йду та вы́несу йакы́й раз воды́ жида́м, та та́кжи дашчо́ заро́бйу, та би́льше буде́. Пішо́ў, коноўцы́ десь верг, перебра́ў сьа і — йак то йи і днесь шче, жи й твар фарбу́йут льу́де, йако́сь йина́че му́сит выгльада́ти — і ўзьаў, іде́, ныбы сьа зата́чуйи, прийшо́ў д ны́: А шчо ты, сьака́ така́ з го́рцьми ту засы́ла? — Буком ўзьаў поте́р го́рцы́ гет до жу́ка. Тота́ пла́че, а він пішо́ў, зноў сьа перебра́ў йак быў, прихо́дит: А шчо тобі́ таке́? — Ей йакы́сь пийа́к прийшо́ў та поте́р го́рцы́. — Ей, то ба́йка, не бі сьа. Ходи́ зо мноў, йако́сь мы шче будемо́ жи́ти. Купи́ў йі горне́ць те́ньґый, йа́к то ў горци́ сут кры́сы, глиньаны́м, і іми́ў мотуско́м доўкі́ла крыс горне́ць і мо́вит: На, приўйажи́ си ме́джи но́гы, ту́ йи весы́льа́, та мены́ не ла́дно но́нды йти, буду́т ньа шче дьу́ґати хло́пцы́, а ты йди, та там да́шчо, то воды́ вынесеш, то шчо, тай ме́джи ба́бами — то ку́сник мньа́са, то йакойі йі́шкы, тай тото́ ўсе ў горне́ць зливай, назли́ваш по́вен, та буде́ шчо й на два́ дни йісти. — А сам пішо́ў, перебра́ў сьа зноў йина́че, прийшо́ў на вісьльа́, пішо́ў гульа́ти: І с ку́ждоў ба́боў му́шу гульа́ти, ци ста́ра, ци молода́, йака́ йи, бода́й пора́з оберну́ти сьа! Перепусти́ў він тото́ бо́рзо; прийшло́ на ньу, вона́ не хо́че, ўсты́дат сьа, ту горне́ць... Він не пы́тат, бере́. Завину́ў доўко́ла, горнець сьа сказиў, тото́ сьа вы́льльало, росы́ў, ўсьо по́серет хы́жі, ту́ сьа сьмі́йут, вона́ сьа ўсты́дат. Пусти́ў йі і пішо́ў. Перебра́ў сьа зноў йак быў, вона́ вы́йшла на дьвір піт стоп десь, він надбіх ві́ткысь: Ци йи дашчо́? — Ай де́, йакы́сь ту пан прийшо́ў, гульа́ў, та ўзьаў і мене́, горне́ць сказиў сьа і ўсьо вы́льльало сьа. — Ну, то ба́йка; ходи́ гет! Ўзьаў, привіў йі а́ж до сво́го бу́рку. І ўбраў сьа так йак принц, надыйшо́ў д ны́, а вона́ стойи́т. І пы́тат сьа: Зна́йиш, шчо́ йа йи? Йа́ йи тот сам, шчо́м тьа сва́таў, а ты повіла, жим ни варт ти і спіт чере́вика вы́скрептати. За тото́ ты мены́ вы́скрептала три ра́зы. — Тота́ ж жальу́ аж ўмлы́ла. Він ўзьаў, проби́ў йі дыру́ ў праві́ руцы́, бо знаў, жи вона́ його́ ли́шит. Йак вона́ сьа ўчуты́ла, він йі ўбраў, так йак сьа нале́жит, а́ли вона́ си га́дат: Кой ты́ з ме́не собі́ так сьміх чини́ў, буду́ йа і с те́бе, бо йа тебе́ ли́шу. І лишила і ўтекла́ аж до сво́го вітцьа́ ў йи́нчый край. Али він йде за неў, ўзьаў собі́ во́ська і кі́нницы́, вула́ны́ў і прийіхаў до то́го йи́нчого крайу́, ўзьаў собі́ на санкы́ гли́ны с сво́го крайу́, свейі, іде́ до то́го крільа, до была му жона́ і гли́ну тьа́гне за собо́ў ў плаховины́ так, гі жебра́к. А тота́ жона́ вы́несла му йаку́сь вельму́жну і дайи́ му з лы́войі руки́, а він мо́вит: Йа не беру́ вельму́жницьу з лы́войі руки́, йино́ с пра́войі. А вона́ перейала́ ў пра́ву ру́ку дава́ти му, а він

хопиў за руку: Та ты мойа жона! — Вона побігла, повіла вітцьу си, а тот скочиў і стаў собі на санкы, на глину на свойу. І выйшоў тот кріль і пытат сьа: Чо ты прийшоў у мойу землью? — Ба, йа прийшоў за жоноў. Али йа ни стойу на твойі земли, али на свойі. І ўзьаў йиго тот кріль на фіру і везе йиго т шибеници вішати. І тота жінка сьіла. І йідут, а вона мовит: Не пытайте, хыба відотныт му голову, бо він такый мудрый, жи і ў вашім крайи вас вымудруйи. Йіде далы, а восько выходит сине. А кріль сьа пытат: А ноно шчо? Він таке восько не видыіў, бо Соломон привіў свойи. — Соломон мовит: Йангелы йдут по мойу душу. Выходит друге, чорне, а кріль сьа пытат: А ноно шчо? — А ноно дийаволы йдут по твойу душу. — Він сьа дивит, выходит червоне: А ноно шчо? — А ноно йангелы хранительы по мойу душу. Тай тим часом восько оббігло доўкола тоту фіру, альоў лап крільа того — і завісили. А жоны — выньаў палаш рубати голову, а йангіў клыче: Соломоне! Сьвата не будеш мати! — Абем го й нийде ни маў. І віттьаў голову. І днесь тому Саломон сьвата не майи.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 103—105. — Етн. Збірник. Т. III. Ст. 186—189. — Archif f. sl. Phil. XIX. Ст. 243.

59. Соломон і його жінка.

Б. Йак він зостаў цысаром і выдаў йому другий цысарь войну. Натуральнę він мусыіў позостаўйати цале свойę панство і йіхати на оборону крайу. Буў там через кілька лыт, можę три, штири, то сьа вęло доўгий час — і приходит до свойіх пальаціў, слуги познаходиў, алę його паны нема, бо прийшоў турецький цысарь кратком і украў його жінку. І йак уже йі нę найшоў дома, тогды зробиў му сьа великий жаль. І кажę до свойіх слуг: Йа мушу йійі дыстати! І росказаў на три баталыйони войска зробити тройакого гербу мундури: йеден залений цалком, другий червоний, а третий цалком чорний. І ў божий час перерстиў сьа і пішоў до турецького крайу. І ўзьаў зо собоў тоту пишчаўку і приходит там на той пльац, де була вистаўлена шибеницьа і опсадиў коло тойі шибеницы на три сторони свойім тим войском. І наказаў так: Йак йа заграйу раз у пишчаўку, ажебы сьа показувало помалу червоне войско; йак заграйу другий раз, ажебы сьа показувало зелене войско, а йак заграйу третий раз, ажебы сьа ўказувало чорне войско! І ўтым часы ажебы робили гурра, бо може акуратнę так прийде, шчо йа буду погибати! — А на тым пльацу буў на окола лыс і сам

ўзьаў йенного міньістра зі собоў і пойіхаў до турецькойі столицьі. І прийшоў там так йак йакий пан, йакий будь. А тимчасом той цьісарь маў йеденнацьать жінок, турецький, а йійі привіў дванацьату. І так сьа твердо закохали, шчо ўшиткі йеденнацьать мусьіли йі быти за вы-служаньцьі, а она ними комендировала, йак ґаздиньа. Йак той прийшоў Соломон там, не даў сьа спізнати, шчо він йе йійі ґазда, тілько просиў у тих посцьіў (варти), же він хоче бути с тим наййасьньійшим паном на йедньім слові. — І йакуратне пан той прийаў його за гостьа ладно на той час. І тогды даў сьа спізнати, же він йе також царь. І просит, каже: Прошу пана наййасньійшого о йедну сторійу поради. Йак то може быти? У мойім соймі буў йеден такий бідолака, же він не мав тілько йедну віўцьу, а другий маў йеденнацьать, а ішче му було мало і ўкраў ў того йенну і тоту. — А той царь тогды каже: Та о шчо просити? — Ажебысте ми дали йаку пораду, шчо с тим дыйати бінним і с тим богатим! — А той каже цьісарь: Ге, каже, такого треба від разу стратити, завісити. — А той тогды, Соломон, каже тому: Прошу, абысте сьа не гнівали, бо то самі ви йесьте. Йа не маў лиш йенну жінку, та ви і тоту ў мене ўкрали, а ви мали йеденнацьать і шче вам було мало! — Зараз ў тьім разьі розгньіваў сьа Турок дуже на того Соломона і росказаў, же за штири години майе бути завішаний — зато, же прийшоў до йего столицьі і назваў його злодьійом (бо він буў великий пан і рахуваў собі, шчо йому Соломон нич не зробит і обеспечиў сьа на тойе). Але, ішче заклікаў і йійі до осібнойі станцийі і каже йі: Ну ту йе твій муж; шчо з ним теперка будемо робити? — А она каже: Шчо хоч, тото, мій найкоханьший мужу, роби, ажебы він більше не жиў! — Ў тьім часьі шче гірше сьа турецький цьісарь розгньіваў і зараз закликайе ката і закликайе ўшиткі свойі слуги іс свойоў найкоханьшоў, його жінкоў і запрйагайут коньі до фійакру і йідут від разу на той пльац, де шибеницьа. І берут Соломона і його міньістра на погибели житьа його. І сьідайе з ним сам на йеден пойазд і його міньістра бере, обидвох попри себе і його ўласну жону. Ідут недалеко тойі шубеницьі, просит тот о три річи: Ци позволит йому заграти собі три рази, йак йуж так доходилы до тойі шибеницьі, ў свойу пишчаўку? Чому, можеш, каже Турок. — І заграў він рас так жальісно, же аш плач зносиў. А ў тьім часьі присувайе червоне войско шчо раз блишше до них. А она каже йому: Коханий менжу! Уважай, бо він йе мудрий і премудрий, ажебы тьа не зрадиў! — Ў тьім часьі питайе сьа Турок: Соломоне! Шчо то за червоньі квіти витко там здалека? — А він кажи: Наййасньійший пане! Тото уже моїа кроў льайе сьа з мойіх грудий туды, бо уже смерть меньі на карку прилегла. Але шче собі раз заграйу! Заграў другий раз ў пишчаўку тоту: Указуйе сьа зелене

войско. — Она йому зноў кажę: Найкоханьший мужу! Уважай, бо він йę мудрий і прęмудрий, він тęбé йакось ізрадит! А він кажę йій: Та шчо ми зробит! Та йа ту майу силу і ўласьць, жę йа його сьа ни бойу! Аш приходьат цалком близь до того стоўпа, тогды кажę він: Но, та йа собі шчę раз заграйу ў свойу пишчаўку, остатний раз! — Заграй, кажę Турок, турецький цысарь. Аж йак росчаў грати третий раз, ў тым часы росчало сьпішити чорне войско (а они були на твари чорны, а тамты чęрвоны і зęлены, так офарбили були собі твар). Тогды питайę сьа цысарь, Турок: О, Соломонę, шчо там за чорнę витко, шчо сьа зближайę до нас? — І коны йшли помалу і скочиў с того повозу Соломон і його міньістер і загойкаў голосом: А то йдут шатани за твойоў душеў! — І зробили крик: гурра! і злапали Турка тоти три батальони войска і його слуг і його, Соломона, жінку, і йому выдлубали очи і так го пустили на прохід і тих слуг натуральнę ўбили, а йійі ўзьали с того повозу. І росказаў Соломон запрйачи штири коны на штири сторони, приўйазали за обі руки, за обі ноги і так йі параз розірвали. І конець.

Зап. в Хітари, Стрийського пов,, 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелї: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. І. Ст. 75—76. Т. II. Ст. 262—269. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. І. Ст. 245—257. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. Ст. 220—244. — Буслаевъ, Христоматія. Ст. 718—721. — Караджич, Српске народ. приповијстке. Ч. 41. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 152—159. Т. IV, Ст. 459—462. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 37—46. Ч. 12—13.

60. Давидові ради для Соломона.

Раз буў той Соломон с свойім татом. Коли отець ўже почўў свойу смęрть, заклікаў його на осыбно і казаў му пару слій, три річи: Памйатай, йа ўмирайу, мій сыну, майęш мій роскас слухати! Перша річ, обысь панови гроший нийде нę зичиў. Друга річ, обысь жіньцы свойі ўласьны нийде праўду нę сказаў! А трете, обысь нийде сироту с піт плота нę браў. — Але той Соломон буў великий пан такожі маў свойі слугы богато. І заходиў сьа там з йęдным грабйом добро — а той грабйа даў буў сына свого до школыіў до науки — і йакуратны так сьа страфило, шчо выйшли ў нього на той час гроші і попросиў Соломона, а жęбы му пару соток пожичиў. А Соломон ў тым часы цалком запамйатаў, шчо йęму його отець наказоваў на смęртным лышку і по-

зичиў йому гроші. По другім разы пішоў до своїх слуг і узьеў йеднoго барана і забиў його, ци зарізаў і ў туйу кроў намастиў своїу сорочку і такой туды пішоў до тых шкіў, де грабйого буў той син і за ўласьны своїі гроші викупиў його с тых шкіў і даў його до высшойі школи, десь дальше трошка. Повертайе віттам до дому, акуратни йе сирота піт плотом, бідне і обдерте, просит го кавалик хлыба. Али він зробиў таке здроўльіньа ў серци своїім, і ўзьаў тото зі собоў, дытвака, хлопиць буў, до дому, а туйу кошульу, шчо маў на собі, то навіть не ньіс на собі, тілько піт плечом десь, а іншу собі ўзьаў, шчо сьа ў ньу ўдьіў. І приходит до дому — ў тым часы жінка його звідуйе сьа: Де ти буў, мій прийательу? — Він каже: А, дай ми споки, бо ми сьа ружно трафило. — Ну, шчож такого? звідуйе сьа она його. — Трафило ми сьа на дорозы, же йшоў того грабйа сын до дому на ваканц, та йа його забиў, лиш обысь никому нич не сказала, мойа наймилыйша прийателько! — А, каже, ниґда ў сьвіты, не повім; ажебы до такого прийшло, обысь мйа хотыіў таки забити, то йа ниґда нич ни скажу. — Не много тому сьа повело, перебуло може тиждень йеден, тай він там шчось зайшоў помалейки зі своїоў жінкоў і раз йійі ударию. А она розчала ў ґваўт, ў зуск кричати, шчо забиў паньцького сына тай мене хоче забити! — Але він буў пан також так йак йакий царь (Соломон) і зараз здивували сьа там місто і ўчуў тойе той самый грабйа. Акуратне пішоў там до тойі школы, де буў його син, нема його сына! О, ў тым часы берут зараз Соломона і без жадного права і зараз берут його на шльус і на шибеницьу. Але Соломон добре знаў грати на пишчаўку і йак йуж до такого прийшло, шчо його вели на шибеницьу і куждий з міста жаловаў за ним, за тим паном, кобы шче він прожиў, ў тым часы він собі выпросиў, жебы хоть знаў, хто його, напеpед буде вішати. А ныхто сьа не оббираў. Натуральне й ката не було на той час. А тота сирота кажи: Йа його повішу! — Він тогды йак тойе ўчуў, просит собі о три нни фрай ішче житьа. І призволили йому три нни жити. Ў тым часы выпросиў сьа під ашкортоў, жебы му позволили піти там і там у таке місто, де буў той паньцький сын у школах, того грабйа. І призволили йому до того міста пойіхати. І спросиў, жебы більший шче сойм зійшоў сьа на його смерть дивити сьа. Сам просиў. Ў тым часы прийшло три нни, акуратне конче його треба тратити. І тайа сирота зноў каже: Йа його повішу! — Аш тогды ростворию цалий свій жаль і каже: Тьаміт, каже, шчо мены мій тато казаў, шчо то ниньі праўда йе. Прошу панцтва, за шчо мене хочете вішати? І пішоў і ўвіў того сына і показаў перет цылим соймом крулеўським і тогды повіў цалу сторійу, йак му сьа через його житьа провадило. І подаровали му і повостаў більшим паном, цалком цысаром.

Зап. в Хітари, Сарнийського пов. 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, ст. 530—537. Ч. 25—28. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 241—242. — Kolberg, Krakowskie. T. III. Ст. 212—214.

61. Соломон і Христос.

Був оден король, а у него жінка уродила хлопця, котрому було імнє Соломон. Тот Соломон не слухав тої крульової, а она єго нагнала, аби він собі ішов за очєма. Він пішов. А єго тато як прийшов з войни тай каже: Де мій Соломон? — А крульова каже: Я не знаю, він утїк. — Але по якімсь часї Соломон наробив дзеркала тай прийшов до мати тай каже: Купіт, панї, дзеркало. Паня купила і він пішов. А єго тато як подивив се на дзеркало тай каже: Є мій Соломон.

Але круль каже: Я єго зараз іму. Зробив круль бай, але лижки такі були великі, шо із сего боку стола аж до другого боку стола, то не було як гостям їсти. Але межи ними був Соломон тай сказав по тиху: Годуйте одні других. — І они зачєли гудувати одні других, то значєт з одного боку давали тим, шо з другого сїділи. Тогди король сказав, шо є єго Соломон, і таким способом найшли Соломона.

Той Соломон однако не хотїв сидїти коло тата. Він собі набрав воловодів, тай пішов. Але незабаром уродив ся Ісус Христос. — Коли Ісус хрестив се, то шо було у водї, то усе ізгоріло, лиш тїлько камінє не згоріло, а того чорта, шо єму підписав се Адам, також ізгоріло.

Потому найшов се Ісус Христос того Соломона. А Соломон питає се: — Куди ідете, Спасителю Ісусе Христе? Ісус каже: Іду виберати тих людий, шо у пеклї. — А Соломон каже: І я іду з вами! — Тай пішли оба. Коли прийшли до пекла, а чорти кажут: Чого ви суда зайшли? — Ісус каже: Ми сула зайшли виберати народи, котрі єст у пеклї. — А чорт каже: Я не дам, бо я маю письмо. — Ісус каже: То біжи принеси. — Чорт побіг, а то письма нема. Чорт тогди дуже смутний ішов, а коли прийшов, Ісус каже: Де твоє писмо? — А чорт каже: Ідїт собі виберайти людий.

Тогди Ісус із Соломоном вибрали людий та Ісус пишов, а Соломон не хотїв іти, але каже: Менї і тут добре.

Та єк Ісус пишов, а Соломон зачєв собі робити нїби церкву. А кривий чорт прийшов тай каже: Шо хочеш робити? Він каже: Тут захрестіє, тут престіл для служби правити, а тут комора, аби з річами стоєла. А ту шо таке велике? питає чорт? — А Соломон каже: Там має народ стоєти. — Кривий побіг тай каже старшому, а старший каже: Ідїт,

дайте єму, шо він хоче, бо я гину, єк він там церкву роби. — Тогди кривий прибіг тай каже: Шо хочеш, то тобі даю. — Соломон каже: Вишкрепчи з кітлів пригарі тоті, шо люде ісгоріли, але так вишкрепчи, шо аби такі кітли були чисті, як шкло. — Чорт вишкрептав так єк шкло тай у тобівку зібрав тай поніс чорт кривий Соломона та аж перед Ісуса Христа поклав, а самий пішов кривундей. — Ісус єк подогонив Соломона тай каже: Премудрий Соломоне! Ти єще ліпше від мене зробив, бо ти 3 тисячи народу бірше від мене маєш. А потому Ісус сказав: Висип сї пригарі на землю. — Соломон єк висипав, а Ісус поблагословив, то 3000 народу бірше мав Соломон як Ісус. Тогди Соломон подарував ті народи Ісусови. А Ісус єму так сказав: Маєш жити, кілько схочеш. — Тогди Соломон пишов собі від Ісуса.

Ходив Соломон по земли 300 років, а витак наймив людий, аби єму копали єму. Люде викопают, а то гей замала; знов викопают, а то гей за велика; а єк викопали лишень добру, тогди Соломон наймив робити деревище з глини. Люде зробили деревище, та доки привезли, а то полупало се. А Соломон знов наймив робити. Они знов зробили, та доки зробили, а доки привезли, то знов полупало се. Тогди Соломон наймив робити на місци. Там зробили. Тогди Соломон леґ ў деревище, а потому у єму і тогди Соломон закінчив своє житє самохітно.

Зап. 1899 р. Юрко Якимюк в Рожнові, Косівського пов.

Паралелї: Про те, як Соломон видістав ся з пекла, диви: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53, ч. 15. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 35—37, Т. V. Ст. 113. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 294. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. І. Ст. 75—76. — Про Соломона є дуже багато старинних оповідань, пор. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ. Ст. 102—123. — Веселовскій, Слав. сказ. о Соломонѣ и Китоврасѣ.

62. Св. Ілля на весілю.

То прийшов сьвйатий Ельійаш на висьільи на жидівски. І прийшов врічком дьіт. Али жиди богачі. Дьіт прийшов та шо він просив йіх, жиби йиму дали шо зьісти; і хтьів собі десь сьісти мижи ними, а вони йиму ньічо ни дали, іно взьили йиго, виштуркали, вигнали і він собі пішов. А потому приходит сьвйатий Ельійаш вже вбраний в йидвабньім жупаньі, файний капильух, файньі чоботи, або можи чиривики, так вбраний йак би ни знати йакий богач. Приходи знов на то сами висьільи. А дивйут сьи тійі богачі, шо він такий дужи файно вбраний, так йиго

витайут, так йиго бирут мижи себи, так з ним дужи розмавйийут, дайут йиму пити, а він бире, тай льийи на жупан. Дали йиму йісти, а він бире — такий знов льийи на жупан. А вони стали тей сьи дивйит на него. Ни сьмійут йиму нычо казати, али вже мусьит. Тай кажут до него: „Шо ти р-о—о—биш?“ — Ельійаш сьи питайи: „Йаке шчо робйу?“ Ми тобі дайим пити — ти льийиш на жупан, ми тобі дайем йісти, — ти льийиш на жупан“.

— Бо ви миньі ни дали йісти — аньі пити — алисти дали мому жупанови. Йак йа був прийшов бідний, йа просив вас йісти, а ви миньі ни дали — ности мине виштуркали і вигнали, а йак йа типер прийшов вбраний в йидвабньім жупаньі, то ви миньі типер дайити йісти і пити і мине мижи себи бирети сьідати. Циш ни правда то йи, йак прийде бідний, йак ним сьи поругайут, а йак прийди богач... — йак він сьи файно вбире́, йак йиго шануйут?

Зап. від Кривого Казя, в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

Паралелї: Клоустон, Народні казки та вигадки, пер. А. Кримського. Ст. 27—28 і вказана там література.

II.

Біблїйні леґенди нового завіта.

63. Три царі.

Йак сьа Исус Христос нарóдиў в Назарéтскі шóпі пи́льа дорóгы, засьвіти́ла зьвíзда москиўскóму царйóви, засьвіти́ла зьвíзда чарноґурскóму царйóви, засьвіти́ла зьвíзда перскóму царйови. Кáждый царь, што ви́дьіў зьвíзду, пóзнаў зáраз, аже Спаси́тель сьа нарóдиў, кáждый монáрха браў с сóбоў подарýнок новонарожденнóму дитьáту, а тáкый, йакóго трéба, до набожéньства. Мóскаль ўзьаў ки́льіх и пати́ну, чарноґýрскый кадальни́цу и што потрíбно до каджéньа, а пéрскый царь ўзьаў моштранци́йу с самóго золóта. И так кáждый йшоў за свóйоў зьвíздоў, а йи́деп о дрýгім нé-знаў. Зьвíзди йіх провади́ли до Йирусали́му. При́йшли до тóго бýрку три́йи царйóве, де турéцкый царь мéшкаў. Йак тóты царйóве до царськóго ры́нку гвóшли, зачáли сьа витáти, — а зьвíзды ўсьі три зы́шли сьа на йи́дну — а йáко царйóве пíшли до тóго турецкóго царйа на ніч. Царь сьа йіх зьвідýйи: „Де вы йідéте?“ — „Достáлисме знак, же сьа небéсный царь нарóдиў, — идéме му сьа поклони́ти и йóму дáры оддáти“. — Тýрок дó-них бесьідýйи: „Идте, же, — довідáйте сьа акурáтньі, поверни́йте сьа до мéне, та мі повíсте, де сьа нарóдиў, тай и йа му сьа пíду поклони́ти“. — Але Тýрок так сóбі замы́слиў: Жебы йа сьа довíдаў, де сьа нарóдиў, та бым пíшоў и сьтьаў бым дитьáту голóву“. — Трйом цáрім з парáмы обйáвиў áнгіў, жебы сьа до Тýрка не вертáли, жебы кáждый пíшоў ў свóйу дорóгу. Рáно вы́шли три́йи царйóве с турецкóго бýрку, — зьвíзда стóйіт х повітрйу и йде понад дорóгу. И óни, три́йи царйóве, за зьвíздоў. Прихóдьат недалéко Назарéту, — ви́дьат дýже нарóду коло шóпы при дорóзьі. Зьвíзда стáла нат шóпоў; и прихóдьат царйове до шóпы, — ви́дьат мáле ди́тьа х пелéнках, бы́стре и розýмне. Вы́шоў моски́ўскый царь до шóпы мéджи тóты льýде, што бы́ли коло шóпы, сьпівáли, скакáли, таньцувáли. Мóскаль вóлат до нарóду: „Прийдьі́те, поклоньі́м сьа цáреви нашéму Бóгу!“ — бо йи́шче ни́хто нé-знаў, што то за йи́дно ди́тьа. Моски́ўскый царь пóзнаў, жи то йист Исус Христос. Моски́ўскый царь óддаў му

кілых и патину, а дитьа одобрало йак слушна особа. Другі-раз Москаль вышоў на двір, волат до народу: „Прийдыте, поклоныім сьа Христу царови, Богу нашему!“ — оддаў чарногурский кадальницу, ливан и смирну. Третый раз москиўский царь вышоў меджи нарід до шопы: — „Придыте, поклоныім сьа и припадем к самому Господу Богу, Исусу Христу, цареви и Богу нашему!“ — И так потому монархове йиўропейскы узнали москиўского царйа за опікуна христійаньской віры на цылый сьвіт и за ньайстаршого монарху на цылый сьвіт. Дльатого він москиўский царь, де христійаніў мордуйут, забивайут, Москаль йде боронити фсьади христійаніў от поганьства, бо мусит, бо дапу ма влац цылого сьвіта от фсых монархіў.

Зап. від 74 літнього старушка Илї Федака в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на хресті.

Были х пустатыни збійцове и мали дім збійцкый. Матка боска перед Иродом утыкала з Исусом Христом и з Осифом, — прийшли наніч до того збуйицкого дому. Збійцове пішли на розбій, а збійцыўска мати была дома из невістоў. И мали дытину велику калыку. Панна Марийа промовила: „Приймийте ту мене на-ніч“. — „А йак-же тьа приймеме, кой ту збуйицкый дім. Та прийдут доміў мойі сынове, та тьа забйут из дытиноў и з мужом“. — „Йуж лем ньа зостаўте, бо йак бым йшла дале, и так бым сьа з ними могла зыйти тай бы ньа забили на дорозы“. — Тай зостала на-ньіч Матка боска. Збійцоўска мати зробила купіль на калыку и купат. Матка боска просит: „Жебы вы мі дали теплой воды, и йа бым свойи дитьа скупала, бо барз споневірйане...“ — Збійцыўска мати порозуміла сой: Ньай ўложит свойу дытину ґ нашому, та ньай сьа йийі заказит дытина од нашого... — Матка боска свойи дитьа вложила к тамтому, што была страшна калыка, — зараз калыка поздоровіла и бавит Исуса Христа ф купелы. Ў ночи пришли збійцове, засьвітили и зьвідуйут сьа збійцове: „Йакы ту ночуйут?“ — Бабы сьа тышат, радосно бесыдуйут до збійцыіў, же: — „Такым способом наше дитьа оздоровіло: — йак она свойи посадила ґ нашому, зараз здорове зостало и наше дитьа йийі дитьа бавило, тышило сьа ним“. — Збійцове зогнали панну Марійу и Осифа и прийимно гостили.

Отже тот збійцьа, што быў калыка, тот быў з Исусом Христом на кресьты, — быў молодый, піў рока старший йак Исус Христос.

Йак были двайи збійцове на крестох, Исус Христос медже нима, прибитый на кресьты, а збійцове были приўйазаны ременьами поза лікты за руки. Молодый збіцьа позерат на Исуса Христа, же йи голый, а страшно збитый, нигде тыла не видит здорового, де рана, де чорне, де синьи, от ступ до головы, — и пробесыдуваў до старого збійцы з другой сторони Йісуса Христа: „Та мы, кидсме повішены, тасме заслужили, а ни збиў нас нихто, — а тот так збитый, скатуваный, а нихто на-не не доводиў, жебы што зле зробиў...“ — Старый сьа обізваў: „Жебы не заслужиў, та бы ту не быў“. — Молодый бесыдуйи до старого: „Жебы сьа быў Бог не родиў и меджи нами не быў роспйатый, сонце бы йасніст не затайіло и земльа бы так страшно не трйасла сьа, — але тепер ўсьо терпит..“ — Обернуў сьа молодый и жалуйи Исуса Христа, же такой биткы терпіў и так го тьашко ростыгали на крест и блатнарйами прибивали. Тоўды Исус Христос пустиў йасніст зо себе, и збійцьа познаў, же то Бог буде. Тоўды промовиў: „Боже, милостивый буди мньі грішному, Боже, очистий гріхы мойі, бо без рахунку зогрішиўйим, — змилуй сьа надоўноў!“ — Исус Христос пробесыдуваў до розбойника: „Ты ґнес-зо-ўноў будеш ў райу“. — Адже тот быў розбойник, што сьа з Исусом Христом купаў и пішоў до райу, бо тоўды го Исус Христос йиче очистиў Тай йуш конец.

Зап. від Илї Федака, 74-лїтнього старушка, в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

65. Про втеку Матери Божої.

А. То як сьвата Марія втїкала з маленьким Сусиком від Гірода то здибала в поли, як хлоп сїяв жито. Тей вона сказала до того хлопа: „Памятай, чоловіче, як ту буде хто гнати і спитає тебе, чись не видїв мене, як я втїкала, то ти скажи, шось відїв, якісь сїяв те жито“. Тей Мати Божа знов стала втїкати далї і шо но була за корчами, як її ни видно вже було, аж тут над'їздит на кони Гірод тей питає-цї хлопа: „Гей ти хлопи! А ни видїв ти, чи втїкала часом туди Марія з Сусом?“ А хлоп кажи: „Видїв, втїкала“. „А коли, дамно?“ питає Гірод. „Ав'о, як я те жито сїяв“. Аж тут оглядає-цї хлоп на жито, а воно вже виросло і достигло, шо можна вже жати. Тей Гірод подивив сї на те жито тей кажи: „Ге, ге, коли то вже було. Коли ти ще жито сїяв, а воно тепер вже виросло, то вона хто знає, де вже втїкла. Шкода труду, треба вирнути сї“. Тей вирнув сї назад. А Марія була недалеко ще.

Али то Бог так дав, шоб те жито так хутко виросло, шоб Гірод далї ни гнав, бо був би дігнав і Сусика забив.

Зап. від М. Шмуля в Теребіню, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

66. Втека до Єгипту.

Б. Тогди йак Герот хтів Суса Христа забити, то Матка Боска фтыкала до Йигипту. І по дорозьі здибала хлопа, йак сыйав пшиницьу і кажи: Сый, сый, взавтра будиш жити! — Тай сама пішла. На другий день вийшов хлоп ф поли, тай жне. Надїіздьит жомньири і питайут сьи: Ци ти ни видьів ту йакойі Жидівки з дитинов? — Він кажи: Видьів. — А давно? — питайут сьи. — О, ще йаким сыйав пшиницьу. — Ого, то ми йі вже ни здогоним. Вона вже десь далеко! — Тай вернули сьи.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від батька О. Деревянка.

Паралелї: Зоря, 1882, ст. 78. — Головацький, Народ. піснї. Т. II. Ст. 10. Ч. 13. — Зоря, 1895, ст. 33. — Чубинський, Труды, I, ст. 152—153. — Добровольскій, Смолен. Этногр. Сборникъ. Т. I. Ст. 243—244. — Przyjaciel Ludu. T. II. Leszno, 1885. Ч. 22. — Kolberg, Poznańskie. T. VI. Ст. 160—161.

67. Свиня — жидівська тїтка.

А. Йидного разу взьили Жиди Жидівку з дитинов і завйизали в мішок. Потому закликали Матку Боску і кажут: Йак ти Матка Боска, то згадай, шо тутка ф тім мішку йи. — Матка Боска кажи: Свиньа с пацьитами. — А Жиди сьи зачили сьмійати і кажут: Ти так добри знайиш? І розвйизали мішок, а з мішка свиньа: рох, рох, рох! Чирис тойи типер кажут, жи свиньа, то жидівска цьотка.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиривої Ганусї О. Деревянка.

68. Чому Жиди не їдять свинини?

Б. Ходиў Ісус Христос по земли і зайшоў ў йиден час до Жида, а Жидыўка ізлегла і Жиды прикрили корытом. Почкай, будемо мы видьіти, ци він Біх. Ци ти Біг? Ану ўгадай, шчо ту піт корытом? Кой йис Біг, угадай! — А Сус Христос мовит: Свиньа с пацьатьом —

Ото́ зна́йи, а, зна́йи! а воно́ Жидыі́ўка з дыті́йноў. — Тай пі́дньали корі́то, а свинья́ ву́ха ўпусти́ла по зе́мльу і рйо́хкат, а пацьа́ за неў. І с то́го похо́дьат свиньі і инесь Жиды́ тому́ не йідьа́т солони́ну, бо свинья́ тыі́тка йіх.

Зап. в лютім, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Жите і Слово, 1894, II, ст. 182. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 39. 1. T. V, 3, ст. 167. T. XV, 3, ст. 65, ч. 5. T. XIV, 3, ст. 208. T. VII, 3, ст. 108—109, ч. 5. — Драгоманов, Малор. преданія, ст. 4, ч. 6. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X—XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 49—50. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 159. Ч. 10. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 748. — Wisła. T. III. Ст. 103. — Добровольскій, Смолен. Этногр. Сборникъ. T. I. Ст. 243.

69. Як Христос бавив ся пташка.

Як Христос був маленьким хлопцем, то бавив се з єнчими хлопцеми пташка; зробют хлопцї пташка, поставют в ямку, вдарут, пташок підскочит, тай спадає, а вони ловют і далї бавют се. Зробит Христос пташка, підібє, а він полетит гет в гору тай не верне се, зробит се птахом. Тай вже тогди хлопцї знали, що він таки Бог.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелї: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 41.

70. Чому в горах не родить ся так, як на долах?

Мо́ўйат таку́ льу́ди собі́ приміўку ў нас і так ўсьу́ды, же кады́ Ісу́с Христо́с ходи́ў по земли́, то там ныі́бы лыі́ша земльа́, лыі́ше видайи́ пло́ды і ни ро́дит сьа ныі бода́чьа ныі нич. Тай собі́ таке́ говорйа́т, чому́ тото́ так йи. До́бри зна́йите, же кой Ісу́с Христо́с тамтуды́ ходи́ў, то му́сит быі́ти лыі́ше, а на наш край, на на́ші го́ри — то Сус Христо́с ту не быў — іно́ зда́леку па́личкоў пома́хаў. — Тому́ ў нас польа́ ґірші: Йало́вець сьа ро́дит, бода́чьа, а жа́дного пло́ду тако́го, ґи ў льуди́й, не ма́йимо.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь.

Ісус Христос ходиў со сьватым Петром по землы і научаў льудий доўгі часы. І прийшоў раз ў село, а злый поставиў млын і ни зладиў його ничь, таку паличку, абы зерно падало с коша. А Сус Христос повідайи: Шчо ты ту робиш? — Та, диви, зладиў йим млын гет цаўком, і не хоче падати зерно. — Йа тото зладжу, али заворинду́й мины. — Мовит: Йа ти заворинду́йу, айбо ни знайу покы. — Покы з дубровы опаде лисьтьа. — А тот собі злый гадаў: До восени, тай ў восени ўпаде. — А Сус Христос запйаў паличку, тото почало калатати і почало падати зерно ў камінь. А він стаў, тай мовит: Тай йа цыльый млын поставиў і йа ни міх шче тото зладити! І жаль му. Али ходит він коло добровы, не опадуйи лисьтьа; а воно ўперед, то падала чатина гі днеська с кидрины. Али пан Біх так даў, жебы тото не опадало покы сьвіта. Али він дивит сьа раз, другий, не опадуйи тото. Ўзьаў, пішоў, верти льіс, бий клиньцы, бий цьвйакы желызны. Він мыслиў, же посушит весь льіс. Тото сьа порозвивало, типерка таке галузьа віт самойі землы аж до верха. А ўно гладке было, хыба трохы на вершку была чатина. І ўзьаў і ў...ў сьа долы смерекоў злый і днесь смола-тому на смеріцьцы. І млын до днешного дньа не відобраў, а ныбы притомныість до млина майи і днесь він ў млыны сыдит, пек му.

Али ўзьаў зробиў віз у хаты і зложиў гет красно, а вытьагнути йак через двері? А Ісус Христос с Петром ўвійшоў: А шчо ты зробиў? — Віз, али ни можу с хаты вытьагнути. — Продай мины. — Ўзьаў і продаў. — Петро мовит: На шчо ти, Господи, того? — О, треба, буде льудым, та булут йіхати! І ўзьаў він, розыбраў по колесу, выныс на двір і зложиў. Мовит дытко: Та ци не міг йа сам си так розыбрати та зладити? — Ісус Христос мовит: І ты бы си колись сыў, йакбыс не міг іти. І днесь, коли вісь квичить, тогди він на віз сьаде.

Али ўзьаў зробиў коньа. А Бох даў так, бы не стойаў кінь сам. І він ўзьаў, зйазаў на таку жилу меджи ногами, коньа, али кінь сьа ўживиў, іти не буде, бо зўйазаный. Ісус Христос надыйшоў с Петром, мовит: Шчо ты зробиў? — Коньа, та не хоче йти. — Ну, продай мены того коньа, та він піде. Тай ты колись си сьадеш на нього. — І днесь пера́с такый час прийде, жи йак сьаде на коньа він, то кінь утыче ў безвісти, же го нихто не може ўнереги, дльатого же він го зробиў. Мовит Петро: Господи, та на шчо тобі коний? — Е, Петре, то буде тысным льудьом робити. Ростьаў тоту жиўку і кінь пішоў. І днесь коньови йи ступкы меджи ногами йак і вы сьвідомі.

Потóму зробúў скрúпкы і ни прорізаў звéрхы тоты́ вікéньцьа, та вони́ не мáли жáдного гóлосу. А Сус Христóс мóвит: Продáй меньі́ тоты́ скрúпкы! Він продáў. Ісýс Христóс прорізаў тоты́ окéньцьа і ўже гóлос мáли. І инесь чéрес тотó, де йинó йакá мýзика йи, там йи вохóта і мнóго сьа такы́х часьі́ў трáфит, жи дакогó й зáбйўт при музúцьі, а то чéрес тотó, жи він йіх зробúў, томý ўсé мáйи до них прáво.

Али трáфиў сьа Ісус Христóс у млиньі іс Петрóм так гі жебракы́. А мéльник ўвúдьіў: О йакісь дьіды́ ту йдут. Чекáй, йа йіх напýджу! Вони́ ўвійшли́, а він зза двéрий: Гу! І Пан Біг повідат: Іди́ ў льіс, будéш медьведьом, тай будéш гурчáти, пóкы сьвіта.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: До млина пор.: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17, ч. 45. — Чубинський, Труды, I, ст. 104. — До воза: Чубинський, Труды, I, ст. 104—106. — До коня: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 135. — До медведя: Правда, 1868, ст. 48: Медвідь. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 182, ч. 10: Відки взьали ся медвідь і зазуля. — Zbiór wiad. T, V, 3, ст. 149—150. T. VII, 3, ст. 107—108, ч. 2. T. X, 3, ст. 102, ч. 310. T. XI, 3, ст. 36, ч. 1—2. T. XV, 3, ст. 65, ч. 4. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10—11. — Ястребов, Матеріалы по этногр. новорос. края. Ст. 10. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 50—51. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. IV. Ст. 22. Ч. 17. Ст. 168. Ч. 23. — Kolberg, Pokucie. T. III. Ст. 141. ч. 3. — Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 742—743. — Шейнъ, Матеріалы. T. II. Ст. 343—344. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 288. Ч. 56.

72. Звідки взяли ся гриби?

Ішов раз Христос із апостолами попереД хату якоїсь жінки вдовиці. Удовиця напекла паланиць та поставила їх попід хату на присні, щоби скорше простили. Ідут апостоли за Христом, а Христос на переді йде, та спозирають на сьвіжі, ще теплі паланиці, поликають слинку, бо всї страх які голодні, аж, аж!... Не видержав Петро, взяв одну, вкусив та зачав жмікати.

— Петре, Петре, що ти жмікаєш? — питає Христос.

— А щож, губу! — каже Петро та скорійш випльовує вкушений кусник паланиці на землю.

— Най буде губа! — каже Христос.

71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь.

Ісу́с Христо́с ходи́ў со сьвати́м Петро́м по земли́ і научáў льудий до́ўгі часы́. І прийшо́ў раз ў село́, а злый постáвиў млын і ни зладиў його́ ничь, таку́ пáличку, абы́ зе́рно пáдало с кошá. А Сус Христо́с повідáйи: Шчо́ ты ту ро́биш? — Та, диви́, зладиў йим млын гет цáўком, і не хо́че пáдати зе́рно. — Йа тото́ зладжу́, áли заворинду́й мины́. — Мо́вит: Йа ти заворинду́йу, áйбо ни знáйу по́кы. — По́кы з дубро́вы опнáде ли́сьтьа. — А тот собі́ злый гадáў: До во́сени, тай ў во́сени ўпаде́. — А Сус Христо́с запйáў пáличку, тото́ почало́ калáтати і почало́ пáдати зе́рно ў кáмінь. А він стаў, тай мо́вит: Тай йа цыли́й млын постáвиў і йа ни міх шче тото́ зладити! І жать му. Али хо́дит він ко́ло добро́вы, не опнаду́йи ли́сьтьа; а воно́ ўпере́д, то падáла чати́на гі дне́ська с кидрины́. Али пан Біх так даў, жебы́ тото́ не опнадáло по́кы сьві́та. Али він ди́вит сьа раз, дру́гий, не опнаду́йи тото́. Ўзьаў, пішо́ў, верти́ лыс, бий кли́ньцы, бий цьвйакы желы́зны. Він мы́слиў, же посу́шит весь лыс. Тото́ сьа порозвивáло, типе́рка таке́ галузьá віт сáмойі земли́ аж до верхá. А ўно гладке́ было́, хыбá тро́хы па вершку́ былá чати́на. І ўзьаў і ў...ў сьа долы́ смере́коў злый і днесь смолá-тому́ па смері́цьцы. І млын до дне́шного дньа не відобрáў, а ны́бы прито́мныість до млинá мáйи і днесь він ў млыны́ сьиди́т, не́к му.

Али ўзьаў зроби́ў віз у хáты і зложи́ў гет красно́, а вы́тьагнути йак че́рез две́рі? А Ісус Христо́с с Петро́м ўвійшо́ў: А шчо́ ты зроби́ў? — Віз, áли ни мо́жу с хáты вы́тьагнути. — Продáй мины́. — Ўзьаў і продáў. — Петро́ мо́вит: На шчо ти, Го́споди, то́го? — О, тре́ба, буде́ льу́дым, та булу́т йіхати! І ўзьаў він, розыбрáў по ко́лесу, вы́ныс на двір і зложи́ў. Мо́вит дыітко: Та ци не міг йа сам си так розыбрáти та зладити? — Ісус Христо́с мо́вит: І ты бы си коли́сь сьіў, йакбыс не міг іти́. І днесь, коли́ вісь квичи́ть, тогди́ він на віз сьáде.

Али ўзьаў зроби́ў коньá. А Бох даў так, бы не стойáў кінь сам. І він ўзьаў, зйазáў на таку́ жи́лу ме́джи ногáми, коньá, áли кінь сьа ўживи́ў, іти́ не бу́де, бо зу́йазаный. Ісу́с Христо́с надыйшоў с Петро́м, мовит: Шчо ты зроби́ў? — Коньá, та не хо́че йти. — Ну, продáй мены́ то́го коньá, та він піде. Тай ты коли́сь си сьáдеш на ньо́го. — І днесь нерáс такый час при́йде, жи йак сьáде на коньá він, то кінь утыі́че ў бе́звісти, же го ни́хто не мо́же ўпере́ги, дльатого же він го зроби́ў. Мо́вит Петро́: Го́споди, та на шчо тобі́ ко́ний? — Е, Пе́тре, то буде́ тысны́м льу́дьом роби́ти. Ростьáў тоту́ жи́ўку і кінь пішо́ў. І днесь коньо́ви йи ступкы́ ме́джи ногáми йак і вы сьвідо́мі.

Потóму зробиў скрипкы і ни прорізаў звéрхы тоты вікéньцьа, та вони не мáли жáдного гóлосу. А Сус Христóс мóвит: Продáй меньі тоті скрипкы! Він продáў. Ісýс Христóс прорізаў тоті окéньцьа і ўже гóлос мáли. І пнесь чéрес тотó, де йинó йакá мýзика йи, там йи вохóта і мнóго сьа такых часьіў трáфит, жи дакогó й зáбиўт при музицы, а то чéрес тотó, жи він йіх зробиў, томý ўсе мáйи до них прáво.

Али трáфиў сьа Ісус Христóс у млиньі іс Петрóм так гі жебракы. А мéльник ўвидьіў: О йакісь дыды ту йдут. Чекáй, йа йіх напýджу! Вони ўвійшли, а він зза двéрий: Гу! І Пан Біг повідат: Іди ў льіс, будéш медьведьом, тай будéш гурчáти, пóкы сьвіта.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: До млина пор.: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17, ч. 45. — Чубинський, Труды, I, ст. 104. — До воза: Чубинський, Труды, I, ст. 104—106. — До коня: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 135. — До медведя: Правда, 1868, ст. 48: Медвідь. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 182, ч. 10: Відки взьали ся медвідь і зазуля. — Zbiór wiad. T, V, 3, ст. 149—150. T. VII, 3, ст. 107—108, ч. 2. T. X, 3, ст. 102, ч. 310. T. XI, 3, ст. 36, ч. 1—2. T. XV, 3, ст. 65, ч. 4. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10—11. — Ястребов, Матеріалы по этногр. новорос. края. Ст. 10. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 50—51. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. IV. Ст. 22. Ч. 17. Ст. 168. Ч. 23. — Kolberg, Pokucie. T. III. Ст. 141. ч. 3. — Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 742—743. — Шейнъ, Матеріалы. T. II. Ст. 343—344. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 288. Ч. 56.

72. Звідки взяли ся гриби?

Ішов раз Христос із апостолами попереД хату якоїсь жінки вдовиці. Удовиця напекла паланиць та поставила їх попід хату на присні, щоби скорше простили. Ідут апостоли за Христом, а Христос на переді йде, та сповирають на сьвіжі, ще теплі паланиці, поликають слинку, бо всї страх які голодні, аж, аж!... Не видержав Петро, взяв одну, вкусив та зачав жмікати.

— Петре, Петре, що ти жмікаєш? — питає Христос.

— А щож, губу! — каже Петро та скорійш випльовує вкушений кусник паланиці на землю.

— Най буде губа! — каже Христос.

А Петро дивит ся на землю, не вірить своїм очам: перед ним із кусника хліба виросло несчислено багато ріжних губ та грибів.

— Збирайте — каже Христос до апостолів — буде добра вечера.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VI. Ст. 256. T. XIII, 3, ст. 76, ч. 165.— Етноґрафічний Збірник. Т. III Ст. 69—70, ч. 4. — B. Němcova, Národ. báchorky a pověsti. T. II. Ст. 297—299. — Wisła. T. IX. Ст. 102—103. Ч. XI. — Polaczek, Wieś Rudawa. Ст. 91. — Lud. T. II. Ст. 19—20.

73. Звідки взяли ся пчоли.

То як Ісус Христос ходив по сьвіті з апостолами, то зразу апостоли не могли привикнути. Прості люде були. То сьвятий Петро все каже: Господи, я голодний! А Ісус Христос сам не їв нічого, то все тілько сї всьміхає. А далї як Петро заснув, Ісус Христос узяв тай виймив із нього телеса тай повісив на грушку. Петро пробудив ся, встав тай дивує ся, що анї разу не чує голоду. Аж по якімось часї ідут вони знов попри тоту грушку, а на тій грушцї великий рій пчіл. Петро питає: Господи, а то що таке? — А Ісус Христос каже: Петре, та не пізнаєш? Таже то твої телеса. Ти без них маєш вигоду, а пчоли з них будут Богу на славу і людям на пожиток.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 181.

74. Жидівський помийник.

Назливáли Жиды помы́й цебéр. А Ісýс Христóс с Петрóм ходи́ў по сьвíты, тай тотó ўви́дыў Петрó. Мóвит: Кíлькі ту помы́йі і тотó йде ни́вошчо. — Али злый тотó ўчуў: Дай миныі тоты́ помы́йі йа будý с тóго роби́ти ґорíўку! — І ўзьаў постáвиў ґорáльньу і шче шчось мýсьіў до тых помы́й додавáти ў ґорáльни; йакóсь тотó спали́ў, і назвáў горíўку палéнкоў. І днесь ў горах называ́йут йі палéнкоў. І тáкій давáў льудьом коштовáти, пи́ти і льýди почали́ пи́ти. Али йидéн такы́й быў, жи ви́дыў, ш чóго тотó паробило — а дрýгий сьа напи́ў тай льізе гі пйаны́й ў вóчи, шчось му бéсьідувати. А тот мóвит: Цыкáй від ньа, ты жидьíськый помы́йнику, жиш то ньібы тым сьа ўпиў, шчо ж жидьíськых помы́й. І шче й днесь, йáк бы сьа напи́ў дахтó, та мóўйат: Ты помы́йник жидьíськый.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

75. Як згорів „Ка“.

А. Горівка, то чортьівський напиток! Не люде її завели!

Був собі чорт „Ка“, а він варив той трунок. Раз якось захотьіло сьі сьвєтим апостолам, покровенькам Петрови і Павлови йійі закоштувати. Прийшли вони до некла. А там той трунок так варит сьі та кипит!... Попросили апостоли якогось антипка по кватирцьі того трунку. Антипко дав їім. Але як вчув сам люципер той „Ка“ про то, як не скочив у той котел з тим трунком тай там згорів. А антипки зараз в плач тай желували: згорів-ка, згорів-ка... Тай відти пішла назва горівка.

Зап. в грудни, 1898 р. від П. Петрова в Дрогобичи Волод. Левинський.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17—18. — Чубинський, Труды, I, ст. 43—44 і 109. — Gliński, Bajarz polski. T. III. Ст. 211—215. — Байки небылицѣ. Коломыя, 1880. Ст. 25—27.

76. Від чого названа горівка?

Б. Ишоў сьва́тий Пе́тро и з Ису́сом Хри́стом, а там дьа́бли ў йи́дньі фабри́цьі вари́ли тру́нок. Сьва́тый Пе́тро повідат: „Па́не, йа там піду, што там йист“. — А Хри́стос му повідат: „Не́ ход, Петре!“ — А він му повідат: „Піду да́кус, па́не, бу́ду йа ви́дьіў, што там йист“. — Гво́шоў там, да́ли му порци́йу то́го тру́нку. И вы́пиў, посмакува́ўо му и на́пиў сьа. По́тьім ка́заў со́бі да́ти дру́гу порци́йу. Йак вы́пиў дру́гу, ка́заў сой да́ти и тре́тьу. Пото́му хо́че піти, бо Хри́стос сьа му не ка́заў бави́ти. А то́ты дьа́бли зорва́ли з нього капе́льух: — „За́пўат, што-с ка́заў! Што́сме ти йи́дну ту да́ли, то да́рмо, а дві то за́пўат!“ — Пе́тро не́ маў нийа́кых гро́ший, — то сьа тим заба́ўльаў, бо не́ маў чым запўати́ти. (И ґльа то́го те́пер Жы́ды, йак не́ ма чым запўати́ти, то за́раз Жыд зни́мат капе́льух). Але фхо́дит там по Пе́тра Хри́стос, — а найстаршо́му чорто́ви бы́ўо име́но „Ка“, што бы́ўа йо́го фабри́ка. И йак отво́риў Хри́стос две́рі, йак го дьі́здріў Ка, и фстра́шыў сьа. Фпаў до кі́тла до то́го тру́нку, де сьа ва́риў, и там зго́ріў Ка. И ґльато́го те́пер называ́йут тру́нок „згорі́ўка“, бо в ный сьа сла́лиў чорт Ка, та фшы́ткы за́ ним там йойча́ли ф ты́ фабри́ци чо́рты, же: — „Зго́ріў Ка!“

Зап. від Антона Тиханича в Кота́ни, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Етноґр. Збірник. Т. II. Ст. 63. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 11. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 283—284. Ч. 48—49. — Kolberg, Krakowskie. T. III. Ст.. 169—171.

77. Звідки взяла ся табака і люльки?

А. Чо́ртова ма́ма ўме́рла. Посходи́ли сьи льу́ди до не́йі, йак зви́кло до ўмерцьи́ (то бу́ло на зимли́), тай сидьи́т ти́хо, нима́ ньічо́. А чорт сни прихо́дит, ка́жи: Чика́йти, йа вам зла́годжу, аби́ ви ду́рно ни сидьі́ли! — Тай ўзьиў, ўтер таба́ки, даў ко́ждому поньу́хати, тай ка́жи: Пла́чти за мо́йоў ма́моў! — Йак ко́ждий поньу́хаў, тай зачи́ў пла́кати за чо́ртовоў ма́моў. А Христос прихо́дит на тото́, тай ди́вит сьи, жи они́ пла́чут; ка́жи: Чика́йти, йа вам дам ни таке́! Ўзьиў, поробиў льульки́, тай даў йім закури́ти, тай ка́жи: Пльу́йти на́ чо́ртову ма́му. Тому́ типе́р хлопи́ йак ку́рут, тай пльуйу́т.

Зап. в вересни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Житє і Слово, Т. III. Ст. 374: Табака і тютюн. — Зоря, 1987, ст. 44, Чорт, Д. Лепкого. — Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 169—170, ч. 25. — Zlatá Praha, 1891, ч. 44. Ст. 522. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 10. Ч. 17. — Манжура, Сказки. Ст. 144—145. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 310. — Кіев. Старина, 1890, кн. 7, ст. 326—329; 1893, кн. 3, ст. 547—548; 1888, кн. 4, ст. 20.

78. Тютюн і табака.

Б. Ўме́рла чортьа́кови ма́ма, а льу́дє сьи посходили, тай аньі́ кажи́, ньіхто́ нє хо́чє за йєго́ ма́моў пла́кати. А він натє́р таба́ки і дава́ў льу́дем ньу́хати, аби́ йім постава́ли сьльо́зи ў вочє́х, аби́ пла́кали за йєго́ ма́моў. А надьійшо́ў пан Біг і подаваў льу́дем льульки́. А льу́ди кури́ли тай при тьім і ха́ркали; то сьи ти́чило, жє на йєго́ ма́му.

Зап. в цьвітни 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 13: Черти и табачники. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Ст. 282. Ч. 47: Атчаво ета слиза котитца изъ глаза, якъ табакъ нюхаимъ? Па чортавый матки плачимъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 23. Ч. 19.

79. Звідки взяв ся огонь у кремені?

З почитку сьвіта то ни було вогньу. Аж йак согрішили анґели і пішли до пекла, то видумали йиго там, аби було у чім пражити грішны души. А йак стали ходити по сьвіты Христос с Питром тай видыли, жи льудьом зле биз вогньу. Али йдут они раз, дивуйи сьи, а чорт наклау собі вогонь коло дороги, тай грійи сьи. Посідали си они коло него, балакайут... А Питро мау с собоу палицьу, тай поставиу йі на вогонь. Йак зачила горіти, а він зырвау сьи тай зачиу утыкати, жиби занести трохи вогньу льудьом. Али чорт такі ни дурний, зачиу лапати Питра тай кричити: Віддай вогонь, на шчос украу? — Йак уже мау Питра зловити, а Христос крикнуу: Удар палициу у камінь! — Питро ударию і хоць чорт відобрау у него палицьу, то вогонь у камини лишиу сьи. А той камінь — то кремінь. Тогди Христос показау льудьом, йак сьи креши с кремінь вогонь і віт тогди майут уже льуди вогньу, кілько хотьи.

Зап. від брата Гілярка, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Чубинський, Труды. Ст. 43, 45 і 46.

80. Чому діти не ходять до року?

Йак Христос ходиу по сьвіты, тай прийшоу до жінки, шчо мала малу дитину тай сказау йі, жеби дитину перекинула бес себе. А она бойала сье, не хтыла перекинути, аби сье не забила дитина. А він йі сказау: Коли не хочеш, то не буде ходити аш по роцы! — А прийшоу потому до корови, же мала мале тельє. Казау йі перекинути, а она перекинула і тому тельє сье уродит і ходит. І так до кождойі зьвірини ходиу і кожда го послухала і кожде, лиш уродит сье, ходит.

Зап. 1896 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гілярка.

Паралелї: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. І. Ст. 83. Ч. 107. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 37.

81. Чому люди не знають часу смерти?

А. Сус Христо́с даў, жи льу́де зна́ли, по́кы жи́ти буду́т. Тай йидно́го ра́зу йде ісь сьваты́м Петро́м, а чоловік горо́дит і затысуйи кільа на оба́ бо́кы. А Петро́ сьа пытат: На шчо ты так, чоловіче, на оба́ бо́кы затысуйиш? — Ба на шчо? Бу́ду ўмира́ти гнеть, а дыти́шча малы́ зыста́нут і хто́ ним пак загоро́дит? На́віть не го́дно буде́ кіў затеса́ти. А йа тепе́рь позатысуйу і йак плыт підогнийи, а вони́ си обе́рнут дру́гым бо́ком. Ну, лишили то́го, йдут да́лы. Надыбали дру́гого, горо́дит са́мо: То йаку́ галу́зу переплете́, то корч йакы́й вы́тне йальіўцьо́вый і бода́ча ме́че, так ни́йак плете́. Пытат сьа Сус Христо́с то́го: А чому́ ты так ни́йак горо́диш? — О! до ме́йі сме́рти буде́. На чуджі́ дыти не хо́че ми сьа роби́ти лыпше, а то стру́но то́го, жи сьа ўжени́ў до ўдо́вы, та дыти ни йиго́. То так знаў, жи ўмира́ти ни задо́ўгый час і: Мены́ буде́ по́ти! — А Ісу́с Христо́с повідат Петро́ви: Пе́тре! Так зле. Та́к бы роби́ти, абы́ ни знаў ни́хто, пок буде́ жи́ти. Бо ни йиде́н ўжени́ў бы сьа на чуджі́ дыти і заста́ў бы майи́ток і міг бы збы́ти гет, йа́к бы знаў, жи ўмре гет, а ни́м бы сьа нич не лиши́ло! І віт то́го часу́, коли́ Бог смерть при́шле, тогды́ чоловік ўми́рат.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

82. Чому люди не знають, коли пімруть?

Б. Колись люди знали, коли хто буди вмирати, і булиб до нинїка знали, шоб ни йден хлоп дурний.

Іде сибі раз Пан-Біг, а хлоп стави хату з либоди. — „А шо ти робиш?“ — питає Пан-Біг. — „Хату ставлю“ — кажи хлоп. — Та з либоди?“ — питає Пан-Біг. „А шо, кажи хлоп, на шо минї лїпша? „Таж вона навіть року ни постойи — кажи Пан-Біг. — А хлоп кажи: „Минї ни треба хати на цїлий рік, бо я за пів року маю вмерти, нашо-ж минї лїпшої хати“. „А так, мудрогелю, кажи Бог, почкай, типер ни будити знати, коли хто вмре, бо на сьвітї нїц ни буди, анї хати, анї сила, анї міста, і всї будут лїнюхи“. Тей від тодї вже нїхто ни знайи, коли вмре.

Зап. в Добротворі, Каменецького пов. 1900 р. від Євки Пузь, А. Веретельник.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XV, 3. Ст. 268. Ч. 2. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 36. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 790. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 399.

83. Чи знали люди час смерти?

В. Кождому чоловікови наперед призначено, якою смертю має вмерти. Як йому призначено втонути, то аби весь вік на печи сидів, а таки прийде така година, що він утоне.

Давно люде наперед знали, коли хто вмре. То вже такий нї за що не дбав. Іде раз Пан Біг по під лїс, а там хата, а з хати вийшов чоловік, запалив лїс тай поставив до того огню горнець з водою, щоб загріла ся.

— А ти що робиш? — питає Пан Біг.

— Та от воду грію.

— Та не можеш урубати дерева, а зараз мусиш весь лїс палити?

— Е, та мінї байдуже, я й так завтра маю вмерти, — мовить чоловік.

— Е, коли так, то не вмреш, — мовив Пан-Біг — і не будеш на перед знати своєї смерти. По якімсь часї іде Пан-Біг знов тою дорогою і бачить того самого чоловіка, а він з'орав те місце, де був лїс ізгорів і сїє жолуди.

— А що ти, чоловіче, робиш?

— Та жолудь сїю.

— Та на що?

— Лїс буде.

— Алеж ти вже старий, ти його й не побачиш, не то що.

— А хто знає. А не побачу я, то побачуть мої дїти і внуки.

— А видиш, — мовить Пан Біг, — як то добре, що ти своєї смерти наперед не знаєш.

Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 189—190.

84. Чому кінь такий ненаситний?

Як Христо́с ходи́в по сьвітї, прийшо́в раз над ріку́. Вода́ бу́ла тогди́ зібра́ла, тому́ він не міг через ню перейти́. Вже хотїв верта́ти се, аж ди́вит се, а ту пасе́ се кінь. — Перевези́ мене́ на дру́гий бік! —

каже Христóс до нéго. — Я ще голóдний — каже кінь. — Христóс рознївав сє тай заклєв: Абúс їв до кінцє вікý і абис не наїв сє нїколи! — Тому тепер кінь все їсть і їсть і нїколи не наситит сє.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелї: Zbiór wiad. T. II, 3. Ст. 38. Ч. 1. — Тамже, VII, 3. Ст. 108. Ч. 3. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 109. Ч. 16. Тут кінь ненаситний тому, що його прокляла Богородиця за те, що він витягав сїно з під Христа, коли він лежав у яслах. — Чубинський, Труды, I. Ст. 49. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X.

85. Звідки взяла ся собака?

Йак Христóс ходúў по зимлú с Питрóм, то йшли вонú раз бис силó, а дыти бáвали сьи на ýлици зáйайцьи. А той, шчо буў хóртом, зачúў бічи за Христóм тай гáўкати. Христóс роззлóстиў сьи тай прокльúў тóго хлóпцьи: Жибúс гáўкаў дóки сьвіга! — І с тóго хлóпцьи зробúў сьи пес.

Зап. 1897 р в Пужниках, Бучацького пов. від брата Філька.

Паралелї: Чубинський, Труды, I. Ст. 52—53. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 24.

86. Звідки взяла ся малпа?

Йак Христóс ходúў по сьвіты, то йидéн чоловік вúльіз на дýба і хотыіў йигó звітти настрáшити. Али Христóс йигó зобáчиў тай сказáў: Будéш жи так лáзити по деревáх, дóки сьвіта тай сóнцьи! І с тóто чоловіка зробúла сьи мáлпа і лáзит ўсе віт тóгди по деревáх.

Зап. 1897 у. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Чубинський, Труды, I. Ст. 50.

87. Черепахи.

А. Рас ішла Матка Боска с Сусом Христом чирис ріку та її риби кусали. А Матка Боска прокльила ті риби і з них сьи зробили чирипахи.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Деревянка.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10, ч. 31. Тут черепаха повстала з печеної курки, яку скупа донька укрила була перед матїрю, що прийшла до неї в гостину. — Тамже, ст. 386—387: Тут черепаха повстала з вареників, укритих скупарем перед старцем. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 20: Тут перемінена в черепаху жінка, що сховала ся перед Христом. — Чубинський, Труды, I. Ст. 66.

88. Заклята риба.

Б. Матка-Боска с Сусом Христом шла бис воду. Розмавйили си, жи дужи рибу роздоптуйут. Вона кажи: „Божи, Божи, вмиши тойі риби". І тогди кажи Сус Христос: Вже нима половини тойі риби, вже в купках — вона вже заклыта. С того йи чирипахи.

Зап. від сестри Ольиськи в Будзанові, О. Деревянка.

89. Чому рак має в задї очи?

Раз брив Христос через воду, став на рака і притиснув єго. А тогди ще рак мав з переду очи. Розгнїваний, крикнув до Христа: Як ти йдеш? Де маєш очи, що стаєш на мене, чи не в гузици? — А Христос каже: За тото, що так до мене говориш, будеш мати від нинї очи в гузици, а не в голові! — І так ся стало і тому тепер так рак виглядає.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VII, 3. Ст. 115. Ч. 29—30. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 13. Ч. 36. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 20. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 21. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 175. Ч. 579.

90. Чому тепер колос малий?

А. Коли Ісус Христос по сьвітї ходив, зайшов раз до богачки, а тота з під дитини збіжем збирала і на гній виносила. А тогди цїле стебло від корінцє аж до верха був колос. Як Ісус Христос тото вздрів,

що богачка сьвіжого хлїбцї не шінує, засумував сї, тай каже: „Не буде від тепер на стеблї зерна, лиш голе стебло!“ А Матїнка Божа взяла в руки тай стала Сина свого просити: „Сину мій дорогий, сину мій любий, най хоть тілько лишить сї зерна, кілько я в кулак взяла і най то буде для пса і кота!“ А Ісус Христос каже: „Ну то най уже й так буде“. А по при пса і кота люде до нинї годують сї.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р.

Паралелї: Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355—360. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 289—290. Ч. 58—59. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 14—15.

91. Який був колись колос?

Б. Йак Христо́с ходи́ў по сьві́ты, то жи́го і пшини́цьи ни роди́ло сьи таке́, йак типе́рички, а́ли ко́лос буў віт зимлы́ аж до вирха́. Христо́с хты́ў на́рід покара́ти, тай зачи́ў ссува́ти ко́лос. Али сьвити́й Пиро́ злапа́ў Христа́ за ру́ку, тай ка́жи: Го́споди, лиши́ хоть дльа пса і кота́. — Христо́с змилосерди́ў сьи тай лиши́ў. Тому́ колосо́к типе́р таки́й за до́ўгий, йак рука́, а ми йімо́ тото́, шчо псо́ви і кото́ви.

Зап. в січни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и разсказы. Ст. 14. Хлѣбный колосъ.

92. „Для пса і кота“.

В. Ходи́ў Ісу́с Христо́с сь сьваты́м Петро́м по земли́ і зайшли́ до йидно́го чоловіка. Дыти́на піс...а сьа, а вона́ ўзьала́, тота́ жі́нка, палини́цьу, зыгну́ла ў дво́йи, — жи́тну — і ўзьала́ тото́ г..о́ і вы́несла на дьвір. А Сус Христо́с тото́ уви́дыіў і ду́мат собі: Е, тре́ба бы з ва́ми йина́че роби́ти, коли́ вы не шану́йите. Бо воно́ бы́ло тогды́ во́лоть і ко́лос от са́мойі землы́. І Пан Біх вы́йшоў с Петро́м ме́джи сьіўбу́ і поча́ў змыка́ти від землы́ гет, абы́ не бы́ло хлы́ба же́дного, кой льу́ди не шану́йут. А Петро́ хо́пиў жме́неў: Го́споди, лиши́ хоць на кота́ та на пса, бо тото́ нич не зна́йи! І мы дне́ськова с то́го ўсы́ жи́йимо.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

Паралелї: Zbiór wiad. T. III, 3. Ст. 23. — T. VI, 3. Ст. 321. — T. XI, 3. Ст. 63, ч. 4. і ст. 220. — T. XIII, 3. Ст. 191. — T. XV, 3. Ст. 273, ч. 2. — Зоря, 1887. Ст. 95 — Зоря, 1895. Ст. 53. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. VIII. — Терещенко, Бытъ рус. народа. V. Ст. 48. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 368. Ч. 194: Die Kornähre. — Чубинський, Труды, I. Ст. 156. — Етноґр. Збірник. T. V. Ст. 82. Ч. 17. — Романовъ. Бѣлор. Сборникъ. T. III. Ст. 169—170. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 170. Ч. 545—548. — Kolberg, Krakowskie. T. III. Ст. 7. — Wasilewski, Jagodne. Ст. 98. — Wisła. T. I. Ст. 143.

93. Чому камінє не росте?

Камінь то пéрши росло́ так йак грибй, або́ шчо. Тай бу́ло би росло́ й до тепéр, йак би ни Христо́с. Він йак ходи́ў по сьвітьі тай йшоў раз доро́гоў тай ўда́риў сьи ў па́лиц, а́ли так, жи гет розби́ў на пра́х, аш па́зур злыз. Чу́йи він, а то та́кой ду́жи боли́т. Тай тогдй замльи́ў камінь: Жибй ви більши ни рослй! І ўже віт то́го чису́ камінь ни росте́.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелї: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 170. Ч. 29. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 165. Ч. 511.

94. Чому ксендзам не вільно женити ся?

То Сус Христо́с повіда́ў, жибы́ прийшлй пора́дити сьа, йак бра́ти сьльу́бу. Йі́де ксьиндз наш і польцькый, а́ли надибаў сьа хлоп. Де вы йі́дите? — До Пана Бо́га спыта́ти сьа, йак сьльу́бу брати. І йа йду з ва́ми, хлоп. — Надибаў сьа жид: І йа йду з ва́ми. Али прийі́хали там до то́го до́му, де ўже Ісус Христо́с быў, жид на ґра́йцар ла́комый і ўзьаў держа́ти ко́ньі по́льцького ксьйндза і на́шого, бо му поўбіцьа́ли по́ два ґрайца́рі. По́льцькый пішо́ў до господы, шчось там вы́пити і зьісты, а наш пішо́ў ру́ськый т Сусу Христу́ і пыта́т сьа: Ци ві́льно сьа женйти? — Ві́льно. — І пішлй оба́ с польцькым. По́льцькый собі гада́ў, жи то наш спыта́ў сьа за нього. Али хлоп увійшо́ў і сьа пыта́йи: Ци ві́льно сьа меньі́ женйти. Али тве́ртший, його кортйт льі́пше

зна́ти, пытат сьа: А йа́к бы тота́ ўме́рла, ци мо́жбы дру́гу ўзьати́? — Та мож! — А він выйшо́ў за поріг і га́дат си: Йакбы ўме́рли і дві, ци мо́жбы тре́ту ўзьати́? — Но, шчо хоч? — Йакбы ўме́рли дві, Го́споди, ци мо́жбы ўзьати́ трету? — Мож і трету і четве́рту. — Вы́йшли на двір ўсы, а жид мо́вит: Ну, ныўро́ку, пыта́ли вы сьа за ме́не? — Пыта́ли. Вільно тобі дебудь і на сьмітьу́. Нисесь тому́ жиды́ беру́т і на сьмітьу́ сьльуб, дебу́дь. Типе́рь хло́пу вільно і штири ра́зи сьа жени́ти, а ксьиндзу раз. По́льцькому не мо́жна й йидно́йі бра́ти, хыба́ коханку.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

95. Чому попам усе мало?

Йак ходи́ў Бог по зимли́ і навіджа́ў льуди́й — і ходи́ў сьвити́й Питро́ і Паўло́. А захорува́ла йидна́ ўдови́цьи. І післа́ў Бох трох сьвитцыі́ў до то́йі ўдови́цьі, шчоби́ йі приготови́ли на смерть. На сво́йім місци то Бох післа́ў ксьо́ндза, а сам сьи лиши́ў ў до́ма. І даў йім ўсы тро́м по то́рбі гро́ший і росказа́ў йім, шчоби́ ка́ждий сво́йу то́рбу відда́ў удови́ци. А сьвити́й Питро́ і Паўло́ свойі́ подава́ли гро́ші, а ксьонц свойі́ ни даў. Затри́маў ў се́би і каза́ў до двох сьвитцыі́ў, шчо сьи на доро́зьі подьі́лимо. Йак вирта́ли вітти і зачи́ў йіх дьіли́ти, а вони́ ни хтьі́ли бра́ти. А йак повирну́ли до до́му, зачи́ў йіх Бох ку́ждого з восо́бна пита́ти: Ти, сьвити́й Пе́три, даў сво́йі гро́ші? А, ти Па́ули, даў сво́йі гро́ші? Паўло́ й Питро́ вітзива́йут сьи: Даў! — А ти, ксьо́ндзи, даў сво́йі гро́ші? — А ксьонц сьи ни вітзива́йи. — А Бог до ксьо́ндза: А ви́диш, ра́би, ни мо́жиш сьи найісти, покри́ўдиў йис ўдови́цьу! Буде́ на вас на́рід робота́ў по́ки сьві́та і соньцьи! Так на вас буде́ йти, йак мить[1]) буде́ ме́сти і ньі́ґди сьи ни найісте́ по́ки сьві́та і со́ньцьи! — Тай типе́р ксьондзи́ ўсе кричу́т, шчо йім ма́ло тай ма́ло.

Зап. в цьвітни 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького повіта.

---

[1]) Заверуха.

95. Ненаситний піп.

Раз ішов Господь Бог з сьвєтими Петром і Павлом в день великодних сьвєт, дивлєт си, а піп оре. — Питає си єго Господь Бог: Ти чо в такий сьвєтий день та до того ше і духовний та вореш? — Піп єму на се каже: Господи, даруй менї, я так тогід зробив, шо в великодні сьвєта орав, та менї тїлько богато хлїба си вродило, шо я віддав моїх 30 доньок — та ше лишило менї си 30 хлопцїв — та хотїв би їх поженити в осени. — Е! братчєку мій, каже Бог до попа — я тобі тогід вібачєв і вродив тїлько хлїба, шо ти міг не лише тих 30 доньок відати, але і тих 30 синїв вженити, але ти, братчєку, як виджу, то ти як кождий піп ненаїджений, і не дбаєш, шо гріх і в таки вилики сьвєто вореш — абись знав, шо сего року нїчо тобі не вроджу і з голоду вмреш. — І так Бог зробив.

Зап. 1901 р. в Довгополи, Косівського пов., від Анни Тоневич О. Галевич.

97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати.

Було трох братїв, два були богачі, а оден був дуже бідний. Але як ходив ше, сьвєтив би си, Бог по сьвітї, поступив раз зі сьвєтим Петром до більшого (старшого) брата і просив си на ніч, а тот брат тогди клав хату, — тай Господь Бог каже до него: „Боже помагай!“ — А він на се Богови відповів. Менї шо з Твого помаганя? І ше почєв лихословити Богови. Бог тодї каже до сьвєтого Петра: Ходїм дальше Петре! І прийшли до меньшого (середущого) брата тай також просили си в него на ніч. — Та він их приймив на ніч, але в ночі стала си в сїй хатї пречка (пригода), а то курка знесла єйце і вбила. Тодї тот богач зачєв ляхкати на Бога і сьвєтого Петра, шо то через них єйце вбило си, бо єк би вони були не ночювали, то єйце було би си не вбило — і вігнав такє їх в ночі з хати. Идут вони до найменьшого (наймолодшого) бідного брата. — Приходєт, а він кладе бухню (бухня то дуже з дешевого матеріялу і мала з не докіньчаним дахом хата). Поклонили си єму, поздоровили єго — а він їх файно приймив, похарчьовав, за шо Господь Бог, сьвєтив би си, поблагословив бідного хату і він від сего чєсу зачєв богатїти - - а богачів братїв Бог вітопив всї маєткє.

Зап. від Марка Куриндаша з Полянок, у Довгополи, Косів. пов. О. Галевич.

98. Христос, Петро і підкова.

Йшоў Христо́с с Питро́м доро́гоў тай ўвидыв кіньску пітко́ву. Підоймй Пе́три! — ка́жи до не́го. — А миньі́ на йако́го чо́рта пітко́ви? — вітповіў Питро́ тай пішо́ў да́лы. — Христо́с підньіс пітко́ву, а йак йшоў по́при ку́зьньу тай прода́ў ковале́ви і купйў за тоты́ гро́ші чиришéнь. Йдут вони́ да́лы, вийшли за сило́, со́нци так припіка́йи, Питро́ви так хо́чи сьи води́, а ту ньі́ґде ньі краплы. — Йой, йак йа би пиў! — ка́жи Питро́. — Христо́с ни вітповіў ньічо́, лише́ зачйў кида́ти по йидньі чере́шни на зе́мльу. Питро́ йшоў за ним тай збираў. Як ўже викида́ў ўсьі чире́шньі — Христо́с — тай ка́жи до Питра́: Ви́диш, Пе́три, ни хтьіў йис раз зьігнути сьи за пітко́воў, то мусьіў йис згина́ти сьи тьі́лько ра́зьіў за чире́шньими! — Питро́ пізнаў, що Бог зажиртува́ў си так з не́го, а́ли лише́ пошкро́баў сьи тай пішо́ў, бо ни маў шчо каза́ти.

Зап. в маю, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов., від брата Гілярка.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124, ч. 22. — Етноґраф. Збірник. Т. III. Ст. 69, ч. 29, 3. — Wisła. T. IX. Ст. 116—117: Legienda o św. Piotrze i podkowie. — Materyały antr. arch. i etn. T. III. 2, ст. 151.

99. Як сьв. Петро був Богом.

А. Коли Христос жив іще на сім сьвіті і ходив із своїми апостолами проповідати слово боже, сказав раз до нього сьв. Петро: Як то багато біди на сім сьвіті. Як би я був Богом, то було би далеко ліпше! — Коли хочеш того, то я позваляю тобі бути один день Богом — відповів Христос. — Сьв. Петро утішив ся тим дуже, але його радість не була довга. Коли йшов із Христом, почув, як мати виправяла свого малого синка на друге село і прощаючись із ним, сказала: Най тебе Бог провадить, сину! — Тогди сказав Христос до Петра: Ну, Петре, ти тепер Бог, веди його! — І Петро мусів відвести хлопця на друге село. Ледви вернув, а тут кличут уже його до суду, де хтось присягав і прикликав Бога на сьвідка. Петро побіг до суду, аби бути сьвідком. Лише вийшов із суду, дивить ся, веде баба козу на пасовиско. Вивела, пустила, тай каже: Най тебе Бог стереже і приведе щасливо до дому! — Петро мусів іти пасти козу, та се ще було пів біди, але коли прийшло гнати її до дому, то вже не міг дати собі ради. Надер ся добре по корчах

га скалах, заки пригнав її. Змучений, облитий потом, упав Христови до ніг і просив, аби скинув із нього ярмо, наложене рано; він уже набідив ся до волї і не хоче бути більше Богом. Христос посварив його трохи, а потому сказав: Памятай, Петре, не треба пробувати Бога і жадати від нього того, до чого чоловік неспосібний і не має сил. — Петро вислухав слів Христа і вже більше не хотів пробувати Бога.

Зап. незвісно де і ким. Друковано в „Галичанинѣ“.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XXX—XXXI. — Wenzig, Westslawischer Märchentchatz. Ст. 89—90. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 184—186.

100. Божий коваль.

Б. В однім селї жив собі такий коваль, що від нікого за жадну роботу платнї не брав. Бувало зробить що кому, а той питає: „Що вам за роботу належить ся?“ „Нічого“, каже коваль, „Бог минї заплатить“. І всї люди вже його знали і за яку роботу, то казали йому: „Хай вам Бог заплатить“, і прозвали його „божим ковалем“.

Жив він так досить довго, аж нарештї прийшла смерть і він умер. Приходи він до нéба, аж там сьвятий Петро до него: „А тиж чого тут?“ — А він каже: „Таж я вмер, то де піду?“ покажіть минї. Аж коли він диви-ця, а там напротив него сидить Бог на золотім тронї і киває до нього пальцем; себто, ходи до мене. Підійшов коваль, упав до землї і лежить, а Бог каже: „Вставай, не бій ся і приступай до мене“. Встав він, приступив, а Бог його питає: „Ну, ковалю, скажи минї, що ти хочеш за те, що ти цїле своє житє за роботу нїчого не брав, лиш казав: „минї Бог заплатить“. Скажи, якої заплати за се бажаєш від мене, а все тобі дам, щоб навіть не знать що було“.

Зрадів коваль, як почув се і став думати, щоб тут жадати? Якої заплати? Подумав, подумав, а далї й каже: „Нічого, Господи, не хочу, тілько хоть оден день посидїти на Твоїм тронї“. „Добре“, каже Бог, „сїдай, тілько щобись всидїв, а як не всидиш, біда тобі буде“. Вийшов Бог з трону тай пішов собі у рай на спацер, а коваль чим скорше з утїхою на трон. Ледво тілько сїв на нїм, аж тут цїлий сьвіт перед ним роскрив ся як на долонї, все наче перед самим носом. Все він зараз зобачив, що дїє-ця на цїлім сьвітї: на землї, у землї, у морі, в землї і скрізь, бачив усе кожну людину, кожне найменче сотворінє. Став він роздивляти ся, дивить ся: там йден другого забив, йеден у другого вкрав, скривдив, обдурив і все а все, що по дїялось по сьвітї, все бачив.

І вже не міг далї всидїти, лиш хтїв крикнути, як рідний син пробив ножем батька, але Бог сказав йому: „Не сьмієш й пари з рота пустити, сиди тихо та диви ся. Дивить ся він, аж приходи до бідної вдови старий дїд жебрущий, і проси милостинї, а та виймає остатнього сухара, котрого навіть перед дїтьми голодними була сховала і дала йому. Вона пішла на роботу, а дїд вернув ся і підпалив її хату, і в хатї всї дїти згоріли і все. І вже довше коваль не міг всидїти: Крикнув з жалю і впав на срібну підлогу з трону. Бог його зараз підняв і каже йому: „Видиш, чоловіче, який я терпеливий, що мушу вічно сидїти на сїм тронї і на все дивити ся і все бачити, навіть ще гірше, як ти бачив. Отже бачиш, яку я терпеливість маю, тож знай, що я теж дуже терплю. Праведна душа кожна терпить. А ти тепер йди назад на землю і роби так само, як і перше і будь таким самим праведним чоловіком, якісь був“. І коваль вернув назад на наш сьвіт і до нинї десь працює за біг заплать.

Чув від свого небіжчика батька Ілька, А. Веретельник.

101. Батько конем.

А. Оден ґазда маў два сини і тим синам не даваў ны йісти, ны нич, лиш они ходили ў лыс, збивали сучки (дрова) і носили на місто і брали від однойі ўйазанки три сорокіўцы. Ходили они так зо дві недылы. Приходьат два сьвйаты і кажут: Де ваш отець? — Наш отець зробиў сьа коньом тай ўзьали-го Жиди! — Тоти сьвйаты мали коньа з віском і казали, шчо би купили собі тоти брати. А брати сьа звідали, шчоби они хотыли. А они хотыли три сорокіўцы. І купили. Сьвйаты пішли і сказали, шчоби они ныколи не лишили коньа неприкритого. А на тім коны була золота уздьаницьа. І прийіхали они на місто, напили сьа і забули того коньа ўкрити. І прийшли тоти сьвйаты і кажут: Видите, йакі ви справедливі! Він вас з малойі дытини вигодуваў і до старости вас годуваў, а ви го забули ўкрити! — Бо то буў отець. — І загнаў сьвйатий другого сьвйатого, аби ізньаў золоту уздьаницьу. І пішоў сьвйатий, ізньаў золоту уздьаницьу і ўвійшоў тогди до тойі коршми, де они сьа попили і стаў перед ними отець йіх. Йак би були йего накрили, то буў би шче коньом.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Данила Хомінця.

Паралелї: Етноґр. Збірник. Т. IX. Ст. 41—42.

102. Ях Христос зробив коня з чоловіка.

Б. Під деревум сіділ Бог, Петро і Паулó. Булó то на самий сьвітий вечир. Бог післаў Паулá ду одногу богачá, а шчоби даў мірку пшиниці. Паулó прусиў бугачá, але той сказаў: „Ти нерóбу, не хцеш рубити на хліб, а йісти бис йіў!“ І сказаў: „Іди від мéне, бу ти дам сукéрую в гóлову“. Паулó пішóў ду Гóспода і сказаў, „шчо єшче — шчо сказаў ду мéне, іди, бу ти дам сукéрую в гóлуву“. Пóтім пішóў Петрó. Зачаў він прусити о мірочку пшиниці, а бугáч кáже: „Йди, бу ти дам лупáтую в гóлуву“. Трéтий раз післаў Бог Паулá. Зачаў він прусити, а той кáжи: „Я не мáю пшиниці для вас, нерóби!“ І закинуў мóтуз, шчо даў Пáмбіг і пішóў ду Бóга. Бог ся питáйі: „А даў?“ А Петрó відпувідáйі: „Ні, не даў!“ Аж ту сі вубзирáйі назáд, а там стуйіт кінь. Тугди взяли тóгу куня, пувéли ду бідногу чулувіка і хтіли, а шчóби йіх перенаучуваў. Гуспóдар той кáжи: Таж я не мáю клáптик сулóми, шчож вам пустéлю!“ А Пáмбіг сказаў: „Та йдіт ду студóли, пубáчити, шчу там єст сулóма“. А гуспóдар сказаў: „Якéмжи спосóбум би ся взяла, кýли ніхтó там не пулужиў“. І пішóў ду студóли, пубáчиў, шчу там пóўно сулóми. Взяў туди пустилиў на земли і всі пулягáли спáти. Ранéньку пуўставáли, а Пáмбіг сказаў: „За такý вáшу вдячність даю вам куня, кутрóгу мáйіму зі субóў. Але ци знáйіти, шчо я єст? А гуспóдар сказаў: „Ні, не знáю!“ Бог сказаў: „Я єст Бог з Петрóм і Паулóм!“ І пішли всі — Бог — далéку в дурóгу. Гуспóдар туди пішóў ду кумóри і пубáчиў, шчу там пóвну збіжа і всьóгу ду пуживи. Аж на дрýгий рік прийшли три люда, але він йіх не пізнаў з рáзу. А пóтім сказаў: „Чи ви не прийшли пу тóгу куня? А Пáмбіг сказаў: „Ми такий прийшли“. Тугди взяли тóгу куня, прийшли ду тóгу гуспудáрі бугáтугу, привели куня під пуріг і зрубиў ся з ньóгу чулувік. Сиий туди пувихудили, й зачáли ся витáти і сказáли му, шчо вуни давáли на слýжбу бóжу за ньóгу без цілий вік. А Пáмбіг, Петрó і Паулó пішли в сьвіт.

Зап. 1897, від школяра Василя Матвіїва, в Угерцях Нез. Городецького пов. Л. Гнатишак.

Паралелї: Zbiór wiad. do antr. kraj. T. 18, 2, ст. 252—254: Jak P. Bóg jechał konno na człowieku. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 87—99. — Чубинський, Труды. II, ст. 336. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 18—19. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 269—270. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. 3. Ст. 373—374.

103. Сьв. Петро у клопоті.

А. Йак Христо́с ходи́ў по сьві́ты с сьвити́м Питро́м і Паўло́м, захо́пила йіх раз ныч так, шчо ни ма́ли де піти́ на́-ныч. Пішли́ до ко́ршми. (А там пійаки́ запива́ли сьи). Польга́ли спа́ти; а́ли Питро́ бойа́ў сьи льга́ти с крайу́, аби́ го ни би́ли, тай льиг віт сьтыіни́. Аш ту пійаки́ йак попи́ли сьи, тай ка́жут йиде́н до дру́гого: Ку́ми, а то шчо за волоцьу́ги? Ходы́м, буде́м би́ти. Ви́тьигли Питра́ віт сьтыіни́, потлу́мили, тай зноў пішли́ пи́ти. Али Питро́ ка́жи: Го́споди, пусти́ мине́ ў сприди́ну, бо йак тоты́ ве́рнут сьи, то шче буду́т би́ти. Льиг ў сприди́ны. А пійаки́ ка́жут: Ўже́смо йидно́му да́ли, ходы́м, дамо́ шче дру́гому, то́му шчо ў сприди́ны. Ви́тьигли Питра́, наби́ли і пішли́ да́льши пи́ти. А Питро́ ка́жи: Го́споди, пусти мине́ на край, бо ўже мине́ два ра́зи ви́били; йак шче тре́тий схоты́, то ни зна́йу, чи ви́тримайу. Пішо́ў на край. Пійаки́ напи́ли сьи і ка́жут: Ку́ми, а ходы́м шче до тре́того. Ви́тьигли зноў Питра́, ви́били і пішли́. А Христа́ й Паўла ни би́ли ны́ ра́зу, бо они ни ма́ли страху́.

Зап. в січни, 1885 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы. Ст. 128, 2; 129, 27. — O. Kolberg, Przemyskie. Ст. 201: Chrystus wędruje z Apostołami (лишень конець). — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 63, ч. 3. T. III, 2, ст. 151—152. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 116—117.

104. Як сьв. Петра били.

Б. Йак Сус Христо́с ходи́ў по земли́, то пока́зуваў ўсьа́кі чуда́ да́ўно. Али йшоў з ним сьваты́й Петро́ і Паўло́. Петро́ быў чолові́к цыка́вый, ўсьо́ го кортыло. Ісу́с Христо́с пові́дат: Бы́лисмо даґде́ йшли на ныч, бо ўже вечері́йи! — Петро́ мо́вит: А до ко́ршмы підемо́. — А Сус Христо́с мо́вит: Пе́тре, кой то ў ко́ршмі сьа на́пасьть тра́фит. — А Петро́ мо́вит: Ни знаў йака́! Тат йак си не бу́ду ни́ с кым заходи́ти, та мены́ ны́хто не буде́ нич мо́вити. — Али Пе́тре, Пе́тре! Пійа́ный чолові́к рі́ўпат сьа до ша́леного пса. — Петро́ то́го не слу́хат, ай ходы́м! Тай пішли́. Тай си польга́ли се́рет ха́ты ўсы́ три; Петро́ си льіг з йидно́го кра́йу, віт шиньку́, а Су́с Христо́с вы́сше Петра́, а Паўло́ з дру́гого кра́йу, з го́ры. А ту сьа пийакы́ тро́хы понапива́ли: О, йакі́сь ту позальіга́ли, нема́ кады перейти́! моўйат. Заточи́ли сьа на Петра́

і попа́дали. Петро́ шчось мо́вит — а вони́ ўзьали́ тай поби́ли. Али Сус Христо́с ўсьо зна́йи, шчо сьа ро́бит. А Петро́ ўзьаў, тай сьа ўпхаў ў середи́ну. Тоты́ походи́ли шче тро́хы: Е, то́госмо тро́хы протьа́гли кра́йного, ўзьати́ дру́гого с середи́ны! Лап, Петра́, бий! Вы́били до́бре, Петро́ страх ма́йи, лых си з го́ры, аш по́виш Паўла́. Тоты́ тро́хы походи́ли: Ага́, тоты́ два би́ты, а нон тре́тый ныт! Лап Петра́ ўсе, вы́били. Переспа́ли до дру́гый день йако́сь, повідат Сус Христо́с: Но, ви́диш Пе́тре, ци би́т йис быў? — Го́споди, бо йаке́сь на ме́не наверны́нья́. І хова́ўйим сьа, і ўсе мене́ би́ли. — Та Бог повіда́ў, жи йак си не бу́деш заходи́ти, та́ тьа не бу́дут би́ти. — А тепе́рь, Го́споди, ві́ру. Тото́ пийаки́ на́пасьть цыла́. Сло́вом ним не мо́виў, а ўни не пыта́йут, йино́ бйут за ду́рно.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

105. Біда з піяками.

В. Господь Бог ішов з сьвітим Петром і Павлом коло коршми — і тегне сьвітий Петро до коршми, а Господь кае: „Не йдім до коршми межи піяки!“

А сьвітий Петро: „Що піяки мают до нас рацію; лежем собі тай будем спати“.

А Господь Бог каже: „Ходім“.

Іно прийшли тай собі в куточку полегали всї три: Господь Бог в середині, сьвітий Павло від сціни, а сьвітий Петро з краю.

Піяки пют що пют і обертают сї до Жида: „Що-ж тото за старцї, що за одні спют“. А Жид каже: „Або я знаю, полегали та най спют“.

Берут Петра, бют піяки тай обернули сї тай пішли знов пити.

А сьвітий Петро каже до Ісуса: „Ей пусти мене, Господи, в середину, бо будут мене знов бити піяки, як сї обернут“.

Ісус пустив Петра в середину.

Пют що пют піяки, обертают сї: „Не шту́ка, жем били одного, биймо другого!“ Тай знов бют Петра.

Петро видит, же не жерт тай каже Павлови: „Ей пусти, бій сї Бога, від сціни, бо як сї обернут, то знов будут бити, тай вже вбют!“

Пустив Павло Петра від сціни.

Аж ту піяки пют що пют — обертают сї: „Не штука, жем били двох, биймо і третого!“ — Тай знов берут сї до Петра тай знов бют.

Зап. 1898, в Станїславові від бабунї А. Ю. Крушельницький.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 153—154. Тамже, II, ст. 329—330. — Етноґр. Збірник. Т. II. 3. Ст. 10. Т. III. Ст. 65—68, ч. 28 і 19, 1. Т. IX. Ст. 3—4. Ч. 2 Ст. 93. Ч. 50. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 10—11. Ч. 20. — Шейнъ, Матеріалы для изуч. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 370—371. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — Archiv f. sl. Phil. XXI. Ст. 293. — Národ. Sbornik. III. Ст. 109—110. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Lubelskie. T. II. Ст. 205—206. Ч. 17—18. — Байки небылицѣ. Коломия, 1888. Ст. 8—9.

106. Чому чоловіки старші від жінок?

Рас сьвйатый Петро ходи́ў з Ісусом Христом по земли́ і прихо́дьат до йедного села́, а там ґазда́ той йакийсь за шчось сво́йу жі́нку росчаў би́ти. Она сьа ў нього про́сит: Бій сьа Бо́га, даруй ми житьа! — А сьв. Петро буў дужę милосерний і росчаў просити Господа Бога Ісуса Христа, кажę: Го́споди! Кобы рас так поўстало на сьвіты, абы жінки́ були́ ста́рші від ґаздыў! — Добре, кажę, ньай буде́. — І приходьат до того ґосподарйа блисше і кажут йому́: Ґоспо́дарйу, за шчо вы так ва́шу прийательку забива́йęте? — Про́шу, панови, кажę, а шчо вас тойę опхо́дит? Кедь бы́сте були́ так до́брі, ўсту́піт тро́шка до ме́нę до ха́ты! — Ісус йако Бог, нę буў такий гоно́рний, уступи́ў до то́го ґазды́. Йакура́тнę ў ты́ ха́ты нę бу́ло порйатку, так йак то майę бу́ти ў ґазди́ны. Він за́рас простер йім на ла́ву простирало біле і кажę: Прошу, сыдайтę і дешчо ми приповічтę! — Тим часом пішоў до свойі комори і ўньіс йім найльіпший, йакий маў, пока́рм і хотьіў йіх почесто-ва́ти. Йак они там трошки спожиткова́ли, тогды забра́ли сьа і пішли́ ў свойу дорогу, лиш йому сказа́ли: Ньай буде ме́жи ва́ми рас спокій! І пішли́ да́лы. — Приходьат до йедно́го ґазды, він сам ўдо́ма, дытий нę майę жа́дних, а ґазди́ны його́ нęма ўдо́ма, бо пішла́ до ко́ршмы пи́ти, бо ўже она ста́рша там від ґазды́ була́. І про́сьат сьа там на ньіч. А той ґазда́ ка́жę: Ми́лы прийателы! Прийаўбым вас, але йа сьа бойу́, бо ў ме́нę ґазди́ньа страше́нинę пога́на, та йак при́йде, та вас о піўно́чи вы́жене с ха́ти! — А Сус Христос кажę йому: Йа про́шу, чей нас пęреночу́йęте, бо мы бі́дны з дале́койі доро́ги йдеме́ ў сьвіт. — А навіть ни сьміў сам собі ўзьати йакогось пока́рму, пожиўльіньа: то хіба́бысте льагли́ собі під ла́войу! — Ў тым часы Госпоть кажę: Та ми собі льа́жęме на ла́вицьу! — Про ме́нę, льагайтę, алę йак шчо дыстанęте, то йа вам не буду́ нич ви́нен! — І сам стаў собі на порозы, а ўже

сьа змеркат, і засьвітиў льампу і стогне і бойіт сьа і слухат, ци ўже она йде до дому. Але тут чуйе, ўже йде, і майе дзвінок ў рукаx. І він зараз отвирайе двері йедны, другі, так йак йакому ксьондзови. І она ўвійшла с такоў великоў лыскоў і раз його бухнула. І каже йому: А ци ти ни міг вийти на перед мене на дорогу чекати, ай ў хаты чекайеш? — А то ўже було пізно ў ночи. І каже: А тоты шчо за два злодыйі ту маут сьа находити? — А Бог йіх, каже, знайе, бо они просили сьа на-ныч. — А она ўдарила його другий раз по-голові тим біґарйом тай каже йому: Та ты будеш таких збуйіў приймати та ґосподарство нишчити? — Він бінний іскулиў сьа тай не каже ўже ничого, а она тогды без причини бере сьа до тих двох. Сьв. Петро буў на крайу, а Ісус віт сьтыіни — тай бие, росчинайе бити шчо аж рука хльане, сьвйатого Петра, і каже: Забирай сьа з мойі хати! Тай доты била, шчо аш сьа змучила і пішла чогось до коморы, а Ісус Христос кажи сьв Петрови: Іди т сьтыіны, бо йак ўвійде, то ішче тьа буде бити! І уже ўходит і узьала на другу рату той біґарь і кажи: Ужем йенного попобила, але кобым йешче другого того злодыйа, шчо коло стыіны. Йак росчала бити на другу рату Петра на другий бік, шчо аш приходит до смерти Петрови, бо жона бие і не уважат, лише куды буль і по-голові і куды сьа наманé. Сьвйатый Петро стогне і аш плаче, а не сьмійе нич сказати, бо сьа бойіт. І ў тым часы ўдарила і ґазду шче третий раз і каже: Та ты шче меныі лышко не постелиў? Ты не видиш, йак йа сьа змордовала? — Ў тым часы Петро росчаў просити Христа і каже: Господи, бодай того часу нийде не було, абы жона над ґаздоў старшинова́ла. Віт того часу жона нийде від ґазды старшоў не була и не буде, бо не майе моци. А Ісус йому сказаў: Абысь, Петре, знаў, же куждый чоловік бие і уважат, а жона не уважат! — На такі гостиныі буў Петро с Христом ў йедного господарйа.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрийського пов. від Олекси Прохвата.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 129. Ч. 27. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 124—126. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. І. Ст. 291—292: По какому поводу даная была когдато власть женщинамъ и отнята у нихъ. — Етноґр. Збірник. Т. II. Ст. 8—9. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 10—11.

107. Христос і дві дївки.

Раз Исус Христос ишов собі з св. Петром та ще другими апостолами через село до міста та не знав дороги. А ту ніхто не йде гостин-

цем, нема кого ся запитати. Дивять ся, жне дївчина пшеницю, таку буйну аж місцями повилягала, а ще спорий кусень мала жати.

„Куда дорога до міста?“ питає Исус її.

— „Онтуда“ махнула руков тай жне дальше.

„Можебись, дївчино, нас справила та підвела трохи!“ каже Исус Христос.

— „Ет, не маю часу когось водити, я маю свою роботу, у мене жниво!“

А Исус Христос питає її тогди: „А ци діжнеш ти того кусня“.

— „А чомуж бим не дожала!“ — відповіла.

Исус Христос кивнув головою сумно тай иде дальше. А св. Петро догадав ся чогось тай питає: „Учителю, ци діжне вна?“

— „Ні, не діжне!“

Идуть дальше. Дивлять ся: жне друга дївчина, а вже дожинає, ще на кілька снопів перед нев збіжя, а пшеничка така мізерна, поклякла.

„Куда дорога до міста, дївчино?“ — питає знов її Исус Христос.

— „Я вас зараз підведу, ви певно з далека“ — сказала се я дївчина, заткнула серп у сніп, а сама кинула ся дорогу показати и підвести.

„А ци діжнеш ти, дївчинко, того кусничка?“

— „Як Бог дасть!“

„Чому, як Бог дасть, таже вже лише з кілька снопиків до кінця“.

— „Га, як би Бог схотів, то й єдної жмені не вжала бим!“ відповіла дївчина.

Исус Христос повеселів, обернув ся до св. Петра тай каже: „Сеся діжне и щаслива буде“.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р.

Паралелї: Чубинський, Труды. I. Ст. 152—153. — Тамже, II. Ст. 341. — Харьков. Сборникъ. Т. VIII. Ст. 269, 271—272. — Грінченко, Этногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 291—292. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10—11 і 160, ч. 12. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 399—400.

108. Лїнивий парубок і дївка.

Ісус Христос прийшов до баби, що була бідна вдовиці і мала троє дїтий. Каже Ісус: „Вари нам вечеру“ — а вона: „Я божий старче

журу сї, що дїтьом на завтрі зварити вечері". — Ісус каже: „Вари, що маєш, може хоч одробинку якої муки маєш?" — Вона боїт сї — три люда в хатї, вона вдовицї — бере, витрісла всю муку з горшка і колотит їм, чи стиранку, чи що. — У кутї заплакала, обтерла сї, бо вже знає, шо нема до чого рано встати, бо нема в горшку нїчо.

Як вона рано встала — тай до горшка — а там набитий горнець муки. Господь Бог каже: „Годуй дїти, абис ми їх не морила, а будеш все мала.

І забрали сї далї і пішли сьвітами.

І здибают парубка під грушкою — він лежит, аби му грушка в писок впала.

Питає го сї: Куда нам дорога? Він показує ногов: „От туда, от туда!"

Тай пішли.

Трафили на дївку, що прала шмате. Питают сї: „Куда нам перейти добре без воду?" — Вона каже: „От сюда, божий старцю, от сюда". — Тай сама наперед, аби не потопили сї і показала їм дорогу.

Здибают дївку, же жне. Вона хапає так то відти, то відти, так до купки борзенько. Питають дороги: „Куда нам, сину, дорога?" Вона вибігла на дорогу і показує: „Оттуда, божий старцю, оттуда не зблудите". І показала дорогу. А сьветий Петро тай Павло каже: „А то якогось буде добра доля гідна!" — Господь Бог каже: „Того буде доля, що під грушкою лежит". — „Ей Господи Боже, шкода такої челядини для такого лїнивого нездалого". — Господь Бог каже: „Іначе не може бути, бо як би обоє були гнилі, тоби зігнили, а так мусит одно одного ратувати.

В Станїславові 1898 р. від бабусї записав А. Ю. Крушельницький.

Паралелї: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 145. — Сборникъ Харьк. Истор. Фил. Общества. Т. IV. Ст. 71. — Этногр. Обозрѣніе. 1891, кн. 2: Ивановъ, Изъ области малорусскихъ народныхъ легендъ. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 319—321. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Kieleckie. T. II. Ст. 227—228.

109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови.

Сус Христо́с як ходи́в по сьвітї з сьвятим Петро́м і Павло́м і научали людий. І прийшли́ вони́ до єдно́ї ха́ти і проси́ли альму́жної. То

була́ ґосподи́ні ду́же бога́та, а́ле тоту́ альму́жну дава́ла їм не зі щи́рим се́рцем. Бога́та була́ така́ ду́же, же ма́ла по шти́ри коро́ві. Да́ла кава́лок хлі́ба їм. Тії подьи́кували ї за той сьвяти́й хлі́б і відхо́дьит від не́ї. Йису́с Христо́с ка́же до сьвято́го Пе́тра: Пе́тре, проси́ то́ї кобі́ти, жеби́ вона́ нам да́ла яко́ї стра́ви ли́жку. Бо Йису́с Христо́с не потрібува́в то́го, тілько у́ченикам так свої́м сказа́в. Таки́й при́клад дава́в їм. А вона́ ка́же: Хлі́ба нема́ вже. Ззі́ли пси! А Йису́с Христо́с тогди́ повіда́є: Просі́т, жеби́ вона́ вам да́ла си́рватки пипи́ти сї (бо вона́ тогди́ виду́шувала сир). А вона́ їм тілько сказа́ла: Йди, ді́ду, зебира́й сї. Да́лам ти вже а́льмужну. Я ма́ю пси до си́рватки. — Пішли́ж вони́ да́лї, зайшли́ж аж до бі́дної ха́ти. Прихо́дьит там, а там вдова́ сама́. Дво́є ді́ти́й ма́ла, два хло́пчики. І проси́ли сї там вони́ на ніч. І доніро про́сїт сї в то́ї кобі́ти на нічлїг, а тота́ кобі́та ма́ла два хло́пчики, оде́н мав де́сїть лїт, а дру́гий мав двана́цїть. Ма́ла лиш одну́ коро́ву. І вона́ тов коро́вов карми́ла ті ді́ти. Пішла́ вона́ пра́ти до єдно́ї ґосподи́ні полотно́. І тота́ ґосподи́нї да́ла ї ми́ску муки́. І принесла ту́ю муку́, висипала до не́цок. Тих дво́є ді́ти́й потрібува́ли ду́же їсти, пла́кали. А вона́ прирікла́ до ді́ти́й: Чека́йте, ді́ти, за́раз лиш ті́ста ки́ну і буде́те їли. О́тжеж пото́му не ма́ла чим запали́ти і каза́ла хло́пцїм взбира́ти ли́цї (живопліт). Але Ісу́с Христо́с оповіда́є: Переночу́йте нас. А вона́ ка́же: З ду́же вели́кої ра́дости вас прийму́, тілько не маю вам чим постели́ти. А Ісу́с Хр.: Ми тілько йно хо́чемо при обійстю́. Не хо́чемо нїчо́го. — А сьвяти́й Петро́ і Павло́ ка́жуть: Бо́же, мо́же би ми в богаті́йші ха́ті ночува́ли, бо то є бі́дна ха́та для нас. — А Ісу́с Христо́с ка́же: Ньи, ту будемо ночува́ти. Я так роска́зую. Так ма́є бу́ти. — А тії ді́ти були такі голо́дні, і на ту́ю хви́лю, як І. Хр. прирік, ста́ли ду́же ситими. І тота́ ма́ма тих ді́ти́й, як пішла́ коро́ву доїти, то було молока́, багато було, а вона нїц тілько до Бо́га вздиха́ла і вішла́ до ха́ти і понаці́джувала его всю́ди і в гладу́щики і в скінци́ було́ і всю́ди бу́ло по́вно молока́. І бере́ ту́ю муку́ здойма́є. Коли́ж не мо́же здоймити, бо ду́же сї бага́то муки́ зроби́ло. І всю́ди то́ї му́ки насі́ло. Всю́ди. Г. Бог наповни́в муко́в: і не́цки і си́то і ришито́ і на столї́ і всю́ди. І мі́сит ті́сто. Але ди́вит сї і всю́ди запо́внено ті́стом, і ту є, і ту є, і ту є. А тота́ нїц не ро́бит, тілько до Бо́га вздиха́є. Коли́ вже до горшка́ кіда́є тото́ ті́сто, коли́ ди́вит сї і в не́цках є тото́ ті́сто і в горшка́х є і в ми́сцї і всю́ди. І бере́ тогди́ і да́є сво́їм ді́тем їсти і тим ста́рцям. Всї їли, тілько Ісу́с Хр. не їв. Ситнї́ сї вони́ дуже ста́ли з то́ї бо́скої во́лї, жи сї зіста́ла ще на дру́гий день. — Так вона́ не ма́ла йно єдні́ подушки́, соло́ми не ма́ла, і тії подушки́ да́ла їм постелити. І дуже їх приймила, жи ті були́ конте́нтї с то́го. Ра́но повстава́ли і подя́кували. І сьвітий Петро́ оповіда́є: Го́споди, Су́се Хри́сте, шож да́ти ті вдові́, жи так нас кра́сно пе-

реночувáла? А Сус Христóс так: Мáє єдну корóву і тую ї вовк зїсть. І приходит вовк і потрібує поживлїньи. Гóсподь кáже до вóвка: Іди до череди. Там в череді йи червóна корóва лиса, ти ї мáєш зїсти. Сьвитий Петрó побіг і лисину замастив. (Люди нáші кáжут, жи вовк не йде за бóжов вóлев їсти корóви, тілько за свóйов. Ньи, він йде Бóга сї допоминáти!). Вертáє сї вовк і кáже: Бóже, не мáє корóви червóної лисої, інó є самá червóна. Гóсподь їму прорік: Йди і їдж тую саму червóну. Той приходит знов до С. Хр. і каже: Бóже! вже є червóна лиса, а самóї немá червóної. А Ісус Христóс повідáє: Йдиж тепер їдж червóну лису, не питáй на тóє, їдж. А сьвитий Петрó побіг і знов лисину замастив. Тогди вертáє сї вовк і кáже: Бóже, знов лиш самá червóна. — А С. Хр. повідає: Йдиж зїдж саму червóну, а ти Пéтре, зо мнов не жартуй, бо я знáю, що кому вділити. Бо як тотá кобіта мáла тих два хлóпцї і тую корóву. Отже вонá заробила миску муки, а мáє корóву, отже вонá мáє половину хлїба з молокóм. Вонá би тих два хлóпцї тримáла, Бóг знáє дóкі і вони би росли тії хлóпцї. Єден би був злодій, а другий розбійник. Так вонá не буде їх мáти при чім тримáти, то буде плáкала, буде нарікáла. Отже над'їде пан, буде видів, жи вонá дуже лементує, плáче, отже возме єдного за свóго і зістáне в школах і буде пáном великим. А другий тáкже буде стояв с свóйов мáмов на вулици і буде плáкав, буде заводив за молокóм. І над'їде ксьондз і возме го за свóго. І вивчит го і зістáне ксьóндзом. А тотá мáма тих дітий буде щаслива у Бóга і буде мáла свóю гóлову при чім положити". — А сьвятий Петрó повідáє: Дóбре тотó сї скінчило слóво! А що ті кобітї дáти, жи вонá мáє штири корóві, а нас не приймила? — А Йисус Христóс так прорік до сьвітого Петрá: „Пéтре, вонá мáє штири корóві. Я ї ще дам штири. Вонá на сїм сьвітї буде мáла досить всьóго, але на тім сьвітї душá єї буде не спасенна.

Зап. від Івана Кутми з Будзанова, Теребовельського пов. Мик. Бажалук.

110. Лакома баба.

Раз прийшов Ісус Христос зі своїми учениками Петром і Павлом до одної дуже бідної вдови. Вона прийняла їх у хату, але не мала чим їх погостити. Ісус Христос казав їй що подати з'їсти, але вдовиця сказала, що нічого не має. — Пошукай но добре, а що здибаєш, звари. — Вдовиця здибала ще там десь в кутку жменю муки і зварила затирку. Дала на стіл, але не було чим помастити, а пісна затирка не смакує-

— Не маєш там дечого — сказав Спаситель — трохи помастити? — Вдова здибала в фляшці трошки оливи, але не хтїла дати, бо, казала, що то вже хвус (гуща). Але Спаситель сказав вилляти. Не було по кілька крапель. А коли розмішали, пороздроблювали ся ті краплї на дуже маленькі і було їх дуже богато. Кілько було тих очок, тілько дав Спаситель вдові дукатів. З'їли гості і пішли дальше.

Вдова, що була така бідна, тепер дуже збогатїла. Єї сусїда, богачка, була дуже цікава, чого то вдова стала така богата Вона була дуже заздрісною. Раз здибали ся вони і богачка зараз запитала тамту за причиною. Вдова всьо оповіла. Не довго потім зайшов Ісус Христос до того самого села. Богачка довідавши ся про се зараз запросила єго до себе. Зварила також затирки, розуміє ся, з найладнїйшої муки і дуже куна налляла оливи — звичайно богачка. Вона мислила, що як лїпше помастити, то Спаситель більше заплатить. Але Спаситель спізнав єї хитрість і лакомство і казав порахувати очка на затирцї. Але що богачка дуже богато налляла, зробило ся тілько одно велике око на цїлу миску. Спаситель дав їй за то тілько одного дуката.

Житє і Слово, 1895, I., ст. 51, ч. 26.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VII, 3. 41, в. — Пор. з першим мотивом: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 110—111. — Тамже, ст. 115—120. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XX—XXIII і 118. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 90—92. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 398. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202.

111. Вдовині дїти.

Была йидна́ ўдо́ва і ма́ла мно́го дытéй. Али Ісу́с Христо́с сь сьваты́м Петро́м прийшли́ там на́ ныч і ўна́ ду́жи красно́ йіх прийма́ла, навіть но́гы ним помы́ла. Переночува́ли, ўстали ра́но, іду́т і Петро́ повідат: шчо́бы ты ўдо́ві дати́ за тото́, жи вона́ нас так фа́йно шанува́ла і тым дытьом? — Е, шчо бы дава́ти. Альо́ ма́йут коро́ву йидну́ і тоту́ воўк зыст. — Ай, Го́споди, та́бо чко́да дытéй тых. А да́лы сьа ўбе́ртат Петро́: А йа́к же воўк буде́ зна́ти коро́ву, котра́ йіх? — Е, він спізнат, бо лы́са. — Али десь Сус Христо́с там сыў, ци спочи́ти, ци шчось, а Петро́ пішо́ў, ўзьаў гли́ны і зальі́йат коро́ві, бы воўк не спізна́ў. Али воўк про тото́ прийшо́ў тай зыў коро́ву. А Петро́ мо́вит: Го́споди! шчош тоты дыти́шта буду́т роби́ти? — А Го́споть мо́вит:

Пе́тре, піду́т по́меджe льуде́й і булу́т служи́ти, льу́ди на́ўчат йіх; а вони́ бы сьідьі́ли ко́ло коро́ви на ку́пі, на́дьійали бы сьа на коро́ну і ни́ч бы ни зна́ли, а так коро́вы не бу́де і му́сьат іти́ ме́джи льуде́й.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 111—112. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 5—15. — Етноґраф. Збірник. Т. III. Ст. 76—80. — Шейнъ. Матеріалы для изученія быта и языка рус. насел. сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 360—362.

112. Церква і коршма.

Йшоў сьва́тый Пе́тро, из Бо́гом по сьві́ту ходи́ли. При́шли перед це́ркоў, попе́ред це́ркоў и́шли, а Бог не́ зньаў капе́льух перед це́ркіў, тіўко каме́ньом шма́риў. А пак да́ле и́шли и при́шли перед ко́рчму. И зньаў Бог капе́льух. Сьва́тый Пе́тро сьа на́ то зачуду́ваў и повідат: „Па́не, што тако́го?“ — же перед ко́рчмоў зньаў, а перед це́ркіў ньіт. — „А то — гва́рит — так. За́ то-м не́ зньаў перед це́ркіў, бо там йи́дна ба́ба сьа ґнес сповіда́ўа, то — повідат — што ма́ўа найбільшый гріх, то не повіўа“. — Аджек ґльа то не́ зньаў, бо о́на ба́рже там згрішы́ўа и́шче. — „А ў ко́рчмі сьа посхо́дьат, да́дут сой (ка́жут сой) пальу́нкы и так — повідаў — йи́ден до друго́го гва́рит: „Бо́же — дай здоро́ўльа!“ Адже-ж ґльа то́го-м зньаў, бо ту Бо́га спомйа́нут, а ф це́ркви за́ то, бо то́та ба́ба ба́рже згрішы́ўа“. — Та йуж не́ йи ве́це, то лем та́ке.

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VII, 3 40—41, a.

113. Як глина крала глину.

Ішо́ў Сус Христо́с іс сьваты́м Петро́м і ўви́дьіли, жи чоловік краў го́рцьі, не зна́йу, ни ў то́го, шчо робі́ў, ци ў то́го, шчо продава́ў. А Петро́ мо́вит: Го́споди, диви́ го́рцьі краде́! — Не чу́дуй сьа, Пе́тре, то не ду́же гріх велы́кый, бо то гли́на гли́ну краде́. А то дльа то́го, жи Сус Христо́с зробі́ў з гли́ни чоловіка і з гли́ни ро́бит сьа горнець.

Тылько чоловік старшый, бо Бог даў дух сьватый ў чоловіка, а ў горнець не дайи: а глина ўсьо йидно.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олінц. Терлецького.

114. Св. Петро на ярмарку.

Сьватый Петро гонив буйака на йармак и ґаниў го, же то брид: же боде и зас...ый, же...' — ну, та го никто не хотыў купити, бо йакже купит, кой го ґаниў, тот што його быў? А він лем так повідаў, йакый йист, по праўды, бо сьа бойаў, же зігрішыт перед Богом. Але Богу сьа то не терпіўо, бо йуж гонив кіўка раз, а фсе не продаў. Йиден раз пришоў ґ ньому Бог и зьвідуйи сьа го, ци продаў буйака. Він повідат, же ныт. — „Але Петре, бо ты так не продаш, бо ты хваль! Йак выженеш на йармак, то хваль!“ — Но, и выгнаў на йармак и хваливў и продаў. Ну, и от того часу то йист по йармакох за то, же кажды хвалит свойу худобу, йак продайи, — бо тот, што купуйи, то баньчуйи, хоц и добре.

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський

Паралелї: Манжура, Сказки. Ст. 146.

115. Христос із Петром при перевозї.

Ішоў Ісус Христос сь сьватым Петром, йак ходиў по земли, а чоловік іде пйаный, верешчит, сьпіват і ўпаў. Петро мовит: Господи, чей было го підньати. — А Христос мовит: Та на шчо? Він ўстане. Шче протиў нас буде він сам йти. — Е, е, Петро мовит, та де годен. — Али він ўстаў, тай йде, а буком махат шче з далека на них. Господь мовит: татже йа ти повідаў, Петре, жи треба го обыйти, бо він так значит, йак шаленый пес!

Йдут далы, прийшли д воды, а чоловік йіде штирма быками. Кобы ты нас, чоловіче, перевіз через воду! — Е, адеж бычишча годны тыгати жебракы через воду! - Тай пойіхаў! А за ним йіде чоловік бычатьми маленькыми, ўни му й ни моўйат нич, а він кличе: Ходыт, та вас перевезу через воду! Перевіз йіх, хоць сам водоў брыў, на другый бік. Петро мовит: Шчо тому чоловіку, Господи, дати, шчо нас пе-

ревіз? — О, Пе́тре, шчо́бы му дава́ти? Абы́ му тоты́ быча́та поздиха́ли. — Петро́ви жаль. — А то́му жи нас ни хоты́ў ўзьати́ на віз, жи ма́йи шти́ри во́лы? — А то́му, жибы́ дру́гі такі́ шти́ри маў. — А Петро́ мо́вит: Чому́ так, Го́споди? — Ньа́й сьа патыі́шит на тым сьві́ты, а тот ньай на тым сьві́ты біду́йи, та на тамтым сьа буде́ тыі́шити.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 353, ч. 24: Кого Бог любить, того навіджає. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 115—120.

116. Христос із Петром при перевозї.

Йидно́го ра́зу, йак хо́диў Исус Хри́стос ис Пе́тром по зе́мли, так убо́гы (худо́бны) йак жебра́кы, и при́шли ґ йи́дны во́ды. И и́шоў бога́тый штырма ві́уми и проси́ли го, жебы йіх пере́вйуз без во́ду. А він отпо́віў, же він не бу́де дзьадіў во́зиў. И не́ ўзьаў йіх. По́тым и́шоў бі́дный маўы́ма быцками и проси́ли го, жебы йіх пере́вйуз без во́ду. И пере́вйуз йіх. Йак йіх пере́вйуз на дру́гу сторо́ну, посходи́ли и зьвіду́йи сьа сьва́тый Пе́тро Хри́ста: „Што му за́ то да́ме, па́не?“ — А Исус Хри́стос повідат: „И то́ты му поздыі́шут“. — „А тамто́му што зроби́ме, па́не?“ — „Ишчи дру́гы штыі́рі му да́ме“. — О, па́не, йа́кый-с ди́ўный! Та та́мтот нам зьлы́ зро́биў, та и́шче му хо́чеш надгороди́ти, а тот нам до́брі зро́биў, та жебы му и то́ты поздыха́ли!“ — А Исус Хри́стос му отповідат: „А ты дивны́шшый, бо на то́бі ро́гы виро́сли“. — Пома́цаў сьа, и маў на гоўо́ві два ро́гы. И зьвіду́йи сьа Хри́ста: „Па́не, та на што так?“ — А Христос му повідат: „Же́быс по́знаў до́брі, што йи Бог“. — И згы́бли му ро́гы. — „Бо тот бу́де наш, што нас пере́вйуз, а та́мтот жебы сьа на тым сьві́ты майи́тком фты́шыў, бо на та́мтым не буде наш.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

(Ту саму леґенду знав господар Антоньо Тиханич, тільки що в него кінець ось який: Повідаў до Пе́тра Бог: „То так бу́де. Тот, — повідат — што штырма ві́уми и́шоў, то він — гва́рит — гмре, а тот, што нас пере́вйуз, то му гмре же́на. И тот, што нас пере́вйуз, оже́нит сьа с то́го же́ноў, што маў то́ты штыі́рі во́ўы. И так до то́го при́пут то́ты штыі́рі во́ўы, што нас пере́вйуз, бо він сьа оже́нит с то́го же́ноў, што

маў тóты штырі вóўы, и так сьа перéйде на ньóго фшыгок маййток йóго". — То фшыгко женйно быўо).

Паралелї: Етноґраф. Збірник. Т. II. 3, Ст. 7—8. Т. III. Ст. 62—63. — Archiv f. sl. Phil. T. XXI. Ст. 293. — Národopisný Sbornik. T. III. Ст. 109. Ч. 15.

117. Пяниця гірш собаки.

Йшоў Христóс с Питрóм дорóгоў, дйўйит сьи, лижйт на сирйт дорóги виличезний псйшчи з вйшкірининими зубáми, кудлáтий... Питрó настрáшиў сьи тай кáжи: Ўтыкáймо, бо ўкýсит! — Цить, Пéтри, він нам ни зрóбит ныічó. — Перейшли пóпри пса, він гáркнуў, áли лижйў собі дáлы, нáвіть ни рýшиў сьи. — Йдут дáлы, дйўйит сьи, а ту йде с кóршми пйаньýга, затóчуйи сьи, віўкайи, пашталáкайи. Питрó ныічó, йде собі дáлы, а Христóс кáжи: Пéтри! Сéму ўступй сьа з дорóги, бо він пйáний, а пйáний гірший йак пес! — Лишé Христóс сказáў сисé, а пйаний ўже зобáчиў йіх, підныіс патйк ў рýцы тай хотыіў за ними бічи, абй вйбити, áли заточйў сьи тай ўпаў ў ріў, а Христóс с Питрóм ўтыікли. — А вйдиш, кáжи Христóс, ни казáў йа тобі, що пйáний гірший віт пса?

Зап. в маю, 1899 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Філька.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124—125. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 13—14.

118. Мука через гроші.

Ішов Бог з Петром тай Бог каже Петрови: Иди ти ув один бік, а я иду у другій бік. — Пішов Петро тай находит коло кирниці пана. Той пан їв, пив, курив, сїв на коня тай пішов, тай забув мішок з грішми. Каліка йшов тай найшов тот міх з грішми; взев тай поволи пішов. А тоти гроші були пусті, він сам їх робив. — Другий йшов каліка тай сїв коло кирниці. Пан нагадав си на гроші, тай вернув си конем, тай находит того каліку коло кирниці тай каже: Подай гроші, злодію! — Той каліка каже: Я не брав. — Пан витегае клїщі, тегне за ніс каліку і каже: Подай гроші! — Каліка каже: Я не брав гроші. — Пан бере, відривае підкову коневи кладе ватру, пече підкову у ватрі, а вітак бере та прикладае до плечий і пече підковов та каже: Подай гроші! —

Той сарака просит си, каже: Я не брав гроші. — Пан ніт! А каліка далї умер, а пан сїв на коне тай пішов. Петро пішов д Богови тай розказує, а Бог на се каже: Той, що взєв гроші, то той лежєв 40 років. Він не міг нїчого зробити. а я єму дав шчисте. Той другий каліка, то той був давно збуєм, та не одного він так пік, мучів, та страшив! А я єго за се тепер покарав.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Федора Куриндаша О. Галевич.

Паралелї: Dr. Bystroń, Historye rzymskie. Ч. XVIII. Ст. 135—137. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ч. 127. Ст. 478—480 і 733. — Исторіе роз. зъ Рымскихъ. Ст. 373—376. Ч. 18.

119. Що більший гріх?

Разу одного переходив Бог з сьвєтим Петром туди, де цигани (кождого ремісника, котрий виробляє щось з желїза, Гуцули називають „Циган"), пістолєтя робили і не сказав им „Помагай Біг". Завважав се сьватий Петро тай каже: Сьвєтив би си! — до Бога: „Там таки файни цигани робили, а Ти, Боже, не вповівес им Помагай Біг". А Бог, сьвєтив би си, на се каже: — „Я длятого не вповів им Помагай Біг, бо они робили пусте, не хвалу менї, але дїтькови, бо єк з пістолєтє оден другого застрілить, то буде дїтькови хвала, а не менї.

Вітак йдут дальше і вздріли, єк чоловік з жінков під садовиною спав. (З жінкою спати у Гуцулів значить „жіньцї дїти робити"). На се Бог, сьвєтив би си, до сьвєтого Петра сказав: „Видиш сес робить на хвалу мою, бо він чінить дїти". — Чому тот дїти чінить на хвалу Божу, а цигани робєть пістолєтя на хвалу дїтькови? спитав Петро Бога. Господь Бог, сьвєтив би си, на се відповів: Дитина єк си вчінить, ирстит си на хвалу Божу, вмре на хвалу Божу, — а росте також на хвалу Божу, а пістолє шо? Оден другого застрілит, та з того лише дїтько має втїху, а я нї.

Зап. від Федора Куриндаша Марковича з Полянок у Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

120. Христос і арендар.

Та Сус Христо́с ходи́ў ісь сьвати́м Петро́м по земли́, то ўсьа́кі чуда́ пока́зуваў. І прийшо́ў д йидны́ ко́ршмі, коршма ста́ра, павучи́на

доўкóла, а Сус Христóс мóвит: Йа запальý кóршму, ньай тотó поўбгáрат, та будé харныíшше трóхы! — Заклйкаў Жйда — бо Сус Христóс так хотыíў йакé чýдо зробйти — тай ўзьаў сырнйчку тай ў стрíху, а тотó горйт доўкóла. Побгарáло, а Жит сьа дйвит на тото. Тай Сус Христóс мóвит: Ґас! Тай загáсло. — Тай так ў недыíльу выйшли льýди до кóршмы, дóсыть сьа зробйло: Ходыíт сьудá, ныірóку, йа вам ўкáжу штýку! — Анý, йакý, пáны Мóшку! — Він ўзьаў, ўпйаў сырнйчку ў стрíху, вонó горйт. А він мóвит: Ґас! А вонó шче гíрше. Він дрýгый раз: Ґас! Вонó шче гíрше. Льýди гей! Мóўте ўсы ґас! Не помáгат нич і кóршма згорíла.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщ. Терлецького.

121. Св. Петро і Павло — молотники.

Буў сибі ксьондз. Він так бíдно маў сьа, жйта маў дóсить, і ни маў молóтникіў за то наньáти, жи-б змолотйли йімý. Спеклá йімосьць паланйцьу — ўзьаў ксьондз і ўкраў ту паланйцьу і зьіў. А прийшлó двох вандрóўних і прóсьать йигó, жи-б спомохчи йіх чим. А він кáже, жи ни мáйи чим. Кáут: Хоць хлыíба кавáлок! Кáже: Навіть і хлыíба нимá, нимá комý намолотйти. А то буў сьватий Пауло́ йі Петро́. Кáут онй: Ну, то ми тибі намолóтим. — Пішлй вонй молотйти до стодóли, стáли, засьвітйли сьвíчку, Петрó тримáйи сьвíчку, а Паўлó подайй снопй і кйдайи на те сьвíтло, і жйто сьудй летйт, а полóва тулй зноў. Прихóди ксьондз та й так беш шпáру дйвить сьа, жи так йімý фáйно молóтьать; і прийшóў до йімóсьцы та й кáже: То — кáже — тих двох так фáйно молóтьать! І цыіпáми ни бйут, ны на млинóк не сйпльать, і чйсте збíжа!... Але ўонй си намолотйли там трóха йіму та й забрáли сьа та й пішлй дáлы. А ксьондз ка' до йімóсьцы: Тепéр йа ни потребýйу молóтникіў, бýдем — кáже — ўобóйи молотйти. Вóзьмем сьвíчку сибí с цéркви велйку і так бýдем молотйти йак тамтí. — Взьалй сьвíчку, прийшлй до студóли, засьвітйли сьвíчку, йімосьць тримáйи сьвíчку, а ксьондз вйлыз на запíльа, снопй подайй. Засьвітйли сьвíчку, взьаў ксьондз на ту сьвíчку сніп кйнуў — сніп зайньаў сы та й студóла горйт. Ксьондз кричит: Ґваўт! Лéмент, крйк, льýде позбігáли сы тай трóха ўгасйли ту студóлу. Кáже ксьондз: Мýшу йа тамтйх двох дігнáти. Вонй... так глáтко йім молотйло сьа — йа йіх дожену і поспитáйу сы, йак то молотйти так? Пігнáў ксьондз за нйми, так летыíў, летыíў, летыíў, дігнáў йіх, тих двох, і кáже: Йá-бим — ка' — хтыíў мо-

лотити, так йак ви молотили-сьти, і студо́ла миньі згорі́ла. А ўни ка́ут: Га, ти хтьів-ісь бути такий мудрий йак ми — хо́ць-ісь — ка́жи — сьвашченик, але ти то — ка' — ни спо́ўниш, шо ми спо́ўнимо.. А — ка́же — йа спо́ўньу та' йак і ви! (так той ксьондз). „Ну — ка́же — коли́-ж ти спо́ўниш так йак ми, ходи́ з на́ми". — Али йдут вони́, йдут, прийшли́ так до йідно́о сила́. Стойіт хати́нка, так бі́дна та хати́нка. — Прийшли́ ўони́ до те́йі хати́нки, нема́ там, 'но сама́ ўдови́цьа йідна́, а дьіти́й йист бага́то. Прийшли́ ўони́ і пита́йуть сьа: Де твій чолові́к? Ка́е: Чолові́ка мо́о нима́, бо ўже ўмер. — Мо́же-б ти нас переночува́ла? — Ка́же: „Та... хоць нима́ де, ха́та мала́ і дьіти йи, а́ле ночу́йти!" — Ка́е сьвати́й Паўло́: „А мо́и-б ти нам дала́ шо йісти?" ка́жи. А вона́ ка: „Ну, та шо — ка́е — сама́ буду йісти, то йі вам — ка́е — дам то́о". Ўси́пала там шось ў ми́ску, поста́вила там на стіл[1]); Паўло́ йі Петро́, вони́ не йідьа́ть, бо вони́ сьваті́, а ксьондз теле́пайи, бо ксьондз голо́деи. Переночува́ли вони́, в-ра́но поўстава́ли, тай та ўдови́цьа зноў там де шо́ готу́йи. Та й там звари́ла гобі́дати, ўки́дала тьісто там на ўобі́д, діста́ло сьі йі тьіста то́о ше і спекла́ паланицьу йідну́ дльа дьітий; тай взьала́, поста́вила там під вікно́м на ла́ўцьі. Али ксьондз взьаў тай ту паланицьу ўкраў. Та й ка́же сьвати́й Паўло́ до не́го, до ксьо́ндза до то́о: Ви́диш, йа тибі́ каза́ў, жи ти то́о ни спо́ўниш, шчо ми споўньа́йимо! Вона́ ті́лько ўсьо́о дльа дьіти́й спекла́, а ти й ту взьа́в-ісь... Тепе́р же ти сибі́ йди у свойу́ доро́гу, а ми ў свойу́. — І ўже — і розійшли́ сьі.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 52—53.

Паралелї: Етноґр. Збірник, I. Ст. 13—16; III, ст. 58—59. — Luzel, Légendes chretiennes de la Basse Bretagne, Paris, 1881, I, 19—21. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 3—5. — Zeitschrift f. deut. Mythologie u. Sittenkunde, I, вип. 1. Ст. 41—42. — Тамже, вип. 4, ст. 471—472. Т. II. вип. 1, ст. 13—16. Т. IV, вип. 1. Ст. 50—54. — Чубинський, Труды, I, ст. 156—157. — Шейнъ, Мат. сѣв. зап. края. С. II. Ст. 370—371. Ч. 216. — Добровольскій, Смол. этнограф. сборникъ. Т. I. Ст. 307. — Dowojna-Sylwestrowicz. Т. II. Ст. 288.

122. Ісус Христос і сьв. Павло — лїкарі.

А. Йішо́ў Па́н-Біг — було́ йіх трох і ходи́ли сибі по сьві́ты: Паўло́, Петро́ і Па́н-Біг. Прийшли́ сибі́ до йідно́о міста і там пита́йить

[1]) Ра́да-б душа́ до ра́йу, та гріхи́ не пуска́йут — дала́-б йісти, та біда́, шо нема́ шчо. (Увага старої Ганаїпихи).

сьа: „Вітки ви?“ — От, ми сь цьілого сьвіта, ходимо сибі. „Може ви йакі дохторі?“ „Ет, ми — кае — ни жадні дохторі .“ Але вийшли на місто, пішли на шиньк сибі, чуйут, шо ў йідноо пана паньі дуже слаба. „Може-б ми — кае — порадили шо йійі...“ Оже той Жид побіг до тоо пана, кае: „Ў мене йи такі йакісь вандроўні, може-б ўони — кае — порадили шо?“ — Пішоў Жид назад до них, каже: „Йа вас заведу“. Пан-Біг каже: „'бо мене треба вести? Йа знайу сам, де вона йи“. Тей взьали сьа тай пішли. Прийшли до тоо пана, кае: „Ай, може шо порадити — де 'но на сьвітьі йакі дохторі, і ўже-м йі возиў і ўже жадноо такого нима дохтора, шо-б йійі поміг“. Али пішоў Пан-Біг до нейі, она сибі ўкромі там у хатиньі лижала, ў ванькірику. Пан-Біг на ньу дихнуў і ўона заўмерла. І дупіру йійі взьаў, роспороў, і з нейі все гет викинуў, фсьу утробу, ў нецьки і взьаў, перполокаў зимнойу водойу і на-зад уложиў. І взьаў вложиў, помастиў, дихнуў на ньу і вона фстала. Тай вже ходит, вже й йісьть. Дайут йім йісти, пити... „Шо вам за те дати?“ Пан-Біг каже: „Ньіц, йа не беру“. — Ну, а вони просьать: „Але йак то, дурно?“ „Йа — кае — дурно“. — Забрали сьа і пішли сибі. От вони пішли зноў до друо міста, там зноў буў пан слабий — от вони прийшли до тоо пана, та паньі просит: „Шо хочити, то йа вам заплачу, а ко-б він здороў буў“. От, вони зноў до тоо пана, Пан-Біг на' нео дихнуў і він зноў заўмер і зноў випустили з нео, водойу переполокаў і зноў на-зад усадиў, помастиў, дихнуў, — пан вже фстаў, вже по покойу сибі ходит, вже сьмійить сьа. Зноў та паньі йім контент дайи, они там от буцьім йідьать, а ўони ни йідьать, 'но дурат там ўот лошками. Так той пан кае: „Шо вам заплатити?“ „Ми — кае — ни хочемо ньіц“. „А йа — кае — за дурно ни хочу зноў, жи-б миньі хто робиў...“ „Ми — каже — таки не беремо ньіц“. Забрали сьа сибі і йдут. Але йдут дорогойу і Павло зачаў сьа сварити з Богом. Кае: „Йа ўже кидайу, йа сибі йду сам!“ А Пан-Біг кае: „Ну, то йди сибі!“ Та й Пан-Біг но тілько с Петром пішоў. Але той Паўло йде сам, іде, прийшоў до йідноо міста — та'-же йіде́н пан слабий. Але він пішоў до тоо пана, взьаў йиго, роспороў, вибраў з нео в нецьки, водойу переполокаў і назад ўсадиў і там-ўо, чим він вже знаў мастити, помастиў, хухайи на него — пан не стайи... І зноў бере хухайи і пан не стайи. Так він вже й нальакаў сьа. Пани ў покойу стойать ў другім, а він казаў, йак йшоў до нео: „За годину буде пан ходити“. Година вже минайи і кае: „Но, вже йи пан живий?“ Кае: Ще ньі, ще ни готовий. Так він вже ни знайи, шо робити, тей ті пани вітчинили до нео: „Но, та шо-сь наробиў! То ти такий дохтор! Пан буў живий, ти йиго замучиў — та-ж тибе чикайи кримінал! Зара йіде́н скочиў до польицийі, прийшли, взьали йиго, ўсадили йиго ў гарешт — ўже Паўло сидит ву

гаре́сьтьі. А Па́н-Біг ка́же до Петра́: „Шо́ наш наробиў Паўло́! Він хтьіў бути му́дрий, але він піз ме́не то́о ни зро́бит... Па́на взьаў, покальічиў і йіго́ живо́го ни зробиў і до гаре́шту пішо́ў. Та ходьім, виручім йиго́ з гаре́шту. Ка́е Петро: „Нех сидит!“ „Е — ка́е — він бу́ди сидьіў і ни зна́ти до́ки. За тако́о па́на він мо́и сидьіти і па́ру льіт!“ Але прийшо́ў Па́н-Біг до то́о па́на тей ка́же: „Йа поможу́, він ўста́не“. „А — ка́е — вже тут буў такий! Живий буў, заму́чиў — вже́-сьмо йиго́ дали́ до гаре́шту. Мо́же й ви ше так зро́бите?“ „Та йа так ни зробльу, бо він вже нижи́вий — а йа зробльу́ так, шо бу́ди живий“. „А ко-б Па́н-Біг так даў, шо-б він буў живий!“ Па́н-Біг зноў наза́д йиго́ по сво́йиму роспоро́ў і пото́му випустиў, водо́йу переполока́ў, наза́д фсадиў, помастиў, ху́хнуў три ра́зи — пан вже фстаў! Ті пани́ стойа́ть: „Но — ка́же — то допі́ру до́хтор називайить сьа! Шо неживий буў, і пора́дили і живий зноў наза́д! Ну, шо вам заплати́ти за те́йи?“ „Не берем́о жа́дної пла́ти, 'но наза́д тамто́о випустити з гаре́шту, шо там сидит“. За́ра йиго́ випустили і він прийшо́ў до то́о па́на, привели́. „Ну, і шо́-ж ти зробиў? Ти видьіли́ў сьа[1]) від ме́ни, а ти ду́маў, шо ти так бу́диш роби́ти, йак йа — а че́м-же так не зробив-ісь?“ „Та йа — ка́е — так робиў, йак ви„.“ — „Шо с то́о, шо ти так робиў, йак йа, а́ле коли́ так ни зро́биш!“ І забра́ли сьа і пішли́. І вже кіне́ць.

Зап. в Берлині від господаря Гандруха Кравіцкого в серпни 1894 р.

Паралелї: Етноґр. Збірник, III, 59—62; там вказана також література, а крім того пор. стор. 62 і IV, 199 до ч. 24; надто Polaczek, Wieś Rudawa, 94.

128. Христос і Циган.

Б. Просив ся Ісус Христос в цигана за челядника. Циган каже: Що будеш робив, коли я сам роботи не маю? — Ходім до двора там є сто коней не підкованих, тра підкувати, бо они тому слабі. — Пішли до двора, Циган перше до пана, а Ісус Христос до стайнї, всім коньом повідтинав по єдні нозї. Приходить циган, як возьме падкувати. — Щож пан менї скаже? що ти менї наробив? — Чекай но, чекай, якось то буде. — Поскладав Ісус Христос назад коньом ноги, підкував, — коньі здорові. Циган хотїв іти до пана, щоби заплатив, Ісус Христос не позволив. — Бог ти, як будеш варт, заплатит, а зрешту то не ти

[1]) віддїлив ся.

зробив. — Ідут далї. Приходят до якогось села, є весїлє, є і погріб. Питає ся Ісус Христос цигана: — Де підеш? — Я піду на весїлє. — Пішов на весїлє, а Ісус Христос пішов до вмерця. Такий там плач, такий завід, одна однїсїнька доня, вже гарна, вже до людий — тай вмерла. Ісус Христос звитав ся, приступив до тої дївчини, покраяв, а так назад поскладав, водов покропив, дївчина ожила. Такий цуд, така радість, не знають як дякувати, чим би ся віддячити Ісусу Христу. А народ збіг ся, нїкого на весїлю, всьо ту.

Ідуть далї, ідуть, циган вже зголоднїв. Каже: — Так бим що зїїв!

— Іди до тої низенької хати, там на скрини є три булки, принеси.

Пішов приносить дві. — Чому не три? питає Ісус.

— Не було, но дві.

— Ей три, признай сь.

— Бігме, но дві.

— Дві, то дві, — каже Ісус Христос і пішли далї. Тра було йти через воду. Христос перейшов, а циган зачьив ся топити. Кричит: — Хто в Бога вірує, най ратує. Ісус Христос каже: — А було три булки? Признай ся, виратую.

— Бігме но дві!

Вже ся такій топит, голови не видно.

— А що, було три? — Витягає циган з води два пальцї, що но дві. — Но то топи ся, колись такий злодій, — каже Ісус. Зачув циган тай виймив три пальцї.

— Колись признав ся, то ти ще дарую, но не бриши більше. Ідут далї. Приходят до якогось села, є весїлє, є вмерлец. — Де підеш, цигане? — питає Ісус Христос.

— Я до вмерця.

— Но, іди до вмерця, а я піду де єноді. — Пішов циган, Ісус за ним тихцем, став під вікно, дивит ся, що циган буде робити. Прийшов циган до хати, а там маленька дитина вмерла. Заводят тато тай мама, — от звичінь.

— Цитти люди, я так зробю, що встане. — Добре, роби, коли знаєш. — Взяв циган ножа, покраяв дитину, так шепчи, складає, набрав води, — кропит, — що, коли не помагає. Тогди люди до цигана, як зачнут бити! Ісус Христос дивит ся, що такой забют, входит в хату, спамятав розїїлих. Взєв цигана, виходят з хати.

— Будем ся розходити, — каже Ісус Христос до цигана, — бо я з тобою не витримаю довше. Іди си без мене в сьвіт.

— Та де то ти зі мнов не годен витримати, — каже циган, — то я з тобов не годен, ти менї всюди псуєш!

Житє і Слово, ст. 95—96 Книжка IV. 1895.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 125—128. Ч. 26, 1—2. — Barącz, Bajki. Ст. 136—137. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 15—23, ч. 4—5, і ст. 118—122. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 88—89. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 353—363. Ч. 81. Т. Ш. Ст. 125—126. — Чубинський, Труды. I. Ст. 154—159. — Тамже, II. Ст. 333—335. — B. Němcova, Narodni báchorky. T. II. Ст. 294—295. — I. Polívka, Čas. česk. Mus. 1892. Ст. 484. — Етноґр. Збірник. Т. I, 3. Ст. 13—16. — Ul. Jahn, VM. von Pommern-Rügen. T. I. Ст. 256. — Rev. des trad. pop. T. IV. Ст. 220. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 11. Ч. 21. — Романовъ, Бѣлорус. сборникъ. Т. IV. Ст. 60—65. Ч. 42—43. В ч. 44 приходять теж подібні мотиви. — Шейнъ, Матеріалы для изученія быта и языка рус. населенія сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 144—145. — Altdeutscher Schwank u. Scherz. Ст. 54—57: Von einem Schwaben, der das Leberlein gefressen. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ст. 266—268. — Kolberg, Lubelskie. T. II. Ст. 204—205. Poznańskie. T. VI. Ст. 167—170. Паралелї до мотиву про те, як Христос відтинав коням ноги, диви: Етноґр. Збірник. Т. IV. Ст. 64—65.

124. Христос і Жид.

В. Йак Ісу́с Христо́с ходи́ў по земли́, тай надыбаў жи́да. Али він не признава́ў сьа жи́дови, жи йи Сус Христо́с. Али йшли, і ма́ли тро́хы хлыіба й сыра. Тай жид голоде́н быў, тай ўкраў тото́, жибы́ Сус Христо́с не ви́дыіў, тай зыіў тото́. Али Сус Христо́с сьа пытат: Йакы́сь йим голоде́н і было тро́хы хлыіба й сыра, ци ты тото́ зыіў? — Йа ныіт, йа не ви́дыіў. — Али йди, йди — прийшли́ до йидно́го села́, хо́ра принци́зна ў йидно́го крільа. Сус Христо́с та́м сьа тра́фиў і повідат: Йа́ бы даў ра́ды, а́ли выступіт с ха́ты ўсы, йино́ ньа́й сьа ли́шит уте́ць і ма́ти принци́зны і жид. І топіт і грійте окро́пы. Вони́ так зроби́ли, наметали каміньа зварйа́лного (золяного) і ўзьаў Христо́с принци́зну, положи́ў ў бо́чку, налььа́ў окро́пу, наметаў каміньа, звари́ў, вы́ньаў на сьтыіў тоты́ кісткы́ і поскла́дуваў і ху́кнуў і сьцыіли́ло сьа тото́. Ху́кнуў дру́гый раз і ўста́ла принци́зна і мо́вит: Да́йте ми йісти! Али жит тото́ ви́дыіў. А Сус Христо́с платньу́ не хотыіў бра́ти: жи́дови жаль: Про́ши па́на, тото́ мож было́ бра́ти гро́ші. — Же быў йим знаў, хто зыіў тро́хы хлыіба і сыра, та быў йим браў гро́ші! — Йа не зна́йу, йа не зыіў. — Так пішли́ да́лы. І жи́д ви́дыіў, йак Сус Христо́с там роби́ў, лиши́ў Су́са Христа́, пішо́ў напе́ред. І там захорі́ў ў йидно́го крільа принц; йино́

йиде́н быў, пла́чут за ним — умират. Али жит тото́ ўчуў: Йа́ бы даў ныўро́ку ра́ды! Поўбіцьа́ли жи́дови велі́кі гро́ші. Дось йидны́м сло́вом так зроби́ў, гі Христо́с з дыўчиноў. Зварі́ў — ху́кай, ху́кай — ра́ды не мож дати́. Йакы́м пра́вом? Ўзьали́ жи́да, тай до аре́шту. Али Сус Христо́с зна́йи ўсьо, шчо́ сьа зроби́ло. Прийшо́ў там: А чо ты, жи́де, ту сыди́ш? — Ну, йа ни зна́йу сам за шчо. Кобы́ вы́ ньа ві́тты йак вы́зволили! — Йак по́віш, хто зыў тро́хы хлы́ба і тро́хы сы́ра, то мо́же тьа вы́пушчу. — Хо́цьбым до сме́рти сыдыў — то йа не зыў. Али Пан Біг го вы́пустиў, Сус Христо́с, прийшли́ там, де тот пренц, де жид варі́ў Ісу́с Христо́с зварі́ў на́ново, поскла́дуваў, ху́кнуў, сьцы́лі́ў сьа; ху́кнуў дру́гый раз — оживі́ў сьа. І са́мо повелы́ў, бы му дати́ йісти. І мо́вит Христо́с: Бы ты, жи́де, дру́гый раз не браў сьа ворожи́ти, кой не зна́йиш. — Ба, мене́ кортыло, жи возьму́ гро́ші, а йа ни міг нич зроби́ти! — Іду́т гет, вы́йшли за місто: Но, тепе́рь, жи́де, ту копли́ йа́му. — Жит прокопа́ў тро́хы: Буде́ ўже. — Ей шчо то? Жи́де, копли́ більшу. — Жит шче тро́хы прокопа́ў: Йуж буде́. — Та йди наноси́ камі́ньа по́ўну, піску́. — Жит пішо́ў, наноси́ў, а ни ду́жи по́ўну, бо́ сьа лыну́йи, і не вели́ку шче йа́му браў, а ўсе че́рез лыни́ўство. — Но, Сус Христо́с мо́вит, зажмури́ си, жи́де, во́чи! — Жи́т си зажмури́ў во́чи і Сус Христо́с даў, жи с то́го сьа зроби́ли гро́ші. Но, тепе́рь, жи́де, диви́ сьа сьуда́! — Жит сьа подиви́ў, гро́ший ла́ска божа йи. І йуш сьа ўтыши́ў. Али Сус Христо́с передыли́ў на три ку́пкы і мо́вит жи́дови: Диви́, жибы бы́ў йис вы́браў більшу йа́му, то было было більше гро́ший! — Гм! же быў йа знаў на шчо! Йа же быў знаў, же на такы́й инте́рес, то бы́ўйим по са́му шийу браў! Али ба́йка. Ни зна́йу, на шчос три ку́пкы дыли́ў! Ўже жебы́ йидна́ была тобі́, а дру́га мены́, а кому́ш тре́ту дамо́, кой ни́кого ту нема́. А Сус Христо́с мо́вит: Е, тре́та то́му, хто зыў тро́хы хлыб і сыр. — Йуж ньай сьа ро́бит, шчо хо́че. Пра́ўду повіда́йу, жи йа зыў. — Ісу́с Христо́с мо́вит: Возьми́ш си тепе́рь ўсы́, тай йди, а́ли ві́ры ни́коли не буде́ш ма́ти твердо́йі! — І до днесь жиды́ ие ма́йут ві́ры до́бройі, а за гро́ші ў во́ду ско́чиў бы за́раз.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: Zbiór. wiad. T. XII, 3. Ст. 19—20. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 403—406.

125. Перший циган.

Г. Вибрав ся Пан Біг із сьвятим Петром і Павлом в дорогу аж за море. Прийшли вони до великого краю за горами, за морями, до самого Ягипту. В тім краю панував цар дуже острий і лютий. А мав він доньку, а та донька від вісни, чи від якого допусту божого була така погана, що ніхто не хотів на ню й дивити ся. Мала вже 40 літ, а ніхто не хотів з нею женити ся, хоч цар обіцював женихови великі скарби і половину царства. Але ніхто на те не лакомив ся і через те король був дуже лютий на своїх підданих, тис їх і мучив усілякими способами. Довідав ся о тім Господь і постановив собі, звичайно як Господь, зробити конець тому лихови. Стало ся так, що цар вислав по цілій ягипській земли, щоби шукали чорнокнижника, котрий би міг царівну зробити ладною і молодою. Пішли післанці по цілім ягипськім краю, але хоч які великі ласки і надгороди царські обіцювали, таки не найшли нікого, хто би ся бізував відмолодити царівну, бо, як то кажут, старій, поганій бабі і чорт красоти не дасть. Вертают ті післанці назад до дому з великим страхом, боят ся царської кари. Аж прийшли до того села, де Господь зі сьвятим Петром і Павлом відпочивали. Господь, як звичайно Господь, не їв нічого, але сьвятий Петро і Павло заїдали смачно редьков і цибулю.

— Слава Ісусу Христу! — сказав післанець.

— Во віки віков — відповів Пан Біг і питає: А відки ви, люде добрі?

— Ой у нас біда — каже післанець. — Цар нас вислав, щобисмо шукали такого чоловіка, щоби нашій панні царівні вернув молодість і красу. Ось ми обійшли всю землю ягипську і нікого такого не найшли,

— А кілько літ має ваша панна?

— Сорок ще й з чубком.

Скривив ся сьв. Петро, а сьв. Павло трохи не подавив ся цибулею, почувши, що панна така стара.

— А щож вам тепер буде — питає Господь — як ви ні з чим до дому вернете?

— Ой буде нас цар карати, а хто знає, чи навіть до вязниці не покидає. Ой біднаж наша головонько! — лементували післанці.

— Не бійте ся, люде добрі — каже Господь. — Ведіт нас до царя, я вашій панні дам раду.

Врадували ся післанці. Господь зараз устав готовий до дороги, але сьв. Петро і Павло воркотіли, бо їм то не сподобало ся іти в таку спеку та ще в таку далеку дорогу. Але Пану Богу не сьміли ся супротивити, спакували свої тлумочки і всї разом пішли до Ягипту.

Ягипський цар жив у великих палацах без даху, бо там така сторона, що ніколи дощ не йде. Мав він довкола себе богато війська і козаків так, що не легко було до него дотиснути ся. Почали ті післанці пропихати ся до царя, котрий сидів аж у трицятім покою на золотім престолї. Господь, звичайно як Господь, ішов собі вигідно, але сьвятому Петрови і Павлови дуже боки пообтовкали так, що вони готові б були плакати, як би ся людей не встидали. І за кождим разом, як сьв. Петро дістав штурканця в бік, то Господь гладив свою довгу бороду.

Прийшли післанці перед короля, повпадали на колїна тай зачали говорити: Зійшлисмо, кажут, усю землю від заходу до сходу сонця і не найшлисмо такого чарівника, котрий би хотів твою доньку відмолодити. Аж отсей сивий старець, котрого ми здибали вже вертаючи до дому, хоче твоїй царівнї вернути молодість і вроду.

Подивив ся цар на старенького тай каже: А відки то ви, татусю, маєте таку сиву, довгу бороду?

— От жило ся довгі лїта — каже Господь — тай ся таку виховало.

— А знаєте ви, що вас чекає, якбисте мою доньку не уздоровили?

— Знаю, — каже Господь — як бим не знав, то бим ту не приходив.

— Усмажу вас в горячім олїю, як бисте моїй доньцї що злого зробили — каже цар.

По Павлї аж мурашки перебігли, а Петро аж за язик укусив ся, коли се почули.

— Ну, ну, — каже Господь — будемо старали ся, щобисте не потребували дармо тратити огню і олїю.

Ото повели Пана Бога до царівни, котра сидїла в своїй кімнатї і дуже плакала. Сьв. Петро скоро єї побачив таку стару та погану, то так ся скривив, що аж сьв. Павло, на него дивлячись, засьміяв ся. Пан Біг приступив до царівни, дав їй на спанє, а коли царівна заснула, казав принести котел, покраяв царівну, казав під кітлом розпалити великий огонь, зварив єї добре, а відтак повиймав ті кусники, поскладав до купи і дунув на них. В тій хвили царівна встала така молода та красна, що диво і кинула ся до ніг Пану Богу та дякує єму, що їй вернув молодість і красу.

Дали о тім знати цареви. Той навіть вірити тому не хотів, але скоро прибіг і побачив, насипав Господови таку купу золота і грошей, що Господь сам не знав, що з тим зробити. Ось він і каже: Я золота не потребую, але дай моїм слугам із него тілько, кілько би один чоловік міг донести, а решту роздай бідним.

А була межи царськими слугами одна бестія захланна на гроші. То сей коли побачив, що цар стілько грошей дає Господу Богу за уздоровлене дочки, прибіг до Господа тай каже: Позволь, я тобі буду нести ті гроші.

Господь, звичайно як Господь, знав, чого єму хоче ся, але бажаючи єго укарати, сказав: Добре, неси, але вважай, щобись мене не обікрав, бо я на тім пізнаю ся.

Сонце пражило міцно, бо Господь в тім краю повісив єго нисше як у нас. Потомили ся сьв. Петро і Павло, а з дворака піт аж річками лляв ся. Прийшли до ліса, що стояв перед ними. Тут Господь казав викопати три ямки: одну для сьв Петра, другу для сьв. Павла, а третю для дворака. Потому вони поділили ті гроші на рівні части і закопали їх кождий у свою ямку. На другий день пішли далї, але дворак швидко відлучив ся від них і забрав усї гроші і переховав у інше місце, а сам пішов і собі чуда робити. Довідавши ся, що у одного царя є хора донька, пішов до него і обіцяв ся єї вилічити. Взяв єї, покраяв, зварив, зложив кісточки, дує, дує, а царівна не оживає. Тогди цар розлютив ся і казав єго укарати смертю. Вже го вели вішати, коли тут прийшов Господь, уздоровив царівну, а єго випросив від смерти, але зробив єго Циганом.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 182—184.

126. Про Жида, що роздав свій маєток бідним.

Д. Так оди́н жид все заходи́в до це́ркви і чув, як ксьонц говорив на ка́заню, шчо хто як дасть бі́дному ґрейцар, то бу́де ма́ти десєть про́цент ні́би на тамтім сьвіті. А жид си гада́в, же як розда́сьть гроші, то буде ма́ти від ґрейцара десєть процент. Мав три сотки, то роздав на бідних. Чика́є жид, чика́є і рік чикає, а ніхто не приносит нї гроший нї проценту. Тогди жид пішов до ксьондза тай каже: Я мав три сотки, та роздав межи бідних людий та ніхто не приносит нї грошей, нї проценту — тепер ни маю с чого жити. А ксьонц каже: Та то на тамтім

сьвіті будеш мати десеть процент. А жид каже: Та най ми віддадут люди хоць гроші, бо я не мав с чого жити. Ксьонц вигнав жида тай каже: Йди си та шукай! Тогдий забрав сьі жид тай пішов. Пішов до дому тай каже до жінки: Я йду геґ у сьвіт. Тай пішов.

Йде, йде такий засумований тай здибує Ісуса Христа і сьвітого Петра. А Ісус каже до жида: Де ти йдеш, жиде? — Та йду у сьвіт! Росповів тогдий жид, шчо роздав бідним гроші, тепер не має с чого жити. А Ісус Хр. каже: Не йди, жиде, у сьвіт, підеш з нами. І жид пішов з Ісусом і Петром. Приходіт до їдного міста і учули, шчо цісар дає половину маєтку, хто вилічит єго доньку. Тогдий Іс. Хр. і сьвітий Петро і жид пішли і кажут, шчо вилічут доньку. Цісар каже: Як вилічите, то дістанете половину маєтку, а як ні, то всім тром голови постинаю. Ісус Христос приймив сї. Пішов там до того покою, де вна лежит і сказав І. Хр. наносити води: їдну бочку зимної, а другу теплої. І казав до цісаре аж за двайціт штири годин приходити до того покою. Тогдий Ісус Хр. крає мечом доньку і все вмиває в теплій воді, аби кров не йшла. І складає до купи, коли вже цілу покраяв й поскладав, пішов до порога, а від порога йде, перехристив сї тай каже: Стань, дівици, в імя боске моє! І хухнув її до писка і тогдий тіло єї зачіло зрастати. Тогдий пішов другий раз до порога, перехрестив ся, тай знов так каже: Встань, дівици, в імя боске моє! і хухнув знов до писка і вна вже вжила. І пішов знов до порога третий раз: Встань, дів. і т. д. і хухнув знов до писка і встала вже здорова. Тогдий за 24 годин приходит цісар до покою — і донька здорова пішла вже до вітця. Тогдий цісар хотів давати половину маєтку, а Іс. Хр. каже: Ми не будем брати половину маєтку, іно́ казав дати оден пиріг печений. І дав цісар пиріх і пішли в дорогу. Ідут, ідут і собі посідали. Пан Біг такий голод зіслав на жида — а Ісус і Петро уснули. Тогдий жид з'їв той пиріг. Ісус і Петро пробудили сї тай питают сї: Де є пиріг? — Далїбук! я пиріг не їло! Зібрали сї і йдут далї, а Йсус Христос запрова́див жида у воду по колїна тай сї питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріх? А жид каже: Далїбук, я не їло пиріх! Іс. Хр. запровадив жида у воду аж по груди. Тогдий: Жиде, ци їв-іс пиріг? — Далїбук, я не їло пиріг. Тогди Іс. Хр. запровадив жида аж по карк у воду тай сї питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріг? — Далїбук, я не їло пиріх. Іс. Хр. запровадив знов жида до води, аж-е́нь вже сї борода замочила, тай сї питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріг? — Далїбук, я не їло пиріх. Тогди Іс. запровадив жида знов до води і жид сї вже топити зацев, но язик вже ви́валив. Тогди Іс. питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріг? — Нї, не їло-м пиріг! Тогдий Ісус Христос каже: Ходи́, жиде!

Ідут, ідут, умучили сї, тай полїгали спати. Іс. і Петро заснули, а жид украв у Ісуса письма́, (таки Ісус Христос мав письма), украв тай утїк. Утїк тай зайшов до їдного міста і учув, шчо у цїсарі заслабла донька. А люде вповіли, хто вилїчит доньку, той дістане половину маєтку. Жид борзо побіг до цїсаре і каже, шчо вилїчит доньку. Казав наносити води їдну бочку зимної, а другу теплої. Казав до цїсаре: Приходїт аж за 24 годин. Узєв жид тай порізав доньку і зацєв краяти на кусники, шчо кусник відкроїт, то вмиває водов. А кров все тече, ледво́ жид запинив кров. Тогдий покраяв гет, поскладав на стів тай пішов до порога, перехрестив сї й каже: Встань, дївици, в імя моє! Ху́хнув ї в писок, дивит сї, а тїло не зрастає сї. (Шчоби він був казав: встань, дївици, в імя боске твоє! то була би встала; а він „в моє!") Жид сї настрашив, тай сховав сї за комин. А Ісус і сьвітий Петро знали, де жид пішов. І тогдий пішли до цїсаре і казали, аби їх пусти́в там, де єст той жид, а цїсар каже: Він не казав приходити аж за 24 годин. А Ісус Хр. каже: Та то наш співник, шчо з нами ходив. Тогдий пішов цїсар, дав ключі Ісусу і отворив двері. Входит до середини, а жид так сї настрашив, бо він ми́слив, шчо то цїсар йде йому го́лов стинати. Ісус дивит сї, а жид сидит за комином. Тогди жид ізлїз, а Іс. Хр. пішов до порога тай каже: Встань, дївици, в імя боске моє! Так три рази. І донька встала здорова. Тогдий цїсар дав їм половину маєтку і они пішли. На дорозї не мают як подїлити сї тими грішми. А жид каже: Я маю майму́рку і будем мнєріти. Подїлили сї грішми, зоставило сї пів ґрейцаре. Не знати кому дати пів ґрейцаре, а Ісус каже: Жиде, признай сї, як іс з'їв пиріг, то дістанеш пів ґрейцаре. А жид каже: Я з'їв пиріг, бо був голо́ден. Так то нинїка жид повісив би ся за пів ґрейцаря. Тогди І. Хр. дав жидови всї гроші і казав му гет йти.

Зап. у Дрогобичі, в маю, 1899, від Ів. Багріна Волод. Левинський.

127. Звідки взяв ся вітер?

Е. То ше було тодї, як Сус Христос ни мав ше всїх 'постолів, тільки мав Петра й Павла і ше там якось, знать Гандруха. Тей як йшли через їдно місто, то по дорозї пристав до них якийсь волоцюга тей кажи: „Прийми мине, Суси, до себи, я буду за 'постола". — А Сус Христос знав, шо то волоцюга і виликий грішник, али прийняв. Тей було їх вже всїх пять. От ідут вони тей ідут, аж приходять до їдного міста, а там був слабий дужи король. Тей Сус Христос як почув і кажи до 'постолів: „Той слабий король дужи добрий чоловік, він дужи уймав сї

за бідними людьми і за простими хлопами. Ходім, поратуїмо їго, нех він видужає". Приходять вони до того палацу, де був той король, тай Сус кажи, шоб пустили їго до него то він вилїчи їго. Аж тут кажут, шо він шо но вже вмер. — „Ну то нїц, пустїть мене, а він ше буди жити". — Тей королиха пустила Суса до того покою, шо був вмирлий король. І Сус зарас казав принести повні нецки води сьвіжої і виликого гострого ножа, тей сам замкнув сї в тім покою, а 'постоли чикали в сїнех. Али вони були дужи помучані і зарас в сїнех на сидячи заснули, а но той волоцюга ни хтїв спати, тілько став заглядати чириз шпару в двирех, шо роби Сус Христос. А Сус Христос взяв вмирлого короля, порізав на штири кавалки, виполоскав в нецках в водї, потім знов тїло так поскладав, помолив сї, пирихристив три рази те тїло і потім дмухнув на него і зарас все зросло сї і король ожив назад і зарас встав з лїшка і дужи дякував Сусови. Тей потім він, той король, справив виликий баль і запросив на него Суса і 'постолів. Тей по тім бали дав король Сусови пять питльованих пирогів з самим сиром, а пять з сиром і з бульбою. То як вони повиходили від короля, то Сус ті пироги з бульбою дав 'постолам, а сибі взяв ті з самим сиром. Тей потім як прийшли вони до лїса тей стали там начувати, тей як вже мали йти спати, повечерали тими пирогами. 'Постоли їли разові, каждин мав по їдному, а ше сї їден був зістав, і Петро дав їго тому волоцюзї. А Сус Христос своїх ни їв, бо ни був голодний. Як повечерали, то пішли спати, і всї вже спали, тілько той волоцюга ни спав. Він як сї подивив, шо всї сплять, встав і взяв тей поїв всї пиріжки Сусови Христови, тей лїг сибі спати. На другий день рано як всї повставали, то той волоцюга кажи: „Знаїти шо, теї ночі було аж два вовки коло нас і всї питльовані пироги поїли, я ледви їх відігнав". А Сух Христос зарас знав, шо він бреши, тей кажи до него: „А тими вовками то був ти і твоя нинаситність. Було би ше добре, шобись був сказав правду, але як ти збрихав і ше зложив на вовків, то забирай сї від нас, ти з нами більше ни можиш бути". І він пішов від них.

От пішов сибі той волоцюга, йде тей йде, аж приходи до їдного виликого міста, аж чує, шо в тім місцї цїсарова дочка шо но вмерла, тей він сказав, шоб він ї назад до житя привирнув. І зарас як довідав сї цїсар, закликав їго до себе тей кажи їму: „Ну, нибожи, памнятай сибі! Як привернеш ї до житя, то я ї видам за тебе замуж і будиш цїсаром, а як нї, то буди смерть твоя!" От взяв він, казав принести сибі води з нецками до того покою, де лижала вмирла, взяв виликого гострого ножа, замкнув сї і взяв порізав ї на штири кавалки тей виполоскав мнясо в водї, потім поскладав і став на те тїло дмухати, а пирихристити забув, бо сам був жидом тей ни вмів христити сї. Ну дмухав

він, дмухає, аж їму вже голова закрутила сї, а тут цїсарівна анї руш ни встає, тай він дужи зажурив сї. Аж тут лупс! вічинили сї двері, і входи Сус Христос, тей кажи: „А видиш, пташку, злапавсїсь, був-бись згинув, як би мине тут ни було. І ти ше хвалив сї перед цїсаром, шо в тім і тім містї ти короля привирнув вмирлого до житя. Шесь затаїв, шибинику, божий праведний чин, а сам повиличав сясь. А ти знай, шо того нїґди ни зробив бись, шось задумав, бо ти поганин. А за ту кару я тобі потім скажу, шо будиш робити". Ісус взяв сї сам до царівни і вона ожила, а потім до того волоцюги так сказав: „Ідиж ти, нибоже, на сиридину сьвіта, там стань, і будеш дмухати до суду віка". І він зарас пішов і став на сиридинї сьвіта і став дмухати, і зарас пішов по земли вітир. І він до нинї там стоїт і як дмухне в котрий бік, то зарас с того боку і маємо вітир. І він буди так вічно стояти і дмухати.

Зап. від С. Білика в Теребіню, Каменецького пов. 1896 р. А. Веретельник.

128. Як Христос відгадував загадки.

То позы́чиў чоловік у зло́го грошéй і ма́ли домі́ўку до то́го часу́ і до то́го віддати́, а ны то відгада́ти три рі́чи, бо йак не відга́даш, так тьа беру́ с собо́ў. Али Ісу́с Христо́с ходи́ў по сьвіты тай ўвійшо́ў там до ха́ты, ста́рый чоловік, і про́сит сьа на́ ныч. А ґа́зда мо́вит: Ей, чоловічейку! Йа й сам не зна́йу, ци доночу́йу. — А то чому́? — Но, позы́чиўйим гро́шей до днесь; а́бо мене́ возьме́, а́бо три рі́чи йакісь відгада́ти, не зна́йу йакі і гото́во, же не переночу́йу. — А тот чоловік мо́вит: Не бій сьа. А де ти велы́ў лыга́ти? — Ко́нець стола́. — Льа́сь си на при́пічок, а йа сам ко́нець стола́ льа́жу! — І лых си. Ту ў пі́ўночи іде́. Шчо йиде́н? — Ги ни́ йиден! отповідат. — А два? — Ги йиде́н. — А три? — А три до́бре. Два бы молоти́ли, а йиде́н бы трйас соло́му. — Ах, мо́вит, пра́цейко мо́йа, кількас пропа́ла даре́мно. І пішо́ў. І деж він быў го́ден сам відгада́ти назумы́сьть, кой не знаў йак?

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

129. Як Христос шукав правди?

Йак Ісу́с Христо́с переходи́ў сьвіт поми́жи ўвес на́рід і ни міг ныґде́ ў цылым сьвіты пра́ўди зди́бати; аш при кінци́ сьвіта було́ два бра́ты, йиде́н сьи називаў Йо́сиф, а дру́гий Сафа́т; Йо́сифова була́ гора́,

а Сафа́това доли́на. Йо́сиф буў жона́тий, маў жі́нку і ды́ти, а Сафа́т шче ни буў жона́тий. Ма́ли при ку́пі обісьтьи́, а на обісьтьу́ поскла́дали збі́жи, а сиридиноў буў горожéний плыт і Йо́сиф Сафатови бис плыт пирики́даў жи́та. Бо каза́ў Йо́сиф, шчо йа ўже жона́тий, то йа ўже ви́джу, шчо мины́ тра́ба, а Сафа́т шче ни йи жона́тий, то він ни зна́йи, кі́лько йиму́ тра́ба, ци ма́ло, ци бага́то. А Сафа́т сво́му бра́тови пирики́нуў зноў жи́та, шчоби́ він ни знаў, бо каза́ў Сафа́т, шчо мины́ шче кі́лько ни тра́ба, шчо мо́му бра́тови жона́тому. А йак надыйшо́ў Бог і каза́ў, шчом цыли́й сьвіт пирийшо́ў, а ныґдéм пра́ўди ни знайшо́ў, ты́лько ту ми́жи ти́ми двома́ бра́тьими. Йак сьи затри́мала пра́ўда типéр ми́жи двома́ бра́тьими, то так сьи затри́майи при кінци́ сьві́та: на Сафа́тові доли́ны, а на Йо́сифові горі́ будé страшний суд.

Зап. в цьвітни 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

130. Чому Русини гайдамаки?

Як Ісуса Христа засудили Жиди на смерть, тоді до Єрусалиму наїхало було дуже багато ріжних народів, що були цікаві ввидіти його хоч раз. Коли-ж Христа вели вже на Голгофту розпинати, вони поуставляли ся всї громадами побіч дороги і чекали, доки не буде попри них переходити. На переді стояли Німці, далї Вірмени, Поляки, Русини і иньші народи. Як Христос приблизив ся до Німців, їм стало жаль Христа; тому вони крикнули: Випишім його! — А Христос глянув на них і сказав: Будете писати до кінця сьвіта та сонця! І тепер де не подивиш ся, в кождій канцелярії сидить якийсь Німчик тай пише.

Йде Христос попри Вірменів і їм стало його жаль; тому пошушукали щось поміж собою, а потому крикнули: Викупім його! — А Христос глянув на них і сказав: Будете купувати доки сьвіта тай сонця! І тепер де не подивиш ся і де не здиблеш Вірменина, то він усе купчить, більше не займаєть ся нічим.

Йде далї Христос, приходить до Поляків, і їм стало його жаль, тому поговорили з собою тай крикнули: Викрадім його! — А Христос поглянув на них і сказав: Будете красти поки сьвіта тай сонця! — І тому то тепер де лише який банк, де лише яка каса, то їх мусять Поляки обікрасти.

Йде далї Христос, приходить коло Русинів. А їм такий жаль його, що страх. Лише глипнули на себе тай крикнули: Відбиймо його! — А Христос поглянув на них і сказав: Будете бити ся поки сьвіта тай сонця! — Тому то Русини все били ся; були козаки — били ся; були

опришки — били ся; а й тепер Русинів називають гайдамаками за те, що не дають собі у кашу плювати, а як треба, то й бють ся. І Русини будуть гайдамаки до кінця сьвіта, бо так їм призначив Христос.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

131. Чому Цигани не мають пристановища?

Йак Жиди засудили Суса Христа на смерть, тай казали Циганови зробити три цьвики. А Циган зробив штири, тай приносит. Жиди кажут: На шчо нам штири? Ми казали тілько два. — А Циган зуби шчирит і кажи: Возьміт, возьміт, можи сьи шче де здасьць. — Тогди Сус Христос вобирнув сьи до Цигана тай кажи: Ви́диш, йак той цьвик ни майи пыґде́ пристано́вишча, так само і ти ни бу́диш мати аш до скіньчиньи сьвіта! — Чирис тойи Цигани так триндайут сьи від міста до міста.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

132. Про Христові муки.

Як Жиди Христа мучили, то його то нічого не боліло, бо він Бог був. Жиди хотіли Христа розіпяти не так, як тепер малюют розпятє, а так, щоби й ноги розіпяти. То вони казали ковалеви штири цьвоки зробити. Але як го вели розпинати, то ангел зайшов тай єден цьвок украв, то вни вже тогди мусіли обі ноги єдним цьвоком прибити.

Як Христос висів на хресті, то був зовсім голий. І ніхто не сьмів до хреста приступити. Тілько сьвятий Іван підійшов близько, але як увидів Христа такого скатованого і голого, то зомлів тай упав під хрестом. А там десь у шпарці сидів павук. То він вибіг зі своєї шпарки тай борзенько вибіг на хрест і заснував Ісусови павутину — то що тепер малюют ніби пояс. А то павук таке зробив, щоби Син Божий не висів на жидівське посьміховиско. А потім той павук ізліз і вкусив сьвятого Івана так, що той знов прийшов до тебе.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 181.

Паралелї: Про смерть і похорон Христа́ пор. мої: Лїрники, ст. 26—28, ч. 2—3. — З першою половиною пор. ще: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 74—75. — Сборникъ Харьк. ист. фил. Общества. Т. VI. Ст. 184. — Харьковскій Сборникъ. Т. VIII. Ст. 341.

133. Звідки взяли ся перли?

Йак Христа́ му́чили Жиди́, а Богоро́дицьи дивила сьи на тоту́ йиго́ вили́ку му́ку тай ду́жи пла́кала. І йак лише́ ўпа́ла йійі сьльоза́ на зе́млю, то за́раз роби́ла сьи з не́йі пе́рла. А льу́ди збира́ли тай продава́ли тай до ни́ньі продайу́т, а́ли жи сьльіз ни бу́ло таке́ бага́то, тому́ праўди́вих пере́л тепе́р ма́ло тай тому́ вони́ такі́ дорогі́.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелї: Манжура, Сказки. Ст. 146 (тут із сліз повстав перець).

134. Христос і Жиди.

Сут такі Жи́ди, що бу́дут до ско́нца сьві́та ходи́ти. То тоти́ Жиди́, що Су́су Христо́ви ни́коли споко́ю не дава́ли. Як нови́й місяць, то він молоди́й, а як по́вня, то ста́рий. Як його́ запитати: „Коли́с прийшо́в?“ — повідат: „вчера“, — „коли́ підеш?“ — „за́втра“.

Як Жиди́ прибили Су́са Христа́, сьміх си чини́ли; а як похова́ли, зійшли́ ся на вече́рю, старшина́ жиді́вська, що вни то́му всьо́му били́ голова́, прийшла́ Пречи́ста Ді́ва і плакала. Яки́йсь Жид повів до не́ї: „Не плач! твій син воскре́сне!“ А дру́гі повіда́ли: „Ага! воскре́сне як тоти́ кістки з когута“. А вни ї́ли когута і пе́ред ни́ми кістки́ лежа́ли. Аж ту кістки́ зійшли́ ся до ку́пи, когу́т збив кри́лами, Ісу́с воскре́с, а вни стали стовпом.

Як зроби́ли Жиди́ криж, велї́ли нести́ Су́су Христу́, а єдно́му, не тя́млю, як назива́в ся, на Кальва́рії його́ мож ви́діти, велї́ли ти́снути до землї́, ще й ка́мінь до крижа́ привязали, а він не тис, а ще підні́с до гори́ і за тото́ став сьвяти́м.

Майштер, як роби́в криж, повелича́в, що лиши́ло ся коні́ць рук з на'пять і в доли́ну з на ло́коть, а Жиди́ міцні́йше патягну́ли ру́ки й но́ги, і тепе́рь за ка́ру ма́йштер ни́коли не доро́бит ся.

Кова́ль мав при́каз зроби́ти шти́ри цьвя́ки, а він єде́н укра́в, схова́в під язи́к (другий чоловік оповідав, що вер у воду) і за тото́ є благослове́ний тала́нт, же не дав розпяти́ но́ги так, як ру́ки.

Зап. 1896 р. від війта Гриця Грицуни в Мшанци, Михайло Зубрицький.

135. Ворона.

Ворона дуже лакома на людське тіло та на стерво. Як Жиди розпяли Христа, всї птиці жалували мук Христових, одні лише воробцї прилїтали до хреста, сїдали на поперечній перебоїнї та сьміючись кричали: Жив—жив! Ворона знов хотїла пити кров, що з Христових ран капала на землю, тому має закровавлений підбородок так, що на кождій воронї його до сего часу знати. За те також Бог прокляв ту птицю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові віруваня про птахи, Д. Лепкого.

Паралелї: Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 17. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIII. — Чубинський, Труды, I, ст. 59—60. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 352.

136. Христове воскресене.

Йак Ісу́с Христо́с уме́р на Хресьты́, прийшо́ў Осиф і Никоди́м з Аримафте́йі і ўзьали́ тепе́рькова тыло Ісу́са Христа́ ў плашчани́цьу і положи́ли ў гріб вы́сьіченый, новы́й і приложи́ли ка́міньом і дали́ печа́тку. Али Жиды́ чу́ли ўперет, жи Ісу́с Христо́с оскре́сне і ра́дьат сьа: Кобы́ ни прийшли́ у́чинки, кобы́ ни ўкра́ли і гірше на́ше буде́ посьлы́днойи, йак было пе́рвойи. Іти́ до Пила́та, ньай даст ва́рту. Він ним даў, положи́ли ва́рту на гро́бі, сы́ли і вичерьйайут ду́жи пізно, жи ўже мо́же было по пі́ўночи дру́га або тре́та годи́на. І тому́ днесь сут слиўкы́*), бо пе́рше не было, аш Пресьвата́ Дыва наслиўчила. Принесла́ до Жидыіў йіх, йак дару́нок, бо сьа бойа́ли ўсы Жидыіў і у́чинкы на́віть. Тай сыла си, тай сыди́т піт полицеў і пла́че. А Жиды́ собі сьміх чи́ньат: Чо пла́чеш? Він оскресне. — А Пресьвата́ Дыва мо́вит: Бода́й так Жиды́ панува́ли, ги він оскре́сне! — Ба, а Христо́с оскре́с і днесь сла́бо де́ сьа тра́фит, жебы́ Жид де бідува́ў, бо Сус Христо́с не касува́ў сло́во Пресьвато́йі Дывы Ма́рійі. Али льу́ди йдут до церьквы́, бо ўже сьва́то, тай ўчу́ли, жи Христо́с оскре́с, а ни зна́йут, йак вітповіда́ти, тыльки мо́ўйат: Христо́с оскре́с, та Христо́с оскре́с. Али жидыська куха́рка вы́несла сьмітьа́ і тото́ чу́йи, йак льу́ди бе́сыдуйут. І ўвійшла́ до ха́ты зась, — а Пресьвата́ Дыва та́мой йи — і мо́вит: Христо́с оскре́с! — А Пресьвата́ Дыва мо́вит: О, йистина, жи воскре́с. — І типе́рь тому́ так сьа вітповідат, жи ойистина оскре́с, значи́т, жи пра́ўда оскре́с. А Жиды́ за столо́м сыдьа́т, йак йіли когута́ і пові-

*) Слиўкы — то писанкы; ўслиўчити — написати писанку.

да́йут: тогды́ він оскре́сне, йак тот когу́т запі́йи, шчо́смо зы́ли. А когу́т, кісткы́ до кісто́к зыбра́ли сьа, хыба́ пес йидну́ но́гу зыў, вы́летыў на́ грйаду́ і запі́йаў. І дльато́го днесь когута́ мальу́йут десь на костелы́ такім, або́ на йакі́ каплйци, жи такі́ льу́ди ныбы ў Бо́га ві́рйат, а Христа не хотьа́т. Таку памйатку ро́бйат, жи хоць когута́ мальуйут.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

137. Когут.

А. Йак Христо́с воскре́с, тогдй йіў йиде́н Жид пиче́ного когута. Йиго́ донька́ ўвйдыла Христа́ і прибі́гла до старо́го, жибй йиму́ тото́ сказа́ти. Али старий Жидйско ни хтыў ві́рити і сказа́ў: Він тогдй воскре́сни, йак сей когут закокурі́кайи! — Лише́ сисе́ сказа́ў, дйвит сьи, а когу́т зы́рваў сьи з мйски, злупотыі́ў крильмй, тай йак запі́йи три ра́зи: Кукурі́ку! — Жид пізна́ў, шчо Бог хотыі́ў показа́ти чу́до, тай навирну́ў сьи і вйхристиў сьи.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIV—XV. — Костомаровъ, Объ истор. значеніи рус.-народ. поэзіи. Ст. 85. — Головацький, Народні пісні. Т. II. Ст. 6. Ч. 8.

138. Як когут воскрес.

Б. Як Суса Христа замучили, поховали, товди собі зробили вичеру і зарізали когута і зварили і того когута зїли, і тійі всьі кістки поскладали в миску. Товди сидьит си за столом, тей зачили сьи сьмійати: Він казав, жи він встане? Товди він встане, йак той когут запійи. А той когут стріпав сьи с тих кісток, тей зачив пійати: Кукуріку. Товди Жиди кинули сьи, прибігли до гробу, дивйит сьи — в гробі вже Суса Христа нима.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від мами О. Деревянка.

139. Христос у пеклї.

А. Як Сус Христос по смерти прийшов до пекла, жиби вйбавити душі, то зьлы́ духи ду́жи сьи тим зажурйли. А анцйхрист хотїв Суса

Христа тамки закувáти. А був на сиридині пекла такий великий зильізний слуп з ланьцухом. І анцихрист кажи до Суса Христа: Ану заложи на сéби той ланьцух". А Сус Христóс знав напирéт, чого він хочи і кажи: „Ану ти возьми і пирéт на сéби заложи, а йа буду видіти, як тобі бýди пасувати". Анцихрист так зробив. Тогди Сус Христос кажи: Амінь. Най сьи так стáни. І анцихриста припньив. Він так бýди припньитий аж до кіньцьй сьвіта.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

140. Христос і Люципер.

Б. Коли Ісус Христос прийшов до пекла, приступив до него Льуципер тай кажи: Сьить собі, Христе, на тьім крісьльі та вітпічни. А те крісло пририхтував Льуципер так, шчо коли Ісус мав сьісти, то мав сьі в ланцухи злáпати. Али Ісус Христос сказав: Сьить ти напирет! А йак Льуципер сьів, то сам злапав сї в ланцухи. Віт того часу шчо року пилуйут зльі духи, шчоби йиго увільнити. Али на сам Виликдень на резурекційі заливайи сьі то, шчо зльі духи випилували. А йак вони пирипилуйут ті ланцухи, фтоди майи сьі народити жидівский Месіяш.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 195—196. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 14—15. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 9. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II. Ст. 145.

141. Чому на Великдень так рано відправа?

В. Сус Христóс шче ходиў по землй, а злый уковáў ланц. А Сус Христос сьа пытат: А тобі тóго на шчó? — Прикýйу тьа. — Анý йак, ўкажи. — А тот почáў ўкáзувати, ўзьаў си ў рот і так доўкóло головы опкрутиў і прикувáў сам себé, бо так Бог даў. І будé на ньім, пóкы сьвіта тогó. Він грызé, та мыслит, жи сьа вітгрызé. Тай ўсе грызé, грызé цылый рік, ўже такé хыбá гі міхóва нитка; гнéть бы ўже перегрыз, áле ксьиндз васьпіват на Оскресенийи: Христóс оскресé! А він стáне слýхати, тылько сьа забýде, а воно́ такй сáме, гі было від рáзу, кой зачинáў грысти. І томý так ксьиндз рáно ўстайй йти на Оскресéнийи, бо бы злый перегриз тотó, та бы сьа переломило, йак бы так заўчасý ни ишóў до цéрквы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

142. Про Юду Іскаріота.

А. Маєте знати, що Юду Іскаріота носила мати цілий рік, як кобила. А коли їй прийшло ся родити, на єї двір упала з неба огнена брила, а їй самій приснив ся дивний сон. Ото приснило ся їй, що єї синок буде рудий, що він забє королевича, забє свого тата, оженить ся з мамою, а в додатку спродасть за трицять і три срібних учителя-пророка і повісить ся. Налякала ся небога такого сну, та щоб ту, думає, почати. Як не мітигувала, як не заходила в голову, а таки не вигадає. Далї і зважала ся. Взяла плетений кошичок, обмазала його смолою, вложила туди новорожденника свого і гайда на ріку. Тілько його й бачила. А перед тим ще встромила йому під шкіру на голові шпильочку, щоб як трафить ся що, познака була. А там нї в гадцї їй Юда...

А Юда плив-плив, плив-плив, доки не принесло його до одного панства. Саме в той час вийшла королева над ріку купати ся. Дивить ся, щось пливе в кошику. Кличе слуг, витягають, а там хлопець — тілько очи витріщив і знай ручки простягає. Взяла королева того хлопця, віддала на мамки, а коли йому було пять чи шість років, забрала його до себе, до королївської палати. Тут він і виростав далї разом з молодим королевичом і королївною. Що він знайда — того не припускав він навіть; не вірив, коли вчув часом від служби докірливе слово — знайда. Та раз якось вибрав ся з королевичом в поле, над ріку. Коли прийшли в те саме місце, де знайдено Юду, посїдали на березї та звичайно хлопцї — пусті; нїчого робити, от вони грудками в воду почали жбурляти. А Юда, як не вхопить грудомаху, як не бухне — вода так і обризькала цїлого королевича. Він озлив ся і давай лаятись: „Ти сякий, ти такий“ каже „пашов, відки прийшов, пашов!“ аж задихав ся. „А я відки прийшов?“ питає ся Юда.

„Відки? відки? Наче-б він і не знав. А його на ріцї найшли“. Тай став сміяти ся. Юда не стерпів. Як мав в руцї каменюку так і заціди́в нею королевича по-за уши, а сам втїк.

Ци довго він тиняв ся по сьвіту тїкаючи перед сїпаками (як знайшли трупа королевича, за Юдою розіслали погоню), не скажу. Доста того, що дістав ся вкінци до одного можного пана за локая. А той пан нїц не знав, крім вандрівки, і де лиш сам вибирав ся, брав зі собою і Юду. Ото йідуть вони якось селом, аж бачать сад, а в саду такі яблока, такі яблока, що цуд які файні. Не втримає пан так йому тих

яблок захотіло ся. Юда вже й пліт перескочив, вже й на яблінці і не питає, що з хати випав дід і трохи не вірве ся, так кричить. Надер, злазить, та ба — дід не пустить. Він його стусонув у груди, а сам на втеки. Та ще не встиг через острiх, як з хати вилетіла жінка, діти, наробили крику, збігли ся люде і Юду спіймали, та відвели в суд. Тоді було таке право, що як хто вбив батька сімі, то його або смертю карали, а ні то мусів приставати до вдови і годувати сиріт. Юда і оженив ся з удовою — живуть тихо, спокійно. Та раз на святках пообідали, як Бог приказав і спочивають, балакають. А Юда говорить-говорить, а там давай чіхати ся, говорить, говорить, тай знов.

— Чи в тебе нема часом чого в голові? — питає жінка. — А Юда каже:

— Та не знаю, може й є що. А ну но, поськай стара. — І наставив їй голову. Ськає вона, ськає, аж нараз — трохи не обімліла. Подибала, бачите, тую шпильку, що то єї хлопцеви в голову встромила. Та аж об поли вдарила ся, та до Юди, тай все йому розповіла. — Для тебе нема вже ратунку, крім одної покути. А є ще ту в нас тепер один славний пророк, що то знає лік на всякий недуг і на всяку біду — може він і тобі що порадить. — А Юда їй крізь плач: Та я, мамо, не то що до него піду, але і весь вік із ним ходитиму, щоб лиш спасеня доступити. — Тай пішов до Христа і так довго з ним хажав, док його не спродав за трицять три срібла — Господа нашого Суса Христа. А там і сам повісив ся, випустивши з себе уперед тельбухи.

Зап. в Кобиловолоках, Теребовельського пов. від Марини Баран В. Щурат.

143. Юда Іскаріот.

Б. Йак сьа Йу́да паро́диў, так при́шоў дзьад на́ ныч. Але му повіда́йут, дзьадо́ви: „Итте, дзьа́дку, с хы́жи на ма́ўый час, бо ту ба́ба йо́йчит. Йак поро́дит ди́тьа, та вас покличе́ме до́ хыж. А те́пер бысте нам бы́ли на перечко́ды“. — И пішоў дзьа́док піт сьты́ну, під вы́гльад и там со́бі сы́диў. А там при́шли два́йи льу́де и бесыду́йут сой: „Жебы ты ме́не не зра́диў!“ — А йи́ден друго́му повідат: „Йа те́бе не зра́джу, ани жебы ты ме́не не зра́диў!“ — А то́ты бы́ли два́йи анге́лы, не льу́де: быў а́нгіў зу́ый и до́брый. То́ўды сьа дыти́на ўроди́ла и кы́хло (ди́тьа) и а́нгіў бо́жый повідат му: „Бо́же дай здоро́вльа!“ — А зу́ый му повідат, ангеўо́ви: „Йу́ж-есь мйа, па́не, зра́диў“. — „О, ныт,

не прóтиў сьа, бо-м тьа не зрáдиў. Бо то бýде мій пéрше, а пóтім достáне сьа тóбі. Бо то бýде тáкый, што вітцьа зáбйи – тот, што сьа ўрóдиў — и з матырйоў сьа ожéнит". — И тот дзьáдок там сыдиў и тóто высўýхаў. И закликáли тóго дзьáдка дó хыж, а тóты двáйи пішли. И тым дзьáдком сьа тыішат. Тóўды му дáйут пити и тыішат сьа тоў дытйноў барз, бо не мáли лем йидно, тóто пéрше. А дзьáдка тóто неспокойіло барз, же óни сьа ним так тыішат, а не мáйут чым, бо він высўýхаў ангéльской бесыды, же то тáкый бýде, што зáбйи вітцьа, а з матырйоў сьа ожéнит. И тот дзьáдок йім повідат: „Льуткóве, йа бым вам дáшто пóвіў, кобы сте сьа барз не спротивйли..." — „Ой ныт, дзьáдку, лем нам повіджте". — Але не хóче дзьáдок повісти, бо сьа бóйіт. — „Не бійте сьа, дзьáдку, лем нам повіджте". — И тот дзьáдок повідат: „Высўýхаў йим двох ангеліў, — быў áнгіў там йиден зўый, дрýгый дóбрый — же тот йак выросне, то вітцьа зáбйи и з матырйоў сьа ожéнит и Хрйста Бóга прóдаст на смерт, а сам сьа обісит и так піде до пéкўа". — И óни настрашéны зостáли (были), óтец и мáти, и — што с тоў дытйноў робйти? И зробйли скрйньку и дáли му імйа Йýда и написáли му тытуў „Скарийóтскый" и дáли му три дукáты до скрйнькы и там го вўожйли до скрйнькы и шмарйли на вóду. И він пішоў доўо вóдоў. И прáчкы х пáна прáли, далéко, и поімáли скрйньку на вóды и — што там йи ф ті скрйньцы? Принéсли до пáны — пáны тáкже ўродйўа сына — óни открыли скрйньку и нáшли г ны хўóпцьа и пйсмо и три дукáты. Тéпер пáны утыішéна быўа, же ма два хўóпцы — а пáна не быўо дóма. И наказáла сўужéбным, жебы оповіли, же óна мáўа блйсьцы (два хўóпцы). И нá то прийіхаў пан. И оповіли перед пáном, же пáны породйўа два хўóпцы, же блйсьцы, же рáзом ўроджéні. И тóту скрйньку схованáли, жебы пан ó ны ниґда не знаў: запечатувáли скрйньку, пйсмо и дукáты и схованáли. И тóты хўóпцы дáли вікстйти: дáли йиднóму Йýда, што му Йýда быў, а другóму Кáроль. И тóты хўóпцы рóсли и підрóсли, то ходйли до чкóўы и фчыли сьа ф чкóлы. Але Йýда сьа лыіше фчыў, а тот не хóтыіў сьа так фчыти, Кáроль. И підрóсли йуж дýжы и гáньба быўо Йудóви, же сьа Кáроль підўо фчыт, и быў го, ґльачóго сьа підўо фчыт, и фсе Кáроль перéд ним пўáкаў. Але пан нá то не зозвóльаў, жебы сьа не бйли. Але Кáроль сьа не скáржиў перед вітцьом, лем перед матырйоў и мáти отповідат нá то: „Ґльачóго мі нáйдух поневéрат, бйи Карóльа? — И тóто усўýхаў хўóпец Кáроль, же тот нáйдух, и бйли сьа óба и повідат му, Йудóви: „Ґльачóго мйа, найдýху, бйиш?" — Йýда сьа зажýриў нá то: „Йáкый йа нáйдух?" — Бо він ó тім нé знаў, же він тáкый. И повідат: „Мáмо, што йа за нáйдух?" — бо йуж дýже мýдрый быў. Мати му отповідат: „Же-с г вóды найдéный". — „Ну, то йа піду óтталь (óд вас), оддáйте

мі мо́йи!“ — И оповіли па́ну то́ўдый, йак сьа ста́ло, же найде́ный г во́ды, и пан дозво́лиў му піти преч. И то́ўды вне́сли йо́го скри́ньку и він сой перечы́таў пи́смо, што йист за йи́ден. И пан на́ то поду́маў, што сьа ста́ло; а він сьа ўкўо́пиў па́ну барз покірны, же му́сит и́ти, йак од рідно́го вітцьа, и подьаку́ваў па́ну и пішоў преч. И при́шоў до то́го се́ла, де сьа ўро́диў, и при́шоў до па́на, до иншо́го и зьі́днаў сьа оганьа́ти са́ды (о́ґрід). И там сву́жиў за сьім льіт. И при́шоў йо́го о́тец там на гру́шкы, и ви́дьіў го па́ру ра́зіў там на гру́шцы и гва́рит му: „Ґльачо́го, чоўові́че, так хо́диш и ро́биш мі веленцийу (непоко́йі, чко́ду)?“ — Але о́тец го на́ то не сўу́хаў, лем хо́диў, и роззўо́стиў го, што аж го застрі́лиў. И то́ўды го взьа́ли ф суд, йак вітцьа застрі́лиў: „Те́пер сьа му́сиш ожени́ти с тоў ба́боў!“ — А він не́ знаў, же то йи ма́ти йо́го. — То йак сьа не оже́нит, то йи́му та́ку смерт зро́бльат, смерт за смерт, — и оже́ниў сьа. Йак сьа оже́ниў, там сой ўзьаў скри́ньку и при́ньус там до́міў. И ма́ти сьа призрі́ла на скри́ньку и на пи́смо и на три дука́ты и на і́мйа, — позна́ла, бо му Йу́да име́но бы́ўо. И по́тім він сьа за́браў од матёри, йак му оповіўа, же о́на ма́ти йо́го гўа́сна. Так він за́браў сьа и пішоў на поку́ту, на пусты́ньу. И покуту́ваў чотырде́сьат дний, — то не́ йіў ничо́го варено́го, лем су́хы корі́ньцы; и до́стаў сьа к Папубо́гу за найблисшо́го апосто́ўа. И по́тім про́даў Хри́ста Бо́га на сме́рт. И пішоў и повісиў сьа, йак му бы́ўо проповіджёно през анге́ўа. — Но, то йуж закі́ньчиў жы́тьа. — Йак сьа Йуда повісиў, то стрі́лиў не́руи и йо́го ча́сти ты́ла ро́зньус по цы́лім світы. И віт то́го ча́су зачали сьа льу́де віша́ти, а до́тльа не бы́ўо то́го.

Зап. від Петра Боришо́вича в Бо́ртнім, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Подібні мотиви приходять у дуже богатьох оповіданях. Пор. М. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 130—133. Ч. 29—30. — Костомаровъ, Монографіи. I. Ст. 327. — Костомаровъ, Памятки стар. рус. литературы. II. Ст. 415—442. — Антонович і Драгоманов, Историческія пѣсни малор народа. I. Ст. 280. — Кулишъ, Записки о Южной Руси. I. Ст. 309—311. — Barącz, Bajki, fraszki i т. д. Ст. 71—72: Grzegórz. — Wójcicki. Klechdy starożytne. II. Ст. 61 i 141. — Nowosielski, Lud ukraiński. II. Ст. 149. — Етноґрафічний Збірник. Т. Ш. Ст. 70—73. — Порфирьевъ, Апокр. сказанія о новозав. лицахъ. Ст. 231—235: Сказаніе объ Іудѣ предателѣ. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 269—276. Ч. 34: Абъ Андреи Критскымъ. Ч. 35: Ибъ Андреи Привазваннымъ. Ч. 36: О купчихѣ, пустившей по обѣщанію сына своего на воду. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 63—66. — Чубинський, Труды. Т. V. Ч. 407, 458, 485. — Головацький, Нар. пѣсни Гал. и Угор. Руси. Т. I, 45, 75; т. II, 577. — Zbiór wiadom. T. VIII. Ст. 115—126. — Kolberg, Pokucie. T. II. 29, 35;

IV, ч. 45. Lubelskie. T. II. Ст. 197—198. — Zbiór wiad. T. VII. Ст. 9—10. T. XIII, 3. Ст. 104—106: Legenda o św. Grzegorzu. — Обширна література про кровосумішника зібрана у Драгоманова: Слав. прѣправки на Єдиповата легенда; також: Wisła, т. VI, ст. 54—79 і 279—299.

144. Пилат.

За Пилата кажут, що його по смерти земльи не приймила. Доки жив, то від нього втікали всї люде. А як умер, то го закопали в землю, але на другий день земльи вивергла тїло на верх. Хотїли го спалити, але огень не ймав сї тїла. Вергли го в воду — не тонуло. Завйизали в міх і навйизали каміньи — то міх з каміньом лишив сї в водї, а тїло виплило і гет запаскудило ріку, так що всї риби виздихали. Тогди вергли тїло в море, тай там воно плаває й до тепер, не гниє і не тоне.

В Нагуєвичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зап. Ів. Франко.

145. Андрей і Петро — рибаки.

Андрéй і Петрó, то си брáтя булй. Цáлу ніч рйбу 'ловйли мрéжоў[1]). Над рáном надхóдят старýшкі: Син бóжий і Паўлó. — А шчо їмаєте рибачкі, рибу? — Га, цáлу ніч лóвимо, та шчесмо єдиóї не з'їмáли! — Ану, замітуйте мрéжі, мóже з'їмáємо якý рйбу. Як завéрли мрéжі, імйли двіста штйри риб. Петрó мóвит: Пéўне учйтїль є той старýшок, син бóжий, ўже ми цáлу ніч ловйли і нич не зловйли. Полишйли свої маєткі, тай за ним ў сьлїд пішли.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинича Гаврильцева, у серпні 1901, Волод. Левинський.

146. Як апостол Павло навернув ся.

Петрó і Паўлó ходйли по крáю. Але він буў Фáвель, а як прийшóў на вíру християнську, то сї зваў Пáвел. Летїў за сином бóжим гóлоў стяти. Летїў коньóм той Фáвель. Такий буў дýже вірний Жидáм. Син бóжий кáже: За ким ти ся женéш, Фáвель? — А за тобóў, тобі гóлоў стяти! А ему обі óчи вйпалиў. Він лежйт на бóлотї: Учйтелю,

[1]) мрежа — сак.

вірую, шчо ти син божий! — Поверни ся ў правий бік, там є болото, тай си помасти тим болотом очи! Вточас обі очи назат стали. Він дужи буў Сусу Христу великій вірник. Господь Бох післаў того Паўла і Петра і Штефана ў еден край, аби там людей хрестили. Так Фавель такій буў моцний, жи пять людей браў ў йідну руку. Як ізженут усі пять сот жидіў на ріку Йордань, тотчас усіх охрестили. Син божий післаў їх на прібу, шчо будут робити.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. у серпні 1901, від Ів. Гаврильцева, Волод. Левинський.

147. Підступи сьвятого Павла.

А. Буў такий бідний хлоп. Пан маў на него за-зле і казаў йиму дышкоў пшиницы засыйати цылу ризу, бо йак ни засыйи, то дыстани сто букіў. Вийіхаў хлоп на поли, зачиў плакати. А нарештыі ўкльик на колына і зачиў сьи молити. Надыйшоў дыдок і зачиў го сьи питати, чого він плачи. А він йиму зачиў казати, шчо даў йиму пан дышку пшиницы, аби засыйаў цылу ризу. А той дыдок йиму казаў сыйати; кажи: Сыій тоту пшиницу, шче ти сьа половина лишит. — І той йак росьсыйаў, ўкльик і зачиў сьи молити до сьвятого Паўла. Надыйшоў другий дыдок і зачиў го сьи питати, до кого він сьи молит. А той йиму кажи: Мольу сьи до сьвитого Паўла за тойи, шчо ми так поблагословиў, шчо йа піў дышкоў засыйаў цылу ризу. А той дыдок кажи: А до сьвитого Питра ни молиш сьи? — А то перший дыдок буў сьвитий Паўло, а типер прийшоў сьвитий Питро. — А він кажи: Ей, шче сьи до такого Петриска буду молиў? — І той дыдок пішоў с тим. І зачиў просити Господа Бога, аби Пан Біг зіслаў йаку кару на него. А Господь Бог кажи: Чикай, коби она підросла (пшениця), йа спушчу град. Али шчо сьвитому Паўлови буў жиль за тим чоловіком, пішоў до него і казаў, аби продаў пшиницу панови, бо йі майи град вибити. Тілько продаў хлоп пшиницу, зараз ўпаў град і вибиў пшиницу панову. І зачиў сьи жилувати сьвитий Питро пирид Богом, шчо той хлоп продаў панови і град вибиў паньску пшиницу. А Господь Бог кажи: Коли так, то він загубит гроші. Пішоў сьвитий Паўло до хлопа і казаў віддати панови гроші, бо майи йіх загубити. Тілько віддаў хлоп гроші, зараз пан загубиў. Зачиў сьи жилувати сьвитий Питро пирид Господом Богом, шчо то ни хлоп загубиў, али пан. Тимчисом пшиницы знoў сьи відновила. Скаваў Господь Бог, шчо ни буди він більши с фіри мати, тілько дышку пшиницы. Йак выбраў хлоп пшиницу, чис було возити

до дому, пішоў сьвитий Паўло до хлопа і казаў йиму багато віскіў наробити маленьких, шчоби тілько йиден сьнып ўльіс сьи на той візок. І таким способом хлоп с каждого снопа цылу дьішку намолотиў.

Зап. від брата Гілярка, в вересни 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 39—42. Подібні мотиви диви ще: Етноґр. Збірник. Т. IX. Ст. 26—27 і 40—41. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 146—149. — Этногр. Обозрѣніе, 1890, кн. 4: Ивановъ, Изъ области малорус. нар. легендъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 19—22 і 163—166. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 270—282. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 365—370. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 298—306. — Kolberg, Krakowskie. T. III. Ст. 92—93.

148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра.

Б. Був оден чоловік, вірно служив в одного пана і цілу зиму молотив за три мірці ячменю. Прийшов сьветий Петро тай каже чоловікови: Аби ти нічо не брав у того пана, лиш аби ти дав на три мірці лану свого. — Він так пана попросив, а пан каже: Я тобі куплю ґрунт на боці. — Сьветий Петро прийшов тай каже: Иване, як би тобі пан давав на боці, аби ти не брав, най він на своїм лану даст. — Дайте, пане, на своїм лану. — Най буде, пан сказав. Дав три плуги лан орати. Орет пан своїм плугом і цілий день орав трома плугами, а Иван сієв цілий день і не висієв одну мірку ечменю. А пан уздрів, шо се є за віра. Другої днини дав ше три плуги, і двох днів орало шість плугів, а Иван сієв далї и лишень вісієв одну мірку ечменю. — Пан гадає, шо то є за віра і питає: Ти, Иване, маєш ше дві мірці ечменю? — А Иван видповідає: Так є. — Пан почислив і питає: Кілько тобі плугів ше дати? — Иван каже: Пане, порахуйте, я лишень одну мірку вісієв. — То ше тобі, Иване, дати 12 плугів? — Так є, пане. І пан дав. Як зачев тими дванацітьма плугами орати і віорав цілий лан. А Иван сіє далї і засієв цілий лан також. — Пан каже: Иване, шо це за диво? — А Иван каже: Це менї Петро сьветий казав, аби я так робив. — А правда, Иване, я заплатив тобі добре? — Добре я робив вам, а ви мінї добре заплатили, а то з тої причини, шо я у вас не брав гроші і мінї Господь Бог допоміг. — На цисе пан сказав: Нї, тобі Бог поміг тай нива зродила файно. — А він каже: Але се мінї

сьветий Петро поміг, що нива так красно зродила. — Господи! кажи сьветий Николай до Бога, той чоловік лиш пізнает Петра. — На се Бог каже: Іди, відознай того чоловіка. — І прийшов Николай і питає того чоловіка: Ти не знаєш більше сьветих лиш Петра? — Той чоловік відповідає: Ні! — А Николая не пизнаєш? — Той чоловік відповідає: — Ні, лиш Петра. — Николай відійшов, тай прийшов до Бога тай каже: Тот чоловік не пизнає нікого лиш Петра. — Коли він не пизнає нікого, то най єму лан фортуна зібє. — Петро то вчув, тай прийшов ід Иванови і каже: Иване, продай той лан панови. — Тай Иван продав. Прийшов Петро до Бога тай каже: Господи! Дай аби той лан поправив си. — І Бог сказав, най поправит си. — Иван каже: Пане, віддай той лан. Однак все на нім збите. — А пан каже: Най буде. — Прийшов Петро до Бога і Николай, просєт Бога, аби лиш ґелетку одну із одної фіри єчменю було. — Прийшов Петро ід Иванови і каже: Чоловіче! Роби таку маленьку фіру, абес лиш оден сніп віз. А як прийшов Николай та каже: Ти шо робиш, чоловіче? — А він відповідає: Фіру. — Николай каже: Та жи великов фіров вози. — А він відповідає: Ні, я малов маю возити. — Николай каже: А хто тобі се казав? — Иван відповідает: Петро. — І прийшов Николай іт Петрови і каже: Ви не добре робите, Петре. — Перерікли си сьветі, а Петро Николаєви каже: Зробімо так добре, аби він пизнавав Петра, Николая і всї сьветі і Господа Бога. Як би не Бог, тоби то не було. — А Бог єму поблогословив і подав єму у руки, а він за тото подєкував Богу і всїм сьветим і віт тогди пізнав вже всї сьветі і Бога.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

149. Чуда сьв. Петра.

Буў йиде́н поганий, нидовірок. Винин буў си́лу гро́ший. Али пішо́ў до йидно́го йаптикари, ка́жи: Дай миньі́ мо́цного тріла, шчоби́м сьи ўгройіў! — Той му даў мо́цного тріла, той си пригада́ў за си́на бо́жого, за Су́су Христа́, пирихристи́ў тото́ тріло, спімну́ў си́на бо́жого, ньіц му сьи ни ста́ло. Пішо́ў дру́гий раз, ка́жи: Шчо́ ти миньі́ даў? Дай ми мо́цного тріла! — Або́, ка́жи, тобі ньічо́ ни шко́дит? — Ньи, ка́жи, ти йако́йіс води́ даў. — Да́ў му дру́гий раз мо́цного тріла, найостріщчого. Той са́мош так пирихри́стиў сьи, згада́ў си́на бо́жого, ньіц му сьи ни ста́ло. Али війза́ли сьвято́го Питра́, виду́т йиго́ по́при туту́ йаптику, де він тре́тий раз ўже сьи сварит, аби́ му даў шче моцньіш-

чого тріла. Али сьвитий Питро́ знаў туту́ га́тку, шчо́ він ро́бит, зачу́ў, йак вони́ сьи пире́чи ў йаптицьі тьі і просиў ў тих, шчо го вили́, шчоби́ ста́ли ко́ло то́йі йаптики. — Йиму́ позво́лили ста́ти. І пита́йи сьи то́го чоловіка: Чо́ ти таке́ кричи́ш? — Ой, ка́же, ўже два ра́зи ўзьиў йим тріла і ньічо́ ми сьи ни ста́ло і мине́ ду́рьи, жи то тьишке́ тріло. — Він ка́жи: Мо́жи згада́ў йис за Су́са Христа́, сина божого, йак йис пиў, мо́жис де пирихристи́ў? — А він ка́жи: Айа́. Ну, шчош тобі́ сьи ста́ло, шчо ти хо́чиш житьи собі́ відбира́ти таке́ висе́ле, сьвіт! — Ой бом бага́то ви́нин гро́ший си́лно! — Ну, кажи, чика́й, ходи́ зо миоў. — І про́сит тих сво́йіх, аби́ му позво́лили показа́ти цу́до, шчо йиго́ виду́т. Зьійшо́ў тро́ха з доро́ги с тим чоловіком, там була́ ду́жи вили́ка хо́пта ру́зьна, каза́ў нарва́ти вили́ку ду́жи ўйи́ску; нарва́ў тот хопти і заўда́ў му на пле́чі. Поньіс зо два́цьіть кро́кіў, сьвити́й Питро́ помоли́ў сьи Бо́гу і ка́жи йиму: Туту́ хо́пту кида́й на зе́мльу! — Ки́нуў на зе́мльу. Ка́жи він то́му, шчо сьи тройі́ў пали́ти туту́ хо́пту. Тоти́ йиго́ приложо́ньі, шчо го виду́т, сьмійу́т сьи з не́го, шчо він ка́жи пали́ти. Сьвити́й Питро́ сказа́ў такі: Пали́. — Він запали́ў, с то́йі хо́пти йак запали́ў, с то́го по́пилу, ста́ло срі́бло, зло́то. І ка́жи сьвити́й Питро́: Збири́ собі́ срі́бло, зло́то і кому́с шчо ви́нин, відда́й, житьи собі́ ни відбира́й, а ньіґди за Го́спода Бо́га, Су́са Христа́, сина бо́жого, ни забува́й. І той пішоў собі́. Ў той час йшли хло́пцьі по полу́дньу до шко́ли. І то́го са́мо́го су́тцьи йшоў син до шко́ли с хло́пцьими, шчо вили́ пирід не́го Питра судити, прилиши́ў сьи з заду, змійа́ надле́тьіла, с то́го хло́пцьи ўхо́пила го́лову і поле́тьіла. Сьвити́й Питро́ ўздріў туту́ робо́ту і сказа́ў сво́йім стра́жником: Затри́майти сьи, тра шчос с тим зроби́ти. Тоти́ ста́ли, він кри́кнуў на зміиу́: Вирни́ сьи, вирни́ тут го́лову! — Зміиа́ сьи вирну́ла, відда́ла сьвито́му Питро́ви го́лову то́го хло́пцьи; поста́виў, він стаў живи́й, йак буў: Іди́, си́нку божий, до шко́ли. А зміиа пу́кла на тьім місци, да́льі сьи ни .посу́нула. — Привили́ до то́го су́тцьи приста́ўлиньі стра́жники, зачи́ли оповіда́ти той суд, шчо йиде́н хо́тьіў сьи стройі́ти, пиў два ра́зи тріло́, за́ким той пирихристи́ў го, ньіц му сьи ни ста́ло. Тре́тий рас прийшо́ў свари́ти сьи з йапти́каром, а́би му даў наймоцньі́шчого тріла, а йапти́кар з ним; сьвити́й Питро́ заказа́ў йиго́ свари́ти сьи з йапти́карем і каза́ў му назбира́ти буріну́ бага́то, спали́ти і с то́го по́пилу ста́ло сьі зло́то і срі́бло: каза́ў гро́ші відда́ти, а житьи собі́ ни відбира́ти, ньіґди ньіколи за Бо́га ни забува́ти. Йіх хло́пиц, па́ни, йшоў до шко́ли, зміиа́ ўхо́пила го́лову, він сьи зміиі каза́ў вирну́ти і каза́ў зміиі го́лову відда́ти, поста́виў на то́го хло́пцьи, па́ни, ка́жи: Йди, си́нку, до шко́ли, бо́жа дити́но! А ми, ка́жи, бі́льши вини́ ни ви́дьіли жа́дноиі на ньім. — Тай той су́дийа пусти́ў сьвито́го Питра́ на да́льший час, шчоби́ нау́чуваў на́рід до ві́ри Христо́воиі.

Зап. в цьвітни 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелї: В. Гнатюк, Старохристиянські леґенди (Вид. Просьвіти, 1901). Ст. 19—20. — Народовѣщаніе. (1866). Ст. 29—30.

150. Вовк апостол.

Йшоў рас сьвитий Питро́ доро́гоў, тай здибаў во́ўка. Ти де йдеш? пита́йи воўк Питра́.

— Йа апо́стол, йду проповіда́ти сло́во бо́жи.

— Йа хотыіў би та́кож бу́ти апо́столом; возьми́ мине́ с собо́ў.

— До́бри, ка́жи Питро́, а́ли памньита́й, шчо мньи́са ни вільно тобі йісти.

Йдут да́лы ра́зом, а свиньи́ біжи́т тай: хру-хру до во́ўка. Воўк буў голо́дин, тай лише́ Питро́ відыйшо́ў тро́хи напе́рид, а він цап! і зловиў, розде́р тай йість. Питро́ огльинуў сьи, а воўк сиди́т на свини́: А, то ти таки́й апо́стол?

— А вона́ чого́ на ме́ни хру́нькайи?

— Чи хру́нькайи, чи ни хру́нькайи, а́ли йа с тобо́ў більши ни хо́джу! — Тай нагна́ў во́ўка.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від батька.

Паралелї: Чубинський, Труды. I. Ст. 167.

151. Про Лазаря і його брата.

То був Лазар бідний і мав брата богача. Чимось той Лазар спротивив ся богачеви, то він його запізвав, Лазара небощика. Прийшли до сендзьі — то пан такий був ци круль там, як то давно було, а той пан йиму загадку загадав: „Шо йист найбистрійше в сьвіты?“ А богач каже: „У мене є такий лошак, що нема бистрійшого в сьвіты“.

— А шо йист найтлустьійше в сьвіты? А (я шануйу паничеви гонор) — а він каже: „У мене йи такий вепрок, що нема тлустьійшого на цьілий сьвіт“.

Допіро той пан каже: „Га, небоже, твій брат колись буде богач, як ти. Сьвата земльа найтлусьтьійша від усього, ясне сонце найбистрійше на цілий сьвіт, жи нима бистрійшого ньіц. Ти богачу малогумний,

ти свого брата дармо понижайеш, а він ныц не винен! Бо ти казав, шо нима бистрійшого в сьвіты як твій лошак, і нема тлусьтыйшого як твій веприк, — тай ти не майеш у мени правди, сам не знайеш, шчо с твого писка летит. Вибирай сы до дому! А свого брата не майиш шчо напастувати.

Тай так він йім россудив.

Житє і Слово кн. IV, 1895, ст. 100—101.

Паралелї: Про терпливість Лазаря див. пісні: Гнатюк, Лїрники. Ст. 50—53. — Головацький, Народныя пѣсни Гал. и Угор. Руси. Т. III, 1. Ст. 263—271. — Kolberg, Pokucie. T. II. Ст. 280—283. — Безсоновъ, Калики перехожіе. Т. I. Ст. 43—97.

152. Чоловіче мясо.[1])

Раз здибав вовк Йсуса Христа й зачив його просыти й кажье: Йа вжье кушив мньесо свиньече, барана, конье, а шим хотыв би покушити мньеса чоловіка. Ей — вогорит Йсус Христос — мньесо чоловіче гиркье — недобри! Най вжье буди, кобым йно покушив — всьо йдно! Тоды кажьи Йсус Христос: Добри! йа тобі позвольу покушити мньесо чоловіка, али чоловіка ны старого, ны малойі дитыни, а молодого парубка. Добри! подьекував вовк Йсусови Христови, пишов під лыс, сыв на стешку і чикайе. Чикайе, чикайе — дивит сы — йде стешков чоловік; вовк вжье такий втыішний — вострыт зуби... Чоловік йде, такий вжье старий — ледво лызе. А шо ты за йден? — питай-сы вовк. Та видиш, шом старий вжье си парубок! То йды собі з Богом — кажьи вовк — йа ту на кого йенчого чикайу. Надходит низадовго малий хлопиц. А шо ты за йден? питай-сы вовк. Та видиш, шом хлопиц ны старий! допыру за два лыта буду парубок. Йди собі з Богом! кажьи вовк, йа ту на йенчого чикаю.

Аж видит вовк — йде з да́лика парубок — поли від вітру так файкайут на бо́ки. Вовк такий втыішний — вострыт зуби. Зрівнав сы парубок з вовком, а тоды вовк його питайи: А шо ты за йден, чоловіче? А видиш, шом парубок ны дитина. А то чикай — кажьи вовк —

---

[1]) Ч. 152—155 не мають у цілости характеру леґенд, та деякі мотиви — леґендарні. З тої причини я подаю їх тут, але при кінци розділу.

йа маю позволенье від Йсуса Христа тебе зысти. Став парубок тай пóтім кажьи: Ну, йак тобі казав Йсус Христос мене зысти — то добри! али позволь миньі перши піти в ті корчі приготовити сьі на смерть. Вовк гардый кажьи — добри!

Пішов наш парубок в корчі — ньіби приготовльети сьі на смерть, а сам вилумав доброго дубчака, сховав під кожух і так йде до вовка. Прийшов, а вовк йіму кажьи: лыгай! Позволь ше — кажьи парубок — най ты ше хоць на останок поцьілуйу під фіст... Добри! — кажьи гардо вовк і вбернув сьі до нього фостом. Парубок схилив сьі до фоста, обмотав фіст собі на руку, виймив спіт кожуха палицьу і йак стани смарувати нев вовка куди досьегне, (а вовка йак взьети за фіст, то вже рушити сьі ны годин) — і так збив, шо вовка ледви живого лишив на стешцьі. За дві години встав вовчиско і лельом-по-лельом[1]) потелепав сьі в лыс.

За йакісь чис здибав Йсус Христос того вовка і питайе сьі його, йак смакувало йому людзке мньесо? Ай, пане, вжи ньіколи, хоць бим мав з голоду гинути, не кушив бим більши людзкого мньеса. Таки правда — воно дужьи гиркье!

Зап. від Н. Ляховича, Розділ, пов. Жидачів, Ів. Кревецький.

153. Христос і пупорізка.

Сус Христóс і сьватий Паўло і Петрó пришли до богáчки просити сьі нá ніч. А ўонá замітáла подвіра. Кáже: „Ґосподини, приймíт нас нá ніч!“ — Сус Христóс кáже. А ўонá кáже: „Чó ви ту миньі сьмітитé, коли йа си замітáйу, жиби миньі булó чисто?“ — Ісус Христóс йде до йинчойі. Пішли до бідноїі, кáже: „Приймíт нас, молодице, до сéбе нá ніч!“ — „Йа вас приймý, коли не мáйу вам аньі постелити аньі чим приймити вас...“ — Сус Христóс кáже: „Нам ньіц ни трéба, шо мáйите, тим сьа ўобійдéм“. — Мала ўонá пйить мньир полотнá, — постелила йім; і так йак вийшла на двір, фсьо рáзом стáло в нéйі, Бог йі фсьо даў, мáйи фсьо. Онá сьі фтьішила, вачьила печи й варити, гадáла, жи будýт йіли, — вони ньіц ни хтьіли. Кáже: „Будéте мали три гóсьтьі тóйі нóчи“ — так Сус Христóс кáже до тóйі кобіти. Ну, польигáли вони спáти, — приходит під вікнó йідéн, запýкаў, — то тá

---

[1]) Слова „лельом-по-лельом“ — говорять дуже поволи і протяглим голосом.

кобіта була́ кушéрка. Пішла́ там, даў йі Бог ту́йу дити́нку, відібра́ла тий ка́же: „Най вас ту Бог ратýйи, бо йа йду, бо йа ма́йу до́ма го́сьті“. — І прийшла́. — Сус Христо́с ка́же: „Тепéр, йак будéте йшли шче до йідно́го, дивіть сьі напере́д в вікно́, ньіж підéте до ха́ти“. — Она́ ди́вит сьі в вікно́, — а там ста́ўльит ши́бениць у ф ха́тьі. Ўна прийшла́ до ха́ти, — нима́ ньіц, но тота́ кобіта, шо ма́йи вроди́ти хло́пцьи. І вроди́ла то́го хло́пцьи і покида́йи, вже зноў йде, — каже: „Най вас ту Бог ратýйи, — ка́же — йа ма́йу до́ма го́сьтьі“. — Пришла́ до до́му, — 'но сьіла, прихо́дит тре́тий, зноў по ньу. Ка́же Сус Христос: „Зноў сьі дивіт в вікно́, ньіж підéте до ха́ти“. — Прихо́дит під вікно́, — там плетýт вінки́, поза стіў, стойіт горіўка і вінкоплéтини (бо сьі ма́йи роди́ти дьіўчина). Прийшла́ вона́, пита́йи сьі Го́сподь Бог: „Шо-ж ти там ви́дьіла?“ — „Ви́дьіла-м, шо вінки́ пле́ли“. — „А, то ўона́ вже ни бýде ма́ла вінка́ (ўже тогди́ ма́ла, йак сьі роди́ла) — Го́сподь Бог ка́же, — а той хло́пец то зноў уроди́ў сьі зло́дьій (жи ши́бениць у ста́вили)“. — Дочека́ли дньи, — ка́же Го́сподь милосéрний: „Ідьіт 'но, кобіто, там кладýт ста́рцьі ўого́нь, — і набере́ти си, принесéти, поси́плети на сво́йім пльацý (на сво́йім подвіру) той во́гник“. — І вона́ пішла́, принéсла і поси́пала на сво́йім подвіру і тро́шка сьіла, — Го́сподь ка́же: „Піди́ 'но подиви́ сьі, шо йи там с то́го вогньý“. — Вона́ вихо́дит: — Кýпа гроший вели́ка дýже! Го́сподь ка́же: „Піди́ 'но до то́йі бога́чки (жи ни хтьіла йіх прийми́ти на́ ніч), най ўона́ ти пози́чит полýмацка, — ска́жиш, жи будéш мньи́рила гро́ші“. — Прийшла́ вона́ до то́йі кобіти: — „Сла́ва Ісýсу Христý! Пози́шти ми полýмацка, бо йа бýду мньи́рила гро́ші“. — А тота́ бога́чка ка́же: „Айа́, вýши хиба́ будéш мньи́рила! А де-ш ти ма́йиш гро́ши?“ — Принéсла вона́ то́го полýмацка, — Го́сподь ка́же: „Не тра мньи́рити, шо ма́йиш, то будéш ма́ла, але йійі покажи́, жи ма́йиш“. — Позапиха́ла поза обручі гро́ші і занéсла наза́д йійі той полýмацок. Вона́-ш прихо́дит наза́д, — Сус Христо́с ка́же: „Шо каза́ла? — Дýже сьі здиўува́ла, жи вона́ ма́йи гро́ші, і пита́йі сьі: „Кумо, де ви то́го взьи́ли?“ — Ўна ка́же: „Миньі Го́сподь милосéрний даў. Йа си принéсла вогньý і с то́го вогньý зроби́ли сьі гро́ші“. — А ўна ка́же: „Покажіт миньі, кýмо, і йа підý вогньу!“ — Прихо́дит, і вона́ йі показа́ла: — Дивіт сьі — ка́же, — там йи ста́рцьі, кладýт вого́нь“. — І вна прийшла́ до них, тота́ бога́чка. — „Бýтьте ла́скави, да́йти миньі то́го вогньý!“ — Ка́же: „Наберіт си!“ — Набра́ла си, принéсла до до́му, тілько бага́то, шо могла́ занéсти. Принéсла до до́му — ма́ла студо́лу новý — і ўси́пала до студо́ли той во́гник, на кýпу ви́сипала с подо́лка ф стодо́льі. І сама́ пішла́ до ха́ти. Сьіла вона́ тро́шка, — йак во́гник розгньіваў сьі, уко́ла запали́ли сьі

фсьі будинки і вона навіть ни ўтыкла с хати. Бо она казала Сусови Христови, жи вона хоче, жиби було чисто. — І Сус Христос каже ті бідні шче: „Підьіт 'но ви на лонку і дешчо здиблете, фсьо беріт ф подолок!“ — Шо іно здибала, фсе ф подолок. Принесла, висипала, поўну запаску йі Бог даў того фсього. Майи корови, майи воли і коньі і пси, — шчо йіно там погинуло, фсьо пришло до йійі вобісьцьи. — Господь тўйу наситиў, жи вона сьі ни кидала бідним, а ті Сус Христос зробиў чисто. Вже фсьа.

Зап. від 80-літ. Таньки Лук в Плетеничох, Перемишлянського пов. в серпни 1900 р. О. Роздольський.

154. Дідова і бабина дівка.

Быў дыдо і баба і мали по дыўцьі. Али бабина дыўка дўжи сьа розвывала, а дыдова звычайно была проста. Прийдут на вечіркы, дыдова напрйаде веретено теньґе, а бабина бйи сьа с хлопцьами і напрйаде мало. Іду́т доміў і ўна выдре веретено ў дыдовойі дыўкы. Дывіт, мам', шчо йа напрйала, а шчо дыдова. — Та ты напрйала, а дыдова нич. І на тым сьа сварйат ўсе дыдо з бабоў. Повідат дыдо: Почкай, дывойко, йа тобі постаўйу хышчину ў лысьі і там будеш сьідыти. Дыдо хышчину поставиў, баба йі наўйазала вўгльа: на, то сливы; і попелу: на то мука; і піску ў хустину: на, то крупы. — А дыдо не знайи нич. Али вывіў йі там ў лыс і лишиў, приўйазаў кобичку до йаличкы на мотузок на памйатку, йак вітер дўйи і кобичка коўтат, а ўна мовит: То мій татўньцьо дрыва рубайут. Дали йі кота за слугу. Али ў вечер приходит Ісус Христос ісь сьватым Петром. Йак даўно было: Дай Боже. — Дай Боже. — Кобыс нас, дывойко, переночувала. — Та ночуйте. Добре, жи вас Бох приньіс. — Та ты сьа може й бойиш? — Тат бойу, але добре, жи вы прийшли, тай. — Посьідали си: Ци будеш, дывойко, топити? — Та ци йа знайу? Буду. — Затопила. Ци будеш шчо варити? — Та шчо буду, кой нема шчо. Дали ми таке, жи нема шчо варити. — Ану іди сьа диви, та ўвидиш. — Тота выйшла, подивила сьа, йи. Сливы, мука, крупы — шчо хочиш, йи ўсьо. Зварила шчось, попойіли: Но, чейбы ты нам, дывойко, плечі ўмыла? — Чому, ўмыйу. — Нальльала тепле, помыла ним ногы, плечі, переночували, ўстали рано і повідайут тьі дыўцьі: Другойі ночи прийде панич тьа сватати. Обы ты до нього говорила, йак тьа сьа буде пытати, ци віддавала быс сьа: Буду. Али миньі треба, бо йа ни майу нич до сьльубу. На самый перит чепцьа, а нарештьі йидным словом

вона́ собі́ вельіла носи́ти ўсьо, шчо потрібно, по йидно́ і дось гро́ший, на оста́тку ко́ны і бри́чку. Йак він там прийіхаў ўже, а когу́т: Кукуріку! А він ўтыік. Бо то быў злый, шчо йійі сва́таў. І ўна собі забра́ла тото́ ўши́тко, шчо йі наносиў, на бри́чку, кіт сыў за фірмана і йідут до до́му з лыіса. Ба́ба ўви́дыіла: Вы́веди мо́йу дыіўку там! — А дыідо не хо́че. Айбо вона́ коне́чно вели́т. Набра́ла дыіўцы мукы́, слиў, круп — вы́віў йі дыідо ў лыіс і лиши́ў. Прийшли́ ў ве́чер сьвати́й Петро́ с Су́сом Христо́м: Ци прийимеш ньа, дыівойко, на́ ныіч? — О, та ночу́йте. — Ци буде́ш топи́ти? — Чом бым не топи́ла? — Ци буде́ш шчо вари́ти? — Чом бым не вари́ла. — Тота́ пішла́ бра́ти вари́ти, нема́ ныічо хыба́ ву́гльа, по́піў і пісо́к, так йак ба́ба дава́ла дыідові дыіўцы. Кобы́ ты нам, дыівойко, мо́ўйат, умы́ла пле́чі! — Ко́ти, варко́ти, бійа́й-тко на во́ду! Кіт пішо́ў, вы́тьаг воды́. Коти, варко́ти, йди помы́й пле́чі! Кіт пішо́ў, пообдра́пуваў пле́чі, йак міх, тай вони́ йдут ра́но гет і повіда́йут: Ту тьа, дыівойко, прийде ў ве́чер пани́ч сва́тати. — Та ньай йде. Мо́же йа́ сьа бо́йу? — Али ни наказа́ли йі, бы по йидно́ носи́ў, а тыілько повіли: Быс повіла, шчо ти тре́ба. — Тота́ вы́повіла, шчо́ йі потрібно, тот приньіс ўсьо, вер се́рет ха́ты, а йі хопи́ў — пішо́ў і до днесь йі но́сит. Пропа́ла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

155. Бідак, Христос і апостоли.

Буў йиде́н бідний чоловік, на́ймит таки́й, шче кава́льир; де буў, ни міх сьи ныічо́ доробити; дослу́гуйи ро́ку, і ўсьо облетыіло з не́го. Таки́й му Пан Біг даў льос ўже. Прихо́дит він до йидно́го ґазди́, става́ти на рік до слу́жби, а́ли йде до йиго́ ха́ти, ди́вит сьи, йи ду́жи вили́кий ка́мінь піт поро́гом. Пита́йи сьи ґазда́: ну, шчо ти хоч на рік? Ни хо́чу ныічо́, лише́ аби́сти ми той ка́мінь заплати́ли, шчо йи піт поро́гом, за цыіли́й рік. Ка́жи: Чоловічи, ти більши ва́рт, йа мо́жу таки́х ка́миньіў сто постара́ти. На́ймит ка́жи: Йа хо́чу та́кі се́го, шчо ви́джу сво́йіми очи́ма. Най бу́ди. Погоди́ли сьи на тым, даў му ґазда́ вікт фа́йний, ни ду́жи го ша́рпаў до робо́ти, ўже маў на не́го пова́гу; шчо с то́го ка́миньі буде́, шчо він за не́го слу́жит. Дохо́дит рік на́ймитови, а той сьи ка́мінь роси́паў на пісо́к. Ка́жи: Ну ви́дити, ґа́здо, на сьім ка́мини трібува́ў йим чи буде́ той ка́мінь цыіли́й; ви́тко, жи сьи роси́паў той ка́мінь, то Пан Біх ми ни даў шчісьтьи. Подьи́куваў ґазьдыі за рік, ґазда́ йиму́, каза́ў: Бу́тьти здоро́ві, ґа́здо, ўже йду ў сьвіт. Йде він гора́ми, долина́ми, хто́ го сьи пита́йи, де йдеш чоловічи, йду ў сьвіт слу́жби пита́ти. Йде він да́лыі, там три лупа́йи каміньи. Сказа́в він Сла́-

ва Йсусу́ Христу́, вітповіли йиму — На́ віки Богу сла́ва. Де ти йдеш чоловічи? Йду слу́жби шука́ти. Тих три льу́ди ка́жут: Ну будь з на́ми, де бу́диш сьи ки́гати? — Він ду́майи собі, ну шчо, ґре́йцари нима́, йісти ўже хо́чи, згоди́ў сьи на де́нь по 80 ґре́йцаріў і вікт. Так він лупа́йи камі́ньи, так му йде ле́хко робо́та до ве́чира! Прийшли́ ў ве́чир до пала́цу, тих три льу́де, він читве́ртий — дива́ни позасте́льуваньі, фіра́нки на вікнах, йи ру́жни йидзе́ньи, ру́жни пиче́ньи, напі́й ўсьільа́кий, ду́майи собі: Ту йа сьи ў до́брі ру́ки ўпаў. Аш тут йа буду́ жи́ти. А то сьвити́й Паўло́, Питро́ і Пан Біг і він роби́ли тото́, так тра́фиў, камі́ньи лупа́ў. Так Бог даў. Али ў почи́ прильіта́йи а́нгил тай ка́жи: Бо́жи, тисьичи поме́рло, а ти́сьичи наро́дило сьи; чим йіх Бо́жи благослови́ш? А пан Біг ка́же: Шчо ту ма́йу типе́р, тим йіх ка́жи благослоўйу́. Коби́ буў той на́ймит сказа́ў: Бо́жи, а чим мине́ благослови́ш? А він моўчи́ў. Ра́но зноў збира́йут сьи до робо́ти і він йде з ни́ми. Сьвитий Паўло, Питро́ й Пан Біг і він з ни́ми ро́бит до ве́чира, так му ле́хко; дума́йи собі: Аш ту йа фа́йно собі буду́ жи́ти. — Прихо́дит ў ве́чир, ўже нима́ тих пала́тьіў; ўже лише́ хло́пска ха́та, хло́пски йидзе́ньи, ду́майи собі, е! Прильіта́йи ў почи́ а́нгил, ка́жи: Бо́жи! Ти́сьичи поме́рла, а ти́сьичи наро́дилась, чим йіх, Бо́жи, благослови́ш? — А Пан Біх ка́жи: Тото́, шчо ма́йу о́зди, ў сьі ха́тьі, тим йіх благослоўйу́! — Тьі ўсьі дьіти поста-ва́ли ґа́здами. Ну, коби́ сьи буў обізва́ў той на́ймит: Чим мине́, Бо́жи, благослови́ш? — то бу́ў би й він ґаздо́ў. Тре́тий день ўста́ли ра́но. йдут они́ до робо́ти, ро́бйи до ве́чира, та́к му ле́хко! Али ду́майи собі: Шчо́ сьи значи́т? Тогди́ була́ па́ньска, а типе́р хло́пска ха́та? — При-хо́дьи ў ве́чир до до́му, нима́, ха́та дрантиве́нька, мале́нька, там суха́-рик хльіба, там, по скльинчи́ньі води́, бі́льши нима́ ньічо́го. Зьзьіли по суха́рику, по скльи́нцьі води́ ви́пили — ну, ўже. Прийшло́ сьи, прильі-та́йи ў почи́ а́нгил тай ка́жи: Бо́жи! Ти́сьичи льуди́й поме́рло, а ти́-сьичи наро́дило сьи; чим йіх, Бо́жи, благослови́ш? — Ка́жи: Шчо ма́йу ў тьі хати́ньі, тим йіх благослоўйу! — А він сьи обізва́ў, той на́ймит: Бо́жи, а мине́ чим благослови́ш? — Ка́жи: Шчо ма́йу ў тьі ха́тьі, тим тьи благослоўйу́. — І ўсе буў бі́дний.

Зап. в цьвітни, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелї: Про розділюванє щастя, диви: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 123—124. — Тамже, ст. 295—289. — Рудченко, Народ. Южнорус. сказки. II. Ст. 153. — — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 122—124. — Чубинський, Труды. II. Ст. 341—344. — I. Dobšinský, Proston. slov. povesti. Кн. III. Ст. 65—67. — Етноґр. Збірник. Т. III. Ст. 104—105. — Караджич, Српске нар. приповијетке. Ст. 73—81. — Archiv f. slav. Philologie. T. V. Ст. 69. — Грінченко, Этногр. Мат. Т. II. Ст. 187—189.

III.

Леґенди про сьвятих.

(Греко-латинські і польсько-руські).

156. Васильок.

А. Небощик дід мій бувало також розказують, чому тото на Воздвиженіє васильок з хрестом воздвигає ся. Як цариця Єлена хреста шукала, на котрім Ісус Христос умер, то ходила, ходила, ходила тай не могла знайти. Аж в єднім місци дуже щось запахло, а то був васильок, що зі всього зіля найкрасше пахне. Вна там зачала шукати, стали там копати і викопали на тім місци хрест. Тому то тепер васильок з Хрестом воздвигає ся і тому люде потому на відправі розхапують, бо то добре, як таке сьвячене зіле є в хаті.

Зап. в Войнилові, Калуського пов. 1875 р. незвісний записувач.

157. Як вишукали хрест Ісуса Христа.

Б. То була сьвата Олена, і вона хтіла здибати конче той хрест на котрім розпинали Жиди Суса Христа. От, поїхала вона на те місци, шо був там закопаний той хрест, і сказала, шоби викопували. Копали, копали і викопали три христи: на їдному мав бути прибитий Христос, а на других збуї, шо забили Христа. І як здибали ті христи, стала сьвата Олена міркувати і радити сї ксьондзів, котрий то можи бути сами той хрест, на котрім був Сус прибитий? Али ніхто ни міг сказати, котрий то сами той хрест. Тоді сьвата Олена кажи: „Принисїть сюди яко слабого чоловіка. — Зарас принесли чоловіка дужи слабого, а нім донесли до того місця, то він вмер, а сьвата Олена кажи: „Ни журі-ці положіть їго тут на траві“. І того вмирлого положили на траві, а тоді сьвата Олена казала класти на него христи. Положили їден — ніц, положили другий, — ніц! аш положили третий, а вмирлий встав і пішов сибі здоровісїнький до дому. І потім пізнала сьвата Олена, шо то Сусів хрест, і вона взяла їго зарас до своєї церкви. І як вона вмерла, то

ї ангели взяли до неба і того христа. А на страшнїм судї будут колись того христа показувати людям.

Зап. 1900 р. від Настї Коваль в Стриганцї, Камінецького пов. А. Веретельник.

158. Константин і Олена.

Буў цар Константин ў Константинопóльу, де йи типéр турéцка столи́цьи. Ўзьиў собі ў Вóлоха жінку патрийáрхи, ўзьиў йиго́ систру́. Він сьи ожини́ў з неў, жиў жи там чи́риз пáру льіт дóбри. Зайшлá крульóва ў тьиготу́, цара Константина, і написáў до йійі брáта патрийáрхи до Волóха, йак дáти мньи йак сьи нарóдит хлóпиц, а йак дáти мньи, йак сьи нарóдит дьіўчина. Йак, кáжи, будé хлóпиц, шчоби́с даў мньи Константин, Кость рахувáти, а йак будé дьіўка, аби́ сьи звáла Гельи́на. Нарóдила сьи дьіўка, казáў цар дáти — Константи́н — Гельи́на. І так шче собі жи́ли до тринáцьіти льіт дóбри, уцти́во. Аж нарéштьі мáма Гельи́ни помéрла, а цар Константин дýжи тужи́ў за свойóў крульóвоў і зáўши плáкаў. Али Гельи́на, йáко доч царá, принци́зна, потьішáла свóго тáта, шчо Бог даў, то ўсьо дóбри. Онá пирáз заплакала; бýла онá ўродли́воў панноў, мýдро ўчéноў, зáўши тáта потьішувала. Али тáто погадáў йійі злу мисьть, шчоби́ йі ўзьиў за жінку. Зáўши вонá тáта віпраўйила ў дорóгу і жигнáла пóдлуґ вóльі бóжойі, шчоби́ здорóў пойіхаў і здорóў повирнýў. Аж нарéштьі повирнýў тáто з дорóги, кáжи: Гельи́но, йа хóчу тибé ўзьи́ти за жінку. — Онá кáжи: Приказáньи бóжи ни позвальи́йи, ки́шко, тáту, грiши́ш. — Тогди́ ўзьиў і кáжи: Коли́ нимá крашчойі нат тéби, такóйі ўродли́войі йак ти. — Онá сказáла: Сóром, óтчи, споминáти то. — Наконéц ў той час напáли йійі вýйка ниприйáтильі і обійми́ли йиго́ край надокóла. Він написáў до Гельи́ни тáта, шчоби́ пришóў на пóміч, бо го ниприйáтьіль обійшóў надокóла; написáў. Прийди́ до мéни на пóміч, шчо схоч, то ти ўчи́ньу. — Йак сьи цар Костанти́н зьібрáў з вóськом, йак сьи ки́нуў на нéго, збиў го, тóго ниприйатьільа на ньіц, а рéшту полапáў, забрáў ўсьо піт сéби, весь воськóвий стáток, тай тогди цар Антóнуш*) кáжи так до Гельинино́го вýйка патрийáрха: Аби́с прийіхаў до мéни, жим ти край вібавиў. — Він прийіхаў до нéго. Кáжи: Ну, знáйиш на шчос сьи пітписáў, патрийáрхо? — Він кáжи: Знайу. При сьвітках го лапáйи. Шчо схоч, то йа тобі дам. — Він кáжи: Так. Ну кáжи, йа хóчу свойу́ доньку́ ўзьи́ти за жінку, аби́с миньі пітписáў. А йійі вýйко патрийáрха, Вóлох, сказáў: Шчо приказáньи бóжи ни позвальи́йи. Цар Антóнуш ўльýтиў сьи і кáжи так: Йак ти миньі то ни позвóлиш, то так тьи зьібйу́, шчо лишé сьи ди́шит кáмінь та водá. — Він

*) Оповідач поплутав тут імена називаючи зразу царя Константином, а опісля Антонушом.

ка́жи: Ца́ру, дай сьи нара́дити, пуслу́хай мо́йі про́сьби, шчоби́сь ни ўпаў ў пике́льну па́шчу; сьвіт вили́кий, ма́йиш жіно́к подоста́тку на вили́кім сьвіты, мо́жиш си вібрати жону́ ў сьвіты. — Шука́йи він факто́рами по сьвіты, шчоби́ найшо́ў таку́ ўродли́ву йак Гильи́на, жа́дна му сьи ни ўподо́бала. А наре́шты поду́маў собі: Шчо то, йа цар! йа мо́жу, шчо хоты́ти і тото́ зроби́ти. Но, ка́жи, до Гильи́ни цар Анто́нуш: йа піду до тво́го ву́йка, шчоби́ позво́лиў, аби́ вісыльи́ було́. — Она́ ныіц с то́го си ни роби́ла, трима́ла Бо́га ў се́рци, пожигна́ла та́та ў доро́гу, шчоби́ шчісли́во пойіхаў до ву́йка й вирну́ў сьи. Він ўпіў доро́ги вирну́ў сьи, написа́ў сво́йоў руко́ў лист, шчо ву́йко патрийа́рха позво́лиў з донько́ў ўже жини́ти сьи. — Вона́ ка́жи: Та́ту, нипра́ўда, ти сам то зроби́ў, ти миныі написа́ў, а мине́ ду́риш, шчоби́ йа ўпа́ла ў пики́льну па́шчу! — А він сьи ўсе́рдиў: Ти крулыіўна Гельи́на, жиби́с за́ўтра була́ гото́ва до сьльу́бу. Вона́ то ўчу́ла, пішла́ до сво́йі ста́ньцыйі, зачи́ла пла́кати, льаменту-ва́ти, ўзьи́ла мич с кли́нка, зачи́ла мичем фихтува́ти і ма́ла покойіўку Кльари́су і ка́жи: Проби́й мине́ мичем або́ йа тибе́. — Ка́жи: Крулыіўно Гельи́но, шчо с тобо́ў йи? Йа тибе́ льуби́ла нат ўсе йак найлыіпши і ти хоч ў пике́льну па́шчу ўпа́сти. Шчо тобі таке́ йи? — Мій та́то мине́ хо́чи ўзьи́ти за жі́нку, йа ра́тши шчо́бим заги́нула, ныіж ма́лабим ў пики́льну па́шчу ўпа́сти. — Наконе́ц Кльари́са зачи́ла йі пирина́ходжувати, свойу́ па́ну: Біг с тобо́ў йи, ни роби́ си ныічо́ зло́го, твойа́ річ вили́ка йи піт тво́йіми рука́ми подоста́тком гро́ший йи; йак ни хо́чиш гріши́ти піди́ ў йи́нчий край і буде́ш там собі побо́жни жи́ти, йак ти мірку́йиш. А наре́шты опа́ так пуслу́хала, набра́ла подоста́тком срібла, зло́та, пойіхала с сво́йоў покойо́воў Кльари́соў. Прийшла́ до мо́рского бе́рига, прийіхаў шіфар, кажи: Пиривизи́ мине́ на дру́гий бік до йи́нчого крайу́. А він ка́жи: Па́нно ми́ла ни мо́жу то́го ўчини́ти, бо миныі пан круль, твій та́то, дайи́ утрима́ньи і йа му́шу йиму́ служи́ти. — Она́ му то сказа́ла Гильи́на: Йа дам гро́ший подоста́тку і буде́ш ма́ти вігки жи́ти. І пожигна́ла сьи с Кльари́соў покойо́воў сво́йоў і пойіхала на дру́гий бік, ў дру́гий край. Там тра́фила до кльашто́ра до милосе́рдних паньныіў, ўздрі́ли йі цнотли́вость, ўбібра́ли йі за найста́ршу. Типе́р прийшло́ сьи ра́но, цар ўстаў Анто́нуш і ўзьиў, післа́ў сво́го міныістра, шчоби́ крульыіўна Гильи́на була́ гото́ва до сьльу́бу. Той погри́маў ў две́рі, ка́жи: Ўже крульыіўна Гельи́на гото́ва до сьльу́бу? — Ныіхто́ сьи ни обзива́йи. Післа́ў дру́гий раз, погу́ркаў зноў ў две́рі, зноў сказа́ў, ци крульыіўна Гельи́на гото́ва до сьльу́бу — ныіхто́ сьи ни обзива́йи. Тре́тий рас сьи схо́пиў сам цар Анто́нуш, ўзьиў коро́ну на го́лову, гри́майи ў две́рі с погро́воў, ци крульыіўна Гельи́на гото́ва до сьльу́бу. Аж наре́шты розломи́ў две́рі, Кльари́са зачи́ла пла́кати, зачи́ла ру́ки лома́ти, шука́йи за Гильи́ноў, ўдайи́ шту́ку, жи десь йі нима́. Цар Анто́нуш до Кльа-

риси йійі покойовойі: Дай ту миньі Гельйну зараз, бо тьи страчу. — Вона кажи: Цару, пани, позволь мйи віслухати. Крульіўна Гельйна ўчера зачйла мичем ў вечир фихтувати і казала так: Або ти мине пробйй, або йа тибе прібйў і сама сьи забйў. Йа йі відрадила віт того, шчобй ни стратила си житьй. Панно крульіўно Гильйна, йа тибе льубйу нат ўсе, дай сьи нарадити, майиш подостатком срібла, злота, ўтьічй ў ййнчий край віт свого тата. Она пуслухала мине, набрала срібла-злота і пішла, ни знайу де. — Круль казаў ў пичй напалйти, ту покойову казаў спалйти на вогнй ў пичй, корону кйнуў на землу і сказаў: Допоти корону ни возму на голову, допоки ни найду свойі крульіўни Гильйни. Нарештьі зьібраў сьи, пойіхаў шукати. Довідаў сьи, шчо она за морами ў кльаштори, написаў так: Йак ни видасте крульіўну Гильйну міньі, то вам завальу кльаштор, зьібйу вас, лиш сьи лйшит камінь та вода. — Пучула крульіўна Гильйна, шчо то ни жерт, пожигнала сьи с паннами, пішла від них. Надйіхали купцьі морами, шіфоў, зачйла она просйти, шчобй прибйли до берига шіфу купцьі, абй йі ўзьилй ў ййнчий край. Ну друга шіфа надйіхала збуйіў, лапали туту шіфу, шчо йіхала с купцьйми, купцьіў побйли й потопйли, а Гильйну капітан від збуйіў ўзьиў до себи. Вона ўздріла, шчо ни жерт, казала: Позволь миньі три годйньі помолйти сьи, а віттак най сьи вольи божи стани. — Нарештьі йак вона сьи зачйла три годйньі молйти, кажи: Ну, Боже, віньіс йис мине с пикйльнойі пашчі с свого тата, вініси мине типер с сейі пикйльнойі пашчі, шчом ўпала мйжи льутьі збуйі так йак мйжи льутьі льви. — Йак зачйла горачо молйти сьи, нараз вітир йак сьи звійаў, йак бухнуў туту шіфу, шіфа сьи пірвала, збуйі сьи потопйли, йійі три доби бйла фйльи, аж добйла до анґельского крайу на одньі досьцьі. Там круль Гендрик молодйй війшоў на спацир ў свій оґруд, зобачиў, шчо вона там йи піўмиртва на мосьтьі ў лозах, питайи сьи: Ўсьаки диханьійи хвалйт Бога. — Вона кажи: Йа так хвальу, йакби ти. Звітки ти йи? — Ни питай сьи вітки йа йи лиш ми дай кавалочок хльіба, бом дужи знуждейна. — Даў він йі хльіба, даў йі сьи водй напйти, вівіў йі на бериг ў свій оґруд крульйўский, ўзьиў йі на повіз, завіз йі до свойіх палацьіў. Видьіў, шчо на ньі дорогі шати, заходйў ў ўсьільакі бесьіди, ўздріў, шчо йи цнотлйва і побожна, подобаў си йійі: С котрого ти крайу? — Она йиму кажи: Йа ни знайу с котрого, лише ўтьікла від свого тата, шчо мйи хотьіў ўзьйти за жінку. — Він казаў: Гильйно, ти йи мойа крульова, йа си тибе ўподобаў, хочу тьи ўзьйти за жону свойу. — Вона ўкльйкла пйрид ним, кажи: Питай собі крульіў маґнатьіў за жону, ни мине бідну брати. — Він йі підньйў за руку з зимльі і кажи: Дивй сьи, поки видиш, поти мойе, нас дві душй майи вітки жйти. І сказаў, шчоби заповіди голосйли йиму ксьондзй з неў, крульи Гендрика. Йак ўчула, жи він хочи йі ўзьйти за

жону́ стара́ крульо́ва, за́раз зачи́ла нарікати на ньу: Ци мій син здурі́ў ци мій син зварьува́ў, шчоби́ сь цыло́го сьві́та ше́льму за жі́нку браў? Прийало́ сьи, він ка́жи: Най буди шчо хо́чи, ко́ли йа йі хо́чу ўзьи́ти за жі́нку, йа йі си ўподо́баў. Ти ма́мо йак ни хо́ч, йа си поста́ўйу йи́нші пала́ци, ти собі́ сиди́ ў тих, а йа собі́ буду́ сидьі́ти ў сво́йіх. Жи́ли вони́ собі́ пі́ўтора ро́ку фа́йно ў тих нови́х пала́цах, аж наре́шты прийшо́ў лист від йидно́го кру́льи, шчоби́ круль Ге́ндрик пішо́ў до то́го кру́льи на по́міч с сво́йім во́ськом до во́йни. Круль Ге́ндрик маў міньі́стра Кльунхе́стра, а йиго́, того́ міньі́стра систра́ зва́ла сьи Ма́рьа Кльунхе́стра, була́ за покойо́ву ко́ло Гильи́ни. Ну, круль Ге́ндрик ўздрі́ў, жи ма́ма йиго́ рі́дна на Гильи́ну ва́жит, на йиго́ жі́нку, каза́ў заклі́кати та́йно собі́ злотари́, шчоби́ ві́биў той злота́р три пирсте́ньі та́йно, шчоби́ йиго́ ма́ма ни зна́ла і аби́ ньіко́му ни сказа́ў і аби́ пичи́тка йидна́ була́ на ўсьі трох пирсте́ньох. Міньі́строви сказа́ў, шчо йак ти напи́шиш, і на сей се́ґнет, шчоби́с пичита́ў лист до ме́ни тим знако́м. І Гильи́на са́мо́ш так — даў йійі пе́рсьтьінь Гильи́ньі, ка́жи, та́кжи буде́ш пичи́тати до ме́ни тим пе́рсьтьіньом, бо віт те́би буде́ тота́ пичи́тка сама́ і ў міньі́стра і ў ме́ни. А йа та́ґжи ві́тти буду́ вітпи́сувати, тим сами́м пе́рстиним буду вам пичи́тати, то так буде́м зна́ти, шчо ньіхто́ нас ни зду́рит, ни підміньи́йи фальши́во лист. — Аж наре́шты ма́ма зачи́ла доходи́ти кру́льи Ге́ндрика до Гильи́ни. Гильи́на ўсну́ла, она́ хи́трим спо́со́бом ви́крала ў не́йі той пе́рсьтьінь і ўзьила́ до се́би, найшла́ злотари́ йи́ншого, пітплати́ла му бага́то і каза́ла, шчоби́ ві́робиў таки́й сами́й пе́рсьтьінь йак той, шчо вона́ ма́ла Гильи́нин, аби́ ньіко́му й ньічо́ ни каза́ў. Потайи́мно зноў прийшла́ до Гильи́ни, ўсу́нула пе́рсьтьінь наза́д, Гильи́на аш коли́с до кише́ньі, пе́рсьтьінь на мі́сци. Ни задо́ўгий час кру́льо́ва Гильи́на породи́ла два прикра́сних хло́пцьіў. Міньі́стир Кльунхе́стир написа́ў до кру́льи Ге́ндрика лист, шчо твойа́ крульі́ўна Гильи́на породи́ла два прикра́сних хло́пцьіў; се́ґнетом запичи́таў і даў на пошту. Крульо́ва стара́ зна́ла, шчо той післа́ў лист — дала́ ва́рту вили́ку, шчоби́ то́го післа́ньцьи зва́бити до се́би. Той сьи спираў йти, она сказа́ла мусит йти, бо то йи мій син; йа шче та́ґжи йи стара́ крульо́ва, шчоби не зна́ла, шчо він там ро́бит, ци жийе́ шче на сьві́ты. Ну, ду́майи собі́ післа́ниц, ньічо́ ни зро́бит, бо тако́йі пичи́тки ни ма́йи, а ўре́шты ду́майи собі́, та́жи йа буду́ ви́дьіти, шчо йи́нча пичи́тка і мине́ ни зду́рит. Ўступи́ў він до йійі пала́цу, за́раз му дала́ горі́ўки мо́цнойі, пора́з дру́гий тре́тий і йи́ншних напо́йіў і так засну́ў, шчо ньічо́го ни памйата́ў. Крульо́ва стара́, Ге́ндрика ма́ма, ви́ймила той лист, розпичи́тала, прочитала, шчо там йи написано два прикра́сних хло́пцьіў породи́ла крульі́ўна Гильи́на, шчо міньі́стир описа́ў, ци ска́жиш йіх за́раз, кру́льу Гендрику, христи́ти, ци ска́жиш най сьи ли́ши, до́ки ти ни прийі́диш

з вóйни і вітпиши́ ми наза́д кру́льу. Крульова фальши́вим спóсобом написа́ла таки́й лист прóтыіў тóго, пітписа́ла міньі́стра Кльунхи́стра і так: Твойа крульі́вна Гильи́на породи́ла два стра́шних псыіў, ци ска́жиш йіх за́рас поби́ти, ци ска́жиш, най сьи ли́ши, аж дóки ти ни прийі́диш, мій кру́льу. — І запичи́тала такóў пичи́ткоў наза́д, шчо си вíробила хи́трим спосóбом, собі́ читвéрту пичи́тку таку́. Той післа́ниц ўстаў, вíспаў сьи, подиви́ў сьи на пичи́тку і пішóў. Позира́йи сьи ў дорóзьі, сама́ така́ пичи́тка. Приньі́с до крульи Гéндрика той лист, зачи́ў чита́ти, застра́шиў сьи, шчо два стра́шних псыіў породи́ла йигó жі́нка. Али там буў Гильи́ни вýйко на пóмочи тóму кра́ливи і Гильи́нин та́то. Він зачи́ў сьи скрива́ти, а вони гли́пнули і ка́жи: Вітки ти ма́йиш жі́нку Гильи́ну? — Йа ни зна́йу, ка́жи, с котрóго кра́йу, лиш каза́ла, шчо ўтыікла́ віт свóго та́та, шчо хотыіў ўзьи́ти йі за свойу́ жі́нку. — А цар Антóнуш слýхайи, тай ка́жи: То мойа́ донька́. — А вýйко йі ка́жи: То мойа́ систрі́нницьи — ни цура́ў сьи тóго, шчо йи пи́сано два стра́шньі пси — зарас пізна́ли — се подóбно до жіночого пи́саньи, то ви́тко, жи йаки́сь йи фальш на тьім. Вітпиши́ ві́тци, кру́льу, зьи́тьу мій, най будýт ци пси, ци шчо хóчи, аби́ йа йіх заста́ў живи́х. І написа́ў лист, даў післа́нциви ў ру́ки, аби́ ньіс до міньі́стра Кльунхéстра. Стара́ крульóва да́ла шче льі́пшу ва́рту ві́тти і лапа́ла тóго післа́ньцьи: Ка́жи, типéр ходи́ до мéни; коли́с тогди́ буў, типéрки му́сиш.—Завила́ го ў свій покій, ўпойі́ла го зноў, так са́ми йак пéрши, шчо ни знаў, шчо сьи з ним ста́ло і розпичи́тала той лист, подéрла, той шчо круль написа́ў, ўложи́ла зноў йинший лист, шчо ты́ дьі́ти спали́ на огни́ сей час с крульóвоў Гильи́ноў. — Запичи́тала сéґнетом, шчо мала хи́трий і пітписа́ла міньі́стру свóго си́на ру́ку: спали́ ў сей час. — Міньі́стир йак прочитаў той лист, Гильи́ньі ньічó ни ка́жи, і зачи́ў аш пла́кати, ка́жи до сéби: Вольі́ў йим сьи ни рóдити, ньіш сирóвий сут таки́й викóнувати нивиним, шчо то йи? — Той писа́ў шчось двана́цьіть лисьтьіў міньі́стир Кльунхéстир, вона́ піткупи́ла післа́ньцьі. Ўсьі ли́сти завирта́ла і писа́ла: Спали́ два хлóпцьі з Гильи́ноў. — А крульóва стара́ приходи́ла до Гильи́ни, там писа́ла таки́й фальш ў свойім пала́цьі, а до Гильи́ни пала́цу приходи́ла, покі́шувала: Ни бі́ сьи, йа тибé над ўсé льубйу́. — Шчо за́здрість мóжи бýти. Йак присла́ла лист посьлыідний стара́ крульова, засмути́ла Гильи́ну, жи йа сисé ни зна́йу. Гильи́на зачи́ла пла́кати, засмути́ла сьи ка́жи: Йак віт чолові́ка, з йигó причи́ни без фальшу́, то приймáйу, а́ли йак с фальши́вого повóду, жаль ми вили́кий; зна́йу, шчо там души́ стра́тила сьи, мойа покойóва, ту два хлóпцьі мóйіх нивинних підýт ма́рни, то гріх буде вили́кий. А нарéштьі міньі́стир закли́каў йиднóго слугу́ з войéнного, аби́ утьи́ти йі ру́ку, пусти́ти йі ў сьвіт, жиби́ йі віттáк пізна́ти. Али ту сьи жоўньи́ри сфорсýва́ли: Ми Гильи́ну льýбим над ўсе, ми тóго ни зрóбим. Ма́рьа покойóва, Кльун-

хе́стра про́сит сво́го міньі́стир-Кльунхе́стру: Йа тибе́ про́шу, ни роби ньічо́го Гильи́ньі, мій бра́ти, она́ ньіц ни ви́нна, йа піду́ сама́ на смерть за Гильи́ну, а два хло́пцьі вівий с сукна́, а йа ско́чу ў ого́нь той, шчо ти роспали́ш і буду́ кричи́ти: Дьі́ти мойі́, ви нивинни ги́нити і йа з ва́ми, най Бог прийма́йи йак ўже так! — Ў ночи́ міньі́стир ўтьиў ру́ку Гильи́ньі льі́ву, обмасти́ў найдоро́шшими ма́сьтьими, а ру́ку даў ў скри́ночку мали́нькому хло́пчикови на шийку с тим перстиним Гильи́ниним і написа́ў ў тьі скри́ноцьцьі, шчо ни ма́йи ньіхто́ туту́ скри́ночку руши́ти с тим пе́рстинем, до́ки ни пізна́йут сьи сво́му та́тови. І ў ночи́ пішла́ до мо́ра, прибила шіфа до бе́рига, ўпроси́ла сьи на шіфу, пойі́хала на дру́гий бік мо́ра. Ві́кинули йі на мо́рский бе́ріг на пісо́к, зачи́ла там пла́кати Гильи́на, ка́жи: Там души́ заги́бла, і ту души́ заги́бла, сих дво́йи мали́х дьіти́й погибнут, шчо йа така калы́ка, шчо йа бі́дна буду́ роби́ти. Зачи́ла пла́кати. Аж наре́шты тве́рдо засну́ла с то́йі триво́ги. І там ў лы́сьі буў Фе́лыкс пусте́льник і ви́дьіў Гильи́ну і тих дво́йи дьіти́й, йак вони́ були́ на мо́рскім бе́ризьі. Прийшо́ў воўк і леў, ўзьиў леў хло́пцьи собі́ одно́го, а воўк ўзьиў дру́гого. Воўк собі́ дре сьи, шчоби́ ў льва відобраў і маў два хло́пцьі, а леў собі́ дре сьи, шчоби́ маў тих два хло́пцьі. Відбі́гли они́ да́льі, пусте́льник відби́ў за́раз, во́ўка то́го хло́пцьи і заньі́с до сво́йі пусте́льницьі, а на льва чика́ў, до́ки ни ви́йшоў на лоў леў. Йак вийшоў на лоў дале́ко, пусте́льник сьи пусти́ў ў йиго́ пичи́ру, нама́цаў то́го хло́пцьи ў пичирі́ — обложи́ў го ўсьільакоў ше́рстиў, мусит леў гада́ў, шчо йі буде́ йі́сти — ўзьиў то́го хло́пцьи дру́гого і заньі́с до сво́йі пусте́льницьі. Дума́йи собі́, чим йіх типе́р живи́ти мале́нькі такі́ дьі́ти. Ди́вит сьи, ольі́ницьи плика́йи ольіньи́та: він підно́сит тих два хло́пчики і мо́лит сьи Бо́гу, пітпиха́йи під ольіни́цу і дайи́ йім сца́ти ольіни́цьи. Плика́ла вона́ йіх чи́рис кі́лька льіт, аж наре́шты наўчи́ў йіх пацье́ру, по христийа́ньски йіх прова́диў тоти́ хло́пцьі, одно́го назва́ў Ли́оном, шчо відби́ў у льва, а то́го шчо ру́чку маў ма́мину на шийі, назва́ў Ру́чка. Ві́йшли они́ пизаба́вом шісна́цьіть льіт, зачи́ли сьи ба́вити фа́йно, ўсе ка́жут пусте́льникови: та́ту наш. А він ка́жи: дьі́ти мойі́, йа йи ваш та́то шчо вас йим ві́ховаў, а́ли роди́мий то йа ни йи, бо йа одно́го ў льва вас відобра́ў, шчом назва́ў Ли́оном, а дру́гого ў во́ўка, шчо ма́йи ру́ку на шийі і назваў йим Ру́чка. Ви йи вили́койі фамі́льійі. — То ви ни йи наш та́то, ка́жут тоти́ хло́пцьі? Пожигна́ли сьи с пусте́льником, сила́кали, поцьулува́ли пусте́льника, пусте́льник собі́ сила́каў над ними, поблагослови́ў йіх: Йдьіт ў бо́жий час, шчоби́сти сво́го та́та й ма́му вітшука́ли. Надійі́хала шіфа, зачи́ли кричи́ти, проси́ти тоти́ хло́пцьі, пусте́льник проси́ў та́ки за тих хло́пцьіў тих купцьі́ў, ски́нули купцьі убраньи́ на тих двох хло́пцьіў, приста́вили до дру́гого кра́йу. Тра́фили они́ до то́го кльашто́ру, де йіх ма́ма ходи́ла ко́ло хо́рих, бо вона́ йак

спа́ла на тым мо́рскім бе́ризы, зачи́ла пла́кати, шчо нима́ йійі́ дыти́й, пирийі́хала с купцьи́ми шіфоў до то́го кльашто́ру, шчо дыти тра́фили до не́йі. Там той пан шчо отри́муваў той кльа́штор, найста́рший, роби́ў баль вили́кий, та сподо́баў си тих хло́пцыў і ўзьиў йіх за лока́йіў, шчоби́ ходи́ли ко́ло го́стий, потра́ви зано́шували. Йак ві́дали пе́ршу потра́ву кухарі́ тим хло́пцьом, лока́йам, опи́ дали́ убо́гим і сво́йі ма́мі дава́ли. Али сказа́ли кухарі́ па́нови, шчо твойі́ лока́йі пе́ршу потра́ву ві́дали ўбо́гим. Пан скли́каў йіх до се́би, тоти́ хло́пцы: Йа, ка́жи, вас ўзьиў за лока́йі, на шчо́ ви пе́ршу потра́ву ві́дали ўбо́гим? Они сказа́ли: Па́ни, пе́рши подоба́йи сьи Бо́гу служи́ти, а пото́му нам сами́м. — Він сказа́ў: Ну, йдыт собі́, ви ни мойі́ лока́йі. — Подьи́кували то́му па́нови і пішли́. Тра́фили на біску́па, подо́баў си біскуп, каза́ў йім сьи охристи́ти, бо ви йи бри́ткі, шче ни хришче́ны. Ўзьиў йіх за лока́йі, одно́го назваў Марцыш, дру́гого назва́ў Бримци́уш. Типерички йіди йіх та́го з во́йни — тілько сьи во́йна кигла́ — і йіх дыд і йіх ма́ми ву́йко. За́рас післа́ў круль Гендрик післа́ньцьи, шчоби́ війшла крульо́ва Гильи́на протыў не́го, сво́го чоловіка Ге́ндрика. Ни вихо́дит ныхто́. Післа́ў дру́гий раз, ни віхо́дит ныхто́. Післа́ў тре́тий раз, віхо́дит міны́стир протыў не́го. За́раз запита́ў сьи Ге́ндрик: Міны́стри, жийи́ крульо́ва Гильи́на? - Жийи́ хва́ла Бо́гу. А стара́ крульо́ва біжи́т, тай ка́жи, ньи ни жийе́. Кого́м льуби́ла над ўсе, а він йі стра́тиў. — А міны́стир ка́жи: Цы́хо, бо жийе́. Ту за́рас пу́стиў сьи до не́го круль ис ша́блиў, а йійі́ та́то ка́жи: Дай спо́ки, буде́м доходи́ти, шчос то йи. - Вили́ка ўты́ха кру́ливи Ге́ндрикови, жи вили́ка фамі́лыйа така́, а́ли вили́кий сму́ток, жи нима́ Гильи́ни. Йак міны́стир ка́жи, шчо йи, шче надыйа крульи трима́йи, шчо шче йи. Ўвійшли́ до крульи́ского пала́цу кру́льи Ге́ндрика, він показа́ў ўсы листи: Шчо йа маў с тим зроби́ти? І йа йі ру́ку ўтьиў і даў йим с тим пе́рстыним на знак, шчоби́ йі пізна́ти. А свуйу́ систру́ спали́ў намі́сьть Гильи́ни і ві́виў два хло́пцы с сукна, кинуў на вого́нь; мойа систра́ кричи́ла: Дыти мойі́, ви нивинни погиба́йити — на мньа Гильи́ни спали́ла сьи, а́ли Гильи́на шче жийе́ ў сьві́ты. Пиричита́ли ўсы ли́сти, скли́кали ўсых післаньцыў, йак вони́ приходи́ли, жа́дин ни ві́знаў с тих посьлы́дних, лиш той пе́рший йиде́н, шчо крульо́ва стара́ мине́ ўзьи́ла до сво́го пала́цу і там мине́ ўпойі́ла і йа ўснуў, хіба́ би она́ хитрим спо́собом ма́ла пичі́тку таку́ та підроби́ла йи́нчий лист, то йа ни знаў. Ўзьи́ли за́раз ўсых до аре́шту, стару́ крульо́ву, лиш то́го ві́пустили, шчо зьізна́ў, пі́рший раз йак йшо́ў. Али цар Анто́нуш ка́жи до сво́го зьи́тьи: Чика́й, то сьи пока́жи пра́ўла за́раз. Она́ шче ни чу́ла, шчо ми ўсуди́ли, она́ зна́йи до́бри, шчо йа ўдове́ц, йа ска́жу, жи йа прийшо́ў жини́ти сьи с тобо́ў, а вона́ міны́ шчось на тото́ вітпові́сьть. Пусти́ў круль Ге́ндрик ца́ра Анто́нуша до аре́шту до сво́йі ма́ми. Цар Анто́нуш ка́жи: Стара́ крулы́ўна сиди́т

ў арéштьі, ни знáйу прошчó, а йа сьи хóчу с тобóў жини́ти. — А онá кáжи: Дóбри, крýльу Антóнушу, шчо ти типéр прийшóў. Коби́с, кáжи, минé вікуниў с сéго, а йа свóго сина згла́джу, будéм мáти подостáтком сéго крайý мóго і ти мáйиш свій край і будéм дýжи фáйно жи́ти. — І далá му дарýнок старá крульóва ў арéштьі і забýла сьи і далá той сéґнет, шчо фальши́вий віробила собі. Цар Антóнуш ўвійшóў до палáцу з арéшту, тай кáжи: Ўже ми, зьи́тьу, показáла сьи прáўда. Ади́, кáжи, шчо згла́дило твойý жінку, а мойý доньку́ Гильи́ну! Осей пéрсьтінь, шчо фальши́вим спóсобом віробленний. Міньістир, йійі тáто і вýйко збирайут сьи шукáти за Гильи́ноў; а Гильи́на бýла чи́рис сьім льіт ў свóго вýйка ўбóгоў і віпросила си стáньцьійу піт схóдами і вýйко з неў розмаўйиў пирáз, ни міг йі пізнáти по бéсьіды, кидáў знак на ньу трóха, áли ни пéўни, шчо бýла ўбóгоў. Йак вітти вібрала сьи і написáла лист, постáвила піт схóди піт камінéц і написáла так: Шчо йа ў свóго вýйка пирибувáла чи́рис тих сьім льіт, цáра Антóнуши донькá, а анґильського крýльи Гéндрика жонá. Йак круль Гéндрик йіхаў, йійі тáто і вýйко шукáти, трáфили на тóго самóго біскýпа, шчо той біскуп тоти́ обá хлóпцьі ўзьиў до слýжби за локáйіў. Йак йі запроси́ў до свóйі сáльі біскуп, цари́ Антóнушу, крýльи Гéндрика з йиго́ міньістром і йійі вýйко патрійáрха тáґжи буў з ни́ми. Той біскуп тьішиў сьи, шчо маў вили́кі гóсьтьі, шчо му ньіколи ни прийшлó й на гáтку, шчоби́ ўступи́ли до йиго́ палáцу, прийма́ў йіх шчи́ро, кухари́м заказáў готóвити обід, зготóвили обід кухарі, локáйі, крýльи Гéндрика сини́ зготóваньі заноси́ти потрáви до йидзéньи. Аж нарéштьі круль Гéндрик погльидáйи з міньістром, подобáйи, шчо пóтрать Гильи́нина; а ди́вит сьи, дрýгий нóсит на плéчих шчос там гей ґýльи відала сьи. Запитáў йиго́, шчо мáйиш на плéчих? Він сказáў: Сóром, пáни крýльу, казáти. — Кажи́, най си бýди шчо хóчи. Ми були́ ў одно́го пустéльника, шчо нас найшóў; одно́го нас відби́ў ў вóўка, а сéго дрýгого мóго брáта віки́х с пичири́ львіўскойі йáми, шчо буў леў заки́х собі; а ту йи рукá с сéґнетом ў скри́ноцьцьі; той пустéльник Фéлькс так нам наказáў, шчоби́ тутý ни стрáтити рýку, то ми сьи пізнáйим свóму тáтови й мáмі. Показáў рýку, подивиў сьи круль Гéндрик на рýку, Гильи́нин сéґнет і ўкішиў сьи со вили́ким жилéм і з рáдостиў, шчо свойі дьіти найшóў. — А шчо ўпи́ріт тóйі годи́ни йак вони́ бýли локáйами, йак готóвили пéршу потрáву кухарі, то они́ пéршу потрáву, шчо мáли дáти пéрид гóсьтьи, а вони́ убóгим відали пéршу потрáву і свóйі мáмі давáли йáко убóгі. Мáти йак учýла, шчо йи йійі чоловік і тáто і ўтьіклá дáльі, бо си ми́слила, шчо вони́ за неў шукáйут, аби́ йійі стрáтити. На той чис прийіхаў зза мóріў Фельікс і прийшóў сьи сповідáти до біскýпа; зачи́ли там тручи́ти молоцьцьі тóго старóго пустéльника, тоти́ хлóпцьі, локáйі, ўздрілі, зачи́ли би́ти тутý молóдьіж

ка́ут: Най, то наш та́то. — Али кухарі́ ў той час заминдува́ли біску́пови, шчо твойі́ лока́йі пі́ршу потра́ву відали убо́гим, шче й Фе́льіксови дава́ли, пусте́льникови. Заклі́каў йіх біскуп пі́рид го́сьты свойі́ і ка́и: Лока́йі! Йа вас узьиў до слу́жби йа́ко за лока́йі, уцтиві льу́ди, а ви відали пе́ршу потра́ву ўбо́гим. — Они́ сказа́ли оба́ пара́з одни́м сло́вом: Пе́рши подоба́йи Бо́гу служи́ти, па́ни біскупи, а пото́му нам сами́м. Біскуп сказа́ў йім на то сло́во так: Від ни́нька подоба́йи міны́ ўже служи́ти вам, ни ви міны́; а йак пізна́ў ўже та́то по ты́ руцы́, ўклони́ў сьи біскуп і ка́жи: Ну, дыти, йа вас маў за слу́ги, дару́йти миньі́. Привили́ж шче на сьвіде́цтво на са́льу пирит тоти́ кру́лы і той досьвітчи́ў, йак він йіх найшо́ў і йак він йіх хова́ў, йак він піт ольіни́цу пітпиха́ў; а йіх ма́ми, ка́и, ни ви́дыіў, бо ма́ла пойіхати за мо́ри та́кі за́раз а льуб йі поде́рли тоти́ звірі́, шчо тих два хло́пцы ўзьили, леў і воўк; воўк хотыіў ма́ти два хло́пцы собі́, леў хотыіў ма́ти собі́ два хло́пцы. Аж нара́з да́ла ту зна́ти йидна́ осо́ба, ла́дна кобі́та, а́ли ўбо́га, подо́бна на твар сих хло́пцыў, кі́лько шчо збіджена і ўже стара́ і сказа́ла, шчо йа вітци кіка́йу, бо о́зди йи мій та́то і мій чоло́вік і хотьи́ мине́ заби́ти. І ўтыікла́ да́льши. Ну, за́раз ўтыіха вили́ка кру́ливи Ге́ндрикови і ца́рови Анто́нушови, а́ли й жаль вили́кий, шчо так ма́рни свойі́ лыта́ пирибіду-ва́ли, хло́пцы й Гильи́на. Йак круль Ге́ндрик ўздріў свойі́ хло́пцы, то́го біску́па, даў йім свойи́ убраньи́ по сво́йім знаку́, обо́х і припойаса́ў йім шаблы́. Али йиде́н з них хотыіў міньі́стру поруба́ти, йак ўчуў по бе́сьіды, шчо йіх ма́мі вітьтьиў ру́ку. І сказа́ў: шчо ми ма́ми шче ни зна́йим до ни́нька, шчос так зроби́ў. Али росказа́ў йіх та́то, тих хло́пцыіў і йіх дыід, шчо ва́ши ба́ба, а ва́шого та́та, хло́пцы, ма́ма хотыі́ла, шчоби́ йіх спали́ў сей міньі́стир на огни́, вас обо́х і ма́му ва́шу: Писа́ла фальши́ві ли́сти, лист за ли́стом, шчо та́кі знишч йіх і тим сьи хло́пцы успокойі́ли кру́льи Ге́ндрика сини́, йак сьи довідали, шчо то буў за фальш. Ту за́раз ўчу́ли, шчо Гильи́на була́, зачи́ли за неў шука́ти і ни могли́ йі найти́. Али йіде́н слуга́ сказа́ў, кру́льи Ге́ндрика, шчо ви́дыіў, йак йидна жі́нка ни́сла йидно́ў руко́ў во́ду до йидно́йі ха́ти, а́ли ка́жи шчож, звітси дале́ко, пиривести сьи нима́ ту бли́ско. І сказа́ў: Ви йітьти до до́му, крульо́ви, а йа йійі найду́ ўже. — Прійіхали вони́ до до́му на свойи́ місци до Анґльійі, той собі кі́лька ўзьиў жомньи́р йицо́ слуга, кру́льи, і пішо́ў шука́ти за Гильи́ноў. Йак він тра́фиў на тото́ обісьтьи́, де Гильи́на була́, Гильи́на сьи застра́шила, ўздрі́ла сво́го чоловіка жомньи́ри, ка́жи: Схова́йти мине́ до ку́фра, бо аш типе́р ўже за мноў йдут і ўже мньи ту́тка ўбйут. — Прийшли́ они́ аж до ха́ти то́йі само́йі, ка́и: За́рас ту ві́дайти Гильи́ну міньі́, бо вас за́рас ту пони́шчу, вогне́м спальу́. Йак побо́жна Гильи́на ўчу́ла ты́ слова́, стаў йі жаль вили́кий, вилазьійи сама́ с ку́фра і ка́жи: Да́руйти йі ўсьо, мине́ ўже ўби́йти, коли́сти сьи на

мéни пасыіли, а вони ныіц ни вúнни. Нарáз вони сказáли: Бох с тобóў, Гильúно крулыіўно, за тобóў чоловік шукáйи і тáто, коби тьи хоть шче відыіли на óчи, твоїі дыіти ўже найшли сьи, обá хлóпцьі, пустéльник Фéлыікс признáў, йак він йіх найшóў. Зачили йійі тотó ўсьо укáзувати, вонá зачила плáкати, кан: Най ўже будé, шчо хóчи, колúм уже своїі дыіти вúдыіла. Йде онá до свóго крайў с свóйими жомньірами, страх йі збирáйи, шчо йі тáкі ўбйут, надé на зéмльу і плáче: Дарýйти миныі, йа ныіц ни вúнна. Тим висéлыісьть йи, áли і плáчут со жильý тóго, шчо так сьи зыійшли, тáто плáчи з рáдости, собі піднимáйи йійі, чоловік з рáдости піднимáйи йійі, шчо йимý жиль, дыіти сáмош так і бýли чúрис цáлий час там ўкýпі; йидéн пішóў син на дыідови місци до Константинóпольи, а дрýгий сьа зостáў на тáтовім місци. І так жили собі чúрис цáлий час і конéц*).

Зап. в цьвітни 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелї: Про те, як батько хотїв женити ся з донькою, диви ще: Е. Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III. Ст. 304—307. Ч. 64. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. I. Ст. 191—193.

159. Про царівну, що з нею батько хотїв женити ся.

Б. Був собі цїсар тай мав він жінку і одну доньку. От жінка йому вмерла, а він і каже до доньки:

— Буду з тобов женити ся.

— Як же то можна! Таж то гріх! — каже донька. А він усе на своїм стоїт: женити ся тай женити ся.

— Ну, добре, — каже донька. — Але принесїт мінї перше таку сорочку як місяць, спідницю як сонце, а фартушок як зоря. Пішов єї тато шукати того всего, а вона казала собі зробити трумну таку, щоби вода не протїкала, положила ся там, казала трумну забити дошками і вкинути в море. Так усе і зробили. От пливе вона, пливе, аж заплила в чужий край, до іншого цїсаря. Коли виходить син того цїсаря на спацир, дивит ся: така сьлїчна трумна пливе! Уподобав він єї собі, казав слугам принéсти до палацу і поставити в своїм покою.

---

*) Йа йійі чуў ўже будé з двáцьіть рокіў; йи такий чис, шчо йáк би йа зачúў казáти, то вáрто би бýло послýхати: то бувáло побирижники йак зачнут плáкати, а пан ўсе: ха, ха, ха! здихáйи (Мислоский). — Він сам сплакнуў при кінци. Увага оповідача.

А тому царевичови та носили що вечер вечерю до єго покою. Дивит ся він рано, аж вечеру хтось зїв. Він гадав, що то слуги. Питає ся єдного, другого, але всї випирают ся. На другу ніч так само хтось зїв вечерю. На третю ніч він і каже:

— Ну, добре, буду я тепер сам пильнувати, хто то в ночи йому вечерю їсть.

Ляг він нїби спати, але не спит. Коли це дивит ся, вітворила ся трумна, а з неї виходит слїчна панянка тай до вечері.

— А, так! то ти! — каже до неї царевич. Уподобав він єї собі дуже тай каже мамі, що буде з нею женити ся.

— Та бо ти єї не знаєш, відки вона і хто така, — каже мати. Але він і слухати нїчого не хоче. Мусїли старі згодити ся. Взяв він з нею шлюб. Живут рік і другий, а далї й хлопчик знайшов ся, такий красний — не натїшат ся на него.

А тимчасом той цар, отець єї, приїхав до дому, видит: доньки нема, і пішов єї шукати. Приходит до млина, де шатани душі мелют тай повідає, куди він іде і кого шукає. Дали єму шатани зелїзні черевики і зелїзну палку і кажут:

— Доки тих черевиків не сходиш, дóти й доньки своєї не знайдеш.

Ходив він, ходив, але приходит до того цїсаря, де єго донька була. А вона власне сидїла на ґанку. Він зараз єї пізнав, а вона єго нї. От він приходит, просит, щоби єму що дарувала. Вона дала єму пару крейцарів і ще казала дати хлїба. А він тодї і каже:

Прошу ясневельможної панї дати мінї ще сочевицї.

Вона сказала слугам дати єму сочевицї, а він узяв ту сочевицю тай розсипав, тай почав збирати. Жаль її ся зробило старого, що він так ту сочевицю збирає, тай казала слугам ще єму винести. Винесли єму ще, а він і другий раз висипав. Знов кинув ся збирати, а сам дивит ся, аби ніч борше запала. Вже й смеркло ся, а він все збирає, а далї просит ся на ніч. Нема що робити, дали єму вечерю, постелили на ґанку. Всї поснули, а вона, єго донька, спала аж у дванадцятім покою. Коли це в ночи старий устає і тою зелїзною палкою вітворив усї 12 покоїв і прийшов аж до того, де вона спала і хлопець коло неї. Вона ще не спала і давала тій дитинї цицьки. Приходить він до неї тай каже:

— То ти така! Втїкла від мене! Чекай же, я тебе заріжу.

Вона тілько скрикнула, а він вихопив ніж і зарізав дитину у неї на руках і всю одежу на нїй захляпав кровю, а сам пішов.

Устают усї на другий день, дивят ся, а дитина зарізана. Питают ся єї, — вона нїчого не каже. Тогди єї свекруха каже до сина, а єї чоловіка:

— От видиш, яка то твоя жінка! Ми тобі казали: не бери єї! А тепер видиш, вона тобі дитину зарізала. Вижени єї геть!

Взяли єї, привязали їй зарізану дитину до рук тай вигнали єї геть. Іде вона сама, аж тут по дорозї доганяє єї отець.

— А видиш, небого, тепер і тобі конець прийшов!

Бере він єї і веде до того млина, де шатани душі мелют. Привів єї до колеса тай каже:

— Лїзь під колесо!

А вона каже: — Я не вмію. Покажіт мінї, як то ся лїзе.

Він тілько нагнув ся, щоби її показати, куди лїзти, а вона єго трутила під колесо, тай там зараз єго шатани змололи. А вона забрала свого хлопчика тай пішла. Ішла вона, йшла, аж прийшла в лїс. Змрік став западати. Сїла вона під явором тай задрімала, а дитина все у неї на руках. Коли чує: прилетїли три голуби (а то були ангели) тай сїли на яворі тай кажут:

— Тут під деревом сидит нещаслива мати... Як би вона знала, що коли набере води з тої кірнички і помаже нею дитинку, то головка зросте ся з тїлом, а як візьме водицї з другої кірнички, то воно ожиє, а як з третьої, то воно стане говорити...

Вона то чула і все так і зробила. Як тілько розвиднїло ся, пішла, знайшла кірнички, зачерла водицї з єдної, помазала дитину — зросла ся головка; за другою — дитина ожила, а за третьою — стала говорити:

— Мамо, де це ми?

Дуже вона зрадїла, але щож, їсти хоче ся, а тут нема що їсти нї її, нї дитинї. Журит ся вона. Іде далї, іде лїсом, а тут уже і ніч наступає. Дивит ся вона, хатка стоїт, огник сьвітит ся. Вступає вона до середини, дивит ся: пан слабий лежит. Втїшив ся той пан, мовит:

— Сам Пан Біг прислав тебе сюди. Є в мене тут що їсти і пити, а як я умру, поховаєш мене, а собі візьмеш усе добро, що тут єсть поховане.

Зістала вона там. Жий тай жий, уже сїм лїт минуло, як єї вигнали з цїсарського двора. Синок єї вже виріс, ладний такий. А той цар, єї тесть, поїхав на полюванє, і царевич із ним. Заблудив він аж до того лїса, де вона жила. Іде лїсом, уже вечеріє, аж видит сьвітло. Займов до хатинки і просит ся переночувати. Вона єго зараз пізнала, а він нї. От вона єму дала їсти, ліжко постелила. Ляг він собі, а вона в хатї порядкує, читає, то-що, а далї викликала свого хлопця тай намовила

єго, щоби він єї просив байку говорити. Сїла вона і розповідає єму, як був цар і хотїв з власною донькою оженити ся і як вона втїкла і далї все за порядком. Оповідає вона, а той нїби спит, а все чує і від разу догадав ся, що то єго жінка, а сей хлопець — єго син. Тодї він кинув ся до неї, почав єї обіймати та цїлувати, забрав з собою і вернув з нею до свого царства. Там вони може ще й доси царюют.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 375—377.

Паралелї: Се оповіданє — відгомон вельми популярної романтичної поеми, звісної в середнїх віках у Франції й Німеччинї як оповіданє про Мая і Беафлору, а пізнїйше переробленої на прозову людову книжку пз. „Про терпливу Єлену". По думцї видавця староніменької поеми основа сего оповіданя перейшла в часї хрестових походів із Греції через Італїю до Франції, а відси до Німеччини. (Dichtungen des deutschen Mittelalters, Leipzig 1848. Bd. VII. Mai und Beaflor, eine Erzählung aus dem XIII. Jahrh., стор. VIII). Текст німецької людової книги перепечатав Karl Simrock, Die deutschen Volksbücher, Bd. X, ст. 501 547. Дальшу лїтературу гл. Görres, Die deutschen Volksbücher; A. Elwert. Deutsches Museum 1784, т. 2, стор. 256—276; Hagen und Büsching, Grundriss 201. *І. Ф.*

160. Царівна Олїяна.

В. Був оден цар. Жінка єму вмерла. Кае свої доньцї:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Таточку, де хто годен послухати, щоби тато доньку брав?

Пише він до папи-римського, аби папа римський позволив єму брати доньку. Папа римський каже: — Так Бог не позваляє і я не позваляю, шоби тато брав доньку.

Взяв він раз тай поїхав у дорогу тай написав собі сам лист, шо папа римський уже позволив, аби він брав доньку. Тай каже ї:

— На, читай, шо папа римський уже позволив!

А вона так плаче, шо з плачу гине, бо вона того не хоче. В неї була покоївка Мариньця. Вона каже до неї:

— Мариньцю, зітни мінї голову, а відтак зітни собі! Най ми обі погинемо, нїж я маю йти за тата.

А Мариньця каже: — Нї, не треба вам голову стинати, лиш наберіть собі грошей та тїкайте, куда вас очи несут.

Рано цісар встав, питає си Мариньці, де донька, а вона каже: — Я не знаю. Зараз цар казав Мариньцю вкувати і добре притиснути, тай вона сказала. Каже:

— Вона набрала грошей тай втекла.

Але цар си питає Мариньці:

— А хто ї на це нарадив?

А вона каже: — Я. Вона — каже — казала: Зітни — каже — мені голову, а потому собі, тай обі гиньмо, ніж я маю йти за тата, а я її казала грошей набрати тай втікати.

Цісар зараз казав Мариньцю на терновім огни спалити, а сам пішов доньки шукати.

А донька так тікає... Приходит до одної води тай каже:

— Перевізники, перевозіт мене, бо мене тато ловит! Нате вам усі ці гроші, лиш мене перевезіт!

Перевезли ї перевізники тай тікают разом з нев. Приходит до другої води, каже перевізникам: — Перевезіт мене!

Перевізник каже: — Плати! — А вона не має чим. А перевізники собі так подумали: — Ми тебе будем везти, а серед води вбємо, коли ти не маєш чим платити. — Привезли ї серед води, зараз порон сперли. А вона каже:

— Бійте си Бога, не бийте мене, най я зговорю оченаш перед смертев!

Біг так дав, шо як вона прикльикла, зараз си звіяли буйні вітри і човен перевернули, перевізники си потопили, а вона лишила си на одні дошці тай поплила далї. Плила на тій дошці три неділи, аж приплила до берега, імила си дерева, тай вілїзла на беріг. Дивит си, а спідниці на ні чисто зогнила. А там є остров, а по тім острові спацерує цісарський син. Приходит він до неї тай каже:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Будем це вітак говорити, лиш бій си Бога, дай мені їсти, бо я три неділї ніц не їла анї крішки.

А він пішов до дому, взяв її їсти, взяв її убранє. Зараз приніс, й вона си зараз убрала, наїла си, тай уже ідут обоє до дому. А стара вздріла тай каже:

— Ади, вже веде якусь шельму!

Прийшов він до дому, дав на заповіди, оженив си. Двори собі поклав на боці від своєї мами, ґаздував з нев шось рік. Випала війна, іде він на війну, а її лишає дома при надії. Вона каже:

— Найди мені таку покоївку тай такого льокая, шоби собі були брат тай сестра, а покоївці шоби було мньи Мариська.

Розпитав він, тай зараз си найшло двоє таких тай прийшли в службу до него. Тепер лишає він їх коло неї, а сам іде на війну тай каже:

— Диви си, абис мені відписала, шо си вродит, чи дівчина, чи хлопец.

Поїхав він, а за пару неґіль вона злегла, мала два хлопці з волотими головами. Написала вона лист, закликала жовніра, дала му грошей на дорогу тай каже:

— Іди там, в тім і в тім місті є цар, тай віддай йиму се письмо.

Той жомнер зібрав си, йде, а царова мама вийшла тай кличе йиго. Увішов він до покою, вона дала йиму горівки, він си напив, лег спати, вона взела той лист і переписала инший, шо вона породила два пси. Приходит жомнер до царя, віддав лист. Цар той лист прочитав тай відписує до неї:

— Вже все одно, чи то пси, чи діти, то всьо моя кров, абис їх обходила й годувала.

Царова мама знов того жомнера закликала, дала йиму горівки, він ліг спати. Вона й той лист узела і переписала, шоби її разом з дітьми спалити на терновім огни.

Приніс жомнер той лист, вона зачела читати тай зачела плакати: — Шо то таке, шо він мене хоче палити? — І написала вона другий лист. А царська мама знов переписала, шо вона пуста жінка. А цар відписав: — Най буде яка є, маєте так ї обходити, як доси обходили.

А мама знов переписала, шо мают ї спалити зараз сеї ночи о 12 годині, а мама має си дивити.

Перечитала вона той лист, зачела плакати, руки ломити, так шо ради собі дати не може. А тота Мариська, єї покоївка, каже:

— Ой пані! Ви такі добрі, так мині вас жаль. Ліпше я за вас згорю, а діти зробимо з катранів, то в ночи та стара не буде видіти. А ви з дітьми тікайте в сьвіт!

І так си стало. Мариньцю з тими шматяними дітьми спалили, а стара вілізла на поверх тай си дивила. А та з хлопцями тікає. Прийшла в ліс, під дуба тай так захотіла спати. Аж тут прийшов до неї лев тай ведмідь: лев ухопив одного хлопця, а ведмідь другого, а Оліяна (так си називала цісарська донька) і не чула.

А був там у лісі такий чоловік, шо сидів під дубом, було йиму мне Черпак і він мав 100 рік. Прибіг ведмідь, кинув дитину межи свої ведмедета, а Черпак прийшов тай відобрав. Також так само від лева. Хлопці дав до мамок, аби плекали, а від мамок до школів, аби си вчили. Як си понаучували, він відобрав їх до себе. Приходит оден пан до

него тай питає: Чи не дав би ти мені на службу ці хлопці? Черпак пристав на то: най ідут.

Стали вони в того пана служити. Але до того пана написали два цісарі: — Ти си рихтуй, бо ми маємо бути в тебе на обіді.

Але вернім си до того цісаря, Оліяниного чоловіка. Як він вернув з войни, то льокай оповів йиму, шо йиго сестру спалили, а Оліяна пішла в сьвіт. Тогди він пішов єї шукати. А цар, тато Оліяни, як учув, шо вна си віддала, також пішов ї шукати. Так вони си оба здибали.

А до того пана приходит бідна жінка. То була мама тих хлопців, але вони того не знали. Кажут вони до неї:

— Знаєте шо, жінко, будьте тут коло нас, а нам си буде здавати, шо то наші мама. Тут — кажут — завтра приходе до цего пана два царі: оден іде шукати жінки Оліяни, а другий доньки, та також Оліяни. А тимчасом, доки вони пообідают, то ми вас сховаємо до пивниці під сходи.

Вона зараз то пізнала, шо то єї тато і єї чоловік за нею шукают, то вже не чекала на них, але пішла до одної вдовиці тай каже:

— Сховайте мене, бо тут мій тато і чоловік ідут мене шукати та хотє мене спечи, аби я згоріла.

Приїхали ті два царі до того пана, сіли обідати, тай зачили си питати того пана, відки він має цих хлопців. Пан розповів усьо, як то було, як їх дістав від діда Черпака і як їх Черпак відобрав від звірів. Зараз той молодший цар догадав си, шо то йиго сини. А хлопці кажут:

— Тут у нас є якас бабка в пивници під сходами, шо як почула о вас, то просила, абисмо ї сховали. Може то буде наша мама?

Пішли шукати під сходи, а ї нема. Тогди вже си здогадали, шо то вона мусіла бути.

А тимчасом тота вдовиця вислала Оліяну по воду. А власне тогди цісарський фірман займив коні до води тай єї видів. А вна набрала води тай так утікає, шо може, аби ї той фірман не пізнав. Але фірман підстеріг добре, до котрої хати вона пішла.

А Оліяна скоро принесла воду, така перепуджена, тай зачила просити тої вдовиці, аби ї де сховала. А одовиця сховала і до скрині. Зараз царі вислали того фірмана і других слугів, шоби ї шукали. Прийшли вни, той фірман зачав шукати, а цісарі стоє на дворі. Прийшов той фірман до скрині, каже розтворити скриню. Розтворили, а вона там у скрини. Каже фірман:

— Геть, вилїзай із скрині!

А вона зачала си в фірмана просити, каже:

— Бій си Бога! Шо тобі з того прийде, як мене зараз спалє на терновім огни? А фірман каже: — Цить, дурна! Вони тебе не будут палити. Вони ради би тебе вже вздріти.

Зараз крикнув на цісарів, цісарі прийшли до хати. Втішили си, привитали си, взели її відти. Пішли до того пана, взели хлопців.

Приходє до дому, а молодий цар каже до Оліяниного тата:

— Ану, тату, йдіт сватати мою маму, шо вона вам буде казати?

Пішов тато сватати стару, а вона каже:

— Ади — каже — вже мій син привів собі якус другу суку. Але я ще найду на ню спосіб, спалю її на терновім огни, так як першу спалила.

Старий си вернув тай каже:

— Видиш, синку, вона каже, шо спалила Оліяну і ще спалит.

Зараз той молодий цар казав закликати того жомнєра, зачєв си питати: — Як тобі жінка лист писала, куда ти повертав?

— Нікуди, лиш до вашої мами. Ваша мама дала мені горівки і я ляг спати.

Тоді цар казав спалити того жомнєра і свою рідну маму. А вони собі обоє ґаздували файно. І тесть старий уже си лишив при них.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 377—381.

Паралелї: Се оповіданє, без сумніву в головному — вариянт попередного, інтересне тим, що в деяких епізодах (діти похапані зьвірями і їх уратованє) являє ся відгомоном иньшої старофранцузької поеми „Guillaume d' Angleterre", приписуваної знаменитому середньовіковому поетови Кретьенови де Труа. Поему сю видав Fr. Michel, Chroniques anglo-normandes, т. III; німецький прозовий переклад гл. Adalbert von Keller, Altfranzösische Sagen, Heilbronn 1876, стор. 135—191. Про саму поему і про авторство Кретьена де Труа гл. W. L, Holland, Crestien de Troies, eine litteraturgeschichtliche Untersuchung, Tübingen 1854, а також Romania, recueil triméstriel consacré à l' étude des langues et des littératures romanes, publié par Paul Meyer et Gaston, Paris, III, 507; VI. 27; VIII, 315; XIII, 442. *I. Ф.*

161. Про сьв. Остафія*).

Оста́фій йак буў поганийном, зваў сьи Плаки́да і ду́жи си́лно войува́ў на ві́ру христийа́нску, ду́жи буў той Плаки́да войиво́д, си́лно ни́шчиў ві́ру христо́ву. Аж одно́го ра́зу зьібраў во́йіни, пішо́ў на польо́-

*) Деякі мотиви сього оповіданя такі як у ч. 158—160.

ваньи ў вили́кі лысі́. Али ўздріў во́линьи ў лысі́, а о́лынь примо́виў до не́го, ка́жи: Най, ни стрільи́й, ни роби́ нычо́го зло́го. — Ди́вит сьи Плаки́да, йиму́ пойави́ў сьи ми́жи ро́гами хрест. Сказа́ў йиму́ той о́лынь: Йди до то́йі й до то́йі це́ркви, де тобі́ призначе́но і аби́сь сьи там ві́христиў і буде́ш тогди́ зна́ти, шчо то йи до́бри на сьві́ты. — Жі́ньцы са́ми то́йі но́чи, йак він маў прийі́хати с польо́ваньи, то́йи сьи сни́ло са́мош так. Али прийі́хаў Плаки́да до до́му, жі́нка така́ ўтыішна́; ди́вит сьи по жі́нцы, шче ни ви́дыіў нико́ли тако́йі жі́нки ўтыі́шнойі. Вона́ хо́чи йиму сказа́ти, а він хо́чи йійі́ сказа́ти. А вона́ лише́ сьи розьзіви́ла каза́ти, шчо мині́ сьи сни́ло, шчо сьи пойави́ў о́лынь і ми́жи ро́гами хрест, аби́ сьи ў ты́ й ў ты́ це́ркві ві́христити, аби́сь сьи звлў Оста́фій, то буде́ш зна́ти шчо до́бри. А він ка́жи: Говори́ собі́, жі́нко. Тобі́ сьи сни́ло, а до ме́ни та́кі говори́ло. Йа, ка́жи, ўздріў о́лыньи ў лысі́, йиму́ сьи пойави́ў хрест ми́жи ро́гами, а йа хотыіў то́го о́лыньи стрільи́ти, а він тогди́ сказа́ў: Дай по́ки, ни стрільи́й, ни роби́ нычо́го зло́го, йди до то́йі й до то́йі це́ркви, Плаки́до, шчо тобі́ призначе́но й аби́сь сьи там ві́христиў ў ты́ це́ркві і ска́жиш да́ти собі́ мньи́ Оста́фій. То, ка́жи, та́кі до ме́ни, жі́нко, до́бри говори́ло. Жі́нка шче ду́шчи си дода́ла охо́ти, бо то сьи цуд бо́жий пойави́ў, і рука́ бо́жа йіх хотыіла зми́ти с пога́нства і пойі́хали до то́йі це́ркви, шчоби́ сьи там ві́христити. Ўвійшо́ў він до то́йі це́ркви, а там пра́вит ксьонц ру́ску слу́жбу бо́жу — бо він буў Ру́син. Зачи́ли сьпіва́ти христийа́ни, так сьи йиму́ ўподо́бало, се́рце йиго́ охо́та зне́сла по бо́жі во́ли, йиму́ сьи здава́ло, шчо сами́ а́нгили співа́ли так ду́жи кра́сно, шчо шче ни чуў тако́го гла́су кра́сного. Той він си гада́ў, шчо він ўже прийшо́ў йіх зни́шчити тих христийа́ныіў і то́го попа́. Цыли́м се́рцим Бо́га вихвальа́ли і шчи́рим се́рцим туту́ слу́жбу бо́жу ві́тпраўльа́ли. Йак він сьи зажида́ў по си́лы бо́жі христи́ти, ўсы́ сьи нара́з ўтыі́шили, йак він собі́ зажида́ў по силы́ бо́жі, імйа́ шчоби́ йиму́ да́ти Оста́фій; ду́жи була́ прийи́мна тога́ висе́лысьть христийа́нам, шчо йиго́ Бох так надытхну́ў, тако́го вили́кого войиво́ду, шчо напада́ў на ві́ру христо́ву. Кава́ў сьи й жі́ньцы охристи́ти Оста́фій, кава́ў й сво́йі дыіти охристи́ти, наре́штыі жомньи́рам кава́ў зайти́ ў во́ду, охристи́ли сьи жомньи́ри, шчо рука́ бо́жа навирну́ла, помоли́ли сьи Го́споду Богу і повирну́ли до до́му. Нива́ба́ўки ста́ла ў тым крайу́ вили́ка хоро́ба, шчо па́рід, во́сько похорува́ло сьи. Оста́фій опхо́джуваў тих хо́рих і йиго́ жі́нка з дытьми́ опхо́джували, допо́ки ни прийшли́ до сво́го здоро́ўйи. Йак вирта́ў ў ві́ру христийа́нску Оста́фій ў тым крайу́, а́ли той цар буў погаийи, ни прийми́ў ві́ру христо́ву; той цар сказа́ў до Оста́фійа: Йа буду́ ви́шчим віт те́би присто́лом, а ти ўрритко́вуй мо́йім крайо́м, йак міркуйиш по во́лы бо́жі, шчоби́ було́ до́бри ў мо́йім крайу́. Бага́то ў тым крайу́ христийа́нства сьи росьсыі́йало, шчо прийми́ли ві́ру

христо́ву і ду́жи ни за до́ўгий час той цар ўмер. Той цар маў си́на сво́го, лишиў на сво́йім місци. То́му си́нови ни сподо́баў сьи Оста́фій, шчо він навирта́ў на христійа́нску віру, а на́рас хотьі́ў показа́ти цыка́вісьть той цар молоди́й, шчо він го́дин ріди́ти ў крайу́ та́ґжи до́бри. І Оста́фійа вігнаў і йиго́ жі́нку й дьі́ти с сво́го крайу́, аш пішо́ў ў йи́нчий; сьіў на шіфу і йіди мо́рим да́льі, Оста́фій. Дума́йи ў сво́йі голові́: А, Бо́жи, йа буў вили́ким па́ном ў сво́го старо́го цари́ крайу́, а ни́нька ни ма́йу подоста́тком гро́ший, шчоби́ йа маў йаки́сь час пирижи́ти, пирийі́хати да́льі. — Застанови́ў він сьи на тьім і задума́ў ў сво́йі голові́ і сказа́ў ў сво́йі ми́сли сам до се́би: Га, Бо́жи, ни оде́н Христійа́н тьіка́ў від ме́ни і ўтра́тиў свій ґрунт так йак йа край, шчом буў міньістром ві́рним, ни оде́н лиши́ў свойу́ ха́ту і йа йиго́ зни́шчиў, а пиви́нни. Мо́жи Бог даў і миньі́ той знак, шчо то біда́. Прийі́хаў він ўже до мо́рского бе́рига дру́гого, шіфар кричи́т: Вилазьи́й на бе́риг! Кажи: плати́ гро́ші. — А то й ма́ло йи чим плати́ти. Оста́фій віньіс оба́ хло́пцьі на бе́риг мо́рский на гуру́, шіфар цофну́ў ў зат шіфу на мо́ри, а він стаў, ру́ки заломаў, тай ка́жи: Ну, ўже нима́ жі́нки. Ну, ўзьиў шіфар жі́нку, сказа́ў сам до се́би. Тай стаў, тай спла́каў. А віта́к на тьім застанови́ў сьи, ка́жи: Га, Бо́жи! Ни одно́му йа відобра́ў жі́нку й дьі́ти, мо́жи й миньі Пан Біг даў той знак, аби́ йа знаў, шчо то біда́. — Йде він да́льі с ти́ми хло́пцьими, обми́ў сьи слоза́ми, спла́каў, прийшо́ў до води́ ме́ньшойі, мо́ста нима́, бристи́ глибо́ко, ве́сти сьи нима́ чим, стаў тай дума́йи: Ей зноў біда́. Ди́вит він сьи, над бе́ригом лижи́т одна́ коло́да те́ньґа; він свойі́х хло́пцьіў посади́ў ў ку́пі, ди́вит сьи, вода́ ти́хо йде, ві́ломаў дручо́к до́ўгий, до то́йі коло́ди причіпи́ў дру́гу коло́ду, зйиза́ў ужиўка́ми, киру́йи тим дручко́м до дна — е йде до́бри, ўже пиривизу сьи. Потрібува́ў від бе́рига до бе́рига, йде до́бри; бире́ж він йидно́го хло́пцьи, кладе́ на туту́ коло́ду пиривози́ти на дру́гий бік, а то́му хло́пциви ка́жи: Чика́й ти типе́р, йа й тибе́ пиривизу́, абисмо сьи ни потопи́ли. Поста́виў того дру́гого хло́пцьи дале́ко від бе́рига на фа́йний пльац, а сам шче йіди по то́го хло́пцьи, шчо лиши́ў на дру́гім бо́цьі. Йак він сьи ўчини́ў на си́рид води́, на одньім бо́цьі ўхо́пиў воўк одно́го хло́пцьи, а дру́гого на дру́гім; тай поне́сли воўки́ йиго́ хло́пцьі! Той тогди́ стаў, зафрасува́ў сьи, ка́жи: Га, Бо́жи, ни ма́йу жі́нки, та бо ўже ни ма́йу дьіти́й. Заломаў ру́ки, тай йде, тай пла́чи; а наре́шты сказа́ў: Га, най сьи дьі́йи бо́жа во́льа. Пан Біх ка́ру на ме́ни дайи́ і такі́ даў, шчо йа буў так йак во́ўком, шчом ўзьиў йиго́ жі́нку і дьі́ти позабива́ў. Га́, Бо́жи, най сьи во́льа твойа́ ста́ни. Дару́й гріхи миньі́. І йде да́льі. Ди́вит сьи, там йи йака́с шо́па на по́ли, йи фа́йний сат, хотьі́ў він ўже те́ньґо йісти, прийшо́ў шче бли́шчи, йи пори́дний кава́лок засаджéний виногра́д. Дума́йи собі́: Га, Бо́жи, коби́м хоть попойі́ў. Ньічо нима́, лиш

наймáти сьи трáба ў сéго ґаздú служúти. Вінóсит ґаздá йісти з дóму, приймúў і йиґó, даў пообідати і Остáфійови, а Остáфій кáжи до тóго ґаздú: Приймú минé, ґáздо, на слýжбу, шчобúм стаў па рік. Ґаздá му вітповіў, кáжи: Шчош, чоловічи, колúж йа наймúтьи мáйу; йак йа міркýйу по свóйі робóтьі, йак Бох позвóлит тутý робóту обробльу. А тобі би багáто, чоловічи, трáба, ньіби то рахýйу пóдлуґ мéни трáба ти заплатúти. А він кáжи: Ньи, йа будý за лúшку стрáви. — Той ґаздá кáжи: Га, йак хоч, то будь, бо ни вимагáйу на плáту. — Буў він там кóло худóби і помагáў йак то звúкли шчо робúти, йак то сьи ґосподáрка мáйи: Ну, шчо робúти; стаў ўже трóха ни такúй сумнúй йак буў. Али ўсе собі думáйи: Гай, Бóжи, йакúм йа буў вилúким пáном, тай минé слýхали, шчо ни мож булó злічúти, а йа нúнька мýшу слýхати хлóпа, шчо мньи застаўйúйи худóбу завиртáти, кóло пóльи обробльáти. І сказáў нерáз до сéби: Га, дьйкувати Бóгу, шчо Гóсподь даў, то ўсе дóбри, тра й дáльі так приймáти, шчо Бох дайи, бо йинáкши ни мáйи бýти. — Ни задóўгий час напáли на той край крульі йиньші і збúли йиґó тóго царú, шчо він буў комендáтом войнним, Остáфій, ў нéго, шчо го вігнаў с крайý. Йак го сúлно збúли дрýгі королы, він розьіслáў свóйі жоўньúри, по йинчих крайáх, шчобú йиґó назáд найшлú і шчобú прийшóў на свойú місци до слýжби, шчобú той край вібавиў від ниприйáтильіў. І так той круль даў знак, йак го будéти шукáти, то йимý йи знак на шúйі з зáду, шчо буў ў вóйньі поранéний від шáблы; дрýгий знак, шчо він буў поґáнскойі віри ў мéни, шче ў мóго тáта, то сьи зваў Плакúда і так сьи віхристиў ў мóго тáта і зве сьи Остáфій. Йаґжиж го найдéти, просьіт го шчúро, шчобú він прийшóў, дьістáнити вилúку надгорóду від мéни. — Али дúвит сьи Остáфій однóго вéчира, йде три жомньіри, йдут сáми на пóли до тóйі шóпи, де він ў ґаздú слýжит. Він зáраз йіх пізнáў, шчо віт тóго царú, шчо він буў пéршим міньістром, шчо він вóйни ўсьýди вігравáў. І прийшлú там до нéго, сказáли: Слáва Йсýсу Христý! — А Остáфій вітповіў: Нá віки слáва Бóгу; тай сказáў йім: де ви, жомньúри, судá хóдити? Ей, кáжи, шчо ти знáйиш, йидéн жóмньир з них. Ти йáк би знаў, за ким ми хóдим, шчо то за чоловік, то наш тáто буў, той чоловік! Він де пішóў, ўсьýда вóйну віграў, він сьи зваў Плакúда, шче ф старóго царú; потóму сьи віхристиў, типéр зве сьи Остáфій. Де він пішóў, ўсьýда вóйну віграў; типéр наш молодúй цар, сей шчо йи, вітпрáвиў го, áли шукáйи за ним; кобú го мож найтú. І багáто грóший обіцьúйи, хтó би го найшóў і абú на свойú місци стаў. — А він на тотó вітповіў йім, кáжи: Шчо ти йиґó так фалúш? Ни мáйиш шчо фалúти. — А вонú стáли ўсьі три, кáжут: Говорú до нéго! — А він кáжи: Говóру, бо знáйу. Али йидéн по ньім зирк, зирк жóмньир, глип по ньім, маў писмó, глúпнуў на письмó, йи той самúй знак, шчо цьісар назначúў, де він мáйи на шúйі.

Тай ка́ут: Па́ни наш, па́ни! та́ту наш! Ми ва тобо́ў шука́йим, а ти сьи нам ни признайи́ш. Ходи́, па́ни, бі́ сьи Бо́га. Ўклони́ли сьи йиму́, даў він йім сьи пізна́ти до́бри. Той ґазда́ слу́хайи, шчо він ў не́го служи́ў, ка́жи: Па́ни вили́кий, дару́й миньі́, шчо ти буў ў ме́ни за на́ймита; йа нидосто́йний до те́би відозва́ти сьи, а ти мине́ слу́хаў, шчо йа сказа́ў роби́ти. Вітпуска́й миньі́ тото́, шчо йа тибе́ застаўйи́ў і шчоби́сь миньи ни зийшчиў, вили́кий па́ни, аби́сь миньи ни поби́ў, з мо́йоў роди́ноў. А він на то сказа́ў: Подьи́куй Бо́гу пасампире́д, ґа́здо, шчо жийе́ш на сьві́ты, шчо тьи Бог тримайи на сьві́ты, так шчо ма́йиш кава́лок свій хлы́ба і дьи́куйу тобі́, шчос миньі́ даў кава́лок хлы́ба, бо бим буў заги́б, йак бим буў ни тра́фиў на те́би; ти си, ґа́здо, ґазду́й ў бо́жий чис, абис сьи шче майи́тку доробиў, а йа собі́ йду ў бо́жий чис, шчоби́м на сьві́ты жиў. І сказа́ў: Бу́тьте здоро́ви льу́ди, бо йа ўже йду до сво́го. Розьійшли́ сьи. Прийшо́ў він до цари́, до то́го, котри́й го буў пагна́ў с сво́го крайу́, даў му зло́тий пе́рстьінь, сво́йі руки́ на йиго́, ўбраў го ў свойі ша́ти і сказаў: Вибира́й си зе́мльу, аби́с ту ґаздува́ў ўже до́бри, ньіц ти ни ска́жу, так буде́ш утри́мувати, йак ў мо́гос та́та утри́муваў, ты́лько йа буду́ присто́лом вийчи віт те́би. І сказа́ў: йди, бій сьи Бо́га, про́шу тьи, ратуй, йак ти міркуйиш свій край, по бо́жі во́ли і з бо́жоў си́лоў, шчоби́с край і льу́ди віратува́ў. — Йак він пішо́ў, йак во́сько зьібра́ў, йак сьи ки́нуло на то́го ниприйатильи, йак зачи́ў би́ти го, а́ли бо ди́вит сьи, оде́н йи жо́мньир на одньім крилы́ таки́й, шчо кріпко диржи́т во́йну ўраз з ним, а на дру́гім крилы́ дру́гий са́мош таки́й, а він тре́тий ў сириди́ньі. Йак зачи́ли би́ти, відби́ли край дале́ко аж за одно́ місто дороге́, зби́ли го на ньіц, загорну́ў ў не́го майи́тки войи́ньньі; ўвійшо́ў він до то́го міста, стаў він тро́ха на вітпочи́вок, зачи́ла ба́нда гра́ти, йиму́ тото́ місто зроби́ло таки́й пре́зинт, зло́тий віне́ц і дали́ му на па́мньитку. Він той зло́тий віне́ц пириома́ў на дво́йи, собі́ лиши́ў полови́ну то́го віньцьи́, а дру́гу полови́ну розлома́ў і даў одно́му то́му жо́мньирови, шчо на одньім крилы́ ду́жи во́йну ўраз з ним прова́диў і на дру́гім крилы́. Типе́р тоти́ сьи зьійшли́ оба́ жомньи́ри до ку́пи, ўже ма́йут вили́ку похва́лу, жи дьіста́ли по читвирти́ньі віньцьи́ то́го, ўже таки́х шіну́йи й са́ржи і жомньи́ри пилну́йут і шіну́йут, шчо йак до́бре скру́ха. Али тоти́ оба́ жомньи́ри ка́жут оде́н до дру́гого: Но, ўже типе́р то́му рік, йак йа йи́стиком войува́ў на по́ли ко́ло плу́га. А дру́гий ка́жи: Тай йа так. Ну, чий ти йи син, ка́жи, йако́йі фамі́льійі, йиде́н ка́жи. — А дру́гий ка́жи: Ет, шчо ти зна́йиш, йа йи вили́койі фамі́льійі. Мій та́то буў вили́ким войи́ним комиида́нтом. Али віття́к ни зна́йу, котри́й цар пагна́ў мо́го та́та і він йшоў з на́ми ў дру́гий край, йіхалисмо чириз мо́ри — а дру́гий лише́ слу́хайи — шіфар ўкраў ма́му, віттак та́то спла́кали, тай ка́жи: Прийшли́смо до води́ ме́ншойі, мало́йі, хтьі́ли нас

попиривóжувати на колóды на дрýгий бік і піти́ з нáми дáлы: пиривéзли однóго хлóпцьи на одéн бік, а дрýгого лишиў на дрýгім бóцы, тай тáто йак йіхали по дрýгого, ўчини́ли сьи си́рид води́, тай воўки́ ўзьили́ минé однóго, а на дрýгім бóцы дрýгого хлóпцьи ўзьиў воўк, тай минé ґаздá відби́ў, тай йа ни́нька ўже шáбльоў вуйўйу. А йа, кáжи, йак йис де коли́ чуў, Остáфійа син; а він йак буў погани́н, то сьи зваў Плаки́да. — А дрýгий кáжи: Брáти, та то йа Остáфійа син і минé ґаздá відби́ў від вóўка, áли ў дрýгім силы́. Брáти, кáжи, ўжéсмо сьи пізнáли. — Слóзи йім ў очáх поставáли, тай сьи пуцьульувáли, а мáма йіх принéсла — маркитáнкоў булá — там ми́жи жомньи́ри хлыіп, ци шчо, тай кáжи: Дыіти мойі́, та йа вáша мáма. А вонá чýла ўсьу тутý стóрійу, йак вони́ балáкали, сини́. Тоти́ до нéйі, жоўньи́ри йинші, ни допускáйут до йійі синьыіў, бо гадáйут си, жи то такá освойіт сьи лишé, аби́ заробити. Вони́ скричи́ли на жомньи́ри: Дáйти пóки! Збалáкали сьи: Ну то ви нáша мáма. Зáраз ў сей час дали́ Остáфійови знáти, Остáфій прийшóў йáко пан тóйі вóйни, збалáкаў сьи з неў, шчо то прáўда йи́стинна і зачи́ў Остáфій плáкати, вонá собі́, а дыіти собі́. Кáжи: Но, дьикуватиж Бóгу, шчо хоть пан Біг нас зьібрáў до кýпи назáд! — Цыісар ўчуў тóйи, сказáў йім зроби́ти вили́кий баль, бáнда йім грáла, рýзьны напóйі бýли й йидзéньи, казáў йім дáти фáйну зéмльу, аби́ ў дóбрім місци мéшкати йім, і до сéго часý потóмство йіх ни розьійшлó сьи. І так: Хто за Бóга ни забувáйи, Бог чоловіка ньіґди ньіколи ни опускáйи від найбідньішчого до найбогатьійшого.

Зап. в маю, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука Савкового.

Паралелї: Чубинський, Труды. II. Ст. 539—540 і 561—563. — Dr. Bystroń, Historye rzymskie. Ст. 190—201. Ч. 38. — Исторіе розм. зъ Рымскихъ. Ст. 460—476. Ч. 38. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 444—451. Ч. 110 і ст. 730. — Етноґр. Збірник. Т. III. Ст. 82—103. Ч. 33—36. Т. IX. Ст. 83—84. — P. Dobšinský, Prostonarodnie slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 39—42. — Sadok Barącz, Bajki... na Rusi. Ст. 12—14. — Krauss, Sagen u. Märchen der Südslaven. T. II. Ч. 73. — Романовъ, Бѣлорусскій сборн. Т. III. Ст. 330—334. Т. IV. Ст. 45—46. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 267—269 і 530—532. — Шапкаревъ, Сборникъ за народ. умотв. Т. IX. Ст. 300. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. I. Ст. 161—166. — Шейнъ, Мат. для изуч. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 159—161. — Archif f. sl. Philologie. T. XIX. Ст. 254.

162. Як три брати спали пятьсот лїт.

То было шче зза царйа зза Ірода, жи він пересьлыідуваў дýжи християйáн і биў. Али мнóго льудий і побиў, мнóго утыікáло по сьвітáх,

а много мусыло приставати на йинчу віру, на його, і бошкам сьа вы-льльатым молили. Али были такі три братьа, жи низашчо ни хотыли кланьати сьа богам його, ай утыкали гет з міста усы три. Выбігли за місто і найшли таку дыру, шчо выбила вода і там поулазили. А йиде́н выписау на таблици, на каміни — бо знау читати — у котрый час там поулазили. І мали с собоу, йак лызли тамкова, сьвічку за ґрайцарь і за штири ґрайцарі хлыбиньа. Йак полыгали, йак позасинйали то спали доуго, али ни знали кілько: ним сьа здавало, жи раз уснули. І позбуджали сьа, поуставали, сьвічка горит і шче не згоріла, за ґрайцарь. І йім сьа здайи: Мы ни доуго спали, кой шче сьвічка ни згоріла. І моуйат два до йидного: Іди на місто, може сьа утихомирило там, тай купиш шчо йісти. Вони мали гроші с собоу. Пішоу тот на місто, приходит, здайи му сьа, жи знайи домы і склепы, али увійшоу до склепу, бесыла не тота шчо лишиу. Выньау гроші за шчось там платити, гроші нихто не хоче брати тоты. А то шчо таке? І мы недауно пішли, шче нема більше йак йаких пйать годин, шісьть, а ту сьвіт иначе стойит. Далы йуш ту йи християн більши, ни так йак тогды зза Ірода. Почали сьа пытати, йак то, шчо, мусыли быти йакісь розумныішші льуди, учены і пішли до ксьиндза, ксьиндз узьау процесийі, хрест, выйшли, узьали шче тых двох віттам і ксьинц спізнау на камени, котрый рік і мовит: То, небожата, пйать сот лыт тому, йак вы пішли! Принесли йіх до церквы, ксьиндз высповідау йіх, запричастиу і хыба сьа росыпали на мак.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

163. Чому на теплого Николая не можна робити?

А. На теплого Николая (д. 9 мая), то ніби не врочисте свято, але в полї не годить ся робити.

Одна жінка пішла була щось там копати. Робить, робить, аж так коло полудня надходить старий дїдусь.

— А що — каже, — жіночко, ти нинї робиш?

— Та роблю.

— А якоїж ти за се хочеш заплати?

Вона подивила ся на него тай перелякала ся, пізнала, що то сьвятий Николай.

— Та що — каже — маю хотїти?

— Чи волиш тут на місці каменем стати, чи волиш двоє дітей кормити?

А тота вже ледво жива зо страху, тай каже:

— Та що, вже ліпше двоє дітей кормити, ніж каменем стати.

— Ну, йди, йди до дому, — каже дідусь, тай щез. А тота жінка тілько що крок поступила, а у неї при грудях дві гадюки. Як зачали її ссати, то вона до доби вмерла.

Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 207.

164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділї.

Б. Була така жінка захланна, що не шьинувала ніякого сьвита і пішла раз у неділю колопні брати. Бере вна, бере, аж ту задзвонили в церкві на „Достойно". Вна сї дивит, а до неї йде старенький дід. Прийшов, став тай дивит сї, нічо не каже, тай уна нічо. Далї він усьміхає сї тай каже:

— А що, жіночко, дуже ти пильно з роботов?

А вна каже: — Та що маю дармувати?

А він каже: — Ну, а щож сї тобі за тото належит?

А вна нічого не каже. Тогди він до неї:

— Вибирай собі, що волиш: Ци тут зараз каменьом стати, ци двоє дітий плекати?

А вна каже: — Та вже волю двоє дітий плекати.

— Добре, най тобі й так буде!

Тай обернув сї тай пішов. А то був сьвйитий Николай. Ледво він сї обернув, а тота жінка дивит сї, а їй сї дві гадини причепили до цицьок, тай ссут, так тьигнут, а фостами так бют! Заки дійшла до дому, то гет їй із боків кров текла, такі рани фостами набили. І вже ї сї не повергли аж до смерти.

В Нагуєвичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зап. Ів. Франко.

165. Сьвятий Николай і три студенти.

То як ще сьвйитий Николай ходив по сьвіті, то зайшов був раз на ніч до єдної коршми. А той шинкар то був такий злодій: хто в нього ночував, то він того різав, мьисо пакував у бочки і потім варив та пік для инших гостий. То акурат перед тим ішли три студенти до школи і він їх так порізав. А як сьвйитий Николай зайшов до тої коршми, то він знав, що сї там діє, тай каже до инших гостий:

— Ану ходіт, подивимо сї до шинкарової комори!

Пішли там, отварьиют, а там усюди кров, людські кости, а ще одна бочка повна людського мньиса. То сьвйитий Николай поблагословив тото мньисо, а з нього зарав сї зробили назад ті три хлопці тай повискакували з тої бочки.

Зап. в Дрогобичі від кравця Івана Гутовича Ів. Франко.

Паралелї: В. Гнатюк, Лїрники. Ст. 36—37.

166. Сьв. Николай і вовк.

Йде раз сьв. Миколай, а протів него вовк. Я тебе зїм! — каже вовк. — Та як будеш мене їсти? — каже сьв. Миколай. От зїдж вонди лисого коня. — Хлоп, що пас конї, підслухав ту бесїду, взяв, тей замастив коневи лисину болотом. Приходит вовк між конї, заглядає — нї, нема лисого коня. Доганяє він сьв. Миколая і каже: Я тебе таки зїм, бо лисого коня нема! — То зїдж білокопитного! — каже сьвятий Миколай. — Хлоп знов підслухав ту бесїду, тай погнав конї в болото. Ходит вовк помеже конї, заглядає, котрий кінь білокопитий, таки не знайшов. Доганяє він знов сьв. Миколая та каже, що білокопитого коня нема. То зїдж самого хлопа — відказує сьв. Микола. Приходит вовк до хлопа і каже: Я тебе зїм.

— Якже ти будеш мене їсти, коли я ще нї вмивав ся, нї молив ся, — каже хлоп. — То вмивай ся та моли ся, бо я тебе таки зїм, — каже вовк. — Підем хіба в лїс, то росов вмию ся, бачиш що води нема, відказує хлоп. — Прийшли вони в лїс, хлоп муркоче, нїби молит ся, шелестит листєм, нїби росов вмиває ся, а тимчасом вирізав доброго бучка. — Ну, вже вмивим ся, каже хлоп, ще би чим втéрти ся. — Втри ся мойом запаском, каже вовк і обернув ся фостом до хлопа. — Як не закрутит хлоп фоста на руку, як не зачне бити вовка — аж ребра поломав і пустив. Біжит вовк, втїкає, аж здибає він медведя і вепра. Вертайте, каже вовк, бо хлоп ребра поломит вам. Не послухали вовка, пішли просто на хлопа. Хлоп тимчасом розложив вогонь і приткав кобасу. Медвідь і вепер стали недалеко огню і дивлят ся, що хлоп робит, а він все кобасу припікає.

Зачув медвідь кобасу, то аж слинка му потекла. От хлоп вкраяв кусник кобаси та кинув медведеви. Медвідь зїв кобасу, облизав ся і питає хлопа, з чого кобаса робит ся. З вотого, каже хлоп і показав на вепра. Підійшов медвідь до вепра, як талапне єго позáвуш — від разу

забив. Тепер ходім в ліс по дрова, каже хлоп до медведя. Пішли вони в ліс і надибали дуба, що єго кололи рубачі, та не розкололи. — Пхай оту лаби, каже хлоп до медведя, а я буду клинці забивати. — Запхав медвідь лаби в розколеного дуба, а хлоп длубає коло клина. Повибивав хлоп клинці, а медвідь ні рушит ся, так го дуб вхопив. От бачит хлоп, що добре справив ся, взяв тай забив добнею медведя.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 107—109.

Про те, як вовк не мав ніде щастя, диви: Етноґр. Збірник. Т. IV. Ст. 167—169. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344—348. — Пор. теж ч. 152 сього тому.

167. Сьв. Николай опікун зьвірів.

А. Оден чоловік чув, що сьв. о. Николай часом позволяє, а часом не позволяє вовкам людей їсти. Довідавши ся, що сьв. Николай на Стрітенє має раду з звірами, пішов він у ліс на полянку і сховав ся на дерево. На тій полянці мала ся відбути рада. О півночи надходит сьв. Николай з сивов бородов і як свиснув, то всї звірі ся злетїли. Він собі сїв на престолї і так каже до медведя: Ти маєш завтра з'їсти Панькового вола; ти, лисе, маєш у Доцьки всї кури поїсти; ти, дику, маєш знищити побережникову кукурудзу; і так дальше, кождому звіреви назначив, що має з'їсти. Вкінци звернув ся до вовка і каже: А ти маєш нинї досьвіта з'їсти Процевого лисого коня, він пасе ся на сїножати під лїсом. — Проць як то вчув на дереві, аж остовпів. Злїз потихо з дерева, прибіг на пасовиско, тай що робити? Взяв і замастив коневи лисину болотом, а сам вилїз на дерево, тай дивит ся, що далї буде. Над ранком надходит вовк, придивляє ся конєм, але не бачучи лисого відходит гет. Проць цікавий, що сьв. Николай буде другого вечера говорити, спішит знов на вчерашне місце. Вилїз на дерево і чекає. О півночи являє ся сьв. Николай і всї звірі здают перед ним справу, що хто весь день робив. Говорив медвідь, лис, дик і т. д., аж приходит і вовк. „Я не з'їв лисого коня — каже він — бо там єго не було". — „То з'їдж самого Проця! — каже сьв. Николай — бо він тебе здурив; він лисину коневи затер болотом і ти не пізнав єсь єго". — Як се наш Проць учув, аж мало не злетїв з дерева. Злїз потихенько, прибіг до дому, оповів то своїм синам і вже нїколи нїгде самий не виходив; мусїли єго сини провадити, бо бояв ся, щоби єго вовк не з'їв. Але раз випало весїля у єго брата на другім селї. Братови не міг

Проць відмовити, щоби на весілю не бути, а тут боїт ся вовка, щоби го не з'їв. Надумавши ся старий сїдає в скриню, сини заткали го в нїй віком, посїдали на фіру тай їдут. Їдут вони, їдут, аж тут біжит якась баба тай верещит: „Ей, люде добрі, бійте ся Бога, сховайте мене, бо біжит вовк за мнов, хоче мя з'їсти!" Вони борзенько відкрили віко від скринї, кинули бабу до старого, забили віко знов тай їдут — а вовка нема. Приїхали на весїлє, хочут батька свого виймити, підіймают віко, а тут вовк скакіць зі скринї! Дивлят ся до скринї, а там із їх тата лише кости, гет вовк із'їв. Так то вовк перекинувши ся за бабу з'їв свого Проця, котрий був єму призначений. Перед призначенєм нїгде не сховаєш ся.

Житє і Слово 1894, кн. VI, ст. 356—357, ч. 6.

Паралелї: Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 177. — Зоря, 1887, ст. 115—116. — Етноґр. Збірник. Т. II, 3. Ст. 12. — В иньших оповіданях управляє вовками сьв. Юрий; пор. Грінченко, Изъ устъ народа. Ст. 8—10. Паралелї до ріжних мотивів тих оповідань зібрані тамже, ст. 422—424. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 91—93.

168. Як вовк поніс хлопа.

Б. Маў хлоп під лїсум вувéс. І йіму́ так ступка́ли ду́жи. І не міг си ра́ди да́ти і він пішо́ў стерéчи. І ви́ліз на дéрево, на такé висóке. І він слу́хайі: Тїльку сї звірини́ насхуди́лу! — „Ти ма́йіш там йти́, ти ма́йіш там йти́" — всїм рузка́зуваў сьвітий Паўло́. А єдно́му во́ўкуви каза́ў йти́ зїсти єго́ кунé. Той бурзéньку злїз і пішо́ў і то́гу кунé каза́ў загна́ти. Тай він ви́ліз зноў. Тай дру́гу ніч зноў так. Каза́ў му зїсти то́му во́ўкуви — само́му куро́ву. Той злїз і зноў там каза́ў загна́ти. Прийшло́ на трéту ніч: Ка́же — „Він ма́йі барана́". Той каза́ў зноў схува́ти. Тай по́тім прийшло́, юж всьо хува́ли, воўк такéй гуло́дний — тай повіда́йі: „Бо́же, Бо́же, я такéй гуло́дний, тро́хи не здо́хну", — так воўк. „Всьо хува́ют, замикают, — го́дї зїсти!" — А сьвітий Паўло́ пувіда́йі: „Во́иде той ґуспо́дар на дéреві. Ма́йіш йіго́ зїсти, ку́ли не даў то́гу". Той хлоп живéньку злїз і ду до́му пішо́ў. І повіда́йі ду жінки: „Вари́ пироги́ зі само́гу си́ра. А пу ма́слї жéби пла́вали ца́ўкум на ми́сцї. Бу менé ма́йі воўк зїсти. І запира́йте фурт сїни і ха́ту, бу жéби воўк не влéтїў!" Він субі сїў на пéцу, — йість. Прихо́дит дїд під двéрі дубува́йі сї. І він каза́ў ду лїти́й пусти́ти то́гу дїда. І той дїд ду ха́ти прийшо́ў і хло́па на плéчі — і пуніс. Тай ю — скінчи́ла сї.

Зап. від дївчини Мариськи 1897 р., в Угерцях Нез. Городецького пов. Л. Гнатишак.

Паралелї: Етноґраф. Збірник, II, 3, ст. 11. — Чубинський, Труды, I, ст. 51—52.

169. Сьв. Николай і злодії.

Быў ййден льутер и почуў, жи Микоўай такый йи великый патрон, и маў дуже гроший и завісиў си його облича там, де маў касу, и повідат му: „Ты патрон, жебы-с мі патриў на мойі грошы, жебы мі зўодыйи не забрали. Бо йа піду в далеку сторону, — бо йак поверну, а зўодыйи мі грошы забе́рут, то тьа забйу“. — И він обышоў далеко, тот пан, и зўодыйи пришли и забрали грошы. И не маў нич. И поверпуў сьа, піде, — гроший не йи, забрали зўодыйи. Тогды ўзьаў кый и биў образ сьватого Микоўайа, што аж го подер. Потім йак зўодыйи одышли в далеку сторону (быўо йіх трйох), йак Микоўай йім сьа показаў. Повідат йім, йак почували на трактийарни, и сьватий Микоўай пришоў ґ ним и повідат йім: „Льуде, нашто сте забрали тому льутерапови грошы? Смотте, йак мйа збиў, што аж мі подер одыньа на мі! Поверийте сьа до нього, а йа вам дам веце гроший два раз“. — И они посўухали сьватого Микоўайа и повернули сьа до того, што му забрали грошы. И пришли до нього зо звістьоў и повідайут му: „Чого-с нам сьватого Микоўайа так побиў? На ти грошы!“ — И оддали му ўсьі грошы. Йак му оддали грошы, тепер йім даў хпіў піньазий. Тоўды пішли преч од нього. А він собі пішоў и купиў сой образ иньшый, сьватого Микоўайа, и даў си посьвати́ти и там го поўожиў, де маў грошы, зас. И так шапуваў облича сьватого Микоўайа каждый ден и ходиў сьа молити ґ ньому. А тым, стрітиў на дорозьі йіх сьватый Микоўай, што го ўсўухали, та йім даў гроший и: — „Итте, льуди, домоў спокойно, веце зўодыйами ниґда не будете“. — То йуж дос.

Зап. від Петра Боришовича в Бортнім, 1900 р. О. Роздольський.

170. Сьв. Николай і циган.

Була собі одна пані тай умерла. А она, здає ся, мала при собі куцого, бо як умерла, то не могли єї до церкви внести. Як принесли коло церкви, так і мусїли лишити. А жовнїри сильні і вооружені ішли в ночи до церкви і пантрували єї там, бо она що ночи ішла до церкви,

але жаден не міг єї впантрувати, бо она всїх пороздерала. Аж одного дня приходит до цїсара циган і каже, що він піде ночовати до церкви. А жовняри взяли ся з него сьміяти тай кажут: Коли она тамтих сильних і розумних пороздерала, то щож тебе?

Але циган не противив ся, убрав ся по жовнярски і пішов до церкви. В церкві скинув убранє і убрав в него слуп, а сам бігає по церкві і кричит до сьв. отца Николая: Я батечку, батечку, де я ся подїю? — А сьв. о. Николай каже: Іди і сховай ся за двері.

Пішов циган, сховав ся за двері і сидит, аж ту виходит з трумни панї — іде просто до слупа пірвала, пірвала шматє, когут запіяв, а она до трумни.

Потому́ на другий день знов зібрав ся циган і пішов до церкви, убрав слуп по воянцки, а сам бігає по церкві і знов каже до сьв. отца Николая: Батечку, батечку, де я ся подїю? — А сьв. отец Николай каже: Вилїзь в баню! — Вилїз наш циган тай сидит, аж ту знов виходит панї пірвала, пірвала тото, що було на слупі тай шукає цигана. А мале потирчатко бігає тай каже до тої панї: Ген, ген в бани. Зачала наша панї лїзти в гору, аж ту кугут кукуріку, а панї до трумни назад. Тогди циган злїз тай пішов до дому. А там так дивуют ся, що то таке, що єго панї не роздерла.

В вечер зібрав ся знов циган і пішов до церкви, знов убрав слуп, а сам бігає по церкві і кричит: Батечку, батечку, де я ся подїю? — А сьв. отец Николай каже: Іди лязь коло трумни, а вона як буде іти, то кине віком і ти під віком будеш лежати. І научив єго отец Николай, як має робити.

Пішов циган, панї кинула віко від трумни і пішла до церкви, а циган влїз в трумно і чекає, аж панї вийде. А панї пірвала убранє зі слупа, пошукала цигана, когут запіяв, а она до трумни приходит, а там циган; тай каже до цигана: Пусти мене.

Циган каже: Або я тебе відси виганяв?

Пусти, пусти мене.

Перехристи ся то пущу.

Коли я не вмію.

То я тебе научу.

Я не хочу, пусти мене.

Перехристи ся то пущу.

Я не умію христити ся.

Я тебе научу, роби так як я. Робит циган хрест на собі і каже: В імя Отца і Сина і сьвятого Духа амінь.

Коли я так не можу казати, каже панї.

То говори за мною каже циган і знов христит ся поволоньки.

Пані перехристила ся, циган виліз з трумни тай каже до пані: Ну лїзь! — А вона вже не годна лїзти. Тогди пішли до церкви, помолили ся тай пішли до дому. На другий день пішли до церкви, взяли сьлюб і вже жили, аж доки не поумирали.

Зап. в Сапогові в 1882 р. Меланїя Ляторовська.

Паралелї: Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ст. 27—32. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 104—120. — Malý, Báchorky a powěsti nár. T. II. Pohádka o zakleté princezné.

171. Сьв. Николай і чудесна скрипка.

Ішов раз убогий чоловік через лїс на друге село, тай йде він, тай йде... аж здибав ся з якимось дїдом. Але той дїд іде тай грає на скрипочку золоту і з рушнички золотої стріляє пташки. Але той дїд, що був єго здибав убогий, каже до него: На тобі сесю скрипочку і рушницю! А то був сьв. Николай. Той убогий як ся тим утїшив та забіг з тої утїхи аж до міста. Як зачав грати, Жиди як зачали гуляти та вприсюди по терню і бодляках, накололи собі ноги доволї. Як вже перестав грати, повели єго Жиди до суду, аж єго засудили на смерть.

А ще передо смертев, бо мали го вже вішати, просив, щоби позволили єму заграти на скрипку. Тай єму позволили. Він як заграв, пани і всї вчали гуляти, аж патинки погубили. Як вже перестав грати, розповів за що єго мают вішати... Як вже они ся довідали, тогди Жидів вивішали, а він пішов до дому.

Зап. в Сапогові, 1883 р. Людміла Ляторовська.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 339—343. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. T. II. Ст. 106—111. T. III. Ст. 185—187. — Пор. теж анальоґічне оповіданє Наумовича в „Науцї“ (з 70-их років) п. н. Гриць Шпачок.

172. Сьв. Николай кумом.

Він такий цаўком буў бідний на селы́, маў ха́ту, а по́льи ни маў ньіц, шо сьі пазива́йи, тілько зале́дво шо знаў до двора́ с соки́роў ходи́ти на робо́ту. Алеж не маў дыти́й до́ўго і тим ше гірше сьі тру́диў, йак би не зна́ти йака́ біда́ була́ йиму. Наріка́ў на свойу́ жінку і на Бо́га і кава́ў: „Десь Па́нбі льу́дьом дайи́, жи вони́ сьі пожéньит і ма́йут дьі́ти, тїйі дьі́ти ви́ростут і ле́кши тогди́ та́тови й ма́мі, — а йа с тобо́йоў ўже де́сьіть льіт жийу́ і дыти́й нима́...“ — Алеж низадо́ўго

Пáнбі даў межи них дитúну. Тимчьúсом він такúй буў мижи льудьмú, жи йиго́ льу́ди ни льубúли. Йак сьі дитина ўродúла, то ньігде́ ў сво́йім сильі́ ку́ма до то́йі дúтини ни знайшо́ў. Але тимчьúсом зачьúў йти на дру́ге село́, — іде́ йакúсь дьід доро́гоў і питáйи йиго́, шчо такúй сумнúй. А він кáжи; „Пáнбі ми даў гарáзд, у нáшім сильі́ на ме́не ўсьі льу́ди гньіўні: — тра ми дво́йи кумо́віў, а ньіхто́ ни послу́хайи...“ — А той дьід кáжи: „Йак бись такúй до́брий буў, то йа би ў те́би сам за ку́ма буў...“ — А він сьі дúвит на то́го дьі́да тай рáдо йиго́ клúче до сво́йі хáти. І ше куми не мáйи. Але тимчьúсом вúйшоў на двір зо сво́йі хáти, йде йакáсь бáба, а він собі гадáйи: „Тре́ба ту́йу бáбу ўзьúти до хáти, то с тим дьі́дом буду́т мойі́ кумо́ве...“ — А то не бáба, 'но тілько рáда сме́рть ходúла по сьвіты́. І так поўбіцьúла сьі йиму́ бу́ти за куму́. А тот дьід, то сáмож не буў дьід, 'но він буў сьватúй оте́ц Николáй. І зібрáў йіх обо́йи і даў йім ту́йу дитúнку не́сти до хресту́. Йак же онú принéсли до ксьúндза, то звúклы ксьиндз мáло де видáйи, жиби такі́ льу́ди до хресту́ приходúли. І питáйи сьі: „Звітки ви, люди?“ — А той дьід повідáйи: „Ми сь цыло́го сьвіта, прийшлúсмо до нього ў го́сьты. А йа сьватúй оте́ц Николай, а тотá бáба то йист рáда смерть, жи ныко́му не видьо́ма, 'но жи так Бог йі даў, жи ўонá раз му́сит бу́ти на цыле́ житый то́му чоловікови і ті дúтины рáзом зо мно́йу за послу́гу“. — І той ксьиндз казáў це́ркву утворúти, заклúкаў дьикá і ўхрестúли то бідна дитьá і кáже: „Йдьіт собі ў бо́жу доро́гу назáд до то́го бідного, погосьтьіт го тоў дитúнкоў. Шчо він там мáйи, то приймáйте, бо йа знáйу йиго́ нивóльу, жи він бідний. Мо́же йиго́ Бог колúсь тоў дитúнкоў поратýйи...“ — Принéсли му ту́йу дитúну, віддáли му ў ру́ки: — так сьі той чоловік укьішиў, йак би ни знáти чим. Погостúў він йіх до́бри, даў йім йісти і пúти, алеж бо сьі дúвит, шо тійі кумо́ве не хо́чут сьі до́ўго бáвити ў нього. Повилазúли за столá і подьикували Бо́гу сьвито́му, то́му бідному зарібникови-чоловікови і буду́т сьі росходúти. Алеж смерть забрáла сьі, пішлá бо́рше, а той сьватúй оте́ц Николáй ше тро́ха затрúмаў сьи, — а той тогдú бідний ўповідáйи до сьвато́го: „От, вúдити — кáжи, — куму́ньцьу, йак то до́бри ўсьім льу́дьом, — а ў нас — кáжи — йи чоловік, зайшоў до нáшого дворá і згодúў сьі ў нáшого пáна за ґоспо́дари. Тож — кáже — йіму́ так Пáнбіг даў, жи ў нáшім сильі́ жáдин ґоспо́дар ни мо́же льішши стойáти від не́го...“ — А той кум відзивáйи сьі, кáже: „Просьіт Бо́га, то й вам буде́ льішше“. — Забрáў сьі той дьід і пішо́ў собі ўпйать ў до́рогу. І по́тім так мо́же за рік прихо́дит той дьід назáд і дúвит сьі на ту́йу хáту, — а то́го вже нимá ґоспо́дари, шчо буў за ку́ма йиму́, бо він сьі вітам вúбраў і пішоў до дворá, там ўже стаў за ґоспо́дари. Дáльі той дьід аж до то́го дворá прихо́дит, до йиго́ хáти. — „Дай Бо́же до́брий

вечир!“ — „Дай Боже здорóуйи! Гóсьтьі, кýме, до нас!“ — „А йак вам ту сьі повóдит?“ — „Бóгу дьикувати, миньі тепéр дóбре вже сьі повóдит“ — так той кум повідáйи бідний — „но — кáже — жінка ми пірша ýмéрла, а йа сьі ýженийý з дрýгойóý, з ýотóйоý самóйоý, шчо ýотýт ý хáтьі йи, бо тотá — кáже — жінка, йийі чоловік буý тýтка за гуменого, — то той самий, шчо йа вам казáý, жи йімý так бýло дóбре. Ож то видити, тепéр ми сьі ýбóйи — кáже — поженили і тотó самé місце минé пан постáвиý на тóго ґоспóдари, шчо ýін той чоловік пéрший буý мóйі жінки, отóйі, шчо йа тепéр з неý“. — Тогди сьі розвитáý той сьвитий отéц Николáй і ýже сьі даý роспізнати, шчо він не йи дьідом. І той кум дивит сьі на ньóго, кáже жінцьі, різних присмáкіý донéсти сьвитóму на вичéру. Алеж той сьвитий отéц тож він сáмо так, буý ше живим на сьвітьі с тим тьілом і шче йіý і пиý. — „А той, тобі кáжу, жінко, мій кум йист дýже дóбрий, — а шче куми йа не виджу...“ — А той сьвитий отéц Николáй тогди ýповідáйи тóму кýмови, кáже: — „Тóйі куми ньігди ньіхтó не мóже видьіти, бо тотá кумá, то йист бóжа робітницьі, у нéйі тепéр жнивá: — Нáрід низгідливо жийи на сьвітьі, то ýонá йіх збирáйи зо сьвіта...“ — І тимчьисом мáйут собі сьі росходити. Алеж той сьвитий угóдник, він видит дóбри, шчо ти чоловік лáкомий, шче с тéбе бýде мáло, і притримуйи сьі ý хáтьі, ци чогó той кум бідний ý ньóго ни бýди жьидáти. А той кум тогди розговориý сьі тай кáже: „Кýми, ýож то — кáже — видити, миньі, Бóгу дьикувати, дóбре ýже тепéр, алеж такóй так ньікóму немá дóбре йак тóму нáшому пáнови (він ýже хóче бýти пáном, той лайдáка бідний!..)“ — А сьвитий Николáй кáже: „Просьіт Бóга, кýньцьу, то й вам будé льіпше“. — Тай пішóý. Але тимчьисом той пан, — він буý при цьісару за муньістра — і гóрко заслáб і помéр, а тотá пáньі, шо тримáла той скарб, ýже поýдовіла і жьилуйи дýжи гірко за ним і кáже: „Деж миньі дрýгого мýжа такóго дістáти на сьвітьі дóброго, йак він буý?“ — Тимчьисом незадóýго умéрла тóму гуменому жінка. Поховáý йійі, ідé до слýжби до свóйі робóти і вéчир, йак то звикльі пáнцка чельидина ýсьа, там гуменний, ýкóман, мýсит іти на дискузицийу до пáньі, — а пáньі росповіла тýйу дискузицийу і повідáйи до льóґайа свóго: „Спини тóго гуменого, заверни го назáд до канцельáрійі, бо йа йимý шось мáйу ýповісти...“ — Але тимчьисом гуменний, пáньі го поклúкала назáд до сéби і повідáйи йимý, жи: — „Ви ýдовéц, а йа ýдовúцьа, — такóй ви, гуменьі, так робіт, жиби ми ýобóйи сьльуб ýзьили...“ — Той гуменний на тóйи ньіц не мóжи казáти, бо він знáйи, жи він буý бідний, і йакóсь би то так дóбри бýло, жиби він і пáном буý. І ньіц, так с тим слóвом вийшоý с тóйі канцельáрійі. Пішóý до свóйі хáти, повечéріý і положиý сьі ý лішко і зачинáйи дýмку думáти, шчоби

бу́ло до́бре. Прийшло́ на ра́но, — каза́ў сьньіда́ньи си зготува́ти, пішо́ў до сво́йі робо́ти. Прийшло́ на ве́чир, — цыла́ ўохо́та йиго́ підно́сит і ми́слит, жиби так бу́ло, а дру́ге собі́ гада́йи, жи мо́же она́ з ним жьи́ртуйи. Прийшо́ў ве́чир, пішли́ зноў на ту́йу дускузи́цийу, — по лискузи́цийі ка́же йиму́ сьі зоста́вити ў сво́йі канцельа́рійі. Па́ньі тота́ зноў йіму́ гово́рит: „Паньі гуме́ний, ци ви ўже собі́ намньиркува́ли, жибисте сьі жени́ли зо мно́йу?“ — А він ка́же: „Та най так буде́“. — Йак то ў паніў гро́ші сут, тай ксьиндзи́ бо́рзо ро́бйит, — і ста́ло сьі висьільи́. А по сьльу́бі гуме́ний ми́слит: „Шож — ка́жи — йа буду́ бі́дний робі́ў? — до сво́йі па́ньі — тре ўобраху́нки рі́зьньі роби́ти, а йа не ўмі́йу писа́ти,..“ — А па́ньі йиму́ ка́же: „Не жури́ сьі, мій му́жу дорогий, за мойі́ гро́ші то йа наўчу́ й кота́ писа́ти...“ — Сут (борзо?) на тре́тий день спрова́дила дире́ктори і ўчит сво́го му́жа чита́ти, писа́ти і так да́льі, — він ўохо́ту ма́йи, пи́льно і борзо́ ўчит сьі. Па́ньі ка́жи до дире́ктори: „А ўже ўмі́йи мій муж хоць „йиде́и“ написати?“ — А дире́ктор відвіча́йи до па́ньі. жи: — „Йа йиго́ пи́нька ўже наўчи́ў від де́сьіт аж до сто (вже бога́то наўчи́ў сьі без день!). І так — ка́же — до́бре ўчит сьі, жи мо́же бу́ти до́брим — ка́же — голоўни́м пи́саром“. — А па́ньі на то́йи вітповіла: „Тажи йа з ним сьльу́бу ни бра́ла, жиби він ў ме́ни за пи́сари буў, 'но він ў ме́ни му́сит бу́ти таки́м па́ном, йак тамто́й пі́рший чоловік буў...“ — А він собі погада́ў, йак тото́ сло́во ўчуў: — „Бо́жеж мій, Бо́же! Та тамто́й буў па́ном, а шче — ка́же — у цьісари буў за муньістра, — тож миньі — ка́же — тру́дно до то́го дійти́...“ — Алеж тимчьи́сом той до́брий дире́ктор буў, жи він йиго́ до́бре ўчиў, ўсьо́го пісьма́ і ца́лойі пра́ктики сьві́та, ра́зом го ўсьо́го ўчиў, то борзо́ було́. Ра́зом до ро́ку, — йак то ўповіда́йут; йак би зачьи́ў ка́мінь гла́дити, тоби так йіде́и до дру́гого згла́диў, жи знаку ни бу́де (бо сьі ўби́два зітру́т), — а Бог на то́йи чоловіка сотвори́ў, йиму́ даў во́льу і ро́зум, і ўсьо, шо ў сьві́ты йи, то він мо́же зна́ти, — а так за па́нцкі гро́ші, жиби сьі дурни́й Йіва́н ни наўчи́ў писа́ти? — „Та́же бо — ка́же до жі́нки до сво́йі — па́ньі, жи йа ше до ро́ку і муньістро́м бу́ду...“ — А па́ньі здихну́ла: — „Допоможи́ Бо́же!“ — Зале́дво три мі́сьицьі мина́йи, а ўже той гуме́ний вели́ким па́ном зоста́ў, ўже дире́ктори вітпра́виў, бо він ўже розумньі́ший йак дире́ктор, ўсьі пісьма зна́йи, то да́льі тепе́р ўже не хо́че сьи ўчи́ти, 'но про́сит сво́йі па́ньі, жи він ўже ўсьо ўмі́йи. Тепе́р па́ньі ка́же до ньо́го: „Ош то, Бо́ўу дьи́кувати. ти шче мій льі́пшій муж, йак тамто́й“. — Дире́ктори вітпра́вила, але сут подьи́кувaў дире́ктор за слу́жбу па́пу і за ту́йу нау́ку, шо ви́ўчиў па́па писа́ти і чита́ти, а 'но тілько ни міг го наўчи́ти, де муньісте́рска печьи́тка сьі ма́йи прибі́ти, — і тогди́ зале́дви так сьі тото́ розійшло́, жи той дире́ктор за́ нау́ку ўзьиў фа́йні гро́ші, бо

ўона́ йиго́ годи́ла на де́сьіт льіт сво́го му́жа ўчи́ти, а він йиго́ наўчи́ў за три місьицьі. — А тимчьи́сом той сьвити́й оте́ц Никола́й прихо́дит відати, ци сьі до́бре ку́мови пово́дит. А той кум ўже тепе́р дьідичом, до́брим па́ном, ду́же то́го ку́ма у го́сьтьі прийма́йи і дайи́ йиму́ різне питьи́ і різне йидзе́ньи, а ше чика́йи то́го ку́ма, жиби він йиго́ поблагослови́ў шче льіпши. Ўони́ йідьи́т і пйут ўоба́ і па́ньі з ними, а дьіти собі ўкре́ме, і ўсьім до́бре, ась сьі ми́ло подиви́ти на йіх добро́. Али сьвити́й оте́ц Никола́й ўважьи́йи на то́йи до́бре, жи той, хто ма́йи, то ше й більше схо́че, тай чека́йи на ту́йу га́дку, жиби йак розійти́ сьі ўже. Аж ту ра́зом ўже за стола́ повилази́ли, а сьвити́й оте́ц Никола́й ше ўчікуйи, ци ше той пан ни буде́ чого́ бажа́ти. А той пан пита́йи, ка́же: „До́бре, куму́ньцьу, на сьвіты, ўже льіпше не мо́же бу́ти, — а тако́й не так ньіко́му не до́бре, йак то́му на́шойі па́ни пі́ршому чоловікови було́, бо він буў за муньістра...“ — А той сьвити́й оте́ц Никола́й відвіча́йи до ньо́го: „Просьіт Бо́га, то й вам буде́ шче льіпши“. — Тай пішо́ў собі, погости́ў сьі, з Бо́гом у доро́гу. Тимчьи́сом па́ньі написа́ла лист до цьісари, шчо йійі чоловік ше льіпше ўмійи чита́ти йі писа́ти, йак тамто́й пі́ршиий. Цьісар бага́то не ми́слиў, — написа́ў лист до па́ньі наза́д, ка́же: „Най прийі́де — ка — йа го ви́слухайу“. — І та па́ньі доста́вила то́го па́на сво́го аж до цьісари. Цьісар йиго́ прийа́ў до се́би, погости́ли сьі ўо́ба і дайи́ йіму́ різьньі числа́. Дайи́ йіму́ чита́ти і ка́же му писа́ти, — а пан ўсьо ўго́дно ро́бит, ру́ки від пра́цьі на ўсьо навикли. Написа́ў пісьмо́ і ду́же ўда́тно пітписа́ў свойу́ жінку, шчо ўона́ йиго́ на таке́ добро́ на сьвіт поста́вила. А цьісар ка́же: „Йа́кже то йи? Ни мо́жу зна́ти, шо то значи́т „ў сьвіт поставити?“ — І пита́йи йиго́ про ту́йу марну́ річ, йаки́м він сьвітом до тако́го добра́ доплиў, — а він повіда́йи, той пан, шчо: — „Йа буў хлоп, таки́й бідний на сьвіты, гіршого від ме́не не бу́ло. Йак нам пі́ршиий раз Па́нбіг даў ми дити́ну, жи мойа́ жінка ма́ла, то ў на́шім силы́ ку́ма дльи ме́не ни бу́ло...“ — „А хтож тобі буў за ку́ма?“ — Ка́же: „Сьвити́й уго́дник Никола́й“. — „А кума́?“ — Ка́же: „Прибра́найа смерть і то — каже — сь цыло́го сьвіта“. — „А мо́же то — ка́же — бу́ти?“ — „А — ка́же — наййасьньі́йшиий, па́не, ўже й тако́й йи“. — „То йа — ка́же, — таки́й цар, бес тілько льіт во́йни ўтри́муваў, а шем сьвито́го о́тца́ Никола́йа на свойім ўо́чи не ви́дьіў! — Но — ка́же — тілько́м ви́дьіў по́стать йиго́ намальо́вану, то — ка́же — ўже да́ўні льіта́, йак він жиў. А шчоби то за спо́сіб буў на сьвіты, жиби сьвити́й з не́ба зійшо́ў на зе́мльу бідним льу́дьом ку́мити?“ — А він сьі відзива́йи, той пан: „То — ка́же — так. Та він буў таки́м чоловіком, йак і йа, — алеж бо — ка́же — поба́чиў мойу́ біду́ і зухва́лісьть тих льуди́й, то прийшо́ў мины́ ку́мити, на чу́до показа́ти, шчо мойа́ дити́на крешче́на черес тих льуди́й му́сит

бути...“ — Той сы цысар відзиваи і так собі подумаў, жи сьвитому ни тра ныколи нычого говорити, бо йак Бога просит, то сьвиті помоч приносьит. А 'но тілько думаи при туйу негодну смерть. Каже: „То ужеж то могло бути, — а йак смерть сы вблизила — каже — до села до вашойі хати? Бо смерть йист — каже — у сьвіты невидьома, уона сы не може показати ныкому...“ — „То — каже — той свитий угодник тото усьо зробиў, жи й смерть прийшла“. — І тимчьисом бере йиго за муныстра. І він йи муныстром, — але сьвитий угодник приходит до муныстра. А той муныстер йиго уже удалеки пізнаий, жи то йиго кум йде до нього. І по службі до вечира пішли уоба на цысарску палату і дуже сы с тим кумом радуйут. І приймиў йиго зноў дуже добре, бо було чим, і тогди по росходы той сы муныстер шче ускаржьийи до сьвитого отца Николайа, жи досить му с тим добром, жи му добре, 'но уповідаи, жи такой ныкому нема так добре у сьвіты, йак цареви. А сьвитий отец Николай повідаи: „Просыт Бога, куме, і вам буде лыпше“. — І пішоў собі гет віт того муныстра у путь божу. Алеж не задоугий час той цысар захоруваў тай умер; алеж йиго жінка тутка на тім панстві, того муныстра, самож умерла. І зостаў сы удовец муныстер, а цысарова удовицьа. Так же цата муныстерийа жьилували усы за тим царом, бо добрий буў і галайут: „Хтоби міг бути тепер за цари?“ — А цариці сама приосуджуйи: котрий муныстер найстарший, то той мусит заступати цысарский ужонд, а потому такой царем мусит бути. А за найстаршого муныстра повише усых тих муныстріў ныхто не виступаў, 'но той пан (старшого не було, 'но той пан). І цысарова забажала того пана найстаршого муныстра, жи він такой буде мусыіў з неў сьльуб узьити і цысаром бути. Потім уже по усьому, узьили уобойи сьльуб, царували кілька лыт, — уже сьвитий Николай не приходиў до цысари, 'но написаў лист, жиби той цысар прийіхаў до нього на уобід. А той лист привіз слуга сьвитого отца Николайа на краснім кони і відаи цареви у руки. Той цар читаи той лист і уповідаи: „Йа не можу там дістати сьи, бо не знайу кула. Дай миныі свого коньи, а ти будеш заду йшоў, а йа буду йіхаў...“ — А той слуга вітповідаи на тойи: „Шож то ви за цар, деж ви то видьіли, жиби йа вам даў свого коньи? Таже йа мушу йіхати до свого угодника сьвитого“. — А він каже, цысар: „То ти пойідеш, а йа не буду знати, куда до свого кума на уобід зайіхати...“ — А той слуга уповідаи: „Йа буду помало йіхаў, а ви за мнойу, — али рихтуйти си свойи войско і козаки, і будем йіхали скорше“. — Зібраў сы цысар, забираи сы і йіде. Прийіхаўши до того кума гадаи: „Де кум тілько уозьме, жиби йіх усых посиўкуваў?“ — Але прийізьдьит блише, диўйит сы: — там нема ныіц, 'но хата свойіт, а напротиў тойі хати дуже гарний сад. Тай той гадаи

собі: „Шо́ж ту буде́ мойи́ во́йско робило, або шчо той кум, таки́й убо́гий, миньі мо́же да́ти?“ — Прийі́хали тако́й бли́сько ца́ўком ўже, йак нараз за́пах уда́риў зо саду́ з рі́зних ово́ціў і квітіў, аз зайшо́ў за́пах той до пово́зу до само́го цы́сари, йиму́ ў рот, — та бо йиму́ сы так здайи́, жи він сы ўже найі́ў. Але сьвити́й оте́ц Никола́й вийшоўши с ха́ти прибра́ний ў дороги́х ша́тах кра́сно золоти́м хресто́м, і вита́йи сво́го цы́сари ку́ма. А той зла́зит с пово́за, ўкланьи́йи сы йиде́н. дру́гому. Ўхо́дьит ў ту́йу ха́ту, — а ў ті ха́ты такі́ широ́кі пала́ти зроби́ли сы, йак би тота́ ца́ла йиго́ поса́да, де той цы́сар ме́шкаў. І йидзе́ньи, пице́ньи (!) рі́зного, розмайі́того стойі́т на стола́х, а ўони́ ўо́ба сы вита́йут. Той цы́сари саджа́йи за стіў, сьвити́й оте́ц Никола́й і припроша́йи йиго́ до тих ужи́ткіў сво́йих, шчо там йи, ни так йиго́ само́го, але то́го ўсьо́го во́йска йиго́. Тогди́ цы́сар шось не хо́че йі́сти аньі пи́ти. А тото́ во́йско йі́сьть і пйи і на то́о цы́сари фурт уважьи́йи, шо то йи, — а сьвити́й оте́ц Никола́й ду́же не про́сит то́го цы́сари, бо ўже ви́дит, шчо ў ньім гріх пану́йи. Али цы́сар по ўобі́ды ви́льіз за то́го стола́ і подьи́куваў, так йак би найі́ў сы, і ка́же до то́го сьвито́го: „Куму́ньцьу, ў шчо вас буду́ проси́ти...“ — А сьвити́й оте́ц Никола́й повіда́йи: „Ў шчо?“ — Ка́е: „Подару́йте миньі той садо́к і весь той па́лац“. — А сьвити́й оте́ц Никола́й ка́же: „А ше ґльа вас ма́ло, ку́ме? Таже ви — ка́же — ту прийде́те, але не за́раз...“ — А він, той кум, цы́сар, тако́й сирово набива́йи сы і ўзьиў би той па́лац і той сад, 'но не знати, ци го́ден бу́де. Але сьвити́й оте́ц Никола́й ўже ви́дит, жи він ўже зло́сний, шчо буде́ сьвито́го отца́ Никола́йа на си́лу бра́ти і с то́го сьвито́го райу́ йиго́ викида́ти... Алеж бо то коло то́го райу́ і коло то́йі домови́ни неделе́ко було́ пе́кло, така́ ре́тьіўка, жи там стойа́ла вода́ ў тоті́ ре́тьіўцы (така́ кальу́жи), а ў ті воды́ по́ўно жаб, паску́ства рі́зного. А тогди́ той цы́сар повіда́йи: „А ти миньі́, ку́ме, него́ден відпусти́ти то́го?“ — А той ка́же: „Ньи, аж по сме́рти“. — Тогди́ той цы́сар кри́кнуў на свойи́ во́йско, ка́же: „Бері́т то́го ку́ма, то́го стару́шка, і ки́ньте го ў ту́йу ре́тьіўку (за то́йи, жи му так до́бре зроби́ў!) — Але сьвити́й оте́ц Никола́й ше він не ви́ловиў то́го, а ўже йиго́ слуги́ приступи́ли по нього самого (по то́го цы́сари). А той цы́сар, за́раз цыса́рска оде́жі зь нього ни́кла і зроби́ў сы на то́го ку́ма стару́шка. А слуги́ припа́ли тай беру́т то́го стару́шка, — вино́сьит за мі́сто то́го стару́шка, само́го цы́сари, гай кида́йут йиго́ за ті́йі ўоро́та ў ту́йу ре́тьіўку, аз заклекоты́ло за ним. А цы́сар з ре́тьіўки відзива́йи сы: „Кум, кум, кум, кум!“ — а сьвити́й оте́ц Николай стойі́т ко́ло ре́тьіўки на бо́цы тай ка́же: „Буде́щ ку́маў там до су́да ві́ка ў ті ре́тьіўцы, там де сы жьи́би покриў-йи́йут! Йаж то тобі́ ку́мом буў і тобі́м ті́лько допомі́г с тво́йі біди́ ви́йти, а тиж миньі́ сьвито́му ми́слиў, жи ни даш у райу́ бу́ти... А йа тебе́ за

тойи казáў кинути у некóльну безóдньу, шчо ти нарікáў на Бóга, жи ти буў бідний, а вийшоў йис з біди аж на цысари, а ныі на кóго ни зважьийиш напроцыўко сéби, жи ўже ныіхтó більше сили віт тéби ни мáйи, бо ти цысар. А Бог найвиший свойим дýхом сьвитим йак подуў би на твойи вóйско, тоби тьи розвéсло твóйоў силоў аж попід ўóблаки. Йаж тобі не даў загинути, а тиж мислиў, жи миныі ни дась на сьвіты жити, ў тім сьвитім райў пробувáти...“ — Конéц.

Зап. в Серниках, Бобрецького пов. від Василя Серкиза 1900 р. О. Роздольський.

173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити.

Був оден чоловік бідний тай закликав богача на сорок сьвєтих орати. Через се закликав в сьвєто орати, бо він не мав свого плуга. Як той ґазда ворав, то прийшов чоловік тай каже, шо сегоднє є сьвєто! — Чоловік відповів, шо: я є бідний, та мушу в сьвєтце ворати, бо не маю свого плуга. — То не був чоловік, але сьвєток. — Він, той сьвєток, видійшов тай прийшов до свого старшого сьвєтка, тай каже, шо той бідний чоловік на наше сьвєто ворав і посієв ґелетку пшениці. А старший сьвєток сказав: Я єму дарую ґелетку пшениці і так кождий з тих сьвєтих дарували тому бідному по ґелетці. Бог так дав, шо єму вродило си 40 ґелеток пшениці. І крім тої дарованої пшениці, ще єму Бог уродив з тої, шо посієв. — Сказав Бог єму, шоби справив собі плуг. Минув той рік, діждав він других 40 сьвєтих, тай зачєв знов ворати своєм вже плугом на знов 40 сьвєтих. На то надійшов той самий сьвєток та каже: Сегодня сьвєто! — А той чоловік відповідає: Хоть би Бог дав, аби так міні і сего року си уродило єк тогід! Так той чоловік відповів. Сьвєток видійшов і прийшов до старшого сьвєтка, тай каже: Той чоловік на наше сьвєто воре! — А старший відповідає: Коли він і сего року на наше сьвєто оре, то я єму дарую рік хори (хороби). За тим старшим сьвєтцем всї другі сьвєтцї дарували єму по рокови хори. Він захорував і хорував 20 років. В 20 років прийшов ангіл божий тай каже до того хорого чоловіка: Ци приймає си тих 20 років, котрі відхорував? Ци приймає си тих других 20 років на цім сьвіті відбути, ци на тім сьвіті лише годину? — Він собі гадає: Ліпше мені відбути на тім сьвіті годину, як тутки 20 років. — Ангіль Божий каже: Ходи суда! А він ще не постих ногов ступити почерез поріг, тай закричав: Ой йой, мені здає си, шо вже 40 років, так тутички

горече місце. Тай сказав: Пускіт мене назад на той сьвіт! — Уже пропало, ангіль каже до него. Тобі дарували сьветі, бо ти не мав свого плуга. Коли справивесь за пшеницї свій плуг, то було не ворати на других 40 сьветих. За то ти муку протерпів.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

174. Сьвятий Валентий.

То раз був такий дохтор, називав сї Валентий. Такий він був з маленьку ладний і добрий і приємний, що всї люде його любили. А як став дохтором, як зачев людьом помагати, то так до нього парід плив з усього сьвіта, як вода в море. Далї йому сї то сприкрило. — Господи — каже — що ті люде так до мене липнут? Піду я гет від них на пустиню, сховаю сї тай буду сї молити. — Пішов він на пустиню, але де там! Люде за ним і там його найшли. Де він сї повернув, люде все за ним, все до нього липнут. То він тогди зачев сї молити до Бога: Господи, дай мінї таку слабість страшну, щоби сї тї люде гет від мене відшибли! — Пан Біг довго не слухав тої молитви, але далї розгнївав сї на нього тай зіслав на нього тоту слабість. Як він зачев сї метати, синїти, піну точити, землю під собов бити, то всї люде гет від нього повідбігали. А він за кару жив у тій слабости сто лїт. І вже потому просив Бога, щоби му дав перед смертьов хоць здалека увидїти людське лице, але Пан Біг го не вислухав. А як мав умирати, то таку муку мав при смерти, що на сежень під собою землю вибив і руки собі по кикті скусав. А за то Пан Біг по смерти взев го до неба.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 17.

175. Про Ґеновефу.

Ґеновéфа булá побóжноў крульóвоў. Дарувáла альмýжни бíдним, бíдних заратóвувала, цнотлúво собí жúла. Али йíйí круль йíхаў на вóйну і лишúў йí мінїстра йáко застéмпца на свóйи місци, шчобú ўважúў праўдúво нат крульóвоў. Він ни услýхаў крýльи, хотїў йí на блуднý дорóгу звистú. Онá на то ни позволила. Жúла собí побóжно і тужúла за свóйім чоловíком, йак найлїпший тáто нат свóйоў найлїпшоў дитúноў. Ни моглá забýти за нéго ниустáнни і ніч і день і шчо мінýти, шчобú го шче вúдїла, свóго чоловíка, бо ни знáти, шчо сьи з ним стáни

на вóйны. І зáуши просúла Бóга і с плачéм го візпрáла. На тотó міньістир крýльи шчо зробúў? Вилúку нисправидлúвісьть, мúжи нúми додáў нипрáўду, жи ни по прáўды жúла і круль даў вíру і го услýхаў і усудúў свойý жíнку ўлáсну на смерть нивúнни йак прийíхаў з вóйни. Вíписаў йі вíчний дéкрет на смерть, стáла вонá настрáшина: за нивúньньісьть, шчо сисé йи такóго, шчобú йа пішлá мáрни сь сьвíта, шчо ў тьиготы хóджу, шчобú йа шче й дрýгу дýшу стрáтила віт свóго ўлáсного чоловíка нивúнне. І зачúла плáкати. Йійí чоловíк віддáў свойý жонý на смерть нивúнне кáтам, шчобú йі вівили за мíсто і стрáтили. Вонá йшла дорóгоў і молúла сьи Бóгу. Йшла чúриз вóду мóстом, кúнула свій пéрсьтьінь з рукú ў вóду і сказáла так: Цнотлúвом жúла, се йи сьльýбний пéрсьтьінь, шчобú ньіхто йúньчий ни ўзьиў на свойý рýку, бо йа йúньшого чоловíка ни знáйу, лишé свóго мýжа. І бíгло письú з задý нéйі. І круль так приказáў, шчо йак йі забúут, абú принéсли на знак óчи і сéрци з йигó ўлáсной жíнки. Вíйшли ўже на той ильац, зачúла вонá свóйіх слýгіў просúти: Подарýйти минь́ житьú, мойí панú слýги, йа за вас будý Бóга просúти; ўважúйти на тутý дýшу, абú мáрни ни загúнула, шчо ў тьиготы йа хóджу с тоў душéў, шчобú йі ни стрáтити нивúнни, бо й йа нивúнни засуджéна. А тота душú й тьíлько ньічóго ньікóму нивúнна. — Сказáў кат крульóві: Йак ти сьи новéрниш до дóму, нас цар пібйé, знúшчит фамíльійу нáшу, ну шчо с тóго будé? Типéр казáў принéсти óчи і сéрци, вітки озмéм? — Вонá йім вітновíла: Мáйити письú, ўбúйти, принисéти му óчи й сéрце на знак, він ни бýди сьи докóньувати, чийи онó йи; бо йа нивúнни засуджéна, а йа підý на пýшчу ў льісú, будý за вас Бóга просúти й за сéби, абúсти мáли лáску бóжу і много льіт. І ўзьилú йі, пустúли йі. Пішлá онá на пýшчу ў льіс, ни за дóўгий час мáла ў льíсьі дитúну, ни мáла самá сьи чим занéсти, аньí тутý дитúну, лиш ўкльúкла, занéсла сьи молúтвоў від Гóспода Бóга. Пан Біг йі услýхаў молúтву, приступúла ольнúцьи з льíса, с пýшчі і пликáла тутý дитину крульóвойі чúриз цьілúй час. Ўчúла пáцьиру тутý дитúну і тотá ольнúцьи ни вітступáла від нéйі раз на зáуши. І так бýла там чúриз сьім льіт. Прийíхаў круль з вóйни, спрáвиў вилúки польóваньи, пішóў сáми ў той льíс пульувáти, де вонá на пýшчи булá. Стáли лáвоў жомньúри і ўсьі слýги, міньíстри і сам круль трáфиў на свуйý жíнку. Загльúнуў ольнúцу, ольнúцьи ўтьіклá до крульóвойі і тиснýла сьи до нéйі йак найзвичайньíшша йагнúцьи. Круль пýстиў сьи стрільúти, она сказáла: Ни стрільúй. — А він сказáў: Ўсьáки дихáнійи хвалúт Гóспода. — А вонá кáжи: І йа го хвальý, так йак ти. — Малá дитúна кричúла: Мáмо, йа сьи бóйу, бо то дúкий муж, — та шчо булá вúхована дитúна з мáмоў свóйоў на пýшчи. — А він кáжи: Війди до мéни. А вонá кáжи: Йа йи нáгла, ни мóжу вíйти. — Той даў йі свойú убраньй

круль ўзьиў йі на пойазд з дитиноў і ольницьи йшла ўраз з ними, бо Пан Біг даў на цуд божий, шчоби сьи праўда споўнила. Йак ўвійшла до палацу свого крульеского, шчо вона там прубувала йакис час, зійхали сьи госьтьі, рибаки принесли рибу, того дньи злапали, кухар зачиў пороти рибу туту, а ў тьі рибі той самий сеґнет, шчо крульова кинула ў воду, йак йшла на страценьи. Типер сказала: Ну, мій мужу, сей персьтьінь, шчо йа брала сьльуб ў ньім, ньікому йа ни винна, лише свому мужови. Йа йаким йшла на страценьи, то кинулам ў воду, типер Госпоть даў, шчо назад до мени прийшоў по праўдьі. Круль ў той час зачиў плакати, йак ўздріў на перстини пітпис: Ґеновефа. І ўсьім слугам потикли сльози, шчо така несправидливісьть на ньу зробила сьи. Али вона ни могла жадноїі потрави йісти, тьілько йидньі корінки і ни задоўгий час ўмерла. Ольницьи коло неїі стойала, рвала, доки йі ни ўзьили с палацу крульеского і на гробі пукла ольницьи, ньігде сьи ньі ўступала, бо Бох показаў цуд божий. Дитинаж призвичайила сьи йісти потрави і прийшла до себи, на свуйу потраву, йак звикли. І жила дальший час.

Зап. 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелї: Етноґр. Збірник. Т. IX. Ст. 58. — Геновефа, найкрасша и найжалôбнѣйша повѣсть изъ старинныхъ вѣкôвъ. Коломыя, 1894. Ст. 1—123.

176. Сьв. Пятниця.

Пятнонька або Пятниця — се така жінка худа та страшна, люта та остра, що нічим її не умолиш та не перепросиш. Вона ходить по сьвіті, по містах та по селах і дивить ся по хатах, чи всї люде сьвяткують її сьвяту великодну пятноньку. Одну женщину застала Пятнонька при нецках тай почала питати: А ти що робиш у сьвяту пятноньку? — А щож? Чи не видиш? Тїсто мішу! — Пятнонька не сказала нї словечка, спустила очи в землю, забралась тай вийшла. Жіночі руки тим часом задеревіли в тїстї. — Другу женщину стрітила Пятнонька при рубаню дров та з неї здерла шкіру і розверла по тину на сьміх цїлому селу.

Зоря, 1883, ст. 201: Весняні звичаї, обряди та вірованя на Руси, Д. Лепкого.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 47. — Порів. відповідні уступи в духовних стихах: Чтенія Общ. Ист. и Древностей,

III, ч. 9, ст. 210, 221 і 224. — Терещенко, Бытъ рус. народа, VI, ст. 56. — Сахаровъ, Сказанія рус. народа, II, ст. 97—101. — Снегиревъ, Простонар. рус. праздники, I, ст. 188—189. — Маякъ, 1843, ст. 7 і 1844. — Вѣстникъ Геогр. Общ. 1853, кн. 3, ст. 5. — Полтав. Губерн. Вѣдомости, 1845, ч. 24. — Абевега русскихъ суевѣрій. Ст. 275. — Чубинський, Труды, I, ст. 217, II, ст. 432. — Грінченко, Изъ устъ народа. Ст. 39 і 194—195. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 264. — Кіев. Старина, 1885, 11, ст. 186—187; 1887, 11, ст. 415. — Этногр. Обозрѣніе, 1895, XXV, ст. 147. — Руданський, Твори. Т. II. Ст 223—225 і 256. — Federowski, Lud białoruski. T. I, Ст. 138—139.

177. Про сьв. Варвару.

А єдні дівці от що сї трафило, — сама повідала: „Сиджу — каже на печи, пізно в ночи, нахта сї сьвітит на комині, я прыиду, прыиду, — а вже всї спали. Прыиду — каже — і сама не знаю, ци я сьи забула, ци що менї сї стало — каже — що я не памятала. А то було якось у дві неділї по різдві — не годит сї прыисти, а я сиджу, куньию під кужільницев. Аж ту менї — каже — в очох потемніло, заверну́ло голову, — я сї хочу хрестити, а менї вам до губи щось лїзе — чую: волохате. Тьфу! щезни бідо! Хочу сї — каже — хрестити — анї руки не зведу. А тото якесь волохате до горла сї пхає. Уже менї — каже — духу не стає. Я так аж зомлїла. Потому казали люди, що то нїчо, лише сьвіта Варвара свій палець у горло ї встромила; уже була би задушила, але якось Господь Бог сї змилував. Що-то? дївчина, та ще дурна була.

Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 88.

178. Християнство на Руси.

Йак Исус Христос маў дванацет рокіў, пішоў Исус Христос і панна Марийа и Осиф на празник до Йирусалимской церкви, котру сам Господ Бог уформуваў и поставиў, збудуваў. На тот празник з ружних сторін народы пришли, сьвашченники и сьвітска старшина и розмайіты панове. Йак сьа празник кіньчиў, панна Марийа ўзьала сьа з Осифом, вышли с церкви, Исус Христос зостаў розмаўльати з духоўноў старшиноў, так же сьа му ўсьі чудували розумови його, бо шчо они му задали, він йім отповіў и натповіў, а шчо він йім задаў, то они тому не могли зрозуміти. З ґрецкого краю было там барз дуже народу, бо Ґрецийа блиско, тай позерайут на Исуса Христа и ўважайут його розмову

зо старшиноў, бо ґрецкый край быў осьвічёный ньайльіпше нат фшиткы краіі, то были льуде фчёны. Так моўльат ґрецкый народ медже собоў, же то не-йист чоловік тото дитьа, йак йншы льуде, бо то малольітный, не маў коли сьа научити ў школах, а він біўше знайи, йак ўсы старшины: — о, то він буде Спасительом нашым, бо то йист Бог, не чоловік. Так сой Ґреци розмаўльали и зараз го увірили за Спасителья. И до нього сьа молили. И зачали ружны віры приставати Ґрецам до йіх вызнаньа православного, — и Туркы приставали ґ Ґрецам, до спасительного вызнаньа. Так Турок йіх барзо зачаў забивати (Христийаніў, Ґрецію), жебы в Исуса Христа не вірили, лем старой віры жебы сьа тримали. Але жаден Христийан не отступиў од Исуса Христа, сто раз біўше набоженьство отпраўльали. Турок за нима (Христийанами) войско посилаў, жебы Христийаніў йімали, приводили до турецкых тьашкых мук. Так потім Ґреци сьа змовили: — „Йист ту край сам ф собі медже рікамы вавилоньскыма, там піде́ме, там буде́ме спокійны, не буде́ме належати до жадного монархы, там буде́ме самы свойі і там буде́ме Бога хвалити, чтити и просити о благодать його". — Ньічноў годиноў выбрали сьа Ґреци зо свого краіу до Вавилоньского. Пришли там меджи рікы вавилоньскы, свойі орґаны приприхтували до ґраньа на вербах, — бо были три вербы разом йак три пальцы. Зачали церкоў будувати. Турок сьа довідаў, де Ґреци сут, што фтекли, — післаў за нима войско свойи. Турецке войско на рікы вавилоньскы пришло ў ночи, — што зйімали христійаніў, то забрали до турецкой землы, на муки. А што фтекли, то сьа розбігли Ґреци на дві части: йидна част пішла до Ханаанийі (до Ханааньского краіу), а друга част пришла до Ґальіцийі. До Ґальіцийі пришли два бискупы, до лыса нат скалу, де сьа тепер називайи село Скальник (с Польан до Мысова, а з Мысова до Кутіў або до Скальника, так близко, мильа землы буде до Скальника). Йиден біскуп повідат: „Йа ту зостану" — а другий бискуп повідат: „Йа піду але". — Так йиден зостаў ў лысы нат скалоў, то йист ф Скальнику, а другий пішоў до Мольдавы. Там мольдаўскый бискуп тверде тримаў к православийу йак ґалицкый, бо мольдаўскый бискуп так віру установиў, жебы Христійаны Жидами сьа трефнили, жебы Хрестійанови Жид на голу лаўку не сыў, жебы му лаўку не стрефниў, Хрестійанови, жебы Хрестійаны г Мольдаві мали дошчечкы такы пітставити, йак бы Жид хотыў сысти на лаўку; а ў Ґальіцийі зостаў лагідный и милосердный, не нарушаў паніў о-нич. Ў лысы нат скалоў ґрецкый бискуп казаў сьтьати лубa, з голузьа оплести тимчасоўне помешканьа. Бискуп казаў христійаном выйти на гору на йаку йалицу, ци даґде не буде видно міста дакого. Христийан вышоў на йалицу и видыў місточко, котре сьа зове Березіў, а біўше нигде не было міста

нийакого г віснацетім роцы по рождестві Исус Христа. Так пішли ўсы до того місточка, — што буде г місьты и што йім треба, то сой купльат. Пішли до міста Березова, покупили сой, што было г місьты, и повернули назад до лыса нат скалу. Йак йдут, блиско стьатого дуба, — на дубовім пньаку стойіт паны из дитьатком на руках, а зарйа велика по лысы наўоколо. Бискуп сьа застановиў зо свойіма льудми, а тота паны волат до тих льудий, до тих христійаніў: „Не бойте сьа, христійаны, приступте ґо-мі, йа йиздем Матер Божа, котрам за вами ту прибыла". — Тоўди бискуп приступиў зо свойім народом и маў набоженьство перед Маткоў Божоў при тім пньаку дубоўім. И зараз стаўльали церкоў Ґреци, — так стаўльали, жебы быў оўтарь на тім пньаку; а Матка Божа стойала заўсе на тім пньаку, покиль аж оўтарь не зрихтували (зробили). И так йи бискуп зо свойіма христійанами поставиў до оўтари (с пньака до оўтари) и так йист та сама Матка Боска, котра от віснатцетого рока по рождестві прибыла ґ бискупови православному.

Грецкы православаўны розмножили сьа по цылі Ґальіцийі, — а ту было саме поганьство на цылу Ільшчу, на цылу Ґальіцийу. Зачали сьа збиткувати нат христійанами поганьскы народы, — так допустиў Бог на поганіў хоробу смертеўну, котра сьа називат кыханьа, — бо до того часу нихто на сьвіты не кыхаў. Де котрый зачаў поган кыхати, аны крока з місьцьа не зробиў: — там гмераў, де зачаў кыхати. А кріль называў сьа Володимір и маў бабку Олену. Промовила бабка до крільа, свого ўнука: „Ўнуку мій, йа чуйу, же христійаны на тоту хоробу не гмерайут и не кыхайут. Выберь ты трйох мудрых паніў и пішли йіх до Кракова до христійаньского бискупа, жебы він свого Бога благаў о переміньйньа кары смертельной". — Тоты трйи післаны панове (післанцы) пішли до Кракова, — акурат трафили до ґрецкой церькви на службу божу, котру отправаўльаў сам бискуп. Они там были бес службу божу, — йім то сьа барз сподобало православне набоженьство. Выйшоў бискуп с церкви, — панове приступили ґ бискупови, оповіли му, о што сут післаны от крільа Володимірйа. Кріль Володимір отримаў прийимну отповід от бискупа христійаньского: Коли майи бискуп прибыти до Литвы — бо так бискуп повіў, — аж мусит напеpед писати по хрестійанах, же зо свойіма хрестійанами піде Бога благати. Кріль Володимір и ўсый народ поганьскый перестрашеный кароў смертеўноў, йакый міг, та сьа нхаў, йшоў напеpед бискупа, — але йі тоўды, кой йшли напротыіў бискупа, то кыхали и гмерали по дорозы. Зышли сьа з бискупом недалеко Литвы. Бискуп стаў зо свойім народом и бесыдуйи до свойіх христійаніў: „Мойі христійане, ту мі стаўте оўтарик, під голым небом, бо ту буду благаў милостивого мойого Бога". — Кріль Володимір просит бискупа, жебы до його міста пішоў зо свойім Богом, —

бискуп так отповіў: „Крільу, не йиздес годен того, жебы йа прийшоў до твого міста зо свойім Богом, бо го не вірош. Йак го будеш вірнў, мого Бога, то він сам с тобоў буде мешкаў“. — Христійане поставили оўтарик, пан бискуп зачаў отпраўльати набоженьство. Кріль зо свойоў фамельійоў и найвысши панове и йиднорали и з войском опступили наўоколо оўтаре. Йиден йиднорал закыхаў, — бискуп почуў, поздороўкаў му: „Боже дай здоўоўльа!“ — и йиднорал зостаў здоріў. И біўше поганьского народа, што кыхали, а бискуп чуў, йім здороўкаў, — каждый зостаў здоріў. Зарас сьа боске чудо обйавило перед поганьством от христійаньской віры. Бискуп пішоў назад до Краковуа, кріль до Литвы. Володимір кріль мовит до свойой бабкы: „Бабко мойа, йа бим ґрецко-православійу прийаў, але сьа монархіў бойу...“ — Бабка бесьідуйи до ўнука: „Ўнуку мій, выдай росказ комендантым йак до війны и росставите войска ростьагнены наўоколо бурку, так шчобы йіх не видно было. А монархіў ўшиткых запросите до нас на ўчту и при розмовах монархічних одозвеш сьа и ты, жебыс хотьіў стару віру поньахати, а православу прийати. Но, йак ти позвольат одразу, то добрі, а йак тьа будут на свойі віры намаўльати, покажеш вытьагнути фану на бурку червену, — коменданты будут видьіти червену фану, же на тебе зле, та будут фшиткы войска масьірувати до бурку“. — Монархове сьа зйіхали до Литвы до крільа Володимірйа. По гостиньі была розмова монархічна, и кріль Володимір промовиў до фсьіх монархіў: „Мойі братьа (братькове), йа бым хотьіў стару віру зоставити, а йншу прийати. Йаку бы вы мі казали?“ — Жидіўский царь намаўльат на свойу на самый пиред: — „Мойа йист віра чиста, мусит быти ўшитко чисте, жебы не было нич трефне“. — „А што-ж ты ужываш? — зьвідуйи сьа Володимір. — Ўсьо ужывам, тилько солонину (свиньске мньасо) ньіт“ — жидіўский кріль так повідат. Кріль повідат: „Шчо ньайльіпше мньасо, того не ужываш, — то йа такой віры не хочу“. — Турецкый кріль намаўльат на свойу віру: — „Мойа віра не трефна, фшитко ужываме“ — Турок повідат. — „А што пийте? — пытат сьа Володимирь. Турок повідат: „Фшитко пийме, фшиткы трункы, тилько вина ньіт“. — Володимір отповіў: „Што найльіпший трунок, то го Туркы не ужывайут. То й такой віры не хочу“. — Володимір казаў адитантови вытьагнути червену фану на бурку, — йак видьіли йиднорали червену фану на бурку, зарав масьірували до бурку, же на крільа зле. Тоты монархове, йак зобачили войско, йак йде на ньі, просьат Володимірйа: „Брате, йаку хочеш віру, таку сой приймий, лем нас живых выпусьть“. — „Так мі было повісти одразу. Йа приймy віру ґрецко-праўослаўно-кафтолическу“. Тай монархове пішли каждый до свого. Володимірь запізваў православ-

ных сьвашченнікіў, крестиў сьа сам на самый перед сь цылоў фамелыйоў, а потім войско, потім фшиткы льуди ф цылім крайу своїім.

Йазикы были два, х Пільшчи и ў Ґальіцийі, пільскый и руский. Рускы сьвашченникы отпраўльали по рускы, а пільскы по пільскы. Але кой тотом йуж забыў, ф котрім року одлучили сьа, тото бы ф книгах нашоў, — йак быў тот римскый отец Григорій. А писала сьа фсьа віра спасительна православна до Йирусалиму. Была паньска рада, шльахта паньска умовили сьа и ухвалили, ажебы от простого народу зо сьватами оддылити сьа. — „Піде́ме до Риму, будеме римского вітцьа просити и од Йирусалиму сьа одорвеме, хпишеме сьа до Риму, та римский отец нас прийме“. — Пришла шльахта до Риму до папежа Григорійа, — бо ф тот час тот быў римскым вітцом, хлоп Сардиньак Григорий, котрому сама корона ф церькви за двери на голову сыла. Бо йак римский отец гмер, так сьа кардиналы молили и фінфулати, арцибискупы, каждый дльа себе, жибы на нього корона сыла. За три місьацы молили йак гуо-дне так и ў-ночи, а корона на пристолы. А хлоп йшоў з оранья коло церькви, знаў, набоженьство стойіт йидноральны йак гуо-дне так и ў-ночи, — ўступиў до церькви. Сьвашченникіў было поўно, поўна церькоў, — не-маў де кльакнути. Пішоў за двері, за двери кльакнуў, поклониў сьа, — а корона с пристола хлопу на голоўу. Кардиналы и ўсьа духоўна старшина скочили за двері хлопа забити. Сила боска выдерла го з іх силы, з іх рук, и фтыкаў с церькви Григорій х пусте поле, де были копы сына, жи сьа загребе до сына и там го не найдут. А не обзираў од великого страху та не знаў, што йист за ним. А за ним корона летыла и фсьа старшина духоўна. Пришли до копы сына, волайут на Григорийа сьватыми словами, жебы вышоў с копы сына, жебы сьа не бойаў. Григорий с копы сына вышоў, — корона му сыла на голоўу. Припровадили го кардиналы до церькви, посьватили на римского вітцьа. — Отже за того римского вітцьа шльахта одлучила сьа от простого народу, а такым способом, — йак просили панове римского вітцьа, жебы йіх оддылиў от простого народу, жебы мали сьвата перше, йак простый народ, а римский отец йім так отповіў, йак видыіў, же блудьат: „Йак хочете сьа оддылити од простого народу зо сьватами, та купте же воску на такы дві сьвічкы, жебы сьа сьвітили до рока, йидной вагы, віск з йидной формы и кноты так само. Йидну сьвічку окстиме на йирусалимку, а другу на римку. Та, котра сьа скоре зосьвітит, тоты будут першы сьвата“. — Бо знаў, же сьа разом зосьвітьат, же не буде ружницьа х православійі. — Так панове зробили сьвічки при римскім вітци, йак казаў римский отец. Римский отец сьвічкы окстиў, занесли до оўтаре и панове зыднали йидного слугу, Сардиньака, жебы римску сьвічку фтераў каждый деи три раз: рано

и х полу́дне и г ве́чір. Зосьвіти́ла сьа ри́мска на де́сьат дни перед йирусали́мскоў, ско́ре, — так то́ўды пано́ве до римско́го ві́тцьа о пра́во оддыльі́ньа ві́ры правосла́ўной. Ри́мскый о́тец знаў, же блу́дьат, але сло́во не касу́ваў. — „Га, но, ко́й-сте так зроби́ли (а о́ни да́ли слуго́ви де́сьат дука́тіў ў зло́ты, и та́кым спосо́бом зоста́ли оддыле́ны за де́сьат дука́тіў, ко́тры да́ли слуго́ви, жебы ри́мску сьві́чку фте́раў), то достане́те фши́тко на хпіў. Вашим сьвашчении́ком не бу́де сьа ві́льно жени́ти, ў ри́зах йуж не бу́дут ходи́ти, лем ў орне́тах, на хпіў бу́дут коро́тшы от правосла́ўных и кошу́лы и цы́ле убра́ньа, што до набоже́ньства, бу́де на хпіў уйа́те. Отпраўльа́ти йім не бу́де ві́льно по пі́льскы, бо йуж не буде́те ма́ти сво́йі косте́лы, лем лати́ньскы, та буде́те по лати́ньскы отпраўльа́ти. Кстити вам не бу́де ві́льно ті́лько з во́ды, — бо сьва́тый о́тец Нико́лай пу́стиў с се́бе ми́ро на цы́лый сьвіт, але дльа са́мой правосла́війі“.

И так зоста́ва́ла ві́ра до те́пер, пі́льска и правосла́ўна. А те́пер зас па́ньска ра́да правосла́війу скасува́ла, оберну́ла до си́змы. Але правосла́війа йуж йист напастува́на четверты́ раз от па́ньской ра́ды, а за́ўсе йий Бог наве́ртаў и потве́рджаў, — и те́пер ма́ме надыйу ў Бо́зы, же він сво́йу спасите́льну и бо́ску ві́ру правосла́ўну не даст затрати́ти, бо йи Бог уформу́ваў и апосто́ліў нау́чаў, йак йи ма́йут вызнава́ти и захоўува́ти, бо йи сам Бог доро́го заплатиў сво́йім бо́ством, даў за ньу, за правосла́ўну ві́ру ты́ло бо́ске и кроў приньайдоро́жшу и ду́шу и жи́тьа на кре́сты спасите́льном. Так правосла́ўна ві́ра ґре́цко кафтолическа́йа зоста́йи ў йи́дны цы́пы с принайсьўйатлы́йшим сакраме́нтом. Так Бог йи ста́ршый йак пано́ве и бо́скый ро́сказ пе́ршый йак па́ньска ра́да; йак Бог уформу́ваў правосла́війу, так о́на му́сит зоста́ти аж до остатньо́го дне, страшно́го су́ду. И нехай сьа бо́жа во́льа ды́йи — ко́нец.

Зап. від Илї Федака, 74-лїтнього старушка, в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

179. Коли московський цар став християнином?

І моске́ўськый царь та́кій да́ўно Бо́гу не ві́рпў. Йак стаў раз до во́йны з йакымось дру́гым, а́ли то ни мо́жу повісти, бо ни зна́йу с котры́м, дось так го збиў, жи му ни зыста́ло ца́ўком бі́льше во́ська, йак за риґиме́нт. І він стаў, йуж ни зна́йи, шчо роби́ти. Али вы́йшоў сам царь на двір і показа́ў му сьа на не́бі хрест, йуж так Бог даў, инáче нема́. І він ўзьаў, пришива́й жоўнырйа́м хресты́, ку́ждому і собі. І за-

раз звойуваў. Віт тогды́ так твéрдо ўвíриў ў Сýса Христá і днесь трúмат так твéрдо, жúбы рúбу нáвіть ни йіў ў понедыльок áни ў пйáтницьу, а горóх перебúрат, абы́ не было дадé червакá, бо то йи тáкій порзнé, хоцьбы червачóк быў. Він мáйи твердý вірý і захóвуйи піст твердо.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

180. Про київську лавру.

Там в Росиї є вилики таке місто Київ і там є найвища на цїлий сьвіт церква і називає-цї Лавра, бо той майстир, що ї поставив, називав сї Лавро. Той майстир мав ше одинанцїть братів і всї були такими майстрами як він; а він був дужи побожним і як мав ставити ту церкву, то три дни постив і молив сї і просив Бога, шоби поміг їму виставити церкву таку, шо ше нїґде нима такої.

І взяли сї всї двананцїть братів ставити церкву і шо за день поставили, то за ніч то увійшло в землю. Молодші брати дивували сї с того, але найстарший нїц ни казав. Ставили вони так двананцїть років і шо поставили, то всьо ввійшло в землю. Аж нарештї каже Лавро: „Доста, братя, треба вже нам завиршити“.

Тей взяли і завиршили, як має бути гет, дали копулу, хрест і всьо, тей скінчили ставити. Тей всї дивували сї, шо то с того буди. Аж ту зачала церква з зимлї виходити так, як входила і шо ночі вийшла трохи. І так за одинанцїть ночів вийшла вся, же сї люди здивували; така висока, шо нех Бог боронит. Тей люди тодї поміркували тей кажут: „Ага! видиш як то Бог зробив, то церква так в землю входила, шоб виставити ї таку високу, бо інакше нїґди би такої ни виставив“. А ті майстри зараз повмирали, тілько наймолодчий зістав сї і пішов сибі в сьвіт. А тих поховали всїх в пещерах під тею церквою, кожному дали труну і так повідкриваних поставили разом, бо вони сьвяті зістали. Минуло шось одинанцїть лїт, аж той наймолодчий брат почув, шо буди вмирати вже тей пішов просто до Київа в ті пещери, тей став обходити своїх братів і заглядати до них, аж прийшов до найстаршого Лавра тей кажи: „Посунь сї, брате, нех ляжу коли тебе“. І той вмерлий брат посунув сї, а той лїг коли него, али ни мав ше де їдної ноги положити то поставив ї на другій свої нозї так, шо зігнув кулїно. І там так воно є всьо і до нинї, всї лижать як живі, звичайно сьвяті люди.

Зап. від Андруха Горобця на Руді, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

Паралелї: Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 119—122.

181. Про сьвятих козаків.

Колись дужи а дужи дамно були такі хлопи козаки, шо сї воювали за нашу віру с поганинами. А ті козаки були в тім краю, де типер москаль цапує, бо ше тодї москалїв ни було, тілько така поганьска порода, Татари чи Турки були і ті козаки вічно з ними били сї за нашу віру. Али поки козаки памнятали на Бога, то їм добре йшло, али де никотрі тяжко согрішили і Бог їх покарав, шо їх погань та побила і вони вже ни мали такої сили, то тодї погодили сї с поганами і вже їден другого ни зачипав. І зараз ті Татари стали паношити сї і з них зробили сї ті Москалї, шо нинї є, то вони походяг с тих Татарів. І вже як вони сї, ті Москалї, добре роспаношили, тодї пішли бити сї с козаками. І побили всїх, тілько шось тристо тїкло, бо вони були побожні, те їм Пан-Біг поміг втїчи до нашого краю, тей тут де типер кузьня, був лїс і вони сховали сї в тім лїсї, бо як вони з вітамти тїкали, то на перед них ішов ангил і показував їм дорогу, куди мают іти. Али як вони до нас втїкли, то їх нїхто ни видїв і ни знав, аж то було за паньщини. В тім лїсї був сибі коваль з жінкою і мав свою кузьню. А їдного разу було їму так прийшло, шо ни мав анї раз шо робити і пух з голоду. І їдного дня пішов він лїсом, шоб здибати яке сило та шоб роботи дістати. Іде він так лїсом, іде, аж здибає цї з старим дїдусем. А то був сьвятий Петро, тей кажи до коваля: „А шо ти, ковалю, за роботою йдеш шукати?“ — „Таже так“, — кажи коваль. — „Ну то я тибі дам роботу, ходи зі мною“, — кажи дїд, і вони гобидва пішли. — Ішли вони тей ішли, аж прийшли у вилику гущавину, тей дїд кажи до коваля: „Знаєш ти шо, нибоже? Тут у тій гущавинї під зимлею є козаки, шо тїкли від Москаля і вони мают конї і їм ті конї треба підкувати, то будиш їх кувати, бо вони вже будут виходити з зимлї, бо пани вже дужи сї збиткуют над хлопами, то ті козаки будут панів бити за хлопів і скасуют панщину. Тілько мусиш минї присягнути, шо того нїкому ни скажиш, шо я тибі казав. — І коваль присягнув тей дїд махнув перед ним рукою і він ослїп, тей дїд їго повів. Як привів під землю, то знов махнув рукою перед ковалем і він зобачив, шо є під зимлею, а там повно коний стоят при жолобах і їдят сїно, а на кожному коневи сидит і спит козак, а скрізь тихо, хоч бери тей мак сїй. І дїд кажи до коваля: „Бириж, нибожи, тей підковуй конї, тілько по тихо, шоб котрий ковак ни збудив сї“. — Тей коваль взяв, тей став кувати і як покував всї конї, то ше мав їдного і як того кував, то якось торкнув ліктем їдного козака і той збудив сї, злапав за шаблю тей крикнув: „Вже час?“ — А дїд обізвав сї: „Нї ще, спи, спи, я тибі

скажу коли". І ковак знов заснув. Тей як скінчив коваль кувати то дід дав їму доста гроша і зробив їго знов сліпим тей вивів на той сьвіт і коваль сибі пішов до дому. А той дід, сьватий Петро, був гатаманом тих козаків, бо їх гатамана Москалї забили, а за те, шо вони були побожні, то сьватий Петро став їх гатаманом. Тей як прийшов коваль до дому, дав жінцї гроші, али ни хтів сказати, де їх взяв. А баба має такий довгий язик, шо пішла до сила і похвалила сї, шо ї чоловік заробив десь силу гроший. Тей довідав сї о тім дідич тей прикликав коваля тей кажи: „Скажи, гунцвути, десь взяв тілько гроший, бо ті на смерть забю, як ни скажиш!" — А коваль знав, шо панови ни вилика річ то зробити, взяв тей сказав всьо, як з ним було, на їго гріх. Тей пан, як то почув, поїхав зарас до всїх панів і їм росказав те. Тей пани сї таки того налякали, бо перестали сї збиткувати над хлопами і потім скасували зі страху паньщину. А по паньщинї знов присняв сї тому ковалеви сьватий Петро і сказав, шо ше як би коли пани збитковали сї над хлопами, то таки козаки вийдут і всїх їх позабивают. І ше колись колись так можи бути, бо пани знов зачинают сї збиткувати над хлопами...

Зап. в Сїльци Беньковім, 1900 р. від Михайла Білика, Андрій Веретельник.

Паралелї: Федькович, Твори. Т. І. Ст. 440. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 182—194. — Zbiór wiadomości. T. V, 3, ст. 215. T. XIII, 3, ст. 35—36, ч. 3, ст. 37, ч. 7.

182. Костел у Підкаміню.

Той, знайити, цудо́вний косьцьол ф Піткамньиньу, то йиго рас дьітьки хтьіли завали́ти. І кілька йіх взьи́ло ду́жи оґро́мний ка́міць ф повітьи і не́сло. Аш параз запійав когут і вони позникали, а камінь фпав на землью. Йа сама на́віть видьіла ф Піткамньи́ньу той камінь. Він йи зарас коло косьцьола. На ньім навіть знати пазурі і пальцьі дьітьків.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Деревянка.

183. Хрести перемінені на шибеницї.

Єдна́ ма́ма ма́ла трох сині́в, фа́йних, як ляльочки́. Росли́ вони́, як на дрі́жджох, а ма́ма де́кувала Бо́гови, що бу́де ма́ла на ста́рість потї́ху і підпо́ру. Що дне́ дава́ла вона́ ялму́жну ді́дам і все моли́ла сї за них пе́ред о́бразом Су́са Христа́; той во́браз стояв на стїнї, напро́тів

дверий. Нараз єдного дньи померли всї три сини наглоў смертеў. Бідна мама не знала, що си робити. Вона так все давала дїдам, давала „на боже“, молила сї перед тим образом, що стоїт на стїнї, — а Памбіг так тежко покарав єї. І вона в безпаміти вобернула той образ лицем до стїни. Від того чьису вже нїґди не молила сї. Раз якось зайшов до неї дїд. Вона нїчого му не дала і росповіла, чому дїдам нїколи не дасьть нїчого тай показала обернений образ. — „Ану, відверни го“, сказав дїд. — Она відвернула і аж стрісла сї: Цїлий образ був чорний, як і перше (бо то був образ мілятиньский), але вже не було на нїм трох хрестів, лиш три шибеницї. — „Твоїх синів мали до двацїть штирох років повісити“, сказав дїд.

Зап. в Сороках, Бучацького пов. О. Назарук.

184. Чудотворний образ.

Був цудовний образ вбраний в злоту сукинку. А йиден побиржник то злото вобшкробав і пішов до дому. І йиму зарас покрутило руки, а злота сукинка на вобразьі наново відросла.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

185. Чудотворна фіґура.

В йидньім сильі була фіґура Матки Боскойі і на ньі шо року відростало волосьи і тикли сльози. Кажут, жи як хто був слабий на вочи і помастив собі тими сльозами вочи, то го зарас вочи пиристанут больіти. А йидна паньи мала песика, жи йиго такош вочи больіли. Вона рас пішла до тойі фіґури і помастила псови вочи сльозами. Тай пес зарас здох, а сльози пиристали вже тичи і волосьи більши ни росло. Йакі то пани дурньі, тай шче робльит льудьом шкоду!

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Деревянка.

Паралелї: Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 172, ч. 3.

186. Милятинський Христос.

Йиден пан пойїхаў до Турцьійі, шчоби си купити добірних штири коньі. І ходиў по йармарку і до свого подобаньи коний ни найшоў.

І прийшоў ў йиде́н дым, у туре́цкий, шчоби́ пириночува́ти і зоба́чиў пан, шчо за две́рми стойіт дити́на, а ты дити́ны зуйи́заны ру́ки. А той пан то буў биздыітний і туту́ дити́ну хтыіў купи́ти собі. І пита́ў Ту́ркіў, звітки тота́ дити́на ўзыйла сьи. А Ту́рки вітповіда́ли, шчо вона́ з'йави́ла сьи. І пита́ў пан Ту́ркіў, шчо́би за ньу хтыіли. А Ту́рки каза́ли, шчоби́ клаў на вагу́ дити́ну і гро́ші, шчоби́ гро́ші тыілько зава́жили, шчо і тота́ дити́на. А пан собі поми́лиў, шчо він тыілько гро́ший ни ма́йи, то нима́ шчо і кла́сти. А йак льих пан спа́ти, то му сьи приспи́ло, шчоби́ клаў тоты гро́ші, шчо ко́ло се́би ма́йи. Йак пан поста́виў гро́ші, то шче йиму́ сьи бага́то й лиши́ло. І ўзьиў дити́ну на по́йазд і пойіхаў до польского крайу́. Йак прийіхаў до Мільати́на, йак шти́ри ко́ны ста́ли, то фірман ни міг да́лы і займи́ти. А той пан сам ни знаў, шчо сьи з ним дыйи. І ўпроси́ў сьи ў йидно́го ґазди́, шчоби́ прийми́ў ґазда́ до стодо́ли ночува́ти. Йак пан льиг і накри́ў сьи плашче́м і дити́ну поста́виў ко́ло се́би, шчоб з ним спа́ла. Стаў пан ў ночи́, а дити́на нат па́ном стойіт, а пан поста́виў дити́ну, аби зноў спа́ла. Ўстаў пан ра́но, а дити́на зноў стойіт. І хтыіли ра́но туту́ дити́ну поста́вити на по́йазд, шчоби́ йіхала с па́ном. І туту́ дити́ну ни міг ныіхто́ ру́шити з місьцьи. І аш тогди́ ўздріли, шчо то йи цуд бо́жий. Стодо́лу розыібра́ли, а на тым місци поста́вили ко́сьцьол і змальува́ли віўтар, Па́на Бо́га Мільати́ньского. Йак росло́ воло́сьи Су́сови Христо́ви, а льу́ди йшли́ і потро́ха но́жицьими ўстрига́ли, а хто буў те́мний, то сьи тим воло́сьим піткуруваў і провиджи́ў, проздріў. А йидна́ па́ньи ма́ла пе́сика і той пе́сик отимныіў, а она́ тим воло́сьим піткури́ла і віттогди́ йак воло́сьи затве́рдло, то ныіко́му сьи ни дасьть ўтьи́ти і до ни́ны.

Зап. в цьвітни 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

187. Чудо сьв. Івана.

То ныіби чоловік був Поляк, а жінка була Русинка, в Полівцьох здайи ми сьи. Приходит чоловік з вобісьцьи до хати, тей повідайи до жінки: „Траба нины вівцьу різати. — А вона каже до него: Як жи нины будеш вівцьу різав, коли нины чеснойі глави сьікноглавенійи. — А він сьи взлостив і сказав до неї зухвально: То твойи сьвито — ни мойи. Хапнув ко́су с кілка́, злапав вівцьу мижи ноги, шарнув вівцьу попід шийу, вівцьи впала і він впав; з вівцьі кров іде спіт шийі, а йиму з носа і с писка. Вибігайи жінка с хати, челыіть, наробили крику, ґвавту, на той крик позбігали сьи сосьіди, ратуйут йиго, трісут йиго, ого — вже ни годин сьи дочутити. Пойіхали по дохтора — дохторі ни помогли ныічо'.

Такой му сьи став вже конец. А типер в тім силы віт товди*) ще ліпши, чеснойі глави сыкноглавенійи шануйут йак пирит тим, пьім сьи мав той цут стати.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від мами О. Деревянка.

188. Звідки взяла ся чайка?

Раз напали Татаре на наше село, попалили все, що тілько було, позабивали хрещений люд, а що могли, забрали з собою. Забили тоді й чоловіка одної молодої жінки, а голову його закопали в лозах над Дністром. Та не знати лише, де поділи туловище. Тому то молода жінка перевернула ся в чайку і полетіла сіножатами та лугами понад Дністер шукати туловища свого чоловіка. Але й до нинішного дня не може найти своєї страти, літає понад могилу, де закопана голова, та кигиче із тяжкого жалю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірованя про птахи, Д. Лепкого.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 62.

189. Звідки взяло ся волове очко?

Маленька та птичка зробила ся з дітини, що дуже любила свого рідного батька. Давно, дуже давно тому, напали на село Татаре, спалили хату, а людий позабивали. Убили батька дітини, туловище вергли на вигін, а голову закопали десь під корчі. Тому то волове очко скаче попід корчі, придивляє ся добре всюди шукаючи голови батька, щоби її там, де туловище, закопати у землю. Але до сегодне якось не може відшукати своєї страти, колись однакож найде голову батька, похоронить її і стане чоловіком.

Зоря, 1885, ст. 129—130: Людові вірованя про птахи, Д. Лепкого

190. Звідки взяла ся тополя?

Дівчина полюбила козака, волоцюгу, без хати і роду. Ходила до него о півночи, як мати заснула, над ріку, та довго-довго гуторила під

*) Се „в“ що йно чути.

вербою; деколи й зазоріло, а дівчина з козаком ще обіймала ся. Та от козак поїхав у похід, лишив дівчину у селї саму з тугою та жалем у серцю. Що дня бігала дівчина на недалекий горбок за село, ставала на него та роздивляла ся навколо, чи не над'їздить козак. Але козака як не було, так і нема, а дівчина бігає та видивляє карі очи, проливає сльози, мати-ж воркотить, сварить та нарікає, що не бере ся до роботи. Якось раз дівчина під самий вечір знов пішла визирати любого і мати, що вернула з поля змучена і струджена, не заставши дочки в дому, озлобила ся та закляла словами: щобись уже і не вернула більше — і дівчина як стояла, виросла на горбі високою тополею.

Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

191. Звідки взяв ся барвінок?

Коли Турки і Татари воювали нашу землю, напали вони тогди на одно село та витяли в пень всїх людий. Лише один парібок і дівчина сховали ся до лїса. Однак і їх знайшли бісурмани; парібка зарізали, а дївку задушили. З парібочої крови виріс барвінок у лїсї, а губами дївчини поплила чиста вода.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

192. Пйотровіна, Щепановский і король Болеслав.

За Краковом йист село Неполумїцы. Быў там ф тім селы, паньшчину не робиў, часом з ласкы пану дашто післаў робити. Йиден раз того кмецьа сын пішоў навіз (гный) возити задармо. Храбйа не быў дома, лем храбіна. Паньшчьары гный намітували на возы, — х полудне храбіна сьа выспала, вышла на двір ф ті кошулы, што мала на лыто, така рідонька, што йі было видно медіўник. А тот кмецьіў сын призерат сьа, видит — йи, — а ешче быў парібком, имено му было Петро — тот Петро до паньшчари бесыдуйи: „Ой, жебы мі тота паны раз дала, тобым йі тоты коны и кованый віз даруваў". — Коны були красны, паны храбіна тото чула: — „Петрусь!" — „Слухам". — „Под ле геў!" — Пришоў Петро, закликала го до покойу, дала му йісти и пити, арбаты: — „Петрусь, што йис там бесыдуваў до робітникіў?" — „Ей, нич..." — „Але повідж, не ганьб сьа, бо йа чула, йак йис бесыдуваў". —

Та кой па́ньі храбі́на чу́ла, та йуж дос". — „А даш ко́ньі и віз?" — „Дам". — „Но, ид ко́ньі запро́вад до машта́льньі, а віз до воза́рньі и сам прид ґу мі". — И храбі́на з ним спа́ла раз. Мій Пе́тро ни йде до́міў, лем сьа заба́ўльат коло паньшьчьа́ри тай сьмі́хи ро́бит, че́кат на храбйо́го, йак хра́бйа бу́де йі́хаў до́міў. Тай йуж г ве́чір хра́бйа сьа ве́зе, а Пе́тро сьіў сой на лаво́чьку, ка́ди хра́бйа бу́де сьа ўйуз. Послйнуў сой попід о́чы и кри́вит сьа, же пла́че. Хра́бйа по́знаў Пе́тра, же значно́го ґоспода́рйа сын, — зьвіду́йи сьа хра́бйа: „А што-ж то́бі, сы́ну? же пла́чеш". — „Про́шу па́на храбйо́го, йа ту во́зиў гный без ден и три ку́пкы-м не до́ўйуз на за́гін, та мі па́ньі храбі́на запе́рла ко́ньі и віз, жем три ку́пкы не до́ўйуз". — „О, што та па́ньі зроби́ла! Што ньайзначньійшо́му ґаздо́ви та́ку га́ньбу зроби́ла". — „Ой, па́не хра́бйо, йабым во́льіў, жебы быў йим йшче и три́ дни во́зиў, лем жебы была па́ньі ґнес зо́ ўноў так не зроби́ла. То мі барз жаль". — Хра́бйа заво́лаў на слу́гіў: „Идте му за́раз выпровади́ти ко́ньі и віз и запрйаште ко́ньі, ньай йде до́міў". Тот сой сьіў Пе́тро на віз, — па́ньі храбі́на вы́шла ґ ньо́му и кусьцьи́ньки го по ґа́мбі ўдари́ла, йак бы жа́ртом: — „О, ты дра́бе, йак йис ньа вырихту́ваў..." — Пе́тро повідат: „А йа до́брі вырихту́ваў".

Тот хра́бйа маў стаў з рыба́ми и при ста́ві саджаўку, де бы́ли са́мы вели́кы ри́бы, під раху́нком. Мій Пе́тро хо́диў ў но́чи на то́ты ры́бы. При́йшоў ў но́чи к саджа́ўцьі з мі́хом, — вели́кый шчу́пак вы́шоў на тра́ву, тра́ву па́сти, а ли́шка при́шла на ры́бы. Ли́шка шчупа́ка за йи́дну шче́ку, шчу́пак ли́шку за дру́гу шче́ку, и так сьа обо́йи потьігайут: шчу́пак тьа́гне ли́шку до во́ды, ли́шка шчупа́ка од во́ды. Пе́тро то́то гу́опхаў до мі́ха, ўзьаў на хы́рбет и до́міў. До́ма сой ўзьаў цьі́пы (што сьа ни́ма моло́тит), мі́тлу и реше́то, так йак на па́ньске паньшьчьа́ри бра́ли, кой йшли па́ну молоти́ти, и йде до Крако́ва на за́мык, бо там кріль ме́шкаў, Больйслаў. При́шоў на пе́ршу ва́рту, — ва́рта сьа зьвіду́йи: „Чьо́го йдеш до крільа?" — „Тре́ба мі". — „Но, то ид!" — При́шоў на дру́гу ва́рту, — пу́стиў го ва́ртник; при́шоў на тре́тьу ва́рту, — ва́ртник сьа зьвіду́йи: „Чьо́го йдеш до крільа?" — „Лем так". — „А йак не по́віш, то тьа не пу́шчу". — Пе́тро с хырбе́те міх зньаў, розу́йа́заў и фказу́йи козако́ви, што быў на ва́рты: — а ли́шка ш шчупа́ком сьа патьігат. — „Но, ид, але напе́ред присьаж передо́ ўноў, же сьа во́ ўноў подару́нком от крільа на хпіў подьілиш". — Пе́тро при́сьаг, же му хпіў подару́йи, што му кріль даст. При́шоў Пе́тро до крільо́вой са́лы, — кріль ма го́сьты. Аш кріль пробесьіду́ваў до Пе́тра: „Што-ж ти потрібу́йиш, хло́пку?" — „А, про́шу поко́рньі найасьньійшого па́на крільа, йшоў йим на па́ньске молоти́ти йшчи до дньа коло храбйо́го ста́ву, та йим гинта́ке па́шоў на тра́ві й ўса́диў йим до мі́ха, та ни́хто

не мóже знáти, йáке то йист". — А кріль бесыдýйи до Пéтра: „Та фкаж-ле, йáке-с прúньус, йáке то бýде". — Пéтро тóто з міха высыпаў сéред покóйу: — тóто сьа натыгат, лúшка тóргат шчупáка, шчýпак лúшку, — стáла сьа велúка забáўа и крільóви и гóсьтым. Кріль кáзаў Пéтра адитантóви запровадúти до йиднóго покóйу и дáти му йісти дос и пúти и дугáну и циґáріў, огньá, фáйкы, ньай йіст, што хóче, ньай пúи, тыўко хóче. А тóто сьа натыгат по покóйу. Кріль бесыдýйи до адитáнта: „Ид-ле сьа тóго Пéтра запытай, што віи жáдат за тóту ўутыху?" — Пішоў адúтант: — „Пéтре, найасньыйший кріль мéне до тéбе післаў, абыс мі пóвіў, што бýдеш жáдаў за тóту штýку, што-с так крільа и гóстий утышиў?" — Пéтро повідат адитантóви: „Йа нич біўше не жáдам, лем сто пáлиц". — „Бій сьа Бóга, што бесыдýйиш?" — „А йа повідам, же біўше нич не хóчу, лем сто пáлиц". — Прúшоў адúтант, крильóви тóто повідат, же Пéтро нич не хóче, лем сто пáлиц. А кріль сьа зьвідýйи адитáнта: „А йак увáжаш, йáкый ма рóзум?" — „Так сьа здáйи, же мáйи дóбрий рóзум". — А йд-ле го зáклич ґо мі". — Пішоў адúтант: — „Под, Пéтре, к крільóви, бо тьа жáдат". — Прúшоў Пéтро, а кріль Пéтра закликаў до иншóго покóйу на сéкрет. — „Мій кохáный, пóвідж ты мі, дльа чóго ты жáдаш сто пáлиц?" — „Ньаййасньыйший пáне, бо йа мáйу спільника, што-м му присыгаў, же му хпіў подарýйу, бо ньа не хóтыў пустúти инáкше". — „А пóзнаш ты го?" — „Пóзнам, бо йа сьа дóбрі на ньóго призéраў, жéбы-м го пóзнаў". — Кріль кáзаў му піти там де быў, до покóйу и кріль бесыдýйи до свóйіх пáніў, жебы го шльахтúчом зробúти, ўкорунувáти на шльахтúча. — „Йа ту мам дóбра г Веньґльовіцах, та Пéтрови подарýйу зóўсым". — Тай панóве пішли до гербóвой канцельарийі, выписáти му герб шльахéтный, и йдут панóве корунувáти Пéтра на шльахтúча. Идут ф тых скірньах (што барз скрúпльат), Пéтро сьа нáйіў и нáпиў, пúльа столúка óпер сьа и зáспаў, — а панóве йак йшли, скрипайýчи скірньáми, тай сьа збýдиў Пéтро. И так сьа рýшиў, так пéр...ў. Пóкій быў проферувáный запахáми, бздúна сьа змішáла з запáхом, та бáрже чýти смрóду. Панóве повонхáли (почýли смрóду): — „А фе, фо! Не мóжна, не мóжна, жебы быў шльахтúчом тáкый непорйáдный! Йакóго смрóду нарóбиў!" — Панóве сьа с тóго покóйу вернýли, йдут нáзад, — а кріль тáкже йшоў, с панáми сьа стрúтиў на коритáри. Зьвідýйи сьа кріль: „Та без мéне-сте корунувáли Пéтра?" — Панóве повідáйут: „Не мóжна го корунувáти на шльахтúча, бо барз непорйáдный. Мы там гвóшли, він сьа пíдньаў с крéсла, — так зь ньóго рыкло, велúкым смрóдом, што не мóжна ґ ньóму приступúти.." — Кріль бесыдýйи до пáніў: „О, вернúте сьа, вернúте, ньай и йа сьа перекóнам". — Прихóдит и кріль с панáми к Петрóви: — но, чýти йишче. Кріль повідат:

„А што-ж йис, Пе́тре, зро́биў, же пано́ве о́т тьа фтыка́ли с тво́йоў корына́цийоў? Же-с смро́ду наро́биў!“ — „Ньайасьныйшый крільу, та пано́ве за то фтыка́ли? А йа му́сьіў, бо йа до те́пер быў хло́пом, а ви́дьіў йим, же ньа йдут корупува́ти па шльахти́ча, та йим фстаў и хло́пство м з голо́вы пу́стиў ў доли́пу, бо йуж бу́ду шльахти́чом“. — То́ўды пано́ве рука́ми трісли: — „Бра́во! бра́во! мо́же бы́ти шльахти́чом!“ — Кріль му то́ты до́бра хра́пскы, што маў кріль, Петро́ви запи́саў и на́зваў то́то се́ло кріль Пйитровіце по́длуґ йо́го име́на. Пе́тро до́стаў до́бра хра́пскы на вічны ча́сы и на сво́йи пото́мство. И Пе́тро сьа оже́ниў ф тім пала́цу, тай ни маў дьіти зо же́ноў, — а до сповіди хо́диў до Крако́ўа, тот Пйитровіна, до пільско́го биску́па. Йак гме́раў Пйитровіна, запи́саў сво́йі до́бра бискупо́ви, абы зоста́ло то раз на за́ўсе бискупшчи́ноў. И би́скуп то отриму́ваў.

Кріль Больйслаў быў ріцьір вели́кый, бо дьа́блом нара́бльаў, — быў вели́кый чужоло́жник. Ви́дьіў йи́дну па́нну малольітньу, дванастольітньу, сподоба́ла му сьа, пі́слаў коза́кіў, жибы йи зьіма́ли и йо́му приве́ли, — и то́ту панну́сьу дванастольітньу зґваўту́ваў. Би́скуп Станьіслаў сьа довідаў, — даў побліка́цийу выдрукува́ти на крільа, и сам би́скуп поблыка́цийу поприльіпльаў по наро́жных камени́цьах. Кріль йак сьа довідаў, отпо́вів бискупо́ви: „Ты до Петро́виц не́ маш нич, што ти Петровіна ли́шиў. Петровіце мо́йі“. — Би́скуп написаў до москиўско́го ца́рйа. Моски́ўскый царь прису́диў бискупо́ви, йак му Петрови́на лишиў дестаме́нтны. А кріль Больйслаў отпи́саў до москиўского царйа, же він то́му не вірит, же му Петровіна, бискупо́ви, запи́саў. — „То́ўды бу́ду вірпў, же му запи́саў, йак при мо́йіх о́чах бу́де му запису́ваў“, — бискупо́ви Станьіславо́ви. Ру́скый царь отпи́саў до биску́па Станьісла́ва, йа́кый йист спір ў той спра́ві: — же то́ўды бу́де вірпў тым запи́сам, йак при йо́го о́чах Петрови́на бу́де запису́ваў бискупо́ви. Би́скуп Станьіслаў розо́слаў ф сво́йім окре́нґу крако́ўскім по хрестійа́нах, жебы сьа зы́шли с процесийа́ми, с крижа́ми. Зы́шли сьа ґ бискупо́ви, — би́скуп зо свойі́ма льу́дми пішоў с процеси́йоў до Пйитро́віц, на гріб Пйитровіны, што йуж сьім ро́кіў, йак быў похова́ный. Там маў набоже́ньство би́скуп на йо́го гро́бі и запу́каў па́льцьом би́скуп до тру́ны: — „Пе́тре, Пе́тре, фстан мі на сьвіде́цтво, бо збро́цньарь отбе́рат мі тво́йі до́бра, же не ви́дьіў, йак йис мі запису́ваў“. — Пе́тро з гро́бу ўстаў, ка́заў си выне́сти кре́сло, сто́лик, па́пір, атра́мент, пе́ро, — би́скуп му то даў ўши́тко. И пи́ше Петрови́на пи́льа крільа, — бо и кріль там — и даў бискупо́ви до рук; а дру́гый ва́пис г москиўско́го ца́рйа, бо там пра́во йшло. И би́скуп за́ўсе вы́граў Петровіце.

То́ўды кріль розгньіваў сьа на биску́па, бесьіду́йи до лийтна́нта: „Во́змий сой де́ўйат войа́кіў озбройи́ных и ид гльа́дай биску́па по ко-

стéлах, — де го нáйдеш, там жебы-с го зáраз шабльоў порýбаў!“ — Лéйтнант пíшоў з войакáми до зáмку. Прийшоў лéйтнант до першóго костéла під зáмык, кóтрый сьа называт „на Скáўцы“. Бискуп стаў до слýжбы бóжой, — лéйтнант вытьаг шáбльу, выгнаў шáбльоў рубáти бискýпа при оўтáри. Тай рýка зостáла ў гóру, рýкоў лéйтнант не рýшиў. Лéйтнант Бóга блáгаў, жебы му Бог дарýваў, а бискýпа не бýде обрáжаў. Рýку му Пáнбіг спýстиў; лéйтнант пíшоў с костéла на зáмык до крíльа и повíдат: „Йист при оўтарі, слýжит слýжбу бóжу. Витьаг йим шáбльу, хóтьіў йим рубáти, — рýкоў йим не рýшиў. Прóсиў йим Бóга, жебы мі Бог у рýцы даў рух, та бискýпа не бýду обрáжаў, — так мі Бог рýку пýстиў и йа тах прийшоў“. — Кріль зóбраў сьа, ўзьаў пáлаш, пíшоў до костéла на Скáўку, прилéтьіў ґ бискупóви ґ оўтарóви з вытьагнéноў шáбльоў, зáчаў рубáти бискýпа. Што óттьаў з бискýпа, то нáзад прийшло и прирóсло, — а бискуп отпрáўльат. Пóтім кріль крикнуў на вóйско: „Йáкый кавáлец одóтну, тáкый бéрте и с костéла вимітýйте!“ — Кріль рýбаў на кавáльцы, а войáци кавáльцы з бискýпа розносили поза кóсьцьуў. Ф тім рáзьі злетьíли сьа незнайимы птáхи великы, — тóты птáхы кáждый браў до двьýба кавáлец кíла з бискýпа и ньýс перед оўтарь и прилóжиў, óткіль было. Фшитко сьа зросло, и бискуп слýжбу бóжу дослýжиў и зáраз гмер при оўтáри.

Тоўды кріль Больислаў з'увáжаў, же сьватóго порýбаў, — так пíшоў с Кракóўа кріль Больислаў, што нихто нé знаў, де сьа кріль пóдьіў, — а він пíшоў до москиўскóго цáрйа. Гвóшоў до цисáрской кýхньі, учиниў сьа ньíмым и там за три рокы ф цисáрскі кýхни выслугýваў, начиньа мыў, вóду нóсиў, замíтаў; а до сповíди хóдиў до йиднóго ксьиндза до католицкóго (пíльскóго). А тот час трийи крільóве выдáли вóйну москиўскóму царйóви: татáрский кріль, черкиский и швéцкый. Москиўский царь барз сьа затурбýваў, бо знаў, же го звойýйут. А Больислаў ньíмый ўшитко розýміў; та пíшоў Больислаў до тóго ксьиндза, што сьа до ньóго хóдиў сповідáти. — „Ксьиже пробóршчу, прóшу ознаймити царйóви, жебы сьа нич не бóйаў, лем жебы мі даў до мóйой мóци ўшитку комéнду, бо йа йиздем Больислаў, пíльский кріль, йиздем рíцір“. — Ксьондз пíшоў до цáрйа, пóвіў царйóви. Царь ўзьаў бедíнтріў (тых, што з ним мáйут йидну рáду) и слýгіў и рíцірский ўбйор, и до кýхньі ґ Больиславóви. Зáраз го ф кýхни кріль даў убрáти по йиднорáлску йако рíцірйа. Тамтóты трийи крільóве прийшли до вíйны на Росийáна, — Больислаў йак зáчаў войувáти, выграў, звойýваў ўсьі трйох крíльі. Москиўский царь свóйі прáва затьáгнуў по тих крáйах, йуж йист чыстый спóкій. Йак москиўский царь и Больислаў, пíльский кріль, обідáли, росийский царь мóвит до Больислáва: „Брáтку, ты мéне так оцáлиў, — они были ньа звойувáли, а ты йіх звойýваў. Тéпер ты

сой выбер с тых трйох крайіў, котрый ти сьа сподобат, и будеш крільом, а йак тобі треба буде на поміч, то йа тобі піду, а йак мі треба, то ты мі підеш". — Кріль Больйслаў гварит до царйа: „Йа нич от тебе не жадам, лем жебыс мі голоўу стьаў, — бо йа сьватого порубаў мечом, тай йа од меча мам гынути". — Москйўскый царь бесыдўйи до Больйслава: „О, брате, за таке добро жебы йа тобі голоўу стйнаў?" — Больйслаў гварит: „А йак ты мі не зотнеш, то йа тобі зотну". — Фстаў Больйслаў на ногы, вытьаг шабльу на царйа, — та рад-не-рад москйўскый царь вытьагнуў своў шабльу и Больйславови голоўу стьаў. — Так сьа пільскый кріль остатный скіньчиў.

Зап. від 74 літнього старушка Илї Федака в Полянах, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

193. Сьватий Щепановский.

Йак сьвітого біскупа Шчепановского забивали, то він проклыв польски войско і воно сховало сьі до йіднойі гори зі сьвітим Вацлавом. Допіро йак то войско вийди с тойі гори, фтоди наново пофстани Польшча.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

IV.

Леґенди про недовірків і чарівників.

194. Про вічного Жида.

А. То як ішов Сус Христос на роспятє і як ніс христа на собі, тей як був змучив сї, і став сибі під хатою їдного Жида спочивати. А той Жид вийшов з теї хати тей сказав до Суса: „Йди, йди, ни стій під мею хатою“. А Сус Христос подивив сї на него тей кажи: „Від нинїшного дня ти, Жиди, будиш вічно ходив до страшного суду“. І зараз вийшла с хати Жидівка того Жида тей кажи до Суса: „Нї, чого ти став „йди далї бук“.

А Сус Христос до неї также сказав: „І ти також будиш вічно ходити по тім сьвітї“ і пішов сибі далї. І від тодї то стали заклинати сї „далї-бук“, а то гріх так казати. Тей зарас по воскресеню Суса Христа як пішов той Жид і Жидівка сьвітами, то ходят до нинї по сьвітї і ни мают нїґде жадного пристановиска. Шо прийде до села, то муси йти до другого. Али вони разом гобидвоє ни ходят. Жид осібно, а Жидівка осібно. Тілько раз на сто лїт здибаю-цї і поговорєт трохи тей знов мусят росходити сї.

Зап. в Теребіню. Камінецького пов. від М. Шмуля А. Веретельник.

Паралелї: Federowski, Lud białoruski. Т. І. Ч. 1145.

195. Вічний Жид.

Б. Як Жиди Ісуса Христа мучили і вже вели го на хрест розпинати, то він ішов попри єдну жидівську хату і хотїв там відпочити. А Жид вибіг із хати тай трутив Ісуса тай каже: Іди, іди, чого стоїш під мойов хатов. — А Ісус каже єму на то: Будеш же ти від тепер також ходити та блудити до віку! — Той Жид зараз пішов на гріб своєї

доньки Ести, а вона встала з гробу тай каже: Ти невірний тату! Невірний єсь Богу, невірний і мінї, не варт єсь плакати на моїм гробі! — А він плакав на єї гробі, жалував, що єму Бог забрав доньку таку молоденьку. То від тогди він вічно ходит. Як місяць у остатній квадрі, то він сивіє і робит ся старий-старий, а як місяць новий настане, то він знов молодий, здоровий, білявий, підтяте волосє. Кажут, що кілька літ тому був і в нашім краю.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелї: Жидъ вѣчный родомъ изъ Іерусалима. Вторый накладъ. Коломыя, 1894. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—20.

196. Невмирущий Жид.

В. То такий Жид був: Як Христа мучили і вели вже розпинати, а Христос надійшов з хрестом і хотїв троха оперти ся о єго хату, спочити, а він крикнув: „Іди геть! Іди геть!“ А Христос обернув ся тай сказав йому: „Я піду, але й ти йди і ходи по сьвітї аж до страшного суду“. То він і доси ходить. Десь недавно — говорять люде — виділи його в наших сторонах. Але його тяжко пізнати, бо він на старім місяцї старий-старий, а на новім місяцї знов відмолоджуєть ся.

Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 211.

197. Цар Олександер, що вимазав сьвяте слово з церковних книг.

Раз прийшов цар Олександер до церкви і почув як сьвещенники сьпівали, шо з вісшого буде нисший, а з нисшого буде вісший. Цар Олександер на се каже: То не може бути, шоби від мене був хто вісший, а я аби був нисший! — Свещенники кажут, шо то так є уписано в книгах. Цар Олександер прийшов і вімазав се з книг, а ангіль прийшов тай написав знов се золотими буквами, шо так має бути. По службі божій пішли до дому. З дому загадав йти до купелю і сказав слугам запрячі конї і поїхали до купелю. І прийшли і розбирав одїж із себе і поклав коло води і як цар Олександер купав си, ангіль прийшов і єго одїж узев на себе, сїв на поїздь, фірман обізрів си і гадав, шо се цар Олександер сидит на фірі, тай пішли до палаців і сїв за цара Олексан-

дра на трон. Той з купеля виходит, а одежі нема; а він запросив в жінки, бідної одовиці сорочки. Жінка дала сорочку, а він пішов до дому і від дому пішов до палаців. А там не пустили, сказали: Шо ти за оден? — Я є цар Олександер. — Наш цар Олександер на троні. І взели і нагнали. Він пішов селами і так бідував три роки, а за то, шо він вимазав з книг церковних слово боже. Він назад вернув си до свого палацу, тай питає си, ци то він тут був царем Олександрем? — Стій ти тут, а ми йдемо питати си. — Увійшли в палату і кажут, шо тут є такий і признает си, шо був царем Олаксандрем. Коли він є тут, обмийте єго і обберіт у файну одіж, і дайте єму злотний перстінь і ведіт суда.—Уни увели, а ангіль, шо зібрав єго одіж, сказав єго поставити коло себе з лівого боку, сказав увести єго жону, і сказав: Пізнавай свого чоловіка! — А вона дивит си тай не може пізнати. — Ангіль каже: Єго Бог покарав тай помилував за тото, шо він вимазав слово боже з книг церковних. Той ангіль каже єму: Паметай, абес більше не согрішав! — І пішов, а він зістав си назад так царем Олександрем, єк був.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

Паралелї: Гнатюк, Леґенди з Хітарського збірника. Ст. 20—27. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 360—366 і 722. Ч. 59. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ч. 36. — Сборникъ матеріаловъ д. описан. Кавк. Т. XVIII. 3. Ст. 194. — Чубинський, Труды. Т. II. Ст. 628 і 637. — Ровинскій. Рус. народ. сказки. Т. IV. Ч. 45. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 98. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ч. 70 i 71. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 254. — Kolberg, Krakowskie. T. IV. Ст. 102—103. — Národopisný Sborník. T. III. Ст. 103. — Archif f. slav. Philologie. T. XVII. Ст. 572.

198. Про Твардовского*).

Йеде́н па́н захтыі́ў гро́шей, а не маў йіх де дыста́ти. І загада́ў ду́мку, шчоби́ сьи пітписа́ти чортьако́ви. І вийшоў ко́ло опі́ўночи на двір і свиснуў ў мізьі́льний па́лец, а злий прихо́дит і пита́йе йего́: Чо ти хочеш? — Дай ми коте́л гро́шей то ти сьи пітпишу. — І приньіс

*) Твардо́ский — Повіто́вич, бо ў повітьу. Прим. оповідача.

панови котел грошей, а пан пітписаў сьи, а не зробиў контрахту, колй го майе ўзьйти. Ходиў злий дух через йакийсь чис, а йак му сьи наукимило, то прийшоў по записану душу. А Повітович вітповідайе: Зробй ми тих три річи, то йа тобі скажу, то мньи возьмеш, а йак не зробиш, то мньи не возьмеш. Йедну річ: Переверни туту високу гору, шчо на ньі йе на шчоўбі поставўлений хрест; де тота висока гора, абй буў рімний пльац. А другє: На тьім пльацу посьій мак, а с того маку абй за йедеп рік виріс велйкий льіс; а третє: Абйс сьи скупаў ў мйсьцьі водй. — І нальйй ў мйску водй, але сьвичепойі, а злий дух йак скочиў ў туту воду тай сьи попариў і с тойі злости йак йего ўхопиў і ньіс го ў повітьу аш під небеса; а звітти хтьіў йего кйнути аж ў пекло. А йак го підньіс, а він зачиў сьпівати пораннуутреньу. Зьійшла Матка Божа і притиснула до себе йего і Повітовича і злого духа шче гіршє поцекла, шчо злий дух вітскочиў. І Матка Божа відьійшла, а йего лишйли ў повітьу, абй вйсьіў і буде вйсьіў до кіньцьй сьвіта.

Зап. в цьвітни 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького повіта.

Паралелї: Kolberg, Poznańskie. T. VII. Ст. 166 - 167. — Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 190—197.

199. Дяк-музика.

Був сибі їден дяк грішник, бо він ходив до чужих молодиць. Али Бог їму ни міг того стирпіти і таки покарав їго. А він був ше музика, вмів на скрипці добре грати. От їдного разу в ночи сидит він в їдної молодиці тей грає її на скрипку, аж тут входи до хати якийсь пан тей проси їго, шоб ішов грати до него на баль. Тей мій дяк вийшов, сїв з паном до карити тей поїхали. Аж приїхали до лїса, а там виликий палац; і пішли до палацу, а там повно панів і панїв і всї в чорно повбирані. Тей як зобачили їго, стали просити, шоб він їм заграв. Дали їму фест наїсти сї і напити сї, а потім він сїв за стіл і став їм грати, а вони стали танцювати. А то були чорти і вони хтїли взяти сибі їго душу. Тей десь як вже мала надходити північ, вони перестали танцювати, тей дали дякови стрільбу, тей кажут, шоби він стріляв до вікна. А як дали їму в руки стрільбу, то люфою обирнули до него, а ложем до вікна. Але то ше добре, шо він мав такий звичай хрестити сї, тей взяв і перехрестив сї і став цїлювати до вікна. Тей шо по приложив стрільбу, аж види, а в вікнї стоїт хрест, а на ньому Сус Христос і з

ран їму тече кров; тей дяк як то зобачив, впав на землю биз памяти, і прибудив сї аж на другий день рано. Тей він диви-ції, а він сидит на купині в очиреті, а коло него те, шо він вчера їв, сиклині і кінске лайно, а замість гроший чирипки. І від тоді більше вже ни ходив дяк по чужих молодицях.

Зап. в Сільци Б. від М. Шмуля 1900 р. А. Веретельник.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 52—54. Ч. 19—20. — Чубинський, Труды. І. Ст. 186 і 190. — Рудченко, Народн. южнор. сказки. І. Ст. 74—77. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 57—58. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 18—19. — Черниг. губ. Вѣдомости, 1854, ч. 17. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 38—41.

200. Записав чортови душу і не пішов до пекла.

Буў ў одньім силы бідний чоловік і маў кількóро дытий, а жінку лидáшчо. Ў жáдин спóсыб ни міг собі ныйáкойі рáди дáти. Ни дóўго намисьльувáў сьи, вибирáйи сьи ў дорóгу шукáти шчáсьтьа. І пирихóдит чи́риз одéн гости́нец, чи́риз роздорóжи і здибáйи сьи з одни́м панкóм. Наздорови́ў йиму́ і питáйи сьи той панóк, чогó він потрібу́йи. А він оповідáйи йиму́ ўсьу свойу́ біду́. Той кáжи: Йа тобі порáджу, áли му́сиш записáти миньі свойу́ ду́шу. Він кáжи: Дам, áли ни так бóрзо, хібá на дóўший час му́сит вітклйкати. І ви́дали собі тéрмін на пйидисьи́ть льіт; по пйидисьитьóх льітáх мáйи прийти́ по ду́шу. Пу́кнуў о землью панóк той і витьагáйи дóсить зóлота, срібла — там йиму́ сьи віттвори́ло — і дайи тóму бідному. І кáжи йиму́ так: Мáйиш на твій дорóбок, а за пйидисьáть льіт йа прийду і бу́ду тибé питáти дéўйать сліў; йак миньі вітповіш, то душá твойá зьістáни при тóбі, а йак ньі, то возьму́ йі с собóйу. Вирну́ў бідний той до дóму і зачинáйи повóленьки розмнóжувати свойи́ ґосподáрство так, жи дóсить зьістáў вили́ким богачéм. І ни рóбит ньіц йичого, лиш мóлит сьи Бóгу; дайи́ йалму́жну, слóвом стаў сьа побóжним чоловіком. Минáйи пйидисьáть льіт, прихóдит панóк по ду́шу. Тóйі нóчи, наколи́ він маў прийти́, прихóдит пи́рит тим одéн подорóжний і прóсит сьа ў нéго нá-ньіч. Али той господар виповідáйи подорóжному ньічльіг, кáжи, шчо з найбільшойу охóтойу йа би вас пириночувáў, áли йа сéйі нóчи мáйу мáти нисподьіваньі гóсьтьі. Али той подорóжний буў ўпéртий чоловік і ни хотьіў сьи ўсту-

пити. Кажи: Йа вашим гостьтьом ни буду ныц на пиришкоды, тылько собі коло ваших двирий буду сидыти цылу ныч. І господар му на тойи зызволиў. Наколи подорожний засыў на свойи становишчи, приходит і гісьть (по душу). Пукайи до двирий і питайи сьи: Чи спиш газдо? — А той подорожний, котрий сидыў коло двирий, вітповідайи: Ны, йа ни спиу. — А він кажи той панок: Ну будем говориги деўйать питань. — А подорожний кажи: Можиш зачинати. — І питайи сьи той, кажи: Шчо йи йиден? — Той вітповідайи, кажи: Йиден так йак ныц. — А він питайи сьи: А шчо йи два? — Той кажи: Два хлопцы то йи добра компаныйа (а газда спит, ныц ни знайи). — Питайи сьи далы: Шчо йи три? — А він кажи: Три хлопцы добри бйи. — Питайи йиго: Шчо йи штири? — А він кажи: Штири колесы, добрий віз. — Питайи йиго: Шчо йи пйить? — Той кажи: Пйить дывок, то йи свойі вичирнйцы. — Питайи йиго: Шчо йи шісьть? — А він кажи: Шісьть волыў йи свій плуг. — Питайи йиго: Шчо йи сым? — Кажи, жи сым хлопцыў, то йи свойа віна. — Питайи йиго: Шчо йи вісым? — А він кажи, шчо вісым оборогіў, то йи свій хлыб. — Питайи йиго: Шчо йи деўйить? — А він кажи: Йа дуўйитий ангел віт Бога, а ти, чорти, шчизай гет. — Наколи господар ўстаў, ны подорожного, ны гостьти — і душа йиго.

Зап. від Ник. Данковича, в вересни 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. 11: Убогий чоловік и чорт. — Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и разсказы. Ст. 56. Избавленіе запроданнаго чорту. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 65—66. Там указані також паралелї до ріжних мотивів про продаж душі чортови. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 52. Ч. 40. Ст. 82—84. Ч. 46. Ст. 212—213. — Манжура, Сказки. Ст. 128.

201. Про шевця, що записав ся злому духови.

Буў йіден швец бідний, і він пішоў до лыса і вирубаў сибі березу. Несе туйу березу, але злий дух виходит з лыса. Сыў на березу тай каже: „Шо ти несеш суху березу, нашо ти йі зрубаў?“ — А він сы перекинуў лысичим. — І швец так йиго тьйгне бідачйско дорогоў і каже: „Паньи, досить мины тьйшко нести, але ше й пан сыли на березу, жиби йа ше й тьигнуў...“ Той злий дух каже до него: „Пітпиши

минь́ сьі, то йа тибі́ подару́йу тото́. Дам ти гро́ші мно́го і ни будиш біди́ў, на ца́лий рік". А він, були́ де́ўйатеро душ, і ўсьі де́ўйатеро душ записа́ў. І тоди́ ка́же: „Йа за рік прийду по те́бе, — жибись сьі ни відпира́ў, жи ни пі́диш!" — Але той с то́йі тьі́хи вели́койі, жи йіму́ льісни́чій даў гро́ші, (він сибі́ ду́маў, жи то льісни́чій) прийшо́ў до жі́нки й ка́же: „Шо йа зроби́ў, — йа сьі пітписа́ў льісни́чому, жи йа йиго́ буду ўже". А вона́ ка́же: „Ну, та най там! Коли́сь до́брі гро́ші ўзьиў, то ми піде́м та й буде́м роби́ли". Але ка́же: „Ми не бу́демо ў льісни́чого ньі роби́ли, ньі ньіц. 'по та́к буде́м". — Маў дьі́ўчину, ма́ла сьім льіт і ду́же мі́ла чита́ти фа́йно, побожно, Бо́гу сьі моли́ла. І Ісу́с Христо́с прийшо́ў до не́йі і сьвіти́й Никола́й і ка́же (так Ісу́с Христо́с каза́ў): „Йак він при́йди по вас, то йак та́то буде́ роби́ў чо́боти, то аби ни ўстава́ў зі стільцьи́, поки йа ни ска́жу". Допі́ру зьиў швец, ро́бит чо́боти з ве́чира ду́же до́ўго, — прихо́дит злий ду́х по не́го і ка́же: „Но, збира́й сьі, — а він сьі називаў Гаўри́ло — бо ми ўже буде́м йшли". — „Ой, йа ма́йу — ка́же — чо́боти доробийти, бо йа з бі́дних рук жи́йу, то не мо́жу так жи́во поки́нути, — бо дьі́ти малі́, жі́нка — ка́е слаба́, том не го́ден поки́нути, бо тре́ба заробити на доро́ўу..." — „Але йа тибі́ — ка́е — дам фо́ршпан, ми пойі́дем, ни тре́ба ти гро́ші" — так злий дух повіў. — А сьвіти́й Никола́й ка́е до дьі́ўчини: „Йак він ўста́не, то най той злий ду́х сьіда́йи, — то він йиго́ заклине́". І ка́же той швец, — той швец до́ўго роби́ў чо́боти, то́му сьі ўку́чило стойи́ти; йак швец стаў збира́ти сьі ўже йти, а злий ду́х на столе́ц, на йиго́ мі́сце. І ка́же швец: „Ну, та ўстава́ймо ўже, ходьі́м!" — „Але минь́ сьі — ка́е — здайи́, шо йа ўже ка́міньом, шо ўже не го́ден ўста́ти... Тьи́шко ми сидьі́ти і тьи́шко ўста́ти". — А Ісу́с Христо́с стойа́ў з бо́ку, а злий ду́х ни знаў. — А ўже й ку́ри пі́йут, а він сьі ква́пит: — „Пусти́ ньі, — ка́же — Гаўри́ло, бо йа ўже йду..." А Гаўри́ло ка́же: „Йа по́ти не пу́шчу, по́ки йиґо́мосьць не при́йдут. Бу́деш знаў, шо робі́тники кошту́йут" — жи він тілько робі́тникіў браў. Але ста́ршій брат нисе́ дзвіно́к ў пере́д і хрест, тай задзвони́ў коло поро́га. Злий ду́х 'бісьцьа́ў скри́нку ту́йу, жи шиўцьі́ трима́йут, ўже думаў, шо то йіґо́мосьць шли, — але ка́е: „У те́бе, ше́ўче, заклийте мі́сце йи. Поверни́ минь́ гро́ші тійі, жи йа тибі́ даў, йа тибе́ ни хо́чу зна́ти..." Али швец ка́же: „Ти минь́ ше дай гро́ші, бо йа десьітьма́ па́льцьіма заробийу, йа ду́же бі́дний, дьі́ти ма́йу, та́же мене́ — ка́е — ши́ла кошту́йут бага́то, жиби йа йіх да́рмо лиши́ў, — сплати́ минь́" — ка́е. „Йа тибі́ — ка́е — сплачу́, але ше на рік пітпиши́ сьі" — ше хтьіў на рік прібува́ти, шо він з ним зро́бит. „І на́ ти ку́пу гро́ші, 'но ньі пусти́!" Ка́е: „Дава́й минь́ найбі́льше гро́ші, то йа ты́ пу́шчу". Той злий ду́х насипаў йіму гро́ші мно́го —: „Ото — ка́же — ма́йиш ўже на ца́лий рік, 'но ньі

пусти". А дыўчина пішла до ксьондза, дати знати, жиби йіґомосьць йшли живо с кропилом. Ксьондз с кропилом, — швец просит злийдуха. — „Дай ми ше — кае, — ше більше гроші, то зара піде". — Насипаў гроші багато, але сы дивит: уже йдут ксьондз с кропилом. А він сы просит, кае: „Пусти ны. Ай, — кае — пусти ны, бо йа уже на короткій гили вишу, бо йа сы тут ростопльу..." Але сьвітий Николай дыўчины сказаў: „Йди, кажи, най си уже йде, — добри, жи гроші даў, то ни будити біди". Йіґомосьць до хати, а злий дух с хати утык. Тій кажи дыўчина: „Видити, шо то Бог допомагайи".

Але уже рік вийшоў, — приходит злий дух зноў по него. Ни йде до хати, 'но стаў під вікном, бо — каже — зі двору то він живо утыкне. Швец робит чоботи, сидит на стільци, робит чоботи, — а злий дух приходит під вікно і кличе йиго: „Гаурило, збирай сы!" — „Гаурило ни Гаурило, йа сы ни буду збираў, бо йа старий, ни годиним 'ти уже". — „Тос гроші — каже — годин буў брати, а йтис ни годин!" — „Стій, стій — каже — під вікном, йа сы буду збираў". Тай йак стаў ў вікны, так стойіт, закаменыіў. Тай каже до нео: „Но, і ти підиш?" — Швец каже до нео: „Стій, стій трохи ше, бо майу роботу". Тимчасом дыти сы збирайут, ану, узьиў швец збирати сы, а дыўчина пішла до ксьондза. Але дыўчина пішла до йіґомосьцьа, жиби йшли с кропилом, покропити місце тойи. — „Ой, йакий ти, — кае — шеуче диуний, — йа сам буду тыкаў, 'но мньи — каже — пусти!" — „Насип ми — каже — гроші, то піде". — „Йакже йа — каже — тибі гроші дам, коли ти гадайиш церкоў будовати... Та бо йа тибе купиў — кае — за коньи!" — „О, то ти — кае — хочиш моў йіхати? Того ни дочекайиш!" — А злий дух засумоваў сы с того, жи уже зноў ни узьми. Йдут ксьондз с кропилом —: „Йа ты кажу, утыкай йак найборше, 'но ми ше дай гроші, бо уже ксьондз йдут..." Злий дух тойи учуў, тай ў ноги, полетыіў з вітрами. Тоди приходит ксьондз до хати —: „Ну, шож ти, — кае — Гаурило зробиў?" — „Та бо йа, прошу йіґомосьцьи, — кае — йа сы пітписаў злийдухови ше на рік. Дайи гроші, то треба узьити. Може Господь Бог — каже — миньі допоможе, буду церкоў будоваў, то йа с того вийду".

Швец рік вибуў, — приходит по него злий дух. Тий дыўчина каже: „Тату, уже типер піде́мо, — семольітна дыўчина — коли той лысиичій сы так упелесиў, то мусимо йти..." Приходит злий дух до хати —: „Но, збирай сы, Гаурило!" Гаурило кинуў чоботи, йде ў сынь, усы деуйать, деуйать душ. Вийшли ў сад, — там дуже слиуки йи. Швец зажыйлуваў за слиуками тай узьиў трісти, але такойі швец сили ни майи, жиби слиуку потрис, — потелепаў, тай ни упала ни йідна. — „Бо то — кае — йак найборше трісти сливок, жиби йа йшоў". Йде

злий дух до слиўки, зла́паў тай трисе́. Чіпиў сьі слиўки, потрис, — аж листьи облетьіло. — „Ош то, шеўче, тобі буде ў мени добри: йа буду — моцнийім — буду робиў, а ти 'но будеш сибі спацируваў і на ўмерлі будиш чоботи робиў...“ Але йак злий дух ўчіпиў сьі слиўки, тай ўже сьі ни годин віччіпити. Тай каже: „Гаўрило, пусти ньі віт слиўки, на ти гроші і тіїі твоїі квіти, — аш три квіти ўже маў — бо то ньіхто с тобоў не вийшоў на лад і не вийде“. — Ўзьиў Гаўрило тіїі квіти, зачинайи дерти йіх —: „Кинь, Гаўрило, квіти на земльу“ — а те стойаў коло слиўки, сьватий Николай го так закамінуваў —: „Ци ў тебе, Гаўрило, таке місци, жи йа сьі не годен поступити аньі крок? На ти гроші і пусти ньі, жиби йа летьіў ў свій край“. Гаўрило подер квіти, кинуў на земльу, а дьіўчьи семольітне кае: „Тілько, тату, майите гроші, а тих квітіў ни запалите!“ — ўже жьилуваў тато-сьирник ўзьити запалити квіти. — „Возьміт за крейцар сьирник тай запальіт“. Ўзьиў швец квіти, запалиў —: „А то, — кае — шеўче, ти ше мудрійший понад уўсьі, — так злий дух повіў — досить йа мудрий, але ти мудрійший“. Дивить сьі злий дух: ўже ксьондз ідут до шеўцьи по чоботи. — „Жиби йа буў знаў, шо ксьондз с шеўцьома компанўйи, то йа бим буў тебе до берези приньиў ў лысьі. Колис квіти подер, то хоць мене пусти ўже“. — „Але ти — кае — мине ни будиш ньігди зачипаў?“ Зачинайи гриміти. — „А, — каже — гримит, а ше й — каже — ксьондз йде, — пускай ньі — кае — йак найборше!“ — „Бо то — кае — йа камінь майу возити, чекай, ше тобоў буду камінь возиў...“ А дьіўчина кае: „Тату, пусьтьіт, най си летит, жиби ми го — каже — ньігди ни видьіли ўже, бо він дуже зрадливий. Може грім ўдарити ў нашу слиўку і йиго забити, то паскудне місци...“ Але сьватий Николай кае: „Йди по шило, добре го сколи, жиби хрешченого сьі ньігди не чіпаў. Бо то — кае — йа тілько льудий майу піт своў рукоў, йа ними ньіц ни роблю, 'но каміньи вожу, але шилами ни шпиґайу...“ Вийшоў швец, йак го шпиґнуў шилом, аж му з него мази натекло тілько, жи ни можна було перейти тамтуда. — „Випусти тамті душі, жи майиш, — так швец — тамті льуди, то ти ўсьо подарўйу“. А злий дух кае: „Де йа можу там ті льуди випустити, коли йа квіти ни майу!“ — „Напиши — кае — на памньить“. — „Пусти ми йідну руку, то йа ти напишу, аж не зможеш йіх годувати“. Ўзьиў швец, пустиў му йідну руку: аш тілько написаў квітіў, жи на подвіри ни могло сьі ўльісти душ. Йак пустиў сьі злий дух ўтьікати, аж не могло ўочми ўздріти, куда він летит. Полетьіў злий дух, повипускаў, де шо було, де ше йакі були. — „Ото — кае — швец мудрий, тілький майиток йа маў, і швец ў мени відобраў, а йа тепер бідака. Гей, — то кае тогди — шо йа тепер — кае — буду

робиў?“ Ўже сы радит тих свойіх, компаныстих. — „А то — кае — тос си тепер зробиў, — мусиш сам камінь возити“. Йіде злий дух по камінь, — зачинайи гриміти. Грім ўдариў, злийдуха забиў, і камінь ни привіз. — „Ото — кае — йа шчісьтьа ни майу ньіц, ньі дьіти мойі ни майут чим працьувати і будут бідити, поки сьвіта стане“. — Ўже ўсьа.

Зап. від Кароля Мазурчика в Плетеничох, Перемишлянського пов. 1897 р. О. Роздольський.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53—71 (три варіянти). — Етноґраф. Збірник. Т. I. 2. Ст. 90—92. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 120—123.

202. Як піяк висвободив грішні душі.

Записаў сьа йиден пан до Фармазиньіў. І йуш прийшоў тот час, жи майут го брати. Али быў йиден пийак. Напиў сьа, а тот пан увійшоў такій до коршмы, сьіў і думат. А він сьа пытат: А ты чо такый сумный? — Ей, шчо ты меньі ў тьім порадиш! Заўтра майу до пекла йти. — Дай ми на горіўку, йа за тьа піду. — Тот даў му гроший шчось, купиў горіўкы і прийшоў тот час, другый день, йак пан маў йти: Ну, ходи, йа си найаў за себе. І ўказаў того пийака і ўни ўзьали го. Завели го там і повідайут: Нич не майиш робити, хыба піт тьми пйатьма кітлами класти огень, жебы не ўгас николи, йак ньіч так день. — Ба, горіўкы ми постарати. — Ўни принесли му бочку горіўкы. Він пиў, пиў і выпиў ўсьу. А ўни десь сьа поросходили по сьвітах тоты злы, горіўкы нема, думат си: Шчо йа буду ту пали́ти, кой не знайу, шчо ту йи? Йа сьа подиўйу. — А ўно были душі. Він пороскриваў, ўсьо полетыло, бо може так Бог даў. Тоты прийшли: А шчо ты зробиў? — А шчожбым зробиў? Нич! Ни стало ми горіўкы, том ўсьо хотьіў потерети! — Гадайут вони собі: Шчо з сим робити? Хоць бы шче сьа шчо призбирало йакых душ, він шче бы выпустиў. Ўзьали, вывели го і пхит черес поріг: Рушай вітти!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: Манжура, Сказки. Ст. 55—57.

203. Як стрілець убив чорта.

А. Быў йиде́н такы́й, жи хотыў абы быў до́брым стрільцьо́м, а́ли ни міг нич ўби́ти. Хтось йому́ поворожи́ў: Обе́сь сьа сповіда́ў і бес схова́ў си тото́ прича́стійа у рот під йазы́к, бес вы́йшоў ў лыс; там йи на бу́цьі вы́різаный о́браз: Присьвита́ Дыва, вы́різали настухы́ на бу́цьі. Там тото́ завертиш і ў тото́ стрілиш. Шчо хоч, то за́бийш по́тым. Йак стрілиў ў тото́, йак зайшла́ кроў течи́, ле́дво утык; і настра́шиў сьа с то́го і ўже му не ду́же до́бри йи. Іде́ і йуж му сьа пе́ред во́чи пха́йи ўсьа́ка зьвірина́: І ли́сы і во́ўцы і медве́ды і за́йацьі і шчо йи, йака́ пти́ньа на сьві́ты така́ ди́ка. Али він прийшо́ў до йидно́го па́на і стаў за стрільцьа. Йино́ вы́йде на обо́ру, йуж йи́ шчо доокола нього би́ти. Ўви́дыў пан: Йа тако́го стрільцьа́ не хо́чу, йди́ ты собі, ты не йи пе́ўный. Йидны́м сло́вом йиде́н го так пан вітпра́виў і дру́гый і тре́тый са́мо. Він сьа тве́рдо пока́йаў, жаль йому́, йаке́ зроби́ў і хоче́ сьа іти́ сповіда́ти зась. Вы́йшоў до спо́віди, поча́ў повіда́ти, йак то йи, йак зроби́ў; не хо́чи му ксьиндз дати́ розгріше́ньа. Він пішо́ў до дру́гого, та́кій не хо́че. Пішо́ў до бі́скупа, та́кій не хо́че. Іде́ доро́гоў, та́кой му сьа ва́льат зьвірина́ попід ногы, а́ли він не хо́че би́ти. Прийшо́ў до коваль́а і сьіў. А кова́ль йому́ повідат: Чо́ ты такы́й сумны́й? — Так і так йим зроби́ў, росповіў, цыле́ ўсьо йак было с кінцьа́. — Кова́ль мо́вит: Йа тобі́ заўда́м поку́ту. Ўзьаў обру́ч желы́зный, шчо маў цаль заўгрупшкы́ і скова́ў му на шийі: Іди́, йа́к сьа тот обру́ч урве́ і ты сьа спокуту́йиш. І він ходи́ў, ходи́ў — до́ўго, а́ли вы́йшоў ў лыс, сьіў си на пенька́ і сьиди́т; а грими́т таке́, захма́рило сьа, жи сьві́та не ви́дно. А біда́ — пек йі — с скалы́ ўсе вы́бігне, вы́пне г.....у — ны́бы на грім — і схо́ват сьа, жи не бойи́т сьа гро́му. А він тото́ ди́вит сьа, тай си ду́мат ў голові́: Тьфу, пе́к ти, публы́ко, та шче й ты си з ме́не сьміх чи́ниш, та вынинаш г.....у? Зньаў фу́зыйу с плеча́, вы́міриў си ў нього, воно́ іно́ підньало́ хвіст, йак вы́йшло с скалы́, а тот піттьа́х ку́рок, праск! а воно́ сьа розыльльа́ло на мазь. Обру́ч сьа урва́ў с шийі і Пан Біг йому́ вітпусти́ў гріхы́, дльато́го жи грім ни міг за́бити, а він за́биў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

204. Про грішника стрільця.

Б. Оден пан мав стрільця. Ніякий пан не мав такого, жаден пан так цільно не влучав. Бувало на польованю дичини і зазирцем не видко,

а стрілець той вистрілить і диви ся, пійшов кілька кроків і підносить то заяця, то лиса, то куропатву, то знову що иншого... Як котрий пан видавав охоту, то запрошував того пана, в котрого той стрілець служив. А на охоті от диви ся десь якийсь стрілить і то не влучить, не вцілить, десь котрий чекає, чекає, аж надбіжить звірина, стрілить то лучить ся, що часом забє. А той стрілець ледви стане — ого нічо не видно — зложив ся, вицілив, пішла луна і диви ся — є! І знову так, і знову так уложив ся і влучить — і не хибне — хоч дичини і за-зирцем на очи не видить — а він знай стрілить і забє! Диво дивное! За стрільця того панови давали і села зі всім добром і з людьми, а пан не приставав на заміну! Бож на що єму того. Коли він за свого стрільця день в день баль має. — Дичини повна комора, і роздаровує знакомим, своякам і всім і продавав. — Але постарів ся той стрілець, пан взяв другого підданого на стрільця. Молодий — бистре око — і день в день лучав до цілі; та що з того? Бувало ходить по цілих днях, тай з нічим вертав до двора. Тож то набрав прочуханів від пана, та що винен він: звірини нема, як би ніколи на світі й не було. Чорна година та світ був молодому стрільцеви! — От гадає, думає — аж нарешті каже до себе: „Піду до старого стрільця, най мя навчит, як має бути!“ Приходит. Старий стрілець каже: „Та навчу тя. — Іди, висповідай ся, а як дадуть тобі причастє, абись не поживав, но заховав під язиком. — Пійшов до сповіди, приступає до причастя; взяв причастє, но не споживає, під язиком заховав і приносить до старого стрільця. Той взяв платину, розстелив і каже: „Виложи ту з під язика“. Виложив причастє на платину, старий стрілець завинув і повідає: „Бери причастє, стрільбу набиту бери і ходи. — Ідуть вони, зайшли в ліс. Там взяв старий стрільбу, привязав до дерева і каже: Зложи ся і ціляй. — Той зложив ся, але дивить ся, на дереві де платина, ясність велика бє і сам Спаситель з розложеними руками. Не вистрілив, но упав на землю і кричить: „Не буду стріляти до Христа...“ — „То не будеш дичини влучати“ — повідає старий стрілець. — Не стрілив і не мав такого щастя. Коли повстав з землї, зобачив на дереві висмаленний хрест.

Зап. в Сапогові, пов. 1883 р. І. Ляторовський.

Паралелї: Чубинський, Труды. І. Ст. 19—20. — Грінченко, Изъ устъ народа. Ст. 108. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ч. 1. — Основа, 1862, кн. V, ст. 80. — Харьков. Сборникъ. Т. II. Ст. 87; т. VII. Ст. 441. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 180. Т. III. Ст. 218 і 372. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. І. Ст. 226, ч. 2, 3, 5. — Етноґр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 380—381.

205. Убийник власного батька.

В. Оден отець мав сина і прігнав єго гет маленьким, що ни мав ще 6 років. І пішов він у далекий край і наяв ся у попа і пас він коні. І приніс йому ангел таке пищало, жи коні підут далеко, він засвище, коні прийдут. Раз, як вже вислужив ся, пішов він далеко і був довгі літа там і прийшов до свого сила і припросив ся на ніч і так нич ни було в дома, лиш одна жінка. І ліг він до постелї з нею і розчав він з нев согрішити. Приходит ангел: Не́, каже, то єст твоя рідна мати. — І він тогди зо страху устав і ни доночував, пішов в ночи. На другу ніч у вичері вийшов до коршми, розчали казати люде (а він був і стрілець), оден каже: В мене їсть медвідь овес, коль ти такий стрілець, я тобі заплачу, ти коби єго вбив, кілько хоч гроший, тілько ти дам. — І пішов він ід вівсу ночувати, чує, в вівсї шелистит, він острах ся, що сам є і стрілив раз. Засьвітив собі сьвічку, дивит ся, же то єст чоловік і тягне в лім єго (аби єго вверг і аби ніхто ни знав). І ангил приходит: То єст твій рідний отець; кажи, ни будеш мати гріху, щось його забив. — І пішов він дале. Учинив ся день, збирают ся великі бурі і дужи гримит. — Він дивит ся — а чорт (хованиць) до́казує Богу, І каже сам до себе: Господи, помігись ми забити свого вітця, поможи ми забити щи того́ (чорта). І сїв собі за корч і що загримит і лусне грім в нього, а він (чорт) в воду. Лиш раз пиристало гриміти, доказує він Богу. Стрілив стрілець і забив його. І він сплив на воді. І Господь Бог сам ід ньому злїз і кажи: Колись ти того забив, ни будут ни бурі виликі — ходи зо мнов. Пішов він із Господом Богом і зійшли ангели і його взяли до ниба. І там він був, де сам захотїв. Що хотїв їсти, то йому було. І так ішло з ним дале.

Зап. в Хітари, Стрийського пов від Івана Хомінця.

206. За гроші — душі.

Ў йєдным за́мку, шчо стойа́ў при місьты, буў висо́кий мур, шчо зза да́ўних чисы́ў побудува́ли Ту́рки. І ў тих му́рах бу́ло мно́го склєпі́ў, а ў тих склєпа́х стойа́ли бочка́ми гро́ші. І зыбра́ли сьи раз мішча́нє і пішли́ до то́го за́мку і здибали чортьака́ і проси́ли йєго́, шчоби́ йім даў тоти́ ўсы́ гро́ші в бочка́ми. А він йім каза́ў: Йдыт до косьцьо́ла і жєби́стє забра́ли, шчо ты́лько йє ў косьцьо́лы, аби́стє ныц нє вабу́ли то дыста́нєтє гро́ші. А они́ ўсьо забра́ли і прихо́дьи до скле́пу, а він йіх пита́йє: Ўсьо́стє забра́ли с косьцьо́ла?

371270

422259

Народній календар. — В. Житє на віру у сибірських селян. — П. Литвинова-Бартош, Весільні обряди і звичаї в Чернигівщині. — Хв. Вовк, Звістки і листи. — М. Дикарів, Проґрама до збираня відомостей про громади і збірки сільської молоді . . . . 4·00 к.

Етнольоґічні материяли. т. IV. Містить:
В. Шухевич, Гуцульщина, ч. II (з ілюстрациями) . . . . 6·00 „

Зоря, письмо літературно-наукове р. III, V, VI по 6·00 к. VIII, IX, X і XI по 10·00 „
(містить між иньшими етноґрафічні праці Д. Лепкого).

Житє і Слово, вістник літератури, історії і фолькльору, томи I—IV, разом 20·00 „

Руська історична бібліотека, т. XIX. В праці Ю Целевича про опришків зібрано також значне число народніх переказів і оповідань про опришків. 3·60 „

Збірник історично-фільософічної секциї, т. I—IV. — М. Грушевського Історія України-Руси (містить етноґрафічний огляд українсько-руської людности в найдавнійші часи) . . . . . 13·00 „

Збірник фільольоґічної секциї, т. II. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I. Містить: Україна в її словесности. — Про доконечність досліду народньої словесности в прикарпатській Руси. — Про науковий дослід русько-українських народніх пословиць. — Промова про М. А. Максимовича. — М. А. Максимович. Єго літературне і суспільне значінє. — Відгук лицарської поезиї в руських народніх пісьнях. — До питаня про сліди великоруського богатирського епоса на Україні (Лист до Ор. Ф. Мільлера). — Замітки про систематичне видане творів української народньої словесности. Учена — експедиция в західньо-руську країну. — Материяли й уваги про українську народню словесність (I. Пісьня про здобуте Азова. II. Степька Разін — козак Гарасим. III. До справи про вертепну комедию на Україні. IV. Песиголовці в українській народній словесности). — Корделія-Замурза Літературно-критичний уривок. — Дві українські інтермедиї початку XVII ст. — Найстарші руські драматичні сцени. — Турецькі анекдоти в українській народній словесности . 3·00 „

Збірник фільольоґічної секциї, т. III. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменьство. Т. II. Містить: Байка Богдана Хмельницького. — Українські пісьні про волю селян. — Два українські „фабльо“ та їх жерела. Нарис із історії загальної порівняної літератури. — Шолудивий Буняка в українських народніх оповіданях. — До оповідань про Шолудивого Буняка. — Українські народні оповіданя у французькій мові. — Іще про українські народні оповіданя у французькій мові. — Фатальна вдова (Карно-психольоґічна тема в українській народній пісьні). — Псоване українських народніх пісень. — Показчик до тт. I і II. Друкарські похибки в тт. I і II. . . . 3·00 „

Зубрицький М. Тісні роки . . . . . 0·30 „
„ „ Про рекруччину . . . . . 0·18 „

Клоустон, Народні казки і вигадки . . . . . 1·00 „

Левицький Нечуй І. Сьвітогляд українського народу. (Написано на основі книги Аѳанасєва „Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу“) 0·60 „

Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту . . . . . 2·00 „

Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Житєписи і характеристики українсько руських етноґрафів) . . . . . 2·00 „

Охримович В. Останки комунїзму у Бойків . . . . . 0·20 „

Руданський С. Твори (т. I—IV). Містять в собі богату збірку народніх оповідань і анекдотів, перевіршованих талановитим поетом 4·00 „

Студинський К. Лїрники. студия. (Містить словар лїрницького жаргону) 0·40 „

Франко Ів. Жіноча неволя в народних пісьнях . . . . . 0·70 „
„ „ Коли ще зьвірі говорили (байки для молодіжи) . . . 0·80 „
„ „ Абу Каземові капці, арабська казка (віршом) . . . 0·40 „
„ „ Коваль Бассім, арабська казка (віршом) . . . . . 1·80 „
„ „ Варлаам і Йоасаф, старохрист. роман . . . . . 4·00 „
„ „ Лис Микита (віршом) . . . . . 1·00 „
„ „ Наші коляди . . . . . 0·40 „

ЗЛЕЛО

Aus dem Lagerkataloge

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg,

Czarnecki-Gasse 26.

Mittheilungen der Ševčenko Gesellschaft der Wissenschaften, redigirt von Prof. Michael Hruševskyj. bis jetzt erschienen Bde I—XLV (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Litteraturgeschichte, besonders der Ukraine). Preis: Bde I—XX kosten 48 Kronen, jeder weitere Bd. (auch separat käuflich) 3 Kr., Bd. XXIII—XXIV (Doppelband) 5 Kr., Bd. XXXI—II u. XXXV—VI (Doppelbände) à 6 Kr.

Publicationen der Sectionen und Commissionen der Ševčenko-Gesellschaft:

A. Die historisch-philosophische Section publizirte bis jetzt:
1. Vier Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istoryčno-filozofičnoi sekcyi) enth. eine Geschichte der Ukraine von Prof. M. Hruševskyj (I. Theil bis Anfang des XI Jahrh., II — bis Mitte des XIII Jahr., III - IV bis zum J. 1340). Preis I u. II B. à 4 Kr., III u IV B. 5 Kr.
2. Juridische Zeitschrift, bis jetzt XII Bde, á 2 Kr.
3. Juridische Bibliothek, bis jetzt II B. á 2 Kr.
4. Historische Bibliothek, bis jetzt erschienen B. I—XXI.

B. Die philologische Section publizirte bis jetzt 4 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoi sekcyi), enthaltend: Bd. I. eine Biographie des ukrainischen Dichters Taras Ševčenko, von A. Koniskij (erster Theil), Preis 3 Kr. Bd. II. u. III. Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde und Litteratur, von Michael Dragomanow (erster Theil). Preis à 4 Kr.; Bd. IV Biographie d. T. Ševčenko, von Koniskyj, (zweit. Theil), 3 Kr.

C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medicinische Section publizirte bis jetzt 7 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk). Die beiden ersten Bände kosten à 3 Kr., Bd. III—VII erschienen jeder in zwei Abtheilungen, jede unter einer besonderen Redaction; die mathematisch-naturwissenschaftliche red. von Iv. Verchratskij und Vlad. Levickij, die medizinische red. von Dr. E. Ozarkevyč. Preis jeder Abtheilung 2 Kr.

D. Die Archaeographische Commission publizirte bis jetzt folgende Werke:
1. Quellen zur Geschichte der Ukraine, Bd. I (Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66); Bd. II (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565); Bd. III (Lustrationen de königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Belz und Lemberg im J. 1564—5); Bd. IV. (Galizische Akten aus den J. 1648—1659). Jeder Bd. kostet 4 Kronen, III Bd. 5 Kr.
2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Litteratur. Bd. I. Alttestamentliche Apokryphen; Bd. II. Neutestamentliche Apokryphen A. Evangelienkreis. Bd. I, Preis 4 Kr., Bd. II, 5 Kronen.
3. Kotljarevskij, Die travestirte Aeneïs, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798, Preis 60 Heller.

E. Die Ethnographische Commission publizirt:
1. Das Ethnographische Sammelwerk (Etnografičnyj Zbirnyk); bis jetzt erschienen 10 Bände. Preis Bd. I—IV u. VII—X á 3 Kronen, Bd. V u. VI á 4 Kr. (Aus dem Inhalt: Weihnachtsfest am Kuban; Galizische Volksmärchen; Galizische Leiermänner, ihre Lieder, ihr Jargon; Beiträge zur Ethnographie der ungarischen Ruthenen; Legenden, Märchen, Fabeln, Novellen und Sagen der ungarischen Ruthenen; Volksüberlieferungen über die Czarenkrönung; Der Volksglaube in Ostgalizien; Sammlung der Volksanekdoten; Sammlung der Volksovellen); Galizische Sprichwörter.
2. Beiträge zur ukrainischen Ethnologie, Bd. I, Preis 8 Kr. (Enthält Abhandlungen über neueste archäologischen Funde, uber die Lebens- und Arbeitsweise der ukr. Fischer in der Dobrudža, der galizischen Kürschner usw., sowie auch eine Abhandlung über die farbigen Ostereier, ihre Herstellung und Ornamentik. mit 13 chromolithographischen Tafeln und zahlreichen Illustrationen im Text). Bd. II, 4 Kr. Die Huzulen, Land, Leute, Lebensweise, Industrie, Sitte und Brauch, religiöse Vorstellungen usw., mit über 300 Illustrationen. Bd. III, 4 Kr. (Neue archäologische Funde, Volkskalender, aus der galiz. Volksindustrie, Hochzeitslieder und Gebräuche a. d. Gouv. Černyhiv, Die Corporationen der Dorfjugend in der Ukraine, Bd. IV, 4 Kr. Die Huzulen (zweit. Theil),

Chronik der Gesellschaft, enthält die Berichte über die Thätigkeit der Gesellschaft, Sectionen und Commissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschien N. 1—9 ukrainisch und deutsch.

Ціна сього тому 3 корони.

4 867D13714 2716544